

De praxi medica ad priscam observandi rationem revocanda, libri duo. Accedunt dissertationes novae. I. De anatome, morsu, et effectibus tarantulae ... II. De usu et abusu vesicantium. III. Experimenta varia anatomico-infusoria. IV. De circulatione sanguinis in rana. V. Historia morbi, et sectionis cadaveris Marcelli Malpighii. VI. Appendix de apoplexiis / [Giorgio Baglivi].

Contributors

Baglivi, Giorgio, 1668-1707

Publication/Creation

Lugduni Batav : Apud Fredericum Haringium, 1700.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/k5e3cv9t>

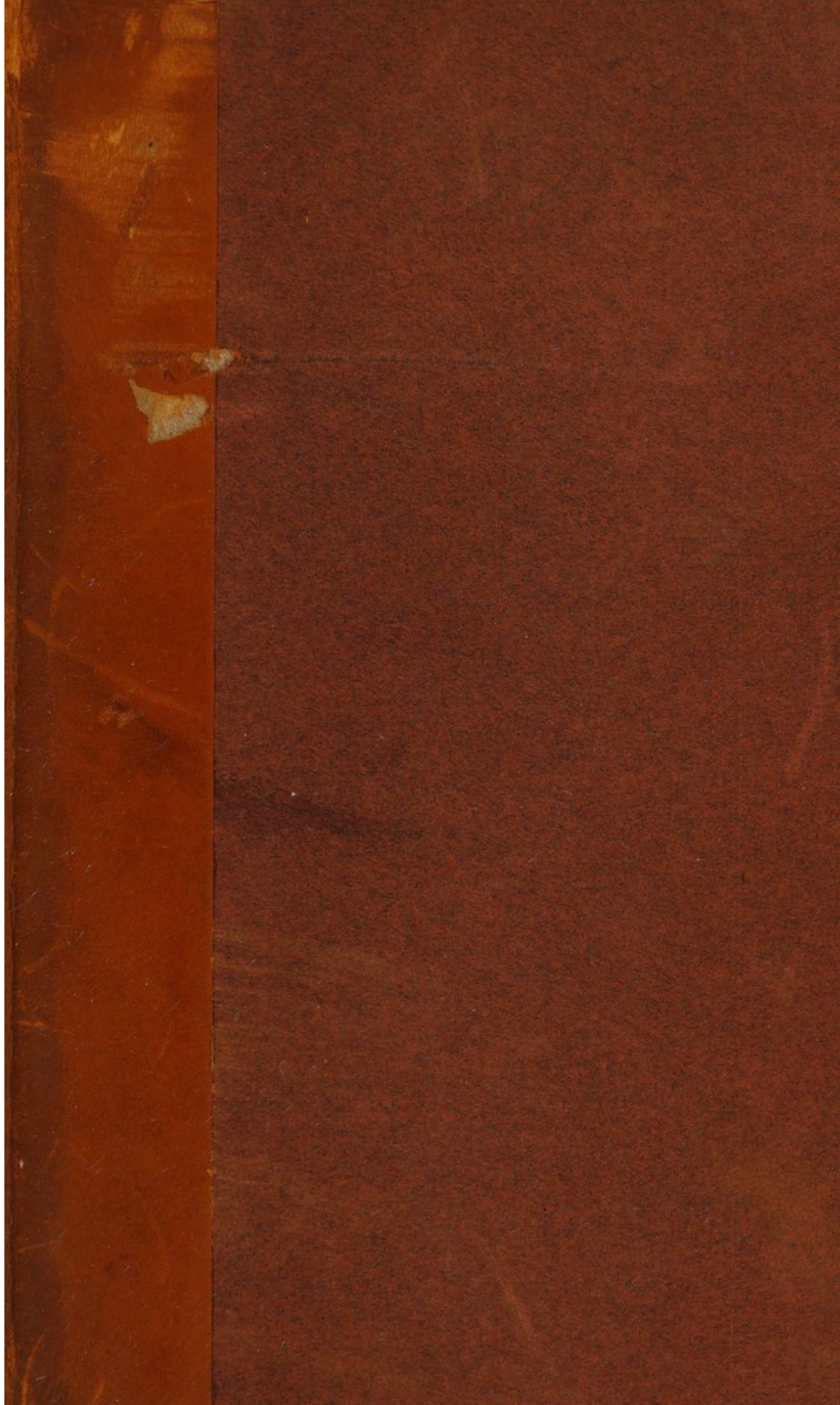
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

11897/A

A-xxxiii.x

20a. 4436.

[1700]

GEORGII
BAGLIVI

DOCTORIS MEDICI,

Et in Roman. Archilyc. Anatomes Prof.

D E

RAXI MEDICA

Ad Priscam Observandi rationem
revocanda.

LIBRI DUO.

Accedunt

DISSERTATIONES

DISSERTATIONUM SERIES.

De Anatome , morfu , & effectibus Tarantulæ.
Ubi obiter de Ovis , Ostrearum detectis , &
examinatis. Et de natura Lapidis Serpen-
tini , vulgò *Cobra de Capelo* , specifici in
extrahendis venenis.

De Ufu , & Abusu Vesicantium.

Experimenta varia Anatomico-infusoria.

De Circulatione Sanguinis in Rana.

Historia morbi , & sectionis Cadaveris Mar-
celli Marcelli Archiatr. Pontific.

De Apoplexiis , ferè Epidemicis ,
biennio in Urbe & per

INNOCENTIO XII.

PONT. MAX.

Georgius Baglivus Felicitatem.

Blaturus Tibi , SUMME
PONTIFEX, meum hoc novi
hominis , & quam maximè te-
nuitatis suæ conscii Opuscu-
lum , planè diffiderem , nisi
apud quoscumque Literarum, bonarum-
que Artium Cultores , invaluisse morem
animadverterem, ut vigiliarum, laborum-
que suorum Tibi fœtus consecrarent. Id
autem quam meritò ab illis fiat , nil atti-
net dicere. Quicquid enim , ut cæteras
Orbis partes taceam in hac tua Urbe, om-
nium Principe, egre-
prodit, id certè
Auctori acceptum
ro eccui potius
Dominus Fung
item quo-
que

que suggerit, & Agricolarum industriam
hortationibus, præmiisque excitat, agro-
rum primitias Colonus offerat? Undè mi-
rabilis ille, & ad harmoniam, ut ità loquar,
Mundi cantus existit, cum scilicet in
Principis gloriam, doctorum Virorum
monumenta cedunt, & vicissim ex Prin-
cipis approbatione, hi laborum suorum
præmium consequuntur. At hæc causa,
quæ ad alios æquè omnes pertinet, meam
deputo præcipuam; quippè quem de re-
ditu in Patriam jam cogitantem, non so-
lum consilii auctoritate, sed liberali (quæ
tua humanitas est) invitamento retinuis-
ti. Quo factum est, ut non solum in hac,
quam profiteor Arte, doctorum complu-
rium Virorum exempla ad imitandum
habuerim; sed etiam ex tua in Literatos
munificencia, & in qualicumque Studio-
forum conatu adjuvando, benignitate, ad
oblatum mihi munus persequendum,
novum ardorem mentis conciperem. Et
certè confidentis animi spes minimè fe-
fellit. Tuo quodammodo patrocínio, Ana-
tomie, & Chirurgiæ, Almae Urbis Ar-
chilyce, Quæ quidem in
re, eò magis, & agere, & ha-
bere debet, & honorari, neque
tua,

tuæ, qua mei aliquando dignati sunt,
familiaritati datum quippiam volueris,
sed totum per sanctissimas, atque incor-
ruptas Justitiæ leges, transigi negotium
jusseris. Ità enim non modò, quo me or-
nasti beneficium, sed etiam si quid laudis
atque existimationis inter Æquales ex
publica concertatione Anatomica col-
legerim, id omne me tibi debere profi-
teor. His omnibus, iisque justissimis de
causis, SUMME PONTIFEX, hoc mihi
sumpsi, ut Tibi dicatas, ac inscriptas emit-
terem has meas de re medica Lucubra-
tiones; quas si minus ob Scriptoris meri-
tum, at certè propter Artis præstantissi-
mæ dignitatem, Tibi probatum iri confi-
do: quæ quidem Ars, quamvis apud Mor-
tales magni semper æstimata fuerit, ma-
jori utique in pretio haberetur, si per
eam consequi liceret, ut nunquam de-
teriori loco esset, sed semper constaret si-
bi, quâ huc usque in publicum Urbis, &
Orbis commodum usus es, firma, vegeta-
que corporis valetudo, & excelsæ mentis
vi perpetuò responderet. Quod tantum
beneficium si nobis Deus præstiterit,
quid amplius sperari non video; si-
quidem nihil vel potest fe-
licius

licius eâ Republicâ , in qua , ut jam videmus , revocatis à gratia , & pretio , ad meritum, virtutemque dignitatibus, Legum reverentia , & æquitatis Religio revirescunt. Communis Pauperum res, per te fundata, opibus juxtâ, ac pietatis legibus feliciter instituitur. Ecclesiastica disciplina emendatur, & pristino splendori redditur ; ac Evangelii Præconum in omnes terrarum Orbis partes , inque abditum usque Orientem missiones, magno pecuniæ numero sustentantur. Quæ quoniam ingentia beneficia, à te uno in universum genus humanum proficiscuntur; cum diuturnam Tibi, SUMME PONTIFEX, à Deo Opt. Max. incolumitatem deprecamur, vereor profectò, ne nostram rem agere, & ad fructum nostrum potius, quam ad ejus, quem diligimus commoda, preces nos referre, quis existimet. Vale.

Romæ Nonis Octobr. M DCXCVI.

PRÆ-

PRÆFATIO.

Prudentia judicandi rectè de morbis, gravissima res est, eademque præsentis operis argumentum. Medicina namque, vel prudentia est, vel prudentiæ species, cui perficiendæ, cum nihil æquè conducatur, ac experientia, propterea nemini mirum videri debet, quod ob eandem, vel nihil, vel malè adhibitam, tantus in Medicina hoc sæculo, & errorum, & Errantium numerus excreverit. Expleto nuperis annis Neapoli studiorum meorum curriculo, & Orâ maritimâ Dalmatiæ peragratâ, nil magis in votis erat, quàm Italiæ Academias adire, ut, ecquis esset in iis, post tot, tantosque novitatum rumores, Præxeos Medicæ status, addiscerem. Undè lustratis diligenter singulis, dici vix potest, quam labefactatam ab opinandi licentia Medicinam, & à prisca sua sapientia descivisse Noltrates repere-
rim.

In nonnullis namque Academiis, ita malè adversus Veterum opiniones affectos vidi, ut humanæ mentis majestatem imminutam putent, si in legendis Galenicorum libris operæ quid, vel temporis collocetur. Ob idque suum miserè torquere, vexareque ingenium, ut novum quid, & hætenus inauditum comminisci possint, & si quid ejusmodi fuerint affecti, parè secum, & cum re medica egisse arbitrentur. In aliis contra

*

trà

trā tam anxē, & religiosē theorematīs Veterum
inhærere, ut inventa Recentiorum quantumvis
præclara, & utilia exagitare non desinant; solis-
que contenti purgantibus, venæ sectionibus, &
vesicantibus, morborum omnium curationem
uno, quod ajunt, calceo metiuntur. In omnibus
denique perpetuas esse inter Medicos contentio-
nes, odia, & imprudentem quandam, aut ad fin-
gendas novitates proclivitatem, aut in anticipa-
tis opinionibus perperam retinendis pervica-
ciam. Et quod his omnibus pejus est, Medicinam
Parentem suam, & magistrā, non clam solum-
modò, & in privatis colloquiis, sed palam, &
sparsis in vulgus libris, tanquam incertam, &
præstigiatricem proscindere, tanto certè illius,
ejusdemque Professorum detrimento, ut quæ
summos apud Viros in pretio semper fuit, ha-
buitque vel ipsos Reges sibi perpetuò obnoxios
Scientiarum Princeps, despecta jaceat multis jam
locis, & antelatas sibi, vel vilissimas, imò perni-
ciosissimas artes, vehementer doleat.

Ob istam itaque infinitam propemodum opi-
nionum varietatem, cui memet potius addice-
rem, animi dubius, eò tandem deveni, ut nullius
in verba jurare, sed solo præeunte Rationis, &
Experientiæ lumine acriter, & indefessè verita-
tem investigare decernerem. Quâ ratione, insti-
tutis per non exiguum temporis spatium seve-
rioribus morborū observationibus, in variis
Italiæ Xenodociis, deprehendi me paucioribus
mensibus, quàm in ea annis, majores hac in arte

pro-

progressus habuisse , ac nihil omninò magis verum esse , quam quod olim à Manilio usurpatum legimus. *Artem experientia fecit , exemplo monstrante viam.* Cùm verò istæ meæ observationes primum quidem negligenter , & memoriæ tantum causâ scriptæ , postmodum autem in certa quædam genera digestæ , in Amicorum manus pervenissent ; isti prorsus à me contendere , multisque verbis agere , ut eas publici juris facerem. At mihi , tum tenuitatis meæ conscio , tum etiam non ignaro despectui vulgò haberi Medicum , cui auctoritatem canities , & longa ætas non conciliaverit , certum omninò erat petentibus , quin & vim propè facientibus nequaquam cedere , nisi tandem invitum , ac reluctantem à sententia mea discedere coëgisset summorum Virorum auctoritas ; quorum omnium longo ordine hîc nomina recensere nolim , ne in aliquod videar ostentationis , inanisque gloriæ vitium incurrere : Satis superque erit quatuor solummodò nominare omni exceptione majores , quorumve testimonio fides publica debeatur. Gravissimum intelligo , doctissimumque Præsulem Ferdinandum Nuzzium , Virum sanè dignissimum , & ad majora natum , Lucam Tozzium Summi Pontif. hodie Archiatrum celeberrimum , Rev. P. Vallam Soc. Jesu Prædic. Apost. qui Laurentium tantò antecellit , quantò grammaticæ præstat rerum omnium divinarum , humanarumque notitia , Abb. Paulum Stufa , non solum nobilitate generis , verum etiam Græcis , Latinisque Literis , & penitiori quâque Juris eruditione ornatissimum. Ante-

Antequam dicendi finem faciam ; librum
istum lecturos hoc unum rogo , ut me in ingeren-
da , ac sæpius inculcanda experientiæ , & naturæ
imitandæ necessitate , nec non hypotheseon , ac
systematum vanitate explodenda , molestum fortè ,
ac ferè putidum , excusatum habere velint. Equi-
dem in lamentanda tantæ artis calamitate , existi-
mavi necessariò mihi esse , de unico quod adhibe-
ri possit remedio , si non subtilius (quod præstare
nequeam) disputandum , at certè , quod fas est , sæ-
pius , ac dolentius deplorandum. Nemo porrò
dixerit , ubi summa res agitur , auribus serviendum
esse , sed potius ea dici oportere , quæ tempus ,
quæ rei magnitudo , quæ urgens necessitas postu-
larent. Enim verò cum tota Medicinæ prudentia
in eo posita videatur , ut morbum cum morbo ,
tempus cum tempore , hominem cum homine
compares , quò advenientia , & crescentia mala
suis certis signis , ac nominibus ea distinguere ,
iisdemque idonea , aptave remedia adhibere queas ;
nemo certè inficias iverit , nullam prorsus & No-
bilissimæ Scientiæ exornandæ , & curandis homi-
nibus utiliorem operam navari posse , quam si
præstantissimæ artis Studiosi , immensò retro tem-
pore jam factas à Majoribus nostris observationes
attenderent , novasque in dies animadverterent , ac
notarent. Quam quidem promovendæ artis ra-
tionem , si jam indè ab Hippocratis temporibus
ad hanc nostram usque ætatem , constanter homi-
nes retinuissent , dici vix potest , quot , quantique
progressus hac hodie parte haberentur. Cur verò
rem

rem alioqui adeò necessariam, tam præclaram, atque ità feliciter institutam reliquerint, ut se infinitis, & (ut Apostoli verbis utar) *interminatis questionibus*, & *λογμαχίαις* implicarent, aliam afferre causam non possem, quam offensi, ac ulciscientis Numinis iram. Hoc sanè, vel invitus fætebitur, quisquis in ætatem hanc nostram oculos conjecerit; cum enim cæteræ omnes quâ disciplinæ, quâ artes, non solum in pristinum splendorem restitutæ fuerint, sed in dies magis magisque exultæ, novisque inventis ornatae floreant; sola Medicinæ praxis, nescio quo fato, maxime sui parte jaceat, &, quod maximè dolendum vilior quotidie apud indoctos evadat, Quod cur ità sit, id unum in causa esse arbitror, quod observationum, undè Ars præstantissima effecta fuerat, ratione contemptâ, systematis, & hypothesebus prorsus indulserint; non tam de cognoscendis, curandisque morbis, quam quo pacto eorum probabilem rationem redderent, solliciti. Ex quo fit, ut in maximam humani generis perniciem, & Medicinæ dedecus, non jam tutissima artis præscripta, sed proprii ingenii commenta consulant.

Cæterum nolim quis existimet, me huic operi faciundo accinctum esse, ut inanem gloriolam aucuparer, meumque per ora hominum nomen utcumque volitaret; etenim nil mihi antiquius est, quam & æternæ vitæ memoriâ, & caducarum, fluxarumque rerum consideratione, me ab hujusce vitæ blanditiis, atque illecebris revocare.

Nullis

*Nullis nota Quiritibus
Ætas, per tacitum fluat.
Sic, cum transierint mei,
Nullo cum strepitu dies,
Plebejus moriar senex.
Illi mors gravis incubat.
Qui notus nimis omnibus,
Ignotus moritur sibi. (a)*

Solus veritatis amor, & communis utilitatis studium, ad has partes suscipiendas impulerunt. Quid, quantumque hoc meum sit, prudentis, ac boni Viri judicium esto; mihi satis superque erit, illud, & publicæ utilitati, & præsertim Romanorum Civium incolumitati consecrasse.

ROMÆ Prid. Kal. Martias MDCXCVI.

(a) Senec. Tragœd. Thyest. act. 2.

TYPO-

TYPOGRAPHUS LECTORI

S.

De præstantia & utilitate hujus libri, non est, quod multa dicam. Clarissimus Editor ex eo apud Eruditos magnum nomen ac famam acquisivit, multumque de republica medica meritus est, cum hunc in lucem emiseric libellum; multa enim in eo continentur, quæ ad augmentum & decus Medicinæ spectant; viam enim & modum exhibet, quo illa magis magisque ad summum fastigium perducì possit; certas quoque regulas tradit, quibus illi, qui Medicinam jam exercent, in curandis morbis uti possunt, ut tandem optatum scopum, sanitatem ægrotantium, tuto adipisci queant. Continet enim hic liber multa scitu & lectu digna, quæ Medicinæ amantes ducunt ad veram & solidam Praxeos cognitionem; refertus enim est jucundâ rerum varietate & copiâ, ita ut se satis superque commendet, præsertim cum ita docte & eleganter scripserit Celeberrimus Auctor de veneno Tarantularum, modoque, quo ab iis demorsi curandi sunt,

sunt , ita ut plurimum lucis attulerit explanationi symptomatum , quæ ex morfu istorum animalculorum oriuntur , ac methodo , qua pristinae restituuntur sanitati Patientes , uti ille , qui dissertationem hanc legerit , facile animadvertit , ita ut omnes , quibus Medicina est cordi , ejus usu carere non possint.

Cumque nihil magis in votis habui , quam tua promovere commoda , Candide Lector , hinc simul ac mihi exemplar dedisset , expertissimus apud Amstelodamenses Medicinæ Doctor Casparus Commelinus , & horti publici ibidem Cultor , cui pro humanitate hac gratias debeo quammaximas , sine ulla mora subjeci prælo ; cum enim pauca exemplaria his in terris reperiebantur , unusquisque jam facile hunc librum comparare potest Index etiam additus , adeoque non dubito , quin labor noster erit gratus. Cum adhuc dissertationes sunt , quas Doctissimus Auctor publici juris fecit , quarumque mentionem hoc in libro facit , promitto , cum ad manus meas illæ pervenerint , me tecum eas fore communicaturum. Vale.

INDEX CAPITUM.

D E

PRAXI MEDICA LIBER I.

- Caput 1. De maxima observationum in re medica necessitate. Monita. pag. 1
- Caput 2. Origo, progressus, & quicquid inest certi Medicinæ, Observationibus magna ex parte debetur 6.
- Caput 3. De Impedimentis, quæ Medicorum in observando diligentiam huc usque retardarunt. 12.
- Caput 4. Impedimentum 1. Derisio Veterum Medicorum. 15.
- Caput 5. Impedimentum 2. Falsa Medicorum idola, sive opiniones falsò præconceptæ. 18.
- Caput 6. Impedimentum 3. Falsum genus analogiarum, sive falsæ similitudines. 27.
- Caput 7. Impedimentum 4. Præpostera librorum lectio. 32.
- Caput 8. Impedimentum 5. Præpostera librorum interpretatio, efficiendorumque systematum Caecities. 43.
- Caput 9. Impedimentum 6. intermissum studium tractandi de morbis aphoristicè. 49.
- Caput 10. De variis Medicinæ ætatibus, ejusdemque progressibus. 87.

CA-

- Caput 11. De fontibus theoria, & Praxeos. 91.
- Caput 12. Methodus ad Tyrones de morborum hypothesis rectè construenda. 99.
- Caput 13. Quanti intersit præcepta, sive certas, constantesque regulas stabilire, ad quas judicia sua dirigere queat, in ambiguis morborum eventis hærens, perplexusque Medicus. 111
- Caput 14. De medendis animi morbis, & instituenda eorundem historia. 129.
- Caput 15. Parænesis ad Medicos de investiganda, & stabilienda medendi methodo Popularibus suis præ cæteris accommodata. Ubi obiter de natura aëris Romani, curandisque Romanorum morbis. 139.

LIBER II.

- Caput 1. Quod erit instar Prolegomenon ad librum præsentem. 151.
- Caput 2. Manifestantur causæ nonnullæ præcipuæ, quæ morborum historiam, sive Medicinam primam hucusque retardarunt. 154.
- Caput 3. Traduntur regulæ instituendi, & promovendi historiam morborum, ab eademque deducendi aphorismos curativos. 160.
- Caput 4. De erigendis Academiis promovendæ Praxeos gratiâ. 170.
- Caput 5. Solvuntur argumenta, quæ nobis objici possent. 176.
- Caput 6. Specimen historię primæ in describenda podagra, ejusque aphorismis practicis breviter expressum. 183.

§. Unicus proponens aphorismos practicos ab historia prima podagra eductos.	193.
Caput 7. Schedula monitoria de iis , qua desiderantur adhuc in arte nostra.	197.
Caput 8. De signis morborum diagnosticis , & fontibus eorundem.	200.
Caput 9. De causis morborum.	205.
Caput 10. De indicationibus rectè instituendis.	233.
Caput 11. De remediis specificis , eorumque Historia.	242.
Caput ultimum. Centaurus. Sive de Paradoxis Recentium Medicorum in derisione Crisum , Dierum Criticorum &c.	252.

INDEX DISSERT. ET CAP.

De Anatome , Morfu , & Effectibus TARANTVLÆ.

Caput 1. Etymen nominis , & differentia Tarantularum.	9.
Caput 2. De natura , & situ Regionum , in quibus nascitur Tarantula.	10.
Caput 3. Anatomies Tarantula.	14.
Caput 4. Vasa seminalia , ovum , & generatio Tarantulae exponuntur , ubi obiter de ovis ostrearum , & de semine in genere.	16.
Caput 5. De morfu Tarantula.	20.
Caput 6. Morbi , & symptomata morsum consequentia describuntur.	2

Caput 7. *Cetera symptomata ulterius exponuntur, & quam cum aliis morbis analogiam habeant, demonstratur.*

Caput 8. *Curatio morsus Tarantulae, & effectuum ab eo provenientium.*

Caput 9. *Chorea, & Musica sunt precipuum huius veneni antidotum. Ubi obiter modus saltandi Apuliae familiaris describitur.* 34.

Caput 10. *Nonnulla alia circa choream breviter expenduntur.* 37.

Caput 11. *Varia agrorum historia proponuntur.* 42.

Caput 12. *Nonnulla dubitative proponuntur circa huius veneni genuinam naturam* 50.

Caput 13. *Quid agat Musica in Tarantatis, & in aliis morbis breviter examinatur.* 56.

DISSEKT. II.

De Ufu; & Abusu Vesicantium.

Caput 1. *Nonnulla preponuntur experimenta circa effectus Cantharidum.* 67.

Caput 2. *De incommodis ab usu Vesicantium* 72.

Caput 3. *De commodis ab usu Vesicantium.* 79.

Caput 4. *Vesicantium natura evidenter demonstratur ex mechanica stimulorum doctrina.* 88.

DISSERTATIO. III.

*Qua experimenta Anatomica, & Practica variè
argumenti exponuntur,* 103.

De circulatione sanguinis in Rana 110.

*Historia morbi, & sectio Cadaveris Marcelli Mal-
pighii*

*De Apoplexiis nuperis in Vrbe, & per Italiam ob-
servatis &c.*

FINIS.

*Opinionum commenta delet dies ,
Naturæ judicia confirmat , Cic. de
nat. Deor.*

1

D E
P R A X I M E D I C A .
L I B E R I .

C A P U T I .

*De maxima Observationum in re
Medica necessitate.*

M O N I T A .

I .

EDICUS naturæ Minister, & Interpres, quicquid meditetur, & faciat si naturæ non obtemperat, naturæ non imperat. Origines namque morborum, & causæ longè abstrusiores sunt, quam ut humanæ mentis acies eò usque penetrare possit, sæpiusque natura novum opus exorditur, ubi conatus nostri desiere,

I I .

Longarum observationum præsidio instructa mens sagax potissimam curandorum hominum rationem assequitur; præsertim si librorum lectio accesserit: iis tamen evolvendis, nisi maximas adhibeat cautiones, verendum est, ne ibidem novam inveniat errandi causam, undè nova se posse doctrinæ adjumenta petere existimabat.

A

Na

III.

Naturæ non hominis voce loquitur Hippocrates Medicorum Romulus ; cui nec ætas prisca vidit parem in re medica , nec videbit futura , nisi demum resipiscant Medici , & velut ab alto somno excitati , videant , quantum differat historica , & mascula Græcorum Medicina , à speculativa , & pensili novorum Hominum . Et minus impofterum fictis animi sententiis tribuentes , decernant Medicinam non ad mentis nostræ angustias esse arctandam , sed potiùs in apertum ex hisce angustiiis naturæ campum revocandam .

IV.

Quidquid hodiernam theoriam à prisca distinguit ruditate , id omne debemus Philosophiæ experimentalis nostro hoc sæculo institutæ . Sed quo magis privatorum laboribus utilitas publica augeat ; reliquum est , ut eâdem ratione ad perfectam praxeos notitiam pervenire (quod totius artis caput est) totis viribus contendat nostrorum hominum industria . Sic enim insitas jam diù & anticipatas mentibus nostris opiniones , quas maximum nostrorum errorum fontem meritò dixerim , non solum deponet , sed efficiet , ut ex infante , & rudi , adulta demum , & sapiens evadat Medicina .

V.

Novi veteribus non opponendi , sed quoad fieri potest , perpetuo jungendi fœdere . Quid enim insulsius , quam ubi re consentiunt , eos verbis diffidentes facere ? Hæc novas fingendi voces libido mirum est ut Tyronem jam feliciter progredientem retardat , eique tenebras , ac diffidentiam ex æquivocis offundit , quâ de causâ sæpius ubi sit , & quo se ferre debeat in morborum curationibus dubitat , sæpius impingit , & non rarò veri , aut verisimilis specie , vel fallit , vel fallitur . Quod spectat ad ægrota-
rum

rum effectus, & corporis animati principia rudioribus Antiquorum vocabulis appellaveris; dummodò veras curandi rationes perfectè noveris, verbaque tua transeant in facta, atque eventus respondeant promissis.

VI.

Nil magis à vera morborum cognitione mentem retrahit, quam effrænis illa speculandi, disputandique licentia, cui in ipsa praxi adeò indulgere Medici. Arabes, & quotquot post eos fuere Galenici, prætervectis latis, latisque naturæ campis, ubi exultare liberius præclara adeò ingenia potuissent, se in dialecticorum tricas, ac dumeta conijcere maluerunt; quibus diu occupati, atque irretiti, nunquam ad novorum inventorum spem animum erexerunt.

VII.

Medicina non ingenii humani partus est, sed temporis filia; quam, ut de divinatione Veteres quondam crediderunt, ex iis quæ usus diuturnus notavit, effectam meritò dixeris. Definiri potest vis cognoscens, videns, & explicans ex iis, quæ longo tempore, atque significatione eventus observavit atque animadvertit, diversa morborum genera; hisque non ex probabili quadam hypothese remedia adhibens, sed ab artis divinæ præscriptis longo usu comprobatis, perpetuam Medicinam petens. Hæc medendi disciplina si cum hypotheticæ splendore, fastu, & magnificentia conferatur, tenuis quidem, imò vilis fortassè, ac contemnenda videbitur. At in illa nihil salutaris, ac vitalis inest, verum mira duntaxat ramorum, foliorumve luxuries, ad aspectum quidem pulchra, sed statim flaccescens, ubi primum eam novitatis gratia tanquam succus defecerit. Hæc verò, quam modò descripsimus, cum non ex rebus fictis, commentis que constet, non ostentationis, nec inanis, sed quæ in curandis hominibus sita est, veræ, gravis, solidæque gloriæ cupida, nec ad ostentandos

flores, sed ad uberrimos, & jucundissimos fructus proferendos comparata, in dies magis, magisque crescit, ac vegetior fit.

VIII.

Ad artem medicam, verè ac propriè non pertinere eam disciplinæ nostræ partem, quæ nimium tribuit speculationibus, hominum est prudenter, ac consideratè loquentium. Ars enim ex rebus penitus perspectis, planèque cognitis, atque ab opinionis arbitrio sejunctis præceptionibus constat; datque rationes certas, quæ habent ordinem, & quasdam errare in faciendo non patientes vias: at hypothesibus quibus hodiè tantoperè delectamur, quid incertius? An eæ quicquam aliud habent ut plurimum nisi meras conjecturas, quibus ex similitudine in varias partes, nonnunquam etiam contrarias trahimur. Non in humani profectò ingenii acumine sita est ars præstantissima, quam diligens, accurata, & sagax notatio naturæ, atque animadversio peperit; sed potius variis cujusque ætatis doctorum laboribus coacervata sapientia dicenda est, hominumque multorum mens in unum quasi collecta &c.

IX.

Ab ardenti, & flagranti illo in novas hypotheses studio, quot & quanta in Medicinam irruperint mala, longum est & non necessarium hîc commemorare: sed hoc paucis dicam, primum quidem quod præclarissima quæque ingenia doctis, & ingeniosis illis fabulis quasi delinita, ad rudiores, & crassiores, ut ajunt, minervam, hoc est, ad observandas morborum qualitates, & medicamentorum vires, ac proprietates periclitandas, descendere plerumque non solum pigeat, sed etiam pudeat. Alterum verò quod studiosorum animi, quibus semel imbuti sunt fictis, ac commentitiis sententiis, assiduitate, ac usu eò usque assuescant, ut eas postmodum in medicina facienda, non probabilium loco duntaxat ut pri-

primum habeant, sed tanquam certas adhibere nequaquam dubitent.

X

Satis superque ingeniosis physices hypothesibus, & subtilibus logices divisionibus, ac definitionibus huc usque indulgimus. His omnibus ars nostra illustratur, non efficitur. Natura sui juris est, ac longius, latiusque patet, quam ut certos ei fines, angustosque humani ingenii terminos constituamus, extra quos egredi non possit. Res corporeæ admirabili quadam, eaque æterna, & constanti regula gubernantur. Naturæ itaque leges, si hominibus non verba dare, sed reapse eos juvare volumus, notare, meditari, observare, eisque adamussim obsequi, ac servire opus est.

X I.

Hoc opusculum ut in publicum ederem, non fecit profectò inanis, ac popularis auræ captandæ cupiditas, sed eò adductus sum, ut multis meorum æqualium hinc inde errantibus viam monstrarem, & aliquantulum munirem. Nec me fugit, fore ut quamplurimi hunc qualemcumque laborem meum non æqui bonique consulant. Alii ut Galenicis adhuc inquinato fordibus mihi illudere, & ut suem ad volutabrum, & tanquam canem rediisse ad vomitum, clamitare. Alii in Empiricorum transiisse castra, eisque nomen dedisse: sin minus audaciæ certe, ac temeritatis arguere, quod omnium propè Recentiorum in idem conspirantium votis intercedere, obnitique voluerim. Hæc aliaque id genus ut facile contemnerem effecit, qui à prima usque ætate insedit veritatis amor, ac publici studii commodum. Enim verò puduisset, minus apud Christianum Philosophum, quam olim apud sapientes Ethnicos valere priscum illud effatum. *Utilitate hominum, nil debet esse homini antiquius.*

XII.

Qui rationem cum experientia conflictare volunt: nã illi omnes desipere mihi videntur tam Empirici, quàm Rationales. Quomodo enim dici potest, omnes Rationi partes tribuendas esse ea in disciplina, quæ, ut sapiens quisque fateri debet, longinqui temporis usu, ac periclitatione acquiritur? aut respectum ad solam experientiam habendum esse, & nullo loco rationem esse numerandam; modo Rationis nomine, non illa vis animi intelligatur, quæ obscura naturæ investigans inventio, & excogitatio dicitur, & magis ad physicam pertinet: sed illa potius Domina omnium, & Regina Ratio, per quam consequentia videt Medicus, morborum principia, & causas conjicit, eorundem progressus, eventusque auguratur, & ex rebus præsentibus assequitur, ac prospicit futuras. Has inter Medicos pugnas, & controversias rogo Deum Optim. Max. ut in magnum humani generis, & præsertim Christianæ Reipublicæ commodum componere velit, quo Medicina tot retro sæculis miserè jactata, in placido tranquillitatis, & concordie portu conquiescat.

CAPUT II.

Origo, Progressus, & quicquid inest certi Medicinæ, Observationibus magnâ ex parte debetur.

§. I.

NEcessitas Medicinam invenit, experientia perfecit. Quæ quidem primâ ætate rudis erat, ac stupida; progressu verò temporis accedentibus in
diebus

dies novis observationibus, sibi que mutuò facem quasi præferentibus, cuncta præsertim regente, ac moderante rationis lumine, liberalis facta est, & erudita.

II.

Verus adagium: *Lapides ad filum, non verò filum ad lapides regere*, adamussim quadrat in Medicos, qui sua quæque ratiocinia, perinde quasi construendæ Medicinæ lapides, ad filum rerum creaturarum dirigere debent; etenim cum filum objectorum à Deo immutabiliter in Orbe subtensum ne latum unguem inflecti queat, ut nostris aptari possit fallaciis, necesse est ut humanæ mentis rationes ipsæ flectantur, & dirigantur in filum.

III.

Duo sunt præcipui Medicinæ cardines, Ratio, & Observatio; Observatio tamen est filum ad quod dirigi debent Medicorum ratiocinia. Unicuique morbo non fictitia, sed certa, ac propria natura est: certa pariter, ac propria principia, incrementa, status, & declinationes. Et sicuti hæc omnia nulla mentis ope, sive independenter à mente peragunt; ita in exploranda illorum natura nihil usui nobis erit subtilis, & arcana disputandi ratio, sed repetita, ac diligens observatio eorum, quæ singulis accidunt ægrotantibus, nec non solertia mentis naturæ methodo conformis, ac pedissequa.

IV.

Non rarò Medicorum spectationi, quamquam ratione, & experientiâ suffultæ eventus non respondent; idque non ex regularum præstantissimæ artis defectu; sed aut ex multiplici, ac penè incredibili causarum, tum interiorum, tum externarum concursu; vel potius ex Patientis, Adstantium, & Medici indebitè accommodandi, determinandique ea, quæ ad curationem spectant, negligentia, & erroribus.

V

Multi nimium rationi tribuunt, & nihil experientiae, multi contra faciunt. Utrique aequaliter peccant, undè tot inter Medicos contentiones, tot inter theoriam, & praxim dissidia. Nos latet, æternumque latebit minima illa, ac subtilis, non solum à sensibus, sed ab humanæ mentis acie prorsus remota, solidarum æquè, ac fluidarum corporis viventis partium textura. Fallax quoque non rarò experientia, si rationis ductu fuerit destituta: Quapropter nisi mutuam sibi lucem communicent, æquam erroris ansam præbebunt.

V I.

Licet nos omninò fugiat, in quo situm sit cujusque partis vitium, & cujusque morbi natura: observamus tamen quod suum quique typum habeant, certas pariter crescendi, decrescendique leges, sive periodos definitas, & constantes. Rem ità omninò esse manifestè constabit, si naturæ sua spontè agere, permittatur, nec incongrua medendi methodo interpelletur. Quod si secus accidat, methodo id non non naturæ tribuendum. Duo namque ægri eâdem morbi specie, v g. pleuritide affecti, sed à diversis Medicis, diversa methodo tractati, diversis pariter corripientur symptomatis: qua ratione, si in methodo error fiet, multorum symptomatum auctor erit Medicus, non morbus.

V I I.

Si Hippocratis aphorismos, præfagia, coacas &c. cum Posterorum observationibus comparaveris, quæ fuit superioribus sæculis, eandem nunc esse morborum naturam, & eodem ac olim ordine procedere illorum periodos liquido constabit. Ex his omnibus deduci jure poterit, medicinam non adeò incertam esse, nec adeo levibus, ut vulgò putant, innixam fundamentis, sed ex regulis certis, multoque

que usu confirmatis pronunciare. Observationes namque, quæ caput artis sunt, pro subjecto habent humanum corpus, cujus motus sive naturales, sive morboſi originem habent ſtabilem, & periodos regulares, ac conſtantes: undè & Medicinæ dogmata talibus ſuperſtructa obſervationibus, fieri vix poſteſt, quin certa ſint, & perpetua.

VIII.

Id cum probè intellexiſſet Hippocrates, totis viribus annixus eſt, ut obſervationes rectè, ac diligenter inſtitueret; quarum ope, ac præſidio cognovit, morbos habere paſſiones quaſdam conſtantes & individuas, quaſdam verò adventitias, & communes aliis. Conſtantes dependent ab ipſa individua, & conſtanti morbi natura. Adventitiæ vel à varia medendi methodo, vel à multiplici, & ſemper vario cauſarum concurſu. Harum primas, utpotè artis regulas, aphoriſmis, & præceptis concluſit, cæteras ſicuti loco præceptorum haberi noluit; ità etiam nec contemnendas putavit, ſed arbitrio boni Viri, hoc eſt, prudentis, ac ſagacis Medici judicio commiſit.

IX.

Conſtantes huiusmodi paſſiones (quæ vocari poſſent ſigna morborum characteriſtica) interdum claræ ſunt, noſtrisque ſenſibus obviæ, interdum obſcuræ, & quarum ratio probabilis difficulter reddi poſteſt. Qualeſcunque tamen eæ fuerint, à Medico contemni non debent, ſed eâdem proriſus, qua apparent ſimplicitate, fideliter adnotari. Nam ſicuti à minima quaque circumſtantia indicationes curativæ petuntur; ità minimi quique, quamvis ſubobſcuri morborum motus inveſtigandi erunt, atque deſcribendi. Quo pacto non ſolum morborum hiſtoria abſoluta habebitur, & perfectæ, ſed quod magis intereſt, ipſa methodus curativa.

X.

Longum esset recensere obscuros quoque motus, qui in curandis morbis observari solent. Ad clariorem argumenti elucidationem paucos duntaxat adnotabimus. Hujus generis est doctrina dierum criticorum, sive despumationis materiæ morbosæ definito febris tempore factæ. Quod acuti morbi imparibus diebus salutariter definant, & qui paribus, ferè sint lethales: E contra chronici paribus tum diebus, tum mensibus terminentur, ut Veteres observarunt. Hujus quoque generis sunt occultæ morborum inter se permutationes, ad has potius, quam ad alias partes metastases, occulti pariter partium inter se consensus. Inter tibias, & pectus, inter pudenda, & pectus arcani quidam observantur consensus. Ulcera antiqua, cauteria, aliaque tibiæ mala intempestivè, aut imprudenter sanata in perniciosos pectoris morbos definunt, ut quotidianâ constat experientiâ. In morbis pectoris diuretica, & pediluvia, utilia sunt, purgantia contra generaliter noxia. Omnes pleuriticos sanatos vidimus, quibus in interiora auris dolor, & exinde suppuratio supervenerunt. Febres intermittentes, nullis nec digerentibus, nec solventibus, nec febrifugis cedentes remediis, factâ venæ sectione in salvatella, frequenter sanantur felicissimè. A dolore forti ad testes irruente tussis sicca solvitur. Cous. 2. epid. sect. 5. Cum testis intumescit à tussi, memoriam renovat societatis pectoris, mammarum, genituræ, & vocis. Cous. 2. epid. sect. 1. Si testium inflammationi tussis superveniat, inflammatio solvetur & contra. Cous. 2. epid. sect. 1. Hydrocele discussâ supervenit hydrops pectoris. Meara obs. medic. Præire, & subsequi sternutamenta in morbis pulmonum, malum. Cous. 2. prædict. cap. 9. Arcani quoque quid in se habent certæ quædam morborum

periodi, & statim horis exacerbationes, ut in doloribus nonnullis observamus, nec non in febribus, aliisque quamplurimis morbis.

XI.

Hæc aliaque id genus multa, Recentiores Medici dum audiunt, irrident, dum observant, negligunt, magno ægrotantium detrimento. Plura quæ captum nostrum superant, contemnenda non sunt, sed sapientiæ pars erit, dum veram illorum naturam per ratiocinia attingere non possumus; effectus saltem exterius apparentes diligenter notare, & exinde præcepta ad praxim determinare. Solet enim ingenium humanum, dum desperat, vel non sufficit difficilibus detegendis, eorundemque probabili rationi reddendæ se consumere, ac velut atterere in supervacaneis. Sive ut ait Franc. Baco fol. 293. *postquam homines de veritate inveniendi semel desperaverint, omnino omnia fiunt languidiora, ex quo fit, ut deflectant potius ad amenas disputationes & rerum quasdam peragrations, quam in severitate inquisitionis se sustineant.* Cæcutiente igitur in hisce arduis ratione, observationes utcumque fuerint delineandæ, nullisque speculationum fucis adulteratæ lectoribus proponendæ, ut fertur olim Asclepiodorum non ineleganter sine coloribus pinxisse.

XII.

Ex antedictis origo Medicinæ, & quicquid solidioris eidem inest ab experientia potissimum provenit. Quod spectat ad peculiarem cujuslibet morbi curationem, arbitror illam rarò feliciter cessuram, nisi ratio observationi adjungatur. Mille namque morborum causæ, varia ægrorum temperamenta, ætates, sexus, vitæ genera, climata diversæ naturæ, variæ annorum constitutiones, & varia semper influentes; innumera denique alia, quæ ad producidos, fovendosque morbos concurrunt, ita interdum

terdum certam, constantemque morbi, & suorum symptomatum naturam perturbant, ut difficile sit veritatem investigare, nisi complexus horum omnium sagaci rationis usu perpendatur, & illustretur.

C A P U T III.

De Impedimentis, quæ Medicorum in observando diligentiam huc usque retardarunt.

§. I.

SI vera sunt, vel saltem verisimilia, quæ paulò ante scripsimus: Restat nunc ut exploremus causas, quæ impediverunt, quo minus Praxis medica per tale observationum studium augeretur, atque perficeretur. Derisio veterum Medicorum. Falsa Medicorum idola, sive opiniones falsò præconceptæ. Falsum genus analogiarum, sive falsæ similitudines. Præpostera librorum lectio. Præpostera librorum interpretatio, efficiendorumque systematum cacoëthes. Intermissum studium tractandi de morbis aphoristicè, &c. præcipua mihi videntur esse impedimenta, quæ Medicorum in observando diligentiam, ac per consequens ipsiusmet Praxeos progressus retardarunt. Quamobrem ut rei veritas clarius constet, singula quæque propriis capitibus examinabimus. Præter antedicta recenseri quoque possent alia quamplurima & potissimum præpostera in adipiscendis scientiis Præceptorum institutio. Iis namque cum mentem nostram ab anteceptis opinionibus solutam primò subjiciamus; si contingat, ut, vel sine methodo fuerint, vel erroribus implicati, vel minus acri, & intelligenti judicio præditi; hæc omnia in nos transfusa, tam alte mentibus nostris infident,

fident, ut deleri postea haud quaquam possint, nisi vel per optimos Præceptores, vel per experientiam ipsam, in rectam veritatis viam dirigamur, & ita dediscamus ea omnia, quæ nostrorum errorum primi, ac præcipui fontes erant.

§. II.

Temperamentum cuiuslibet nostrum insitum, sive innatum sæpissimè compellit nos in errores, sive ad falsè de rebus judicandum. Præter auctoritatem Galeni in libello. *Quod animi mores corporis temperiem sequantur*. Experientia quotidiana rem ita esse omninò nos docet. Multi cæteroquin sagaces, & docti Viri opinionibus quibusdam mancipantur, quarum falsitatem vel rudissimus quisque abundè cognoscit; at illi ob innatam quandam animi inclinationem, qua in illas feruntur, non solum certas existimant, sed ne per evidentissimas rationes ab iisdem removeri patiuntur. Hoc apertius constat in aliquibus Medicis, dum remedia pro curatione morborum præscribunt. Sic sæpè Medicus naturâ timidus & melancholicus, vel temperamento præditus, ut ajunt, frigido, & humido, ob naturalem sui animi habitum, abhorret à remediis spirituosiss, volatilibus, impetum facientibus, aliisque potentioribus; omniumque morborum curationem aggreditur, per medicamenta humectantia, infrigidantia pacem humoribus conciliantia, & reliqua minus activa. Contrà qui temperamento fuerit calidus, biliosus, naturâ impatiens, ferox &c. post habitis omnibus refrigerantibus, ac levioribus remediis, nihil libentius præscribet, quàm volatilia, spirituosissima, alcalia, aromatica, ferrum, ignem, vesicantia, purgantia vehementiora, & similia maximi impetus, & activitatis. Et sicuti pro antedicta naturali inclinatione his præ aliis remediorum generibus delectantur; ita pariter his præ aliis medicinæ dogmatibus, ac præceptis. Et per eandem interdum de scientiis

tiis judicant, ac decernunt. Quamobrem nisi attentata meditatione inclinationi illi obviam ire fategerint, & internos temperamenti motus recta ratione dirigere noverint, præfatis aliisque erroribus obnoxii erunt quam maximè.

§. III.

Major adhibita fides inutilibus proprii ingenii commentationibus, quam naturæ monitis, & observationibus, inter causas, quæ innumeros æquè, ac perniciosos errores produxerunt, non infimum obtinet locum. Et quidem dum considero, naturam sui juris esse, nec ingeniis addictam nostris, suosque motus ita occultè peragere, ut nulla alia via investigari faciliùs possint, quam per observationem, vel per rationem observationis pedissequam. Et contra homines impetu quodam animi, ac velut pro arbitrio de eadem disserere, non miror postmodum, si & falsas exinde deducant conclusiones, & curationes morborum talibus innixæ conclusionibus ex voto non respondeant; miror tamen quod tam leviter causas errorum exindè provenientium, artis inconstantia, ut ajunt, atque incertitudini, non verò præposteris suis argumentandi, speculandique modis attribuant. Quibus certè de causis factum est hodiè, ut multi incertam pronuncient Medicinam, alii prognosticandi doctrinam derideant, alii medicamenta tumultuarie, nullisque criseos, & coctionis legibus servatis quovis morbi tempore, & cujuscumque activitatis præscribant; multi nil credant antiquis, & Recentioribus nimium, multi neutris omninò. Humilitatem propriam, humilitati naturæ ejusdemque simplicitati non subjiciant, sed per arrogantias theoriarum de ipsius effectibus judicent; & lusu quodam eandem imitantes, nil mirum tandem, si hac ratione præconceptos de morborum curationibus errores non solvant, sed nutriant, permulent, non extinguant. Hæc igitur aliaque quam-

plu-

plurima adnotari possent impedimenta, quibus Medicinæ praxis retardata hucusque fuit; ne tamen in molem legentibus forsân permolestam excresceret libellus, studio prætermittuntur, sufficiantque sequentia magis præcipua.

CAPUT IV.

IMPEDIMENTUM I.

Derisio Veterum Medicorum.

§. I.

PRæclara aliorum studia, & qualescumque in promovendis scientiis conatus, sicuti indignum est docto, & honesto viro deridere, ita planè tum Reipublicæ, tum felici scientiarum progressui summo perè noxium. Constat id potissimum in re medica, in qua cum major parseorum, qui per hos 40. prope annos scripserunt, in nulla re magis occupata fuisset, quam in deridendis veterum Medicorum documentis; credi vix potest in quantam id Medicinæ æquè, ac ægrorum perniciem redundaverit. Præcipuam huic errori ansam dedisse mihi videntur Helmontius, & Paracelsus, qui, ut propriam sectam super Galenicæ ruinas adstruerent, Galenum, & veteres penè omnes, non solum falsitatis, & ignorantia accusarunt, sed in editis suis de re medica libris, scommatis, & calumniis proscinderunt. Neque intra istos duntaxat Viros hoc deridendi vitium se continuit, sed serpere in dies magis coepit, potissimum apud Affeclas illorum, apud quos tantoperè vigit, & etiamnum viget, ut nihil magis studeant, quam ut orationes suæ non rerum naturæ, sed affectionibus animorum convenientes sint; unde accidit

accidit non recta ratione, sed impetu animi sententias ferri.

II.

Qui novis hoc sæculo excogitatis hypothefibus nomen sibi facere voluerunt, continere quoque se non potuerunt, quin Veteres deriderent; idque forsan iisdemmet de causis, quibus & antecedentes: & quoniam hæ novæ hypothefes suos pariter habere sectatores; hi quoque factione quadam, vel consuetudine deridendi, Veteres vel non lectos, vel non intellectos longè lateque divexarunt. Cæterum five prædictis, five privatis aliis de causis facta hæc sint, quamplurima exinde oriuntur incommoda. Sed potissimum cum derisor non judicet æquo animo, sed per opinionem præconceptam de præceptis curandorum morborum, in Veterum scriptis abundanter expositis; necessario fit ut ea, vel falsa putet, vel prorsus inutilia, & ita ægrotantes privat commodo, quod exinde forsan essent suscepturi. Porro nimium sibi, suisque hypothefibus, atque sententiis tribuentes, ad experientiam descendere ferè dedignantur: Et si descendunt, vel per jocum imitantur naturam, vel ex paucis experientiæ manipulis ad axiomata generalia intempestivè transcendunt; & ab his potius, quam à phænomenis sedulo detectis ad causam latentem argumentantur. Taceo alia multa hujus generis incommoda, quæ Medicis & medicinæ, sed multò magis ægrotantibus à turpi vitio deridendi superveniunt, quæque à sincera mentis Viro, & debitè de rebus judicante, animadverti facile, notarique poterunt.

III.

Sed quod ad Veteres speciatim attinet, laude dignos potius, quam derisione, & calumniis judicarem. Nam præterquam quod prima præstantissimæ artis fundamenta per eos jacta sunt; tam diligenter singulorum morborum naturam expendere, tantisque

tisque accessionibus veram praxim locupletarunt, ut nobis ultra nitendi exiguam quasi spem sublimes illæ mentes reliquerint. Nec propterea quod nonnulli Galenicorum in theorias minus constantes, minusque certas nimium propensi fuerunt; universa Veterum schola ignorantæ, & falsitatis indiscriminatim accusanda. Siquidem Galenici superiorum ætatum, ut indulgerent genio sæculi, in quo floruerunt, nec non barbaris Arabum interpretationibus, theoriis illis addicti aliquantulum fuerunt; præsertim, cum per tot annorum silentia fontes Medicinæ græcæ, ex quibus fundos suos irrigabant Medici, vel inaruerint, vel turbati fuerint sophisticis additionibus. Per eadem tamen tempora quamplurimi illorum benè cognitâ theoriæ suæ inconstantiam ad diagnosis, prognosin, curationemque morborum, sive ad praxin solidam studium omne contulerunt; quæ in re quam præstantissimos habuerint progressus, abundè liquet ex optimis curationibus, & præceptis, quibus libros suos exornarunt. At Recentiores malignè obtrectantes tantis Viris non solum in theoria, verum etiam in praxi, utrasque derisioni exponere non erubescunt. Et in hac opinione quotidie magis obdurati, errare potius volunt cum iis, de quibus bonam aliquam, quamvis falsissimam, conceperunt opinionem, quam sapere cum doctis viris, de quibus non ita benè sentiunt. Galenum, iniquè deprimere, eique impudenter maledicere, ut si omnium, & qui nunc sunt, & qui unquam fuerunt, hominum pessimus, Iniquissimusque fuisset. Recentiores contra modò Deos, modo Principes scientiarum appellare, res est parum prudentis Viri, atque de auctoribus extrema sentientis. Obnixè igitur rogamus Medicos, ut imposterum æquè suscipiant, tum recentiores, tum antiquos, & in utrorumque lectione nil aliud diligentius inquirent, quam præcepta, monita, reme-

dia diu probata, & hujusmodi solida, quæ & perpetua sunt, & in communi hoc, in quo fluctuamus, mortalitatis pelago, alicujus usus, & potestatis; reliqua verò, quæ vel abstracta sunt, vel nemini unquam profutura erunt, omninò prætermittant, & ad populares sermones relegent.

CAPUT V.

IMPEDIMENTUM II.

*Falsa Medicorum Idola, sive opiniones
falsò præconceptæ.*

§. I.

Tertium inter Praxeos remoras locum obtinent falsa idola, quibus magna Medicorum pars, præsertim hoc sæculo obnoxia est; ad eorumque præscriptum agens veros mentis, & naturæ sensus distrahit, atque perturbat; unde non recta ratione, sed mente antecepta consilia ferri contingit. Inter tot idola sufficiant sequentia, quæ obiter in mentem venerunt. Multi ob fausto eventus semel, aut bis observatos ex aliquo remedio, vel potius ob innatam quandam proclivitatem tum laudandi, tum fingendi ad libitum medicamentorum vires ita erga remedium aliquod afficiuntur, ut putent illud unum ad curandos quosque morbos summam vim, ac veluti imperium obtinere: ideò videmus inter Medicos, nonnullos in morbis omnibus laudare lac & serum lactis; alios remedia spirituosæ & volatilia; alios acida & alcalia; alios purgantia & phlebotomias, & sic deinceps quamplura alia hujus generis particularia remedia unusquisque pro sui genio, & prout per initia juvenilis Praxeos erga illa affectus fuerit,

de-

deprædicat; reliqua verò quantumvis experta, & utilia dimittit imprudenter, & abjicit. Sunt qui afficiuntur erga theoreticum aliquod dogma, aut practicum, illudque vel petiturum è libris, vel à se ipsis excogitatum; omnesque morborum curationes ad modulum talis dogmatis, & dirigunt, & absolvunt. In recensendis singulis hujusmodi falsis placitis frustra nunc tempus tererem; nam cuilibet constare poterunt Recentiorum lucubrationes sedulò consideranti, qui per istud respicere ad pauca, & pronunciare secundum pauca, praxim medicam ferè perdiderunt.

II.

Sanguinis missionem, purgantia, vesicantia, & reliqua Galenicæ Praxeos remedia, multi Medicorum hoc sæculo supervacanea prorsus, atque perniciofa existimant. Simiola hæc Helmontio Auctore in scenam prodiit, & per angustias experientiæ abscissæ, ac inconsideratæ variè illudens, mirum quantum Recentiorum animos præoccupaverit, qui novitatibus hisce illecti, contra usum talium remedium superciliosè admodum, & ingenti ægrorum damno debacchantur. Putant alii, morbos omnes ab acido produci, & omnes pariter per alcalia remedia curandos esse; hoc medendi genus utpotè omnium facillimum, & brevi dierum spatio à rudi quaque Muliercula etiam addiscendum, præ cæteris hodiè invaluit: at Medici ignari illius Hippocratici, quod centena sint, quæ hominem lædunt, tali medendi ratione mihi videntur conjectari potius, sive divinare de rebus morborum, quam invenire, & scire; ut fusè inferius. Incipientibus quibuslibet morbis solent nonnulli purgans medicamentum ægrotanti exhibere, ad subducendam, ut ajunt, materiam antecedentem, quæ fovet proximam. Simiolam hanc in Arabum scholis natam, multi inter Medicos constanter adhuc retinent; neque quicquam

quam possunt ad eos ab hac opinione removendos, vel repetitæ Recentiorum observationes circa opportunum purgantium usum factæ; vel ipsius Divini Senis exemplum, qui nonnisi in turgente materia purgantibus utebatur initio morborum; Purgantia namque cum sint de genere remediorum refermentantium, interdum crudam, & in latibulis quiescentem materiem subdita quasi face ad actum provocant, & ita febres vel exacerbant, vel duplicant, vel jam jam recedentes, revocant.

III.

Inter simiolas, quæ Medicos summoperè fallunt, recenferi quoque debet illa putantium, neminem ad perfectam Praxeos cognitionem perventurum fore, nisi aliarum scientiarum adminiculis Dialectices nempe, Matheseos, Peritiæ variorum idiomatum, Rhetorices, Astronomiæ &c. instructus accesserit: quarum omnium, aliarumque hujus generis cognitio, licet non perexiguum aliquod, ornamentum Medicinæ afferre possit, me tamen Judice, tanti interest Medici ad intimiorem morborum historiam assequendam, quanti interest Musici ars pictoria; nam experientiâ constat, senes Galenicos, & latinam linguam vix callentes, æquè benè morborum curationem instituere, ac ii, qui nonnullarum scientiarum ad curandos morbos nihil conferentium jactantur peritissimi. Ab hac posteriorum temporum consuetudine, absurda varia in re medica oriuntur. Et præ cæteris cum magnam temporis partem insumant in antedictis scientiis acquirendis, exigua illa, quæ remanet, vix sufficit perdiscendis primis praxeos rudimentis. Porro publicè se jactant Astrologos, Poëtas, Criticos, Historicos, Philosophos, Linguae Græcæ, vel Hebraicæ peritos &c. Si verò privatim interpellentur de reddendis rationibus eorum, ad quæ nos ducit Oraculum antiquum, nempe de scientia Nostri; argumenta quæ afferunt jejuna sunt,

sunt, & nullius usus. His aliisque de causis impares reddit, ad solidam praxim per observationes adipiscendam, ediscunt statim hypotheseos alicujus generalis ideam, & per dogmata quædam generalia, modo theoretica, modo practica, morborum omnium curationes instituunt: quæ quoniam sunt veluti spectra quædam in superficie rerum, tanquam in aquis natantia, ac ludentia, nil mirum, si spem illorum inflent primo, postea verò destituant.

I V.

Sed ut ordinatius procedamus in solutione præsentis argumenti, distinguenda erit historia morborum, sive Medicina prima à curatione eorundem, sive Medicina secunda. Historia morborum est scientia sui generis, nec ab aliis sua mutuatur principia, & incrementa; sed à saluberrimis duntaxat purissimisque naturæ fontibus, per quos clara evadit, & fidelis. Sive ut clarius loquar, historia morborum tota quanta est, pendet à sedula, & patienti descriptione eorum, quæ doctus Observator de morborum invasione, progressu, & exitu adnotaverit, & eadem qua observavit simplicitate chartis exposuerit; nihil addendo de suis, nihil de librorum, aliarumque scientiarum præscriptis. Infantiam igitur Medicinæ, cui historia morborum primam præbet mammam, aliarum scientiarum legibus assuescere, ac confundere, idem est, ac ipsius divinæ artis fundamenta evertere prorsus, atque diruere. Equidem omnis Medicina prima, quæ basis est secundæ, sive curativæ, taliter tractari debet, ut non ex natura mentis, quod plurimi fecerunt, sed ex ipsa rerum natura promanet; id est, ut non per otiosas disputationes, vel per arrogantiam, & fastum, sed per labores varios, per inquisitionis patientiam, demum per fidem in observando anxiam, & quasi dubitabundam promoveatur.

Ad Medicinam secundam, sive curativam morborum, fateor sanè, plurimum lucis allatura esse aliarum scientiarum studia, & præsertim illarum, quæ cognitionem aliquam habent cum Medicina, vel illius membra sunt. Inter has numerari possent Chymia, Botanica, Doctrina Diætetices, Gymnastices, & sex rerum nonnaturalium, Philosophia Experimentalis, Anatomes, & aliæ hujus generis, quæ ad integram methodi perfectionem, nec non ad hauriendas promptissimè, & ex minimis quibusque circumstantiis indicationes curativas maximoperè faciunt. Methodus enim cum sit quædam veluti architectura ædificii Medici, & fundamentum curationum; absoluta esse non poterit, nisi per vias à talibus indicatas scientiis, sui partes invicem perficiantur, atque in unitatem veritatis, & naturæ conspirent. Quod spectat ad reliquas scientias, quæ nullam cum Medicina cognitionem habent: non negaverim, quod ad acuendam mentis solertiam, nec non ad ornatum Professoris aliquid conferre possint studia Mathematices (de quibus unus instar omnium videndus erit Marinus Ghetaldus Conterraneus noster in doctissimis libris de compositione, & resolutione mathematica, & in Apollonio Redivivo) Meteororum, Astronomiæ, Eloquentiæ, sive artis Suavioriæ, Philosophiæ moralis, præsertim quæ tractat de componendis moribus, & adipiscenda prudentia Medicis tantoperè necessaria &c. quoniam tamen sunt extra aleam curandorum Hominum, idcirco horis duntaxat subsecivis, animique relaxandi gratia iisdem utendum; nam sicuti vires corporis, vel animi nimia contentione debilitantur, & franguntur; ita contra concessa quiete, relaxationeque opportuna reficiuntur summoperè, & confirmantur.

Errant qui putant, se morbos feliciter curaturos, quia doctrinam rectè theorizandi adamussim

cal-

callent. Errant inquam, quia Medicus ad multò altiora respicere debet, ut innocentem artem à calumniis vindicet, ægrosque à morborum tædio ad salutis tranquillitatem revocet. Cadavera hominum morbis denatorum secanda sunt ei, manusque inquinandæ, ut inveniat quæ morbi sit sedes, quæ causa, qui exitus antecedentium symptomatum; quid demum effectuum omnium in antecedenti morbo observatorum eventus. Stercus & urinam, linguam & oculos, pulsum & faciem, animi pathemata, antecedens vitæ genus, & errores ægrotantis, ac reliqua hujus generis diligenter considerare debet, ut in vera, & naturalia morborum diagnostica, prognostica, indicationesque curativas perveniat. Splendida ostentare, aut frequentare musæa; librorum ingentem copiam habere, at illos ne salutare quidem; plurium Academiarum sodalitio te adscribere, ut nominis tui fama in hodiernis Litteratorum Diariis celebretur ad leniendos tuorum ægrotantium dolores, ne minimum quidem conferre poterunt. Conferet tamen si squalidos ægrorum lectulos, & publica Xenodochia frequenter visitaveris, & austera quadam, atque intrepida patientia adnotaveris quid boni, aut mali singulis morbi temporibus contingat; qui progressus symptomatum, quique eorundem exitus post adhibita quæque remedia succedant. An præsens morbus in alterius speciei morbum mutetur. Quæ benignitas, malignitas, vehementia &c. morbi, & symptomatum quolibet eorum tempore apparuit. Quæ medendi methodus singulis morbis perpetua, & stabilis detecta sit. Quæ morbi, & symptomatum facies, qui exitus post hæc, aliave excreta ac retenta; & hujusmodi centena paulò arctiorem cum natura cognationem habentia, quæque illius partes distinguunt potius, quam discerpunt, & frangunt.

VII.

Inanis gloriæ desiderium simiola fuit, quæ Medicos omni ætate compulit ad sectas condendas potius, quam ad nova in dies detegenda phænomena, quæ morborum historiam illustrarent, confirmarentque. Et ita fingentes ad libitum rerum naturam, indigestisque quibusdam meditationibus eandem ferè evertentes; nil mirum quod Medicinæ fundum, & patrimonium hac ratione depauperarint; florentemque illius statum inutilium librorum copiâ perturbarint. Affectæ verò illorum vanâ quadam hallucinati reverentiâ, vel ignavia ab investigatione deterriti, satius duxerunt subtilis Interpretis, Antagonistæ nervosi, aut Methodici abbreviatoris famam affectare, quam per observationes proprias, diagnosis, prognosim, curationemque morborum determinare: sive ut clarius loquar, Personas Magistri & Auditoris, non verò inventoris, & ejus qui inventis addat, sustinuerunt.

VIII.

Morum præcepta illa optima sunt, quæ publica, quæ communia, quæ omnes ex omni domo conclamant Peripatetici, Academici, Stoici, Cinici. Hoc Senecæ de moribus effatum Medici nostræ ætatis amplecti deberent. Siquidem illi præcepta Praxeos nec publica, nec communia culibet sectæ; Galenicæ scilicet Chymicæ, Mechanicæ &c. (sicuti sunt Hippocratis opera) sed ea potissimum particularia, nullisque historiis, aut factis rei confirmata publicæ luci exponunt. Quod semel ex voto successisse observarunt, id semper tali modo futurum arbitrantur; sed progressu temporis re melius perspecta illud particulare, & instabile, non verò commune, & perpetuum fuisse animadverterunt. Paradoxa hodierna, Inutua Recentium Medicorum dissidia, tot libri de incertitudine Medicinæ à Nostratibus im-

imprudenter typis editi, abundè testantur, hodiernæ praxeos dogmata publica non esse ac veluti convocatis generalibus Medicorum Comitibus, singulorum votis confirmata, sed ad placitum uniuscujusque excogitata; idque vel odio sectæ contrariæ, vel amore sectæ propriæ (solent enim Medici sectæ cui se devoverunt gloriam quibusvis artibus tueri, ac extollere) vel defectu solertiæ mentis, vel ingenti copia præjudiciorum eidem undequeque insinuatorum, vel affectatione novitatis, prout hoc sæculo ad nauseam ferè factum videmus, vel falsis Præceptorum, & inanium librorum documentis, vel contemptu Medici focii, & sic de aliis. De Medicinæ igitur incrementis nunquam benè sperandum, nisi una omnibus inhæreat, & omnes in unam consentiant.

IX.

Abusus accusandi fictam quandam in morbis malignitatem est simiola, quæ frequenter rudioribus Medicis imponit. Hi non examinatis diligenter causis morborum antecedentibus, symptomatis, & statu penè integro morbi, magnos hac ratione errores in methodo curativa committunt; per quos quidem cum morbus naturâ suâ lenis graviter exacerbetur; statim exacerbationis illius causam malignitati nescio cui latenti, vel ut opinor, ab illis excogitatæ attribuunt. Interea nescientes, in quibus talis malignitatis natura sita sit, populari illi opinioni solummodò acquiescunt; scilicet humorum malignitatem medicamentis alexipharmacis, & excalescentibus aggredi statim debere se, & per sudores eliminare. At post multos eductos sudores, non solum malignitas illa interdum non submovetur; sed potius per eos, latentes viscerum inflammationes, quæ talium febrium ut plurimum sunt causæ genuinæ, magis magisque augentur, & in graviora mala conjiciunt ægrotantem. Recentiores

contra diligentius examinatis accidentibus, febres malignas vulgò dictas concomitantibus, detexerunt, eas omnes duplici potissimum de causa, coagulatione scilicet, vel dissolutione humorum pendere; & pro vario, ac præternaturali hoc humorum statu, variâ quoque methodò curandas esse. Medicamenta cardiaca, spirituosâ, & excalefacientia sicuti in febribus malignis ex coagulatione bene cedunt; ita contra in iis ex dissolutione perniciosissima sunt; solaque acida temperata, emulsiones seminum, gelatinæ cornuum cervi, & similia temperantia, dissolutivum illum, ac penè inflammatorium sanguinis statum refrænant. Quoniam verò prædicta medicamenta manifestâ qualitate dissolvendi, & temperandi operantur, à manifesta pariter causa tales febres produci, nemo inficias iverit; adeoque somnium malignitatis commentum sponte sua concidere. Non diffiteor tamen, dari interdum febres verè malignas, ab aura & humore venenis analogo, nostrisque sensibus vix perceptibili productas, quales à pravis aëris qualitatibus, & influentiis, cibis deleteriæ substantiæ, animalibus venenatis, & aliis hujusmodi causis excitantur; sed hæc est rara avis in terris, nec ita frequens in singulis morbis, ut vulgò Medici arbitrantur. Plures alias simiolas, quæ Medicis illudunt, praximque remorantur, prætermittimus; ne rædio legentibus simus & ne cramben sæpius recoquamus.

CAPUT VI.

IMPEDIMENTUM III.

*Falsum genus analogiarum, sive falsæ
similitudines.*

§. I.

ARgumentatio à simili sicuti facilior omnium est, ita si debite non instituat, cæteris omnibus fallaciores deducit conclusiones. Nec aliundè Medicorum in inquirendo impatientia tam apertè deducitur, quam à falsis similitudinibus, quibus illi tum in curandis morbis, tum in iudicando de iisdem, tantopere indulgent. Similitudo ut perfectè concludat, versari debet inter res sub eodem genere positas, ut inter plantas, & plantas, mineralia & mineralia, viventia & viventia, & sic deinceps, ut ita possint singula unius rei attributa verificari de alia cui assimilatur, aliter conclusio erit imperfecta, nec per sufficientem partium enumerationem; undè profectò gravissimis erroribus occasio dabitur. Qui Alexandrum Farnesium Cæsari comparaverit, cum ratione id faciet: ambo namque homines sunt, ambo strenui suorum temporum Duces; illiusque attributa, Cæsaris attributis optimè respondent. Si vero Farnesium Soli assimilaverit, nimium distans, & prorsus extra sphæram talis erit similitudo; Solis enim prædicata in Farnesio absolute verificari non poterunt. Hac prorsus ratione de similitudinibus, in re medica usitatis, iudicandum.

II.

Qui analogicè ab anatomia Insectorum, ad anatomiam Brutorum, ab hac ad illam hominum philosophan-

phantur, optimè philosophantur: siquidem sub genere Viventium analogizant. Et quoniam attributa unius facta sufficienti partium enumeratione optimè respondent attributis alterius; ideò observata anatomica in Brutis non solum faciem præbuerunt observatis anatomicis in Homine, sed iisdem adamussim congruunt. Imò ex certa hac, & mutua analogia, utrinque & circulatio sanguinis, & structuræ viscerum, & alia innumera detecta sunt tantâ sæculi nostri felicitate. Pariter Mechanici philosophantes à variis mathematicis præceptis, utpotè Statices, Hidraulices, Momenti gravium, & reliquis hujusmodi ad structuram corporis animati, rectè philosophantur; quia humanum corpus in structura æque, ac effectibus à tali structura pendentibus, numero, pondere, & mensura procedit. Ita volente summo rerum Conditore Deo, qui, ut compages corporis imperio mentis commodius obsequeretur, ordinatissimas proportionum, atque motuum in humano corpore series, solo mathematices penicillo delineasse videtur. Cum argumentatio analogica Anatomies, & Mechanices ad curationem morborum mutua fere sit, & reliquis hypothesibus certius concludat. Jure meritò viri Celeberrimi ex Academia Neapolitana Illustris: Tozzius, & Borellus; ex Florentina Bellinus, nullam majorem opem collabenti jam Theoriæ afferri posse putarunt, quam si per regulas anatomico-mechanicas in explicandis morborum effectibus progredieretur, qua de re legi merentur doctissimæ illorum lucubrationes, tantâ Patriæ & Medicinæ gloriâ, tantâque ægrorum utilitate conscriptæ. At qui ab effectibus mineralium in furno chymico analogicè ad effectus corporis animati discurrunt, non solum hac ratione imperfectè concludunt, sed perniciosis illis erroribus, quibus hodierna Medicina immeritò turbatur, ansam præbent

bent indicibilem. Melius concluderent, si liquores aut chymicos, aut vegetabiles per infusoriam Anatomem vivorum animalium humoribus infunderent, ex iisque mixtionibus productos effectus animadverterent, notarentque.

III.

Longum esset recensere tot falsas, ac penè populares similitudines, quibus hodie Medici in curandis morbis utuntur. Quantis detrimento fuit similitudo, quam primus excogitavit Helmontius, ut sanguinis missionem apud vulgus dissuaderet; nempè, sicuti aqua in lebate ebulliens refrigerari non potest per subtractionem aquæ ebullientis, sed per subtractionem ignis suppositi, ita ebulliente in febribus sanguine, vacuatio ejusdem per phlebotomiam, calorem non minuet, minuet verò sola causæ morbosæ evacuatio per sudores, aliasque hujusmodi vias. Similitudo hæc primo aspectu completa videtur, sed quoniam est extra sphæram mutui prædicati, in gravissimos errores concit Practicantes. Ignis enim noster febrilis (ut reliquas rationes taceam) sanguini mixtus, & altè immersus est, non verò suppositus venis, ut ignis in lebate; & dum sanguinis portio subtrahitur, ipse quoque febrilis ignis subtrahitur. Porro licet nos solidis mechanices, & experientiæ argumentis innixi, prudentem phlebotomiæ usum in febribus laudemus, non perindè tamen in omnibus eam adhibendam fore putamus, sed iis solummodò, in quibus vel ob nimiam sanguinis æstuationem, uberiolemque ejusdem copiam, vel incipientem in aliquo viscere stagnationem, gravissima imminent mala; & potissimum deliria, vigiliæ, inflammationes viscerum, anxietates molestæ præcordiorum, aut pectoris, spirandi difficultates, suppressiones liquorum currentium in aliquo viscere, vasorum rupturæ, & alia centena, quæ faciliè imò fataliter supervenirent, nisi per sanguinis missionem illis obviam

viam iremus. Nec solum per sanguinis missionem antedicta supprimuntur accidentia, verum etiam ipsa ebulliens sanguinis massa ad illam motus mediocritatem reducitur, quæ sufficit ad depurationem, secretionemque peccantis materiæ suo tempore peragendam.

I V.

Sicuti febris à spina digito hærente excitata extingui non potest nisi spinâ avulsâ; ita & reliquæ febres curari non poterunt, nisi spina humoris peccantis, archeum irritantis, statim nullâque expectatâ coctione auferatur per diaphoretica, purgantia &c. similitudo est ab eodem excogitata Helmontio, iisdemque difficultatibus obnoxia. Nam præterquam quod multæ dantur febres, in quibus nulla huiusmodi sensibilis spina materiæ peccantis, febrim producit, quales sunt quæ ab ira, venere, animi pathematis, similibusque causis dependent; per diaphoretica & purgantia supradicta in principiis acutorum data ad somniatam è sanguine spinam eliminandam, nil aliud efficimus, quam serosiori eundem parte qua diluitur, temperaturque, spoliare, & ita ad coagulationes, gravioresque ebullitiones disponere. Unde nil mirum, si quotidie observemus, symptomata acutarum febrium, imò febres ipsa post intempestiva diaphoretica, aut purgantia, in magnam ægrorum perniciem exacerbari. His aliisque difficultatibus obnoxia sunt tot aliæ similitudines, Medicis familiares in explicandis, curandisque morborum effectibus. Talis est similitudo caloris rerum in humido putrescentium, ad calorem febrium, ab humoribus putrescentibus, ut falsò opinantur Galenici, productum: quæ opinio quoniam à Recentioribus satis superque explosa, & falsitatis redarguta fuit, à nobis prætermittitur. Similitudo capitelli alembici refrigeratione sua vapores in aquam mutantis, deducta ad explicationem catharri; quem oriri pu-
tant

tant, dum cerebrum refrigeratum vapores è visceribus ascendentes in densam illam pituitam convertit. Similitudo ejusdem cerebri frigiditate sua spiritus opprimentis in productione somni. Similitudo functionum, attractionum, excretionumque vulgarium, ad explicandos effectus naturales corporis viventis; & centum aliæ populares similitudines, magno in pretio à rudioribus Medicis habitæ, qui quidem morborum curationes instituunt non per leges dogmaticas & ex ipso naturæ penu eductas; sed potius ad normam effectæ alicujus, aut incompletæ similitudinis, modo hactenus recensito.

V.

Quamvis nimium fingendarum similitudinum abusum à sæculis barbaris ad nostram ætatem derivatum, male hactenus tractaverim; non perinde tamen quis putet, me usum argumentandi per analogiam sive à simili, damnare prorsus aut redarguere; sed acrius in eo desiderare judicium, præsertim, dum morborum curationes per talem analogiam instituuntur. Quicquid enim Philosophia naturalis, experimentalis, & Medicina ipsa hoc sæculo adinvenierunt; per analogismum inductionemque adinvenierunt, non eam profecto, qualem in superioribus exemplis reprobavimus, sed per inductionem ex integra partium enumeratione factam, per longos, & patientes experimentorum decursus confirmatam, & ex qua demum axiomata generalia, tanquam totum, ex omnibus partibus collecta, scientiæ veritatem perpetuò firmant, nosque ad praxim viâ stabili dirigunt, impavidosque reddunt in instituendis morborum curationibus. Analogismus itaque ad perficiendas artes sub naturali scientia comprehensas, & præsertim Medicinam, cæteris argumentandi modis opportunior est; tum quia pedisequus est naturæ, eidemque quasi immiscetur, tum quia opinionis in

erro-

errores subingressus clarius quam alia argumentationes patefacit, & animadvertit.

CAPUT VII.

IMPEDIMENTUM IV.

Præpostera librorum lectio.

§. I.

IN lectione librorum nunquam proficies, nisi prius in legendo methodum tibi comparaveris. Lectio librorum tumultuaria, inconsiderata, & inexplibili quadam aviditate facta, mentem hebetat. Commoda, considerata, & doctorum Virorum conversatione, atque experimentorum usu conjuncta, eandem facundat ac perficit. Et sicuti nimia ciborum ingurgitatio salubriorem valetudinem non affert, ita nec inexplibilis librorum lectio solidiorem doctrinam. Exindè est, ut, qui prudenter ad pauca respiciunt, non solum perfectius judicent de rebus, sed de iisdem promptius faciliusque pronuncient. Per libros, fateor, maximoperè proficimus, sed antequam integros, uberrimosque fructus exinde percipiamus, diu vigilandum nobis est in detegendis, superandisque erroribus, quibus obnoxii solent esse scribentes, quibusque mentem nostram inficiunt, & à veritatis semita summoperè remonent. Per bonorum librorum lectionem brevi proficimus, per malorum verò dediscimus.

II.

Quod ad nos attinet, non eo nomine præsens argumentum conscripsimus, ut leges daremus hominibus qua ratione se gerere debeant in legendis libris; sed duntaxat ut nonnullos animadverteremus
erro-

errores, in quos frequenter incidunt, qui præpostere, debitique non adhibitis cautionibus lectioni librorum incumbunt. Ex quo sanè fonte tanta legentibus, ac scientiis superveniunt incommoda. Alii tumultuariè legunt. Alii contradicendi genio. Alii oblitivi suæ libertatis, opinionibus Auctorum, tanquam scopulis fireniis adhærescunt, & nutus illorum pro ratione, iussa pro legibus, responsa pro oraculis habent. Sed ad rem ipsam.

III.

Pluribus scientiis eodem tempore operam dantes, solent de altera per præcepta, legesque alterius, præsertim illius qua maximè delectantur, judicare: sicuti ex antiquis Aristoteles, de rebus naturalibus per doctrinam Dialectices, Plato per ideas abstractas, & theologicas; secunda schola Platonis, Proclus scilicet cum sociis per regulas mathematicas pronunciarunt. Medici pariter cum præter morborum doctrinam, aliarum scientiarum studio flagrare soleant; si contingat ut alicui ex ipsis, magis quam par est, incumbant; statim profectò de praxi, morborumque curationibus judicabunt, non per debitas praxeos leges, sed illius potissimum disciplinæ, cui sunt addicti, eamque non clam solummodò, sed sparsis in vulgus libris, tanquam summoperè necessariam morborum curationi de prædicant. Vitium hoc siue temporis, siue Authorum esse soleat, omnium penè Medicorum mentem nostra ætate invasit, magnamque in scientiisurbationem excitavit. His de causis motus Cardilucius in præfat. suæ praxeos, liberè aliquantulum contra Anatomicos invehitur, quod existiment sectionem fibrillarum esse summoperè necessariam ad historiam, curationemque morborum assequendam: cum re vera, ut ipse ait, post hos quinquaginta annos sectionibus anatomicis impensos, nec accuratior morborum historia, nec solidior eorundem cu-

ratio eluxerit. Sicuti, ex Cardilucio, Anatomici per sectiones rerum minutarum; ita & Chymici per pauca experimenta furno educta; Conditores novorum systematum per paralogismos, & nova verborum inventa; Mathematici per circulos, & lineas de historia morborum, sive de Medicina prima differuerunt: quod quidem an bonis avibus contingerit, doctorum hominum judicium esto.

IV.

Solent porrò, qui legunt, memoria magis quam ratione uti; eorumque præcipui conatus ad id potissimum collimare videntur, ut addiscerent quid hic, quid ille sentiat Author, quid autem sentiendum sit, quidve illi propria edocti experientia sentire debeant, ignorant. Si quis nonnullorum ex Neotericis scripta propius inspexerit; ea profectò magnam novarum opinionum genealogiam, & quasi dissimilium quorundam pigmentorum congeriem, non verò studium nova inveniendi, aut inventa novis additamentis confirmandi ostentare fatebitur. Nec aliam hujus rei causam afferre possem, quam incredibilem illam, qua detinentur, legendi, ac ferè libris immoriendi cupiditatem, sive potius ignaviam, nunquam ratione sua utendi, aut experientiam consulendi. Ex quo fit, ut tale hominum genus, quo plus legendo impenderit, eo magis in afferendo de rebus judicio confundatur, & ex confusione aut in Pirrhonismum, aut in dementiam delabatur; Capacitas namque cerebri cum infinita non sit, quid mirum, quod innumera illa idearum vestigia cerebro impressa confundantur adinvicem, mentemque à rectè, & distinctè judicando prorsus avertant. Hominesque hac ratione, ab usu ingenii sui desuescant, & quasi contrahant impotentiam eodem utendi. Hoc idem hominum genus memoria magis, quam ratione utens, solet esse tumidum, in socios superciliosum, singulisque de rebus judican-

di potestatem sibi arrogat; Nec mirum: nam falsum illud scientiæ, ut ita loquar, memorialis genus, animum inflat, & quendam veluti fulgorem illis conciliat, quo renitentes solent prævertere, præfertim si accesserit gravis loquendi modus, & imperiosa audacia.

V.

Multi in veritate inquirenda alienas potius, quam suas adhibent vires: ad videndum, suis oculis semper utuntur, sed ingenio suo ad detegendam morborum naturam, aut nunquam, aut raro. Placidus rei verissimi assensus, & imperitia tum experiundi, tum judicandi, quam deficiente à primis annis exercitatione quamplurimi Medicorum contraxerunt, à veritatis cognitione eos summoperè distiner: Hi sunt qui veritatem cum antiquitate, falsitatem cum novitate confundentes, res noviter detectas easque profectò veras, falsitatis nota accusant; veteres contra propemodum falsissimas, pro veris perpetuò sustinent. Circulationem sanguinis; Lacteorum, & lymphaticorum inventum; nervorum, viscerumque structuram, ac usum; aliaque multa Recentiorum studio detecta, & perpetuis naturæ votis confirmata, maledictis proscindere non desinunt; non alia sanè de causa, quam quod nova sint. Contra putredinem humorum, sanguificationis in hepate officinam, primarum qualitatum in producendis curandisque morbis auctoritatem, cæterasque antiquorum opiniones, quæ per plura retro sæcula, eximios multorum in re medica locupletanda conatus labefactarunt, falsisque animos imbuerunt præjudiciis, dimittere nequeunt, eo quia & antiquæ sunt, & antiquis placuerunt.

VI.

Porro iidem homines in tantam feruntur antiquorum admirationem, tantamque illis in omni artium genere tribuendam esse laudem arbitrantur, ut

nobis omnem prorsus in inveniendò viam, omnemque aut melioris, aut ornatioris sententiæ spem interclusam esse existiment. Falsitatem tamen illorum abundè manifestat præsens ætas, quæ rerum inventarum gloriâ, & multitudine, omnes ex omni memoria ætates superavit: manifestat pariter ipsa naturæ in operando æquabilitas, quæ in omnibus suis rebus obeundis admirabilem constantiam, & incredibilem quandam æqualitatem, immutabili prorsus æternitate tuetur: quamobrem intelligere vix possum, cur homines aut ad inveniendum hebetiores, aut ad intelligendum tardiores, natura hoc tempore, quam antea procreavit. Nec sanè ingenium hominum consenescit, sed in ingeniis industria; mentis namque vires nullâ prorsus ratione, nisi socordia franguntur, neque ea, quæ rebus omnibus obrepit senectus, obrepit & ingeniis; quippè quæ firmissimo, ac propè immortali quodam quasi naturæ robore sepiuntur. Atque hæc quidem si perspicua sunt; simul illud perspicuum esse quis non videt, non solum eandem nobis quæ veteribus aciem ingeniorum manere, sed si exercitatione acuatur, multò etiam præstantiorem futuram: & impofterum ab antiquitate, aut novitate pretium non petentes, æmulationem potius, quam admirationem nobis anteponamus. Nollem quis existimet, me hoc dicendi genere adversus veterum cogitata malè affectum, illos immeritò ea in re carpere, qua tantam sibi laudem compararunt: nam sicuti summam ipsorum industriam in locupletanda Praxi semper profecutus sum; ita summoperè doleo, nos hisce temporibus in tantas redactos esse angustias, ut destituti præfidiis quibus superiora abundarunt sæcula, artem curandorum hominum promovere nesciamus. Et quamvis multi Antiquorum legentibus tenebras offundant, in iis tamen interlucent & scintillæ, quæ non neglectæ claram præceptorum lucem possunt accendere.

VII.

Sed ne aliquis contra me imperitorum impetus fieret, propterea quod falsò putarent nonnulli, me ab utili, & laudabili librorum lectione præfato dicendi genere juvenes quasi dehortari. Mei oneris futurum fore arbitror candidè hic fateri, quod sicuti ipse profectus in re medica ut ut exiguos, tamen non improbos librorum lectioni summoperè debeo; ita pariter ad hæc eadem studia suscipienda excolendaque, & hortari juvenes & impellere non desinam. Ne tamen in ea vada impingerent, in quæ mihi sæpissimè necesse fuit impingere; de aliquibus monendos fore judicamus. Ut citò, & perfectè in lectione librorum proficiant, probatos Authores semper legant, & si probatissimus fuerit, illum unum manibus perpetuò terant, utpotè in quo illius omnis sapientiæ summa continetur, quam in centenis, sed inferioris notæ Auctoribus, vix unquam se reperturos fore experientur. Hujus veritatis testem habemus doctissimum Sanctorium, qui aureo suo, quamvis exiguo de Medicina statica libello, communi hominum utilitati magis prospexit, quam mille Auctores mille voluminibus, quorum alter alterius cogitata subripiendo, ac velut in orbem eundo, deplorabilem potius verborum copiam, quam æterna industriæ suæ monumenta publicæ luci consignarunt. Legendo non proficies nisi lecta intelligas; intellectis verò assensum ne præbeas, nisi prius sedulò examinaveris, verane sint, an secus. Ratione tua utaris in solvendis quæstionibus, quas librorum titulis præpositas vides; assiduæque lectioni intermiscendò experientiam, æquum de rebus singulis judicium dare coneris: ratio enim nisi studia dirigat, studia rationem non solum non perficient, sed hebetabunt, & à recto operandi scopo avertent. Lectioni librorum ferè immori, ac contabescere speciosam sapit, & inanem socordiam, iisdem mol-

lius abuti, ostentationem, & ignorantiam: satis namque scimus quod literæ perficiant naturam, sci-
mus pariter quod ipsæ perficiantur ab experientia;
& cum generalia quædam literæ præcipiant, si illa
non determinantur ab experientia, nunquam opta-
tum finem assequemur &c. Experientia constat, stu-
pidos, ac ferè ad omnes alias actiones humanas
ineptose evadere illos, qui librorum lectioni ferè
immoriuntur; neque id solummodò: verum etiam
propter continuam quandam à rebus abstractionem,
& confusionem idearum mentis à nimia lectione
partam, nec sibi, nec Reipublicæ prospicere rectè
norunt; & ut superiùs adnotavimus, de rebus singu-
lis confuse judicant. Contrà multi, quamvis in stu-
diis parum versati, hominibus semper fuerunt admi-
rationi, quia summa prudentia, & sagacitate cogita-
tiones suas, ac de rebus judicia dirigebant. Quando
ad studia te ineptum sentis, id est, dispositionem, &
alacre desiderium non habes; abstine tunc temporis
ab iis, nam præ defectu talis dispositionis licet mul-
tum legeris, parum certè exindè proficies; illud igitur
tempus ne frustra pereat, aut doctorum Virorum
conversatiōni, aut faciundis experimentis impen-
dito.

VIII.

Solent qui callidi sunt, literas despicere, simpli-
ces admirari; Prudentes verò mediam inire viam,
iisdemque tantum uti, quantum publica aut privata
requirit necessitas; de cætero nec citra, nec ultra.
Libros contradicendi genio legere, vel iisdem ad ex-
ternum quendam ornatum abuti, vel omnibus illo-
rum præscriptis indiscriminatim, & nullo prævio
examine assentiri, affectationem scientiæ potius,
quam veram, & solidam redolet sapientiam. Quo-
niam universa praxis medica in monitis, & præceptis
diuturnâ comprobatis experienciâ sita est, & hæc fá-
cillimè elabuntur memoriâ, nisi diligenter conscri-
bantur;

bantur; ideò non abs re erit, ut librorum studiosus manuscriptum quodam sibi comparet, debitis rerum magis notabilium titulis adornatum, in quo majoris momenti sententias legendo acq̃uistas diligenter adnotet, & horis subscevis quotidie relegat, qua ratione magis atque magis inhaerentes memoriæ, mentem quasi foecundant ac perficiunt, ut impavidè quasvis vel difficillimas morborum curationes aggrediantur. Libri probatorum Auctorum, & gravioris doctrinæ, sive hi fuerint Antiqui, sive recentes, non legendi solummodo, aut relegendi, sed præ manibus semper habendi, ut ita ingenium nostrum veluti nova incude ad illorum recudatur ingenium. Auctorum minoris pretii, vel per partes tantummodò inspiciendi, vel prorsus perlegendi, sed absque multâ temporis jactura, aut longa in illis mora. Libri demum infimæ notæ, per aliorum vicariam operam legendi, id est legenda dumtaxat illorum compendia, à Sociis studiorum, vel Amanuensibus nostris conflata. Qua ratione magnam scientiarum, reique literariæ notitiam habebimus, absque multa temporis, & salutis jactura &c. Videamus obiter, quid conferat librorum lectio, praxim exercentibus.

IX.

Nullâ ætate tantâ librorum copiâ redundavit Medicina, quàm ætate nostrâ; & nullâ pariter tantâ observationum practicarum inopiâ laboravit, quam præsentî. Si nonnullos eorum diligenter introspexeris, invenies profectò vel molestam rerum antea dictarum repetitionem, vel nimiam ostentationem rerum novarum, vel malam mixturam veterum cum novis: majorque argumenti pars dissidiis, & contentionibus, quam novorum operum explorationibus tribuitur. Auctor libri novi, quia forsitan rationum paupertate laborat, non veretur eas omnes quæ ab aliis cæteroquin doctis Viris, super idem argumentum confirmandum, tuendumque ex-

positæ fuerunt, vitio vertere, ac redarguere, ut ita rei suæ pondus, auctoritatemque conciliet. Et si à talibus libris festivas, atque Exoticas inscriptiones, philologiam, Auctorum citationes, ornamenta, fallacias, superstitionem, aliasque hujusmodi inanes tricas abjeceris, ad nil magni res recidet; imò pro veris sapientiæ thesauris, umbras amplexaberis, & chymeras. Librorum itaque subsidia, cum parum conferant ad determinandam in re medica historiam morborum consummatam, & stabilem, ad ea descendendum est, quæ paulò arctius naturæ inhærent; experimenta scilicet, observationes, cadaverum sectiones, hortos simplicium, fornaces Chymicorum, quæquæ naturam variè observando, separando, ac vexando, veros illius sensus nobis adaperiunt. Porro notum esto Juvenibus, se doctiorem librum non inventuros, quam ægrum ipsum; cujus morbus illis diligenter observantibus, multa scitu digna brevi, ac fideliter aperiet, quæ molesta plurium annorum lectio præstare forsitan non poterit. Ægrotus fideliter, & ad vivum morborum historiam nobis exponit; libri verò per redundantem fallaciarum, & inanum speculationum supellectilem, ad libitum fingunt, & depravant. Veruntamen ut in confuso morborum labyrintho viam tot sæculis interclusam sibi adaperiant, non in paucorum duntaxat ægrotantium observatione consistant, sed pari constantia & ardore, ad centenos & plures extendantur.

X.

Ex hæcenus dictis, deduci facilè poterit, Medicos valdè literatos, lectionique librorum ferè immorientes, rarò felices in curandis hominibus evadere, imò nunquam de rebus practicis judicare rectè posse, nisi praxi omninò se dederint, & in eadem ferè consenuerint. Lepidam hujus rei historiam narrat Joh. Huartius scrut. ingen. cap. 12. Quo tempore, ait, apud Nostrates Arabum Medicina florebat,

bat, florebat pariter & celeberrimus in legendo, scribendo, argumentando, distinguendo, respondendo, & concludendo Medicus, isque adeò in eloquentia effusus, ut qui eum audiendum conveniebant, non solum morbos sanare, sed mortuos ipsos ad vivorum consortium quasi revocare, assererent. Veruntamen cum ad praxim descendebat, vix ullus ægrotantium, qui suæ curæ committebatur, effugere poterat, quin in præsens vitæ periculum conjiceretur, & inanem Professoris sapientiam morte propria expiaret. Undè tot infauſtorum eventuum genuinam causam nesciens, & progressu temporis nomini & rebus suis pejora timens, mundanis rebus valedixit, & in Religiosorum Virorum cætu diem ultimum obiit. Idem Huartius loc. cit. aliam narrat historiam ad confirmandum præsens argumentum, magis consentaneam. Medicus quidam secretè nimis à me petiit, qua de causa fieret, ut ipse, cum diù incubuisset legendis libris artem & regulas optimè prognosticandi tradentibus, easque perfectè didicisset; quoties tamen hanc prognosticandi disciplinam legendo acquisitam, in ægris suis experiri statuebat, toties in sui dedecus fallebat, nec unquam assequi poterat, ut veritatem præfagiret. Hæc ille. Argenterius judicio gravissimorum Auctorum (pro-ut notat laudatus Huartius loc. cit.) in reducenda arte Medica ad perfectiorem methodum creditur superasse Galenum. De ipso tamen narratur, quod adeò infelix fuerit in curandis morbis, ut omnes ferè sui ægrotantes vel perirent, vel in morbos incurabiles præcipitarentur: qua de causa perterrefacti Cives sui, non ampliùs curæ suæ committebantur. Plura hujus generis exempla ab Auctoribus expromere supervacaneum esset; quippè quæ quoridiè nobis obvia sunt. Medici itaque valdè literati, Philosophiis, & Theoriis plusquam par est addicti, & adinstar aranearum ab indigestis cogitationibus sapien-

tiam perpetuò educentes, nunquam boni Practici evadent, nisi diuturno praxeos usui, & exercitationi omninò se subjecerint. Morbi enim abditum quid sunt, suosque effectus modistam reconditis, & ab humanæ mentis acie adeò remotis absolunt, ut difficile sit quicquam in illis investigare, nisi adhibeatur observatio. Quibus de causis exclamare coactus fuit Hippocrates passim in suis operibus Θεῖον, sive divinum quid in morbis inest. Nec immeritò: nam, sive corporis structuram, sive morborum originem, & causas, sive remediorum effectus consideraveris, semper illud τὸ Θεῖον cum Hippocrate exclamandum. In ipso quoque Medico divinum quid inesse, singularis quædam in mendo felicitas abundè testatur: Est enim in medio-criter doctis illa in indagandis morbis, remediisque applicandis ἐυστοχία, quæ doctissimos interdum destituit. Constet igitur quod hætenus probavimus, Medicum scilicet quamvis in scientiis, & in lectione librorum eruditissimum, non perindè tamen bonum Practicum evasurum, nisi Praxim ipsam exercuerit: quique contraria his aut faciet, aut sentiet, Natura certè eidem objiciet, quod olim Antiqui objiciebant Dialecticis: Fili, ab Academia venis, fastum spiras, ex inani scrinio, ex indocto pectore.

CAPUT VIII.

IMPEDIMENTUM V.

*Præpostera Librorum Interpretatio; efficiendorum-
que Systematum Cacœthēs.*

§. I.

Contra falsos Interpretes pro vera dicturis interpretatione, duo potissimum argumenta examinanda nobis essent: Alterum quidem contra falsos morborum; alterum verò contra librorum falsos Interpretes. Quoniam verò per singulas hujus primi libri partes in corrigendis, restaurandisque naturæ morborum interpretationibus, quarum pars major corrupta penè nunc est, ac depravata, operam propè omnem contulimus. Reliquum est, ut præsentis articuli scopum dirigamus ad detegendos errores Interpretum librorum, eorumque imaginatione, & affectibus.

II.

Memoria illius diei, quo primum Medicina, & reliquæ bonæ Artes ab acceptis Barbarorum cladi-
bus inciderunt in Arabes, fieri vix potest, quin acrem animo dolorem mihi perpetuè eliciat. Codices namque Græci cum ad illorum scholas tunc primum pervenissent, quicquid de illis differuerunt, ridiculæ potius sunt inutilium opinionum genealogiæ, quam genuinæ Græci Codicis interpretationes. Et sicuti falso illo interpretandi genere ad fidem sibi conciliandam validi; ita pariter ad extinguendam, & abrumpendam inquisitionem efficaces fuerunt. Hujus asserti veritatem manifestè fatentur subsequentes ad Arabum scholam ætates, in quibus Medici circa
angu-

angustos Arabicarum interpretationum circulos tanquam incantamento affecti subsultantes, & in commentandis paucorum hominum operibus tempus omne impendentes, ab usu ingenii sui ferè omninò desueverunt. Unde profectò tot sophismata, tot vana commenta, tot tantique errores in Medicinam irrepserunt. Ipsaque ars præstantissima, quæ magistra salutis semper fuerat, turpis exindè factionum ancilla evasit.

III.

Qui librorum interpretationem suscipiunt, in ipso interpretationis vestibulo Auctores suos omni laudum genere cumulare conantur, præsertim si Auctores illi aut exigui fuerint momenti, aut nullis propemodum indigerent commentariis, & philantiæ impensius indulgentes, non verentur eisdem modò divini, modò admirabilis nomen tribuere, sæculi sui miracula appellare; tractandam denique materiam, tanquam divini partum ingenii, & reipublicæ summo perè necessariam singulis commendare. Ad hæc moventur Interpretes, non quidem necessitate tuendæ, aut promovendæ gloriæ talium Auctorum, sed occulta quadam libidine conciliandi sibi plausum eruditorum Hominum, propterea quod eximios, præstantissimosque Auctores susceperint interpretandos: Anatome Mundini circa res inventas si conferatur cum anatome hodierna, tantum eandem superat, quantum pulex Elephantem; illam tamen summis celebrare laudibus, & commentariis decorare, non solum Cardanus, sed alii quoque docti Viri sibi gloriæ duxerunt. Ratio quæ Cardanum, aliosque ad hoc movit, non alia sanè mihi videtur fuisse, quam vulgaris socordia vires proprias nunquam experiundi, manusque inquinandi in secandis cadaveribus, ex quo factum est, ut Mundini textum, tanquam veritatem inconcussam, receperint. Eadem quoque de causa practicautes, sive ob inconstantiam

succes-

successuum, five ob austeram in observando patientiam perterrescant; non ad detegenda Marte suo vera morborum phœnomena, sed ad interpretationem inutitium librorum tandem accinguntur. Non ita meherclè se gessit magnus ille Medicinæ parens, & Præceptor Hippocrates; qui quamvis & inquisitionis difficultatem, & morborum obscuritatem indignabundus viderit, & quasi frænum momorderit, naturæ tamen se immiscere, & propositum finem urgere tamdiù voluit, donec tandem indefessâ prorsus in observando patientiâ, & inventarum rerum gravitate, omnes ex omni memoria Medicos superaverit. Et sicuti nostræ ætatis Anatômici introspecta diligentius natura, consultaque frequentius cadaverum, vivorumque Animalium sectione, abundè cognoverunt, Mundini Interpretes exigua in rebus anatomicis doctrina præditos fuisse. Ità, si quis post meos cineres veritatis igniculus, nostra hac methodo praxi accesserit; sat superque aperiet futuris ætatibus, quam longissimè à vera Medicina recesserint Medici, qui barbaras Arabum interpretationes, propriarum observationum studio, & exercitationi antetulæ.

IV.

Nonnunquam obscuriores sunt interpretationes, ipsa re interpretata. Id evenit, quia debitas interpretandi leges aut ignorant, aut contemnunt. Qui librorum interpretationem suscipit, non vulgarem, & superficialiam, sed interiorē, & solidam interpretandæ materiæ cognitionem habere debet; eodem potissimum jure, quo factum videmus à Criticis, qui antequam obscuros Poëtarum, aut Historicorum sensus elucident, & patefaciant, magnam temporis partem impendunt in acquirenda notitia morum, bellorum, vivendi rationum, aliarumque circumstantiarum illius sæculi, in quo interpretandi Auctores floruerunt. Sed in interpretandis praxeos libris,
 ea mihi

ea mihi videtur necessaria cognitio, quam longus usus, & exercitatio patiens afferunt. Hujus rei fidem faciunt tres nobilissimi Interpretum; ex antiquis Duretus, & Martianus; ex Recentioribus verò Vir Celeberrimus, & undequaque eruditissimus Lucas Tozzius Summ. Pontif. hodie Archiater; quorum singuli antequam Hippocratis opera commentariis illustrare decrevissent, potiore vitæ partem in exercenda praxi impenderunt: Hippocratis namque libri cum nil aliud sint, quam purus Praxeos succus; interpretatio quoque illis accommodata, & opportuna, non aliundè certiùs peti debebat, quam ab ipsa praxeos exercitatione. Igitur qui superficiario tantum doctrinæ genere, nec admodum affini materiæ interpretandæ imbutus est; nil mirum si illius interpretationes evadant obscuriores ipsâ re interpretatâ. Plurimi Interpretis nomen usurpant, sed re vera interpretes non sunt; nam si commentarios illorum diligenter perpenderis, non invenies profectò obscuri sensus explicationem, quæ necessaria est, ut Auctor interpretatus ad claram Lectorum intelligentiam perveniat; sed nimiam eruditionum congeriem, ostentationem linguæ græcæ, aut hebraicæ, citationes infinitas Auctorum, & sententiarum rei tractandæ minimè conferentium; textum denique, non ad lancem veritatis, sed relatè ad præjudicia, quibus Auctores illi, vel ipsimet Interpretes obnoxii sunt, examinatum, explicatumve.

V.

Sæpissimè Commentatores Authoribus suis nonnullas adscribunt opiniones, quas illi ipsi Authores ne somniarunt quidem. Id potissimum faciunt vel ut Eruditis acutiem in commentando suam manifestarent, vel potiùs ut indulgerent legibus illius hypothesis, cui à prima Juventute se manciparunt. His igitur, aliisque erroribus si subjaceant Interpretes, nec adamussim similes sint tribus supralaudatis; consul-

sultius erit Marte nostro Authores interpretari ,
quam alienis fallaciis mentem imbuere, atque turba-
re. Aditus namque mentis obscurissimis, & indebi-
tis interpretationum idolis tantoperè aliquandò ob-
struuntur, ut veris, & nativis historiæ morborum
radiis, qui nobis observando illucent, perpolititas, &
sinceras areas præstare vix queant. Neque ipse hoc
dicendi genere interpretandi voluntatem in Medicis
reprehendo, sed judicium in voluntate desidero. E-
quidem dum mecum ipse aliquando considero cau-
sam, quæ durissimos Praxi medicæ compedes injecit,
effecitque, ut deplorabiles illius angustia in amplio-
res naturæ fines proferri non possent; non aliam sanè
agnosco, quam præposterum interpretandi genus, nec
non molestam illam, ac præposteram rudium Medi-
corum occupationem in interpretandis Arabum po-
tius, quam naturæ operibus. Quæ cum omnes penè
Academias duobus ab hinc sæculis pervagata esset;
neque aliquis esset, qui provideret, vel admoneret;
quid mirum? quod Medicina hac ratione radicibus
avulsa suis, nec operum potestatem nobis hodiè præ-
beat, nec ipsa tanquam planta vivax, & vegeta quoti-
diè serpat, & adolescat; sed per umbras verborum,
observationes populares, & experimenta nobilia in
theoriæ fabulas concinnata, naturæ judicia frangat
propemodum, atque subvertat.

VI.

Hæc aliaque vitabunt absurda, si memores erunt
dicendorum. Interpretationem librorum practico-
rum ad exemplar interpretationum naturæ semper
absolvant; qua in re imitari possunt incomparabiles
Hippocratis Interpretes superius laudatos, qui ve-
ram interpretandi rationem pristinae majestati resti-
tuerunt, Posterisque manifestarunt. Non sint in Au-
ctoribus suis laudandis nimium effusi, sed pro oppor-
tunitate loci, temporis, & meriti; & si quid Adver-
sarii optimè dixerint, malignâ interpretatione non
cor-

corrumpant. Neque vim, neque infidias hominum
judiciis faciant per disputationes quasdam, à vero
sensu textus remotissimas, effictasque potius ad lau-
dem, venerationemque sibi conciliandam, quam ad
elucidationem obscuritatis. In interpretando confu-
sionem caveant, quæ doctrinæ, & veri sensus filum
sæpius abrumpit; citiusque veritas è falsitate,
quam è confusione emerget. Idola mentis, & præjudi-
cia hypothesium, aliarumque scientiarum antea præ-
concepta, omnino deponant; qua ratione errorum
in veritates, & veritatum in errores subingressus ani-
madverti, notarique facile poterunt. Indifferentes
sint & ad novitatem, & ad antiquitatem: antiquitas
enim & novitas, non sunt æquè cum veritate æsti-
mandæ: nam quod antiquum, aut recens est, non per-
indè verum aut falsum est, ut hodiè nonnulli Medico-
rum existimant, viamque contentionibus satis obvi-
am sternunt. Auctorem suum nulla imminutum de-
tractione, nulloque auctum additamento, sed inte-
grum, & sui simillimum fideliter exponant; imò tali-
ter expressum, ut vel suis vituperetur vitiis, vel virtuti-
bus suis laudetur. Verbum de verbo exprimendum, &
vorum etiam collocatio interdum retinenda; idque
potissimum in re gravissima, eademque obscurissima;
sicuti in re nostra esse possunt varii Hippocratis tex-
tus in Coacis, Prognosticis, Epidemiis, Aphorismis,
aliisque suis operibus passim expositi &c. Judicis
partes sibi non arroget Interpretes, ut impunè de suo
judicet Authore, & quæ sibi non arrident, respuat,
pro iisque sua supponat: quo sanè vitio magnam In-
terpretum partem laborare, exindèque magnam
scientiis, & potissimum Medicinæ calamitatem sub-
ortam esse, certò constabit legentibus. Nec ad con-
tradicensum sint proni, nec semper, aut nimium in
dubitationes soluti: In obscurissimis textibus, Aca-
demicorum more differentes, de omnibus quærant,
nihilque certò affirmant, nisi post longam & patientem

tem considerationem; Et si neque hac ratione explanare textum poterunt, eundem intactum relinquant, à solertioribus ingeniis examinandum, explicandumque. His, aliisque hujusmodi muniti præfidiis, si ad interpretandum accesserint, & sibi & Auctoribus suis consulent, susceptique muneris rationem feliciter absolvent. Post detectos Interpretum errores, proximum esset illos, quibus novorum systematum conditores praxim remorantur, exponere; sed quoniam integrum huic argumento caput, inferius ubi de instituenda hypothesi, dicavimus, in præfenti supersedendum fore arbitramur.

CAPUT IX.

IMPEDIMENTUM VI.

*Intermissum studium tractandi de Morbis
aphoristicè.*

§. I.

Medicinam methodis concludere, & quibusdam ingenii commentationibus merè abstractis, & inutilibus digerere atque exornare, inter remoras, quæ progressum illius retardarunt, non infimum obtinet locum. Enimverò cum methodica hæc Medicinæ tractatio artem ostendet integram, & quasi redactam ad metam, ultra quam progredi non possit: non solum homines minus industrios reddit ad nova indices investiganda, quæ morborum historiam illustrant, ac locupletant: verum ita sui certos, ut se hac in arte numeros omnes absolvisse existiment. Et licet aliquando contingat, ut novum quid, ac revera proficuum observent, quoniam tamen methodis illis, ac distributionibus accommodare non possunt,

D

tanquam

tanquam à sua alienum arte respuunt, atque contemnunt. Quamobrem prudentius se gessisse mihi videntur Majores nostri. Hi non ignari, Medicinam methodis, & partitionibus conclusam illustrari, & nobilitari posse, crescere tamen, & confirmari non posse; quicquid diuturna observatione in morbis detegebant, describebant illud aphorismis, sive per sententias quasdam breves, & contractas nullis methodi, & scholasticæ subtilitatis legibus devinctas, sed liberè expositas, notatasque; quo pacto indicarent Posteris nuda simulacra rerum inventarum, & indicarent pariter spatia vacua ad novas, & perpetuò multiplicabiles naturæ voces inferendas: quæ quidem summoperè necessaria promovendi Medicinam ratio hodiè prorsus exolevit: Historia namque morborum licet copiosa primo aspectu videatur, re ipsa tamen egena est, ac inutilis; imò ob transcursus quosdam permolestos in philologiam, narrationes supervacaneas, quæstiones jejunas, similesque nugas, infirma prorsus ac perdita. Si excipias enim paucos illos Observatores, qui casus, & historias Medicas diligenter, fideliter, & ad vivum prout ab ipsa rei natura procedebant, describendo, Medicinæ pomœria summoperè ampliarunt; ea quæ reliqui adjecere falsam theoriam, & hujusmodi ineptias spectantia, turbant potius, impediveruntque illius progressus, quam indicarunt, aut promoverunt. Sed quomodo solidæ, diutiùsque repetitæ morborum observationes stylo brevi, & aphoristico exponendæ sint, ex morbis mox recensendis, & per Patientem in Xenodochiis Italiæ factam observationem examinatis apertè constabit.

DE PLEURITIDE.

§. I.

Ivis cognoscere Pleuritidem, præcipuam curam
 in natura pulsus cognoscenda reponito; pulsus
 durities est signum ferè infallibile omnium pleuriti-
 um; & dum obscuræ sunt pleuritides, vel aliis com-
 plicatæ pectoris morbis, si duritiem (id est nimiam
 arteriæ tensionem, vibrationemque) in pulsu depre-
 henderis, quamvis reliqua earum signa non adsint,
 pro certo habeas Patientem laborare pleuritide; pul-
 sus enim durus omnium inflammationum partes ner-
 veas, vel membraneas obsidentium est comes indivul-
 sus.

Pleuritide jam cognita nil aliud per totam morbi
 curationem diligentius observato, quam spirandi dif-
 ficultatem, quæ quo fuerit facilior, vel difficilior,
 eò pleuritis erit felicioris, vel infeliciores eventus.

Bona respiratio semper bonum indicat, mala verò
 semper timenda; hinc est ut pleuritide in pejus ruen-
 te, difficilior evadit respiratio, & prope mortem con-
 stituitis difficillima. Signa verò ex pulsu petita, non
 adeò certam prognosim exhibent; in morbis enim
 pectoris, nil citius, faciliusque à naturali statu rece-
 dit, quam pulsus; ideò sæpissimè pulsum intermitten-
 tem in pleuritide observavimus, sed sine periculo:
 imò bis, terque non obstante hoc pulsu phleboto-
 miam imperavimus, quia nimis urgebat indicatio
 sanguinem mittendi.

Pleuritici, quibus in interiora auris dolor, &
 exindè abscessus, & pus superveniebant, omnes sana-
 bantur, ut in variis Italiæ Xenodochiis frequentissi-
 mè observavimus; sed præsertim ineunte anno 1694.
 Romæ, quo tempore rigidissima Bruma cum glacie,
 & nive (insueto Latii more) sæviebat, & derepentè

obortæ fuerunt sævissimæ pleuritides.

Sanata pleuritide, si remaneat tussicula quædam, & circa vespervas blandus calor per universum corpus excitetur; aut pleuritidis recrudescentiam, aut sup-
purationem prognosticato Adstantibus; Hoc Aretæi
nobile præceptum, non semel in meis ægrotantibus
verum observavi; facta antea ejusdem prædictione
Adstantibus.

Perperam agitur cum iis Pleuriticis, & Peripneu-
monicis, qui nihil expuunt, nisi copiosæ effluant
urinæ. Hipp. 4. acut.

In aëre Romano phlebotomia est Princeps reme-
dium in pleuritide: post phlebotomiam verò diluen-
tia cum attenuantibus, & anodynis juncta, brevi ean-
dem jugulant &c.

Latent interdum per plures annos in pulmonibus
tubercula absque sensibili molestia ægrotantis: mani-
festantur demum, vel post pleuritidem, vel post an-
ginam, vel post febrim aliquam sanatam. Igitur si
post sanatam aliquam febrim superveniat dolor late-
ris, vel dorsi, vel alterius pectoris partis difficili ac-
cedente, ac non nisi recta cervice respiratione, tuber-
culum ad inflammationem, & suppuratum ire signifi-
cat, cui statim medendum: Hoc Dodonæi monitum
nos pariter bis observavimus in Xenodochio post se-
ctum illorum cadaver, & singula benè examinata &c.

Quando in pleuritide viget indicatio dissolvendi,
camphora, & ex eadem parata remedia pro secreto
ferè hanc indicationem absolvunt, præsertim si pleu-
ritis fuerit epidemica, & maligna, vel potius ab
ingenti sanguinis crassitie producta: Hac ipsa persi-
stente indicatione, post elapsam horam ab exhibito
camphorato remedio, potet ægrotus decoctum pec-
torale ex radicibus v.g. imperator. angelic. tussilag. in.
foliis scabiosæ, & tussilaginis &c. hauriaturque valdè
calidum, ne dicam fervidum, quò particulæ radicum
elastica, & activæ ferantur pleno flumine, & integris
quasi

quasi viribus ad affectam pulmonum partem. Fervida hæc liquorum exhibitio est mihi in secretis pro dissolvendis pertinacibus visciditatibus in pleuritide epidemica, & maligna, nec non in aliis pectoris morbis à tali causa pendentibus; vidi enim ægros insigni strangulatione ferè livescentes, brevissimè liberatos per frequentes haustus decocti pectoralis nimium calidè forbillari.

Sicuti in morbis capitis alvi fluxus superveniens, salutaris est, ità contra valdè perniciosus in morbis pectoris, præsertim acutis; Cave igitur ne purgans medicamentum in pleuritide exhibeas: cave paritèr ne copioso clysterum usu alvum nimis fluidam reddas: nam exacerbato morbo sputum supprimeretur, & symptomata ingravescent cum pernicie ægrotantis.

Si dolore inflammatarum partium cessante (præsertim si in pleuritide, vel aliis membranofarum partium inflammationibus hæc accidant) febris adhuc perseveret, vel augeatur cum pulsu parvo, intermittenti, frequenti, sudore frigido &c. malum: æger enim post duodecim horas à cessatione doloris delirabit, & paulò post indubiè morietur; arguitur enim inflammationem jam terminasse in gangrænam. Hoc Hippocratis monitum ter observavi verum in Xenodochiis.

Pleuritides frequenter sunt occultæ quia indolentes, undè gravissimi errores in praxi succedunt: Ut hi imposterum vitentur scopuli, signum dabimus latentes, & indolentes pleuritides manifestandi: Fac ut æger in dextrum, vel sinistrum latus decumbat; decumbenti impera, ut fortiter respiret, & tussiat, finita una, aut altera respiratione, pete ab illo, an inter respirandum, & tussendum dolorem, aut gravedinem alicubi in pectore persentiat, quod si affirmet, pro certo habeto pleuritidis sedem illic esse, ubi dolorem, aut gravedinem indicaverit: hujus signi certitudine plures deteximus occultas pleuriti-

des magno ægrotantium commodo

Pleuritides recidivantes omnes ferè sunt lethales ex Hippocrate, id est si dolor, & febris, quæ v. g. decima quarta die cessarunt, recrudescent vigesima prima, aut alia die, dicit Hippocrates ægrum non superaturum hanc recidivantem pleuritidem: At si sola febris supervenerit absque ullo lateris dolore, res non erit ita lethalis; semper tamen time recidivas pleuritidum &c.

Quando inflammatio pleuræ aut tuberculorum pulmonis definit in apostema, & pus, tunc febris vehemens, & continua excipitur à tertiana, vel quotidiana intermittente: idque fit circa septimum diem, estque signum certissimum incipientis apostematis, ut ex Hippocrate deducit per experientiam doctissimus Mortonus in nobili tractatu de Phthisi.

Solo per tussim excreatu sanantur feliciter Pleuritici, & qui hoc prudenter instituet, brevi recedentem videbit pleuritidem: sudores enim, aliæque evacuationes non ita conferunt, nam ab affecta parte non educunt.

Si sputum ante quartum appareat, bonum ex Hippocrate, morbum enim breviat; nam post quartum languescentibus viribus, & sputo crassescente, hoc difficiliùs educitur, & morbus exindè augetur.

In principio pleuritidum qui purgantia exhibent, sputum supprimunt, febrem, & morbum adaugent: E contra qui fortia diaphoretica in principiis exhibent, vel delirium, vel alia gravissima capitis mala producant.

Ad hoc ut pleuritis benè solvatur, debet priùs cessare febris, & postea dolor affecti lateris; si verò cessante dolore, febris adhuc persistat vel augeatur cum aliis symptomatis, grave malum imminet ægrotanti.

In pleuritide si sputum antea suppressum superveniat, & sit flavorubescens, nunquam imperato phlebo-

phlebotomiam : nam post sanguinis missionem, sputum denuo supprimetur, & æger morietur, ut ter, vel quater observavimus in Xenodochio.

Pessimum signum antea probè spuisse, deindè ex toto desuisse, gravitate, & dolore in pectore permanente. Maximum indicium exitialis pleuritidis, si pulsus sit summoperè durus, & ob id similiter parvus, & ob hæc, & calorem creberrimus; pleuriticus cum tali pulsu nullus est unquam servatus, ut certò constat. Galenus lib. de præcogn. ex pulsu, aliisque in locis.

Fluxus alvi in pleuritide sunt perniciosi : quo in casu sequentem bolum cum magno fructu propinare soleo. Recip. req. nicol. & stibii diaph. an. scrup. I. m. f. pilul. detur vesperi: opiatum enim fluxum sedat, stibium verò humores ad cutim pellit, juxta illud Hippocratis, alvi laxitas, cutis densitas, & è contra; Quamobrem si pleuritis cum alvi fluxu statim incipiat, præfatum bolum statim exhibe, fluxuque sedato, si phlebotomia indicata fuerit, eandem impera.

In solitaria, & exquisita pleuritide nunquam observabis statim in principio sputa copiosa, sed pauca cum pulsu duro; nec non frequenti, & exigua respiratione.

Quocumque die, secundo scilicet, aut quarto, quinto, septimo &c. ante, vel post factam sanguinis missionem spirandi difficultas, & difficultas pariter excreandi sputi Pleuritico superveniant : statim duo vesicantia tibiis admoveo juxta illud Hippocratis in prognost. *In pulmonis quicumque tumores sunt ad crura optimi sunt &c.* Post apposita vesicantia observavi expectorationem statim promoveri, spirandi difficultatem imminui, & alvi fluxum, si adesset, feliciter sisti; omnesque Pleuriticos talibus symptomatibus affectos brevi, & feliciter sanatos vidimus.

In pleuritide, peripneumonia, & hujusmodi inflammatoriis pulmonum morbis, si in sanguine è vena

secta extracto non appareat in superficie crusta alba, quæ necessario apparere debet, pessimum: materies namque illa crustam efficiens in pulmone remanet, eumque infarcit; undè paulò post crescunt febris, inflammatio, spirandi difficultas, & reliqua symptomata; si verò in altera sanguinis missione incipiat apparere, bonum: contra si in secunda nè quidem apparebit, abstineto statim à sanguinis missione, aliter interficies ægrotantem, quia per repetitam tunc sanguinis missionem, sanguis spoliatur parte volatiliori, undè major eidem ad coagulationes via præbetur, ut mihi retulit pro humanitate sua Vir doctissimus Dominus Lancisius, Innocentii XI. Pont. Max. olim Archiater Clariss.

Quibus pleuriticis strepitus sputi multi est in pectore, & facies tristes, & oculi colore auriginis infecti hi pereunt: Hippocrates in coacis.

Si in declinatione pleuritidis, abdomen nunc flatibus intumescat, nunc detumescat, bonum; sanantur enim ut plurimum, idque circa decimum morbi diem ut plurimum observavimus.

DE FEBRIBUS IN GENERE.

§. I.

IN principiis Februm acutarum cave à purgantibus, cave pariter à remediis nimium volatilibus, & vehementibus: crudo namque existente adhuc morbo, vel educes quæ educenda non sunt, vel augebis febrim, vel jugulabis ægrotum.

Ante septimum diem nec purgato, nec diaphoretica vehementia dato, siquidem cruda adhuc est peccans materies, & bonis succis confusa, nec auscultat talibus remediis, nisi apparentibus signis coctionis.

Si nimia adsit vasorum turgentia, impetus sanguinis ad caput, pulmones, aut alia membra, imminetque phrenitis, adsitque juvenus, calida temperies &c. in continuis semper sanguinem mittito in principio, idque

que ante septimum, eamque repete pro urgentia symptomatum. Nam depletis hac ratione vasis, laxataque quasi sanguinis massâ, viam sternes diaphoreticis, purgantibus, aliisque hujusmodi præcipitantibus in statu morbi exhibendis.

Si vel minima suspicio aderit febris malignæ ex coagulatione; cave à sanguinis missione tanquam peste.

Observavi vomitoria pro varietate Regionum, atque Climatum magis, aut minus prodesse vel nocere. Nos Romæ non ita tuta experimur in febribus, prout Septentrionales suis experiuntur in ægris. In remediis itaque præscribendis, semper ante oculos habe tui Climatis naturam, tuorumque Popularium temperiem; neque quicquam præscribas quod ex libris didiceris, nisi prædicta calleas.

In acutis circa duo potissimum peccant Medici, vel in nimia atque tumultuaria remediorum farragine, vel potius in intempestivo, & amethodo eorundem usu; undè tot incommoda in ægris, & tam variæ, atque inconstantes morborum periodi, & incredibiles adinvicem permutationes; quas quidem rudes Medici naturæ morbi, non verò inconstantibus suis, ac speculativis medendi methodis attribuunt; sed longa dies majora patefaciet &c.

Omnes acutas febres hic Romæ curare incipio per sanguinis missionem, nunquam per purgationem, nisi quando vel nimius urgeat vomitus, vel repletio præcessit immoderata: Et observavi post sanguinis missionem aliquem statim apparere sudorem cum levamine Patientis

Febris semitertiana exquisita familiaris est Popularibus almæ hujus Urbis; & ferè perpetuò hîc grassatur; quod etiam cognovit Galenus Romæ olim degens prope Forum Minervæ, qua nunc itur ad Pantheon Agrippæ, sub Imperio Antonini de Galeno, & de universa re Medica Principis optimè meriti. Hinc

ferunt aureo torque donatum fuisse cum appenso numismate Principis sequentibus verbis insignito :

ANTONINUS ROM. IMPER.

GALENO MEDIC. IMP.

eo tempore, quo Galenus primum Romæ Theriacam magno Urbis applausu confecit. Sed è diverticulo in viam. Semitertianam igitur nostris Popularibus esse familiarem, & experientia constat, & Galenus, ut diximus, testatur de loc. com. 25. & de morb. temp. circa finem. Sed de hac febris apponemus docta verba Fontani in Schol. ad Dodonæum de semitertiana; ait igitur. *Per hanc febrim læditur ventriculus, & maxime ejus partes nervosæ, & hepar, ideò jure merito à me inter lethales numeratur. Hæc sæpè degenerat in hecticam, & hydropem propter magnas obstructions, ut notat Hipp. I. epidem. com. 3. aphor. 5. &c. In hanc febrim propensi sunt Ecclesiastici, Nobiles, Aulici, Juvenes, & Desides opiparè viuentes, nimis genio indulgentes, quique calidas Regiones incolunt, ideò frequentes sunt in Æthiopia, & Italia: hæc ille. Sed illo multò meliùs Dodonæus Vir doctissimus loc. cit.*

Typus semitertianæ ità se habet; singulis diebus accessiones invadunt, sed uno die febris magis invalescit reduplicato etiam horrore, altero verò mitior est, ut quisque Medicorum observare per se poterit: Morbus longus est & periculosus. Viros ut plurimum invadit, vel virilitati proximos, idque tempore autumnali. Ventriculus præcipuè laborat, affectus lethargici interdum accedunt, vigiliæ, lingua arida & sicca &c.

Cum de febribus inciderit sermo, summoperè miror, Medicos hodie penè omnes singulorum morborum, præsertim verò febrium originem ab acido duntaxat deducere, & singulos per antiacida non exiguo ægrorum damno curare. Nam si rectè rem perpendamus, alcalia potius variè alterata accusanda erunt. Quicquid enim in corpore animato præfer-

tim

tim in sanguine fit, per fermentationes fit, quæ quidem pluries atque pluries repetitæ, auctæ, vel plusquam par est alteratæ non acidarum partium proven- tum, sed potius salis alcali lixivi, acris, calcinati, & similium copiam exhibent, ut in febribus præci- puè observamus, in quibus salium hujusmodi acrium, alcalium, lixivorum, calcinatorum &c. manifesta adsunt indicia, multæque curantur solis diluentibus cum acido aliquo leniori temperatis, ut in ardentibus patet. Quamobrem non possum non laudare sum- moperè eximias viresclissi antimonii, cujus subacida virtute multæ febres ex aëris mutatione productæ, aliæque ardentiores tanquam in ovo suffocantur. Hic Romæ febres per æstatem ob aëris mutationem sæ- vientes non ab acidis, sed alcalinoacribus produ- cuntur salibus (ut taceam malesana in victu errata, quæ Ruri oblectationis gratiâ committuntur, undè interdum harum febrium origo, non ab aëre) variæ enim telluris & mineralium particulæ vi caloris solis in aëra elevatæ, illic per novos supervenientes calo- res magis atque magis attenuantur, cohobantur, at- que volatilizantur, undè summam volatilitatem, & alcalinoacrem indolem potius, quam aciditatem nan- ciscuntur, sanguinique per inspirationem communi- catæ ejusdem massam dissolvunt primò, & ex dissolu- tione mox coagulationis effectus suboriuntur; Patet id experienciâ: nam acida etiam potentiora post fer- mentationem vel intestinam diuturnam, vel excita- tam à calore, aut dulcia evadunt, aut insipida & alca- lia; per fermentationem enim fractis acidi spiculis, acidum in alcali naturam mutatur. Ideò videmus a- quam theriacalem primo acidam, post biennium e- vadere dulcem. Spiritus ipsi acidi longa mora spontè sua dulcescunt; & sic de reliquis. Cæterum non nego, interdum acida in primis viis producta, sanguinique communicata indébitas in eo fermentationes excita- re posse. Fateor tamen ea acida esse debere nimis vehe-

vehementia, aliter post repetitas cum sanguine fermentationes ruptis suis spiculis, necesse est ut in alcali naturam mutantur, & ita vel innocua evadant, vel alcali morbofi naturam acquirendo, hac ratione partes lædant, & causa morborum fiant, quod erat probandum. Sed de his fusiùs peculiari tract. Acidum Insons.

DE LUMBRICIS PUERORUM.

§. I.

QUocumque morbo laborent pueri, semper suspicandum de Lumbricis. Nam vel morbum immediate foveant, vel in progressu ejusdem, semina verminosa latentia excitant, unde Lumbricorum proventus.

Infantes quique præditi sunt temperamento, ut ajunt, pituitoso, frequentius lumbricitant, quam cholericis, & adulti.

Quando pueri vehementer manibus contrectant ventrem, signum est vermium latentium; multo magis si tormina adsint.

Quod ut plurimum homines ex improvise, & sine ulla causa manifesta, & signis alios morbos comitantibus in subitum vitæ discrimen incidunt, & cadunt veluti apoplectici cum extremitatibus frigidis, pulsu exilissimo (qui ferè semper signum est vermium latentium uti & singultus) aphonia, quandoque improvise mania, tunc de vermibus dubitandum, in tali casu nil potentius est, quam statim dare cum brodio gr. xii. merc. dulc. & gr. v. scammon. sulph. in adultis. In pueris verò minoretur dosis, vel potius detur mercurius crudus ad magnitudinem pisi cum brodio, nam erit ad miraculum. Chesnau.

In morbis puerorum semper suspicandum de vermibus. In mulierum de affectione hysterica, & sanguine menstruante. Generaliter in virorum, & mulierum arduis nonnullis, & pertinacibus morbis, per-
rio-

riodumque sibi propriam non servantibus, de lue gallica suspicandum; quæ hodie vel hæreditaria est à Parentibus, vel per Nutricum lac contracta, vel semel per delicta juventutis, fragilitatisque humanæ sanguini adacta, impofterum nunquam amplius deletur, sed derepente sobolescit sub persona variorum morborum, & ingens Medico faceffit negotium: Medice prudensesto, & sagax.

Recip. mercur. crudi rectè purgati unc. I. aq. gramin. & portulac. an. unc. iiij. macerentur per duas horas sæpè ac fortiter agitando, postea decanta aquam & cola, relicto in vase mercurio. Non datur præstantius pro fugandis vermibus hoc remedio, ut observavimus docente Georgio Bateo Angliæ Archiatro.

Subitò excitari à somno cum trepidatione præcipuè in Infantibus certissimum est apud Mulierculas vermium signum. Hoc idem tamen contingit etiam in eruptione exanthematum, ut sæpè vidimus docente Chesnau.

Colica puerorum sæpissimè oritur à vermibus. Pilulæ Matthæi, vulgò in Anglia dictæ Starhii summo perè celebrantur in leniendis quibuscumque doloribus partium internarum; an etiam in colica lumbricali valeant, nondum legendo mihi innotuit. De his inferiùs in colica. Prostant Romæ in Pharmacopolio Cl. Domini Girotti.

Lumbrici frequenter absconduntur in cavitatibus intestini colon, ad quas cum interdum difficulter perveniant medicamenta; ideò nil mirum, si non raro ex optimis quibusque remediis optimos successus non habeamus in curandis lumbricis.

Sanguinis stillæ è naribus in febribus continuis nonnunquam vermium latentium signa sunt, ut graves testantur Auctores.

Cum vel minima suspicio vermium est, noli tardare in exhibendis remediis: nam sæpissimè subitò
ene-

enecant non solum Pueros, aut Infantes, sed etiam Adultos.

Experti sumus cum Amico Romæ 1694. Lumbricos vivos positos in spir. vin., & in aqua, in qua fuit infusa sementina, post quinque horas periisse. Positi in vino, in dissolutione aloës, extracti comedrios, & extracti tabaci periere post 9. horas. Hora 15. alios lumbricos pariter vivos posuimus in oleo amygd. dulc. & die sequenti adhuc erant vivi, sed nimium torpidi, & elangues. In acido limonum sequenti die adhuc vivebant & benè habebant, uti & qui positi fuere in vase semipleno argento vivo: in hoc tamen vase fugiebant contactum mercurii, & quantum poterant ascendebant ad summitatem vasis.

DE VARIOLIS, ET MORBILLIS.

§. I.

INter acutos morbos non infimum obtinent locum Variolæ, sive ut alii vocant Ecchymata. Et quoniam in illis sanguinea massa quasi inflammata, & accensa est, & interdum aura veluti maligna afflata; magna opus est Medico doctrina, prudentia, & sagaci cunctatione in illarum curatione, imò religiosa naturæ motuum observatione, aliter perniciosi subnascentur errores.

Qui purgant in principio variolarum, vel diaphoretica exhibent vehementia, febrim adaugent quam sæpissimè, internas excitant inflammationes, deliria, inflammatorios pulmonum morbos, tussis violentissimas, & huiusmodi quamplurima.

Variolarum eruptio opus est naturæ; ei igitur parendum, ejus motibus per opportuna remedia obsecundandum. Enim verò magna sapientiæ pars est, in morbis potissimum verò acutis curandis mentem à præjudiciis scientiarum, theoriarum, errorum Vulgi, Præceptorum, propriarum animi inclinationum &c. liberam servare, nec per intempestiva medica-
menta

menta dirigentis naturæ motus pervertere.

Si sanguis nimium ferveat, cum impetu caput peccat, inflammationes viscerum imminet, deliria &c. sanguinem statim mitto, ea copia qua necessitas urget. Et interim præscribo gelat. corn. cervi, emuls. sem. cum aq. viol. ol. amygd. dulc. cum brodio feminibus frigidis alterato & similia, per quæ sanguinis impetum ex parte coërceo, ne extra alveum prorumpat, idque usque ad quartum morbi diem facio; quo tempore si apparere incipiunt variolæ, naturæ motum adjuvo per lenia diaphoretica, gelat. corn. cervi &c. & sedulus ejusdem spectator medicamenta variè dirigo, pro vario humorum impetu, aut lenitate.

Si circa quartum, cum jam jam erumpunt, caput impetunt, cum magno calore, anxietate, motibus tendinum subsultoriis &c. statim impero cucurbitulas scarificatas scapulis, & momento ferè, facta quasi effurentis sanguinis revulsione, omnia prædicta symptomata veluti in ovo suffocantur, & paulò post feliciter erumpunt variolæ, ut pluries vidimus.

In sanguine è vena secta extracto, si crusta alba magna, crassaque (qualis in omnibus inflammatoriis morbis observatur) in superficie appareat, significat variolas fore copiosas, ac valdè periculosas. Hoc nos vidimus pluriès, & audivimus à doctis Præceptoribus, & consummatis Xenodochiorum peritalliam Medicis, teque amice Lector hac de re, uti & de prædictis serio monemus, utpotè quæ non amœna speculatio, sed patiens, & austera tum mea, tum aliorum observatio mihi dictarunt.

Si sanguis ad caput impetum faciat, tensionesque in hypochondriis adsint; plantis manuum atque pedum spongas decoctis emollientibus tepidis turgidulas apponi jubeo, magno cum symptomatum levamine.

Diaphoretica post quartum præscribenda, magis, vel minus activa sunt, prout major aut minor fuerit sanguinis accensio, ejusdem ad caput, pulmo-

nes,

nes, aliaque viscera impetus, nec non aliorum symptomatum major, minorvè urgentia.

Febris lenta citra rigorem, gravitas in somno, capitis & dorsi dolor, quandoque raucedo, quandoque sanguis è naribus fluit: hæc sunt signa imminentium variolarum teste Dodonæo prax. cap. 20. lib. 2.

In Pueris de duobus semper suspicandum, lumbricis scilicet, & variolis; neque unquam febris speciem determinemus, nisi elapsis duobus tribusve diebus, quo certiores fiamus de variolis &c.

Quibus futuræ sunt variolæ, febres eorum exacerbatas vidimus cum doloribus dorsi vehementissimis. Motus convulsivi apparentes in Puerorum, qui nondum variolas passi sunt, febribus, sequenti die variolarum eruptionem denotant, ut infallibili experimento constat Domini Sydenham.

Igitur dolor dorsi acutissimus, nonnulli motus convulsivi, tussis, oculi humidi &c. febrim ex genere variolosarum futuram denotant.

Qui variolas imperitè tractant, morbos pectoris inflammatorios, interdum suffocationem repentinam producunt.

Qui in variolis maximè sputant, rarò moriuntur; nullumque Sputatorem in variolis vidi mortuum. Walschmidius.

Si Infans ex improvise fiat epilepticus, erit vel ex dentitione, vel ex variolis, & si variolæ post insultum venient, erunt semper boni moris & rarò confluunt.

Recip. ol. amygd. dulc. unc. ii. sperm. cet. drachm. iii. ol. stillat. rhodii gutt. iiii. m. f. ungu. s. a. Ad foveas variolarum delendas præstantissimum est remedium, dolorem lenit, acrimoniam tollit &c. ut notat etiam doctissimus Georgius Bateus Angliæ Archiater.

Adultiores ætate nisi rectè tractentur in variolis, sæpè moriuntur phrenetici, ut præ cæteris observavi in tribus in Xenodochio. Ideò nimius calor prudenter in tali ætate compescendus, ne caput impetat violentè.

DE COLICA.

§. I.

IN Colica biliosa succedit frequentè aphonia, & vox rauca, & per totum ferè morbi decursum durat: hæc vox rauca in febribus à bile ortis apparere quoque solet, undè numerari poterit inter diagnostica morborum à bile, sive à salinisulphureis, & adustis massæ sanguineæ particulis.

In Colica pertinaci si sudor copiosus, & universalis superveniat, labefactatis, & resolutis viribus, brevi paralyfim expectato.

In ea Colica, in qua inæqualis distensio, & adstrictio ventris, rigidorumque musculorum contractio adsint, denotant nervos potius, quàm intestina in eadem affici.

Nihil faciliùs colicæ supervenit, quàm paralyfis; cave igitur, ne opiata copiosius in ea exhibeas; solet enim post opiata magnus sudor supervenire, & exinde paralyfis.

Antidotum colicæ est chamomilla à quacumque eodem causa oriatur; multò magis si ante ejusdem usum, sudoriferum ex corn. c. philos. stibio diaphor. & unicornu pulver. propinetur.

Quando opiatis uteris in colica, semper adde castoreum: nam & opii narcosim corrigit, & doloribus medetur.

Sequentes pilulæ expertissimæ mihi sunt in colica ex visciditate, crassitie, & morbosa ciborum, aut humorum aciditate in primis viis. Recipe Rutæ pulver. & sal gemmæ an. q. v. mellis despumati q. s. ut fiat massa &c.

Sequens pulvis fit quoque tibi in secretis. Recipe pulveris fol. ficus sylvestris in terra, non in muro nati drachm. 5. fol. ulm. pulver. scrup. 1. misce, & de-

tur cum brodio, statim enim sedabit dolorem. Hic idem pulvis vino albo sumptus specificus est in sedandis doloribus nephriticis, dosis tamen fol. ulmi superare debet dosin foliorum ficus, contra verò in colica.

In colica convulsiva pertinaci, & spasmodicis doloribus ventris ab acri, & erodente materia productis, præsertim si aderit sitis, linguæ ariditas, & calor universalis, irritis aliis remediis, præstantius non inveni, quàm secare venam brachii, & exindè diluens anodynum chamomilla præ cæteris alteratum præscribere: post sanguinem missum sæpè vidimus dolores veluti in ovo suffocatos, injecta enemata, ob spasmodicam fibrarum intestinalium contractionem intrus retenta, statim solvi &c. Huic arridet illud Spigelii observatum; is in dissectis semitertiana extinctorum cadaveribus, qui antea immani ventris dolore, quasi colica excruciatifuerant, intestina inflammata, & erysipelatosadecebat; quibus in casibus phlebotomiam omittere, eique purgationem, ut vulgò solent, substituere nefas esset &c.

Dolor colicus ferè semper mitescit in semicupio, idèd in doloris pertinacia utere semicupio.

Dolores ventris à deambulatione nudis pedibus super frigidum pavementum facta, apposis lateribus calidis plantis pedum statim sanantur: crescente namque calore in pedibus, minuitur sensim dolor in ventre.

Arcanum quendam, ac inexplicabilem consensum observavimus inter morbos ventris, & morbos cutis. Dolorem colicum vidimus mutatum in arthriticum: & è contrà dolores arthriticos per supervientem colicam, aut diarrhæam, solutos: Hinc quadrat illud Hippocratis: Alvi laxitas, cutis densitas, cutis raritas, alvi densitas. Idèd observamus in praxi, quod diurnæ diarrhææ, irritis aliis, per diaphoretica promptissimè sanari soleant.

Excre-

Excrementa non retineri, dolorem locum mutare, nec non & intermittere, salutem brevi promittunt.

Dolor colicus quandoque transit in abscessum, quandoque in hydropem.

Post fæcum, vel flatuum emissionem, si dolor remittat, bonum, licet redeat affectus. In colica cum vomitu, sudore frigido &c. irritis aliis tinctura succini, & præsentem morbum sanat, & præcavet à futuro.

Ante usum opii semper enema injicias. Diaphoretica cum opiatis mixta felicissima sunt in colicis. Malè prospicies tuis ægrotantibus, nisi rectè distinxeris colicam humoralem à convulsiva.

Pectori, & intestinis omnia frigida sunt inimica: caveas igitur ab eis in talium partium affectionibus.

Colica habitualis, & endemica à vini acido præfertim oriunda, folis sanatur sudoriferis: vesperi tamen interposito anodyno remedio, mihi usualis est pilula ex diascordio fracast. & confect. alchem. vel hyacinth. &c.

Pilulæ Matthæi, vulgò in Anglia, dictæ Starkii, in omnibus doloribus tum internarum, tum externarum partium incredibilem prorsus afferunt utilitatem: in doloribus gallicis intermiscere eisdem soleo mercurium dulcem, & gumm. lign. superbibendo decoctum nostrum antivenereum: earum descriptionem vide in pharmacopæa Viri Doctissimi Georgii Batæi Archiatri Regis Angliæ.

Purgantia quandoque benè cedunt in colica, præfertim si nulli adsint vomitus, & febris, denturque in forma liquida. Ipse uti soleo pulvere Cornachini usque ad drachm. I. & eidem superbibendum impero brodium flor. chamomill. alteratum &c.

Cum dolor colicus fixus est, & febris adest, in abscessum terminare solet, non ità si mutatur de loco in locum.

DE PHRENITIDE.

§. I.

IN aëre Romano per adhibita Phreniticis vesicantia plures vidimus mortuos, quàm sanatos, magisque nocuisse, quam profuisse: cæterum longiorem usum res hæc magni momenti meretur.

In eodem aëre observavimus vesicantia Mulieribus delirantibus admota profuisse magis, quàm Viris, & plures sanatas esse.

Dum imminet delirium, vel jam factum est, loco vesicantium secare soleo venam pedis, vel salvatellam in alterutra manuum, & exindè diluentia ex feminibus frigidis, melon. &c. præscribo, brevique jugulatum vidimus delirium.

Lingua nigra in acutis ferè semper post se trahit delirium.

Delirantibus cum febre acuta, lingua arida, & indicis magnæ viscerum inflammationis, si applicentur vesicantia, omnes ferè in pejus ruunt, & magna ex parte moriuntur convulsi; hisdem è contra si venam frontis, vel brachii secandam imperaveris, & exindè longa dederis diluentia, facillimè sanabuntur, qua de re vide plura in tract. nostro de usu, & abusu vesicantium &c.

In delirio si superveniat alvi fluxus, præsertim morbo ad coctionem tendente solvit illud: sæpiùsque vidimus ægros deliros, inquietos, & anxios, diarrhæâ superveniente, sequenti die in melius abiisse.

Cum igitur observaverim pluries alvi fluxum solvisse delirium, ideò natura docente, proficuum non semel expertus sum pulverem cornachini, superbibendo eidem longa diluentia ex decoct. hordei, corn. c. limati, sal. prunell. aliisque dulcificantibus, præcipuè si nimius viscerum ardor adsit, & suspicio inflammationis.

Malum

Malum, si phrenitis mutetur in lethargum, non ita si lethargus in phrenitidem.

Febres ardentes semper habent urinas tenues, & coloratas; hinc si tales urinæ fiant albidiores, tenuioresque, & adsint vigilia, oculorum perturbatio, lingua balbutiens &c. prognosticare poteris brevi futurum delirium.

Urinæ subjugales, id est crassæ, & turbidæ, in acutis morbis, ferè semper morbos capitis post se trahunt: Ideò si apparentibus illis æger in somnum propendeat, pulsus sint parvi, & similia coaguli signa aderint, futurum lethargum infallibilitè prognosticato Adstantibus. Si verò cum talibus urinis vigiliæ sæviant, dolores capitis, linguæ aridæ, & ardores viscerum, prognosticato brevi delirium, ut nos pluriès fecimus in Xenodochiis per Italiam.

Blandiora acida, & pulveres cinnabarini cum emulsionibus inter interna remedia, omne ferunt punctum in phrenitide ex præcepto Walschmidii.

Multi dementes, & Maniaci sanati fuerunt, demergendo eos in aquam, eadem methodo, qua merguntur Hydrophobici, quorum unica curatio est repetita in aquam immersio; methodum hanc sanandi mentè captos, in Anglia expertus est Dominus Robertson maxima felicitate; ut testatur Mercurius Helmontii filius tract. de homine §. 29.

DE ASTHMA TE.

§. I.

Nisi rectè distinxeris Asthma convulsivum ab humorali, nunquam ex voto succedet curatio.

Si difficultè spiraverit venam brachii tundito, etiam si hydrope laboraverit. Hipp. epidem.

Si quis vesperi hora somni, sed præcipuè post tres, aut quatuor horas somno impensas de repente

expergiscatur ingenti asthma, sive suffocatione correptus, atque fenestras aperiat, liberumque aërem desideret; pro certo habeto illum hydrope pectoris laborare, multò magis si pedes, aut manus tumere cœperint, cum faciei à nativo colore recessu, & præ cæteris, si accedat torpor, seu incipiens brachii paralysis; Hujusmodi brachii torporem in aliis quoque pulmonum morbis præsertim peripneumonia observamus. Asthma laborantibus si pleuritis, vel peripneumonia supervenerint, ferè semper moriuntur.

Asthmaticis dysuria superveniens bonum, cessante derepente dysuria, denuò asthma corripitur. Exindè magis confirmatur, quod pluries adnotavimus, nempe in morbis pectoris, semper ducendum esse ad vias urinæ, natura id monstrante; nec non magnum consensum esse inter tibias, & pectus, pudenda & pectus, morbosque harum partium ad invicem commutari.

Diuretica ex salibus lixivialibus, & acidis parata in morbis pectoris non adeò tuta sunt: nam tussim movent, & morbum exasperant: contra pulvis millepedum, therebintinata, balsamum peruvianum, decoct. radic. aperient. syr. de althæa Fernel. &c, urinam potentèr movent, nec tenellis pulmonum membranis infensa sunt.

Asthmaticis si apostemata excitentur in cruribus, forsan solvetur morbus. Rhases.

Accessiones Asthmatis frequentiores sunt cælo frigido, & humido præcipuè inter crapulandum.

Asthma vel à Parentibus, vel ab intemperantia vitæ succedit.

Asthma in senibus perdurat usque ad mortem, & quandoque in aliis.

Asthma frequentiùs invadit obæsos, & otio marcescentes.

Asthma quandoque in pulmonis inflammationem tran-

transit, cautus igitur sis in usu remediorum nimis volatiliū: per hæc enim in tenuibus pulmonum membranis, & magno sanguinis gurgite continuò affluentibus faciliter inflammationem produces.

Asthmata vehementia quandoque in imminens mortis periculum conjiciunt ægrotum; à morte liberat phlebotomia citissimè instituta, & si necessitas urgeat, repetita, aut eodem tempore in ambobus brachiis imperata: nec non sperma ceti à scr. i. ad drachm. i. in juscūlo valdè calido dissolutum; post quæ liberior evadit respiratio: sperma ceti tamen in eo asthmate mira præstat, quod vulgò pituitosum, & humorale dicunt.

Si cum Asthmate repletionis, vel catharri citò dissolventis, vel dissoluti adsit tussis humida, & subitò cesset, vel sputum minuatur, remanente spirandi difficultate, mors ostia pulsat. Valescus de Tarantà &c.

DE DIARRHÆA, ET DYSENTERIA.

§. I.

Diarrhææ frequenter oriuntur ex mærore, & animi pathematis, suntque ferè incurabiles; præsertim si causa mæroris persistiterit: his supervenire solet febris erratica, donec tandem atrophia consumpti intereant ægroti.

Sudor diarrhæis superveniens morbum sistit.

Perniciosæ sunt diarrhææ in morbis pectoris, suntque etiam infestæ puerperis, & infantibus febre maligna correptis.

Curationem diarrhææ non incipias per adstringentia: nam introduces viscerum, & intestinorum obstructions difficilè solubiles, quibus tandem succedit hydrops pertinax.

Carnium esus auget diarrhæas, cave igitur ab iis quantum poteris.

Nil magis alvum stypticam reddit, quam usus veneris, quod etiam cognovit Hipp. 7. epidem. Ætius lib. III. cap. VIII. Paulus lib. I. cap. XIII. asserunt alvi profluvia venere exiccari. Idem observavit Amatus Lusitanus cent. II. observat. 47.

Qui studiis, & curis domesticis vehementer indulgent, styptici fiunt. Inter morbos endemios aëris Romani est alvi stypticitas.

Masticando tota die Cinamomum, & deglutendo salivam illam, à diarrhæis, & languoribus stomachi cum dysenteria brevi sanarunt.

A purgante medicamento solet excitari periculosa hypercatharsis, sive superpurgatio, quæ subitaneum animi deliquium sæpè affert: theriacæ scrup. I. aut drachm. 5. vino dissolutæ quantitas ægroto exhibita sat celeriter, & feliciter fluxum sistit, ut mirati sumus in Xenodochio, Sene Medico præscribente.

Inveteratis alvi fluxibus, dysenteria, tenesmo, relaxatione ani &c. excipiat per inferiora vapor therebintinæ prunis ardentibus injectæ, & sanabuntur.

Quando in diarrhæa bilem croceam rubiginis ferri dissolutæ, aut lateris rubri non absimilem excernunt patientes, humorem sanè pestiferum in diarrhæa apparentem, ut ex pluribus ægris mihi notum est, qui omnes perierunt. Chesnau lib. III. cap. VI.

Bonum, si diarrhæa iræ superveniat, & si hæc non superveniet, febris superveniet &c.

Observavi frequentissimè, & etiam ab aliis audi, quod in nonnullis morbis præsertim chronicis, ut phthisi &c. vel etiam aliis passim morbis, ægroti paulò ante mortem corripuntur stimulo fæces ejiciendi, & multi in ipso actu ejiciendarum fæcum moriuntur. Hoc dignum est ut fusiùs consideretur &c.

Dysentericis vomitus biliosus in principio malus est. Hipp. coac. præn. sect. 3. num. 62.

Qui dysenteria pereunt, omnes ferè ex sphacelo intestinorum pereunt, patet id triduo saltem ante mortem,

mortem : nam extrema frigescere incipiunt, pulsus
exiles, & inæquales sunt, sitis non urget, nec dolor
in affecto loco, & nonnulli paucis ante mortem ho-
is in delirium desinunt.

Dysenteria sine febre, si aliis remediis non ce-
lat, deveniendum ad usum aquæ Tetuccianæ s. a.
latæ, & infallibiliter sanabitur, ut bis, terque mi-
rati sumus.

Si ab usu adstringentium inflatio ventris, vel ma-
ior in egerendo difficultas, & labor superveniant,
thabbaro frequentius utendum, interpositâ tamen
mixturâ aliqua anodyna ex syr. papav. rhæad. aq. viol.
req. Nicol. chrystal. mont. &c. quo pacto sanabuntur.

Cave in cura dysentericæ à nimia remediorum
Farragine; pauca sint, & simplicia, ideò sapissimè
dysenterias profligavi solo sero lactis intus dato, &
per clysteres quoque injecto, multique Auctores pro
magno secreto habent hoc remedium in dysenteri-
cis; clysteres partier copiosè præscripti, quandoque
exacerbant morbum, & in ea exulceratis intestino-
rum fibris, majorem orgasmum excitant; dentur igi-
tur rariùs, & in parva copia.

Vomitùs dysentericis superveniens periculosus
est.

Si singultus accedat, lethale; Si angina, lethale.
Si verò accedat difficultas deglutiendi, mortem im-
minentem prænuncia Adstantibus.

In lethali dysenteria ventriculus quoque in con-
sensus trahitur, undè tot mala.

Pilulæ de Caccionde, quarum basis est terra cate-
chu, sunt egregium antidysentericum; ne dentur ta-
men statim in principio &c.

Dysentericis si superveniat linguæ inflammatio,
& difficultas deglutiendi, actum est de ægro.

Si statim post dolorem excretio non fiat, scito
quod intestina tenuia sunt læsa.

Differt dysenteria à sanguinis fluxu hæmorrhoi-
dali

dali; in hoc enim semper sanguis præcedit fæces, in dysenteria verò, vel post, vel cum fæcibus excernitur &c.

Si afficiatur jejunum intestinum, lethale est, jecur namque vicinum est.

Si in dysenteria adhibueris opiata, & altero mane color oculorum ægri est mutatus, certè non superabit morbum, si verò color oculorum immutatus remaneat, indicio est ægrotum posse reconvallescere. Walschmidius.

In principio non adhibe adstringentia, & ex Cratonis præcepto ante septimum.

Inter dysenterica laudamus rhabarbarum tostum, flores ros. rubr. & nucem muscatam &c.

Radix hipecacuanhæ est specificum, ac fermè infallibile remedium in fluxibus dysentericis, aliisque hæmorrhagiis sanguineis, colliquationibus humorum &c. ut nuper mihi retulit Vir doctissimus Guil. Sherard. Botanicus, & Medicus Anglus præstantissimus, dum Româ Germaniam proficisceretur cum Illustrissimo Comite de Tondsen. Idem quoque non ita pridem per literas mihi significavit Vir magni nominis Io. Iac. Mangetus Helvetiorum Practicus celeberrimus. Sed plura hac de radice vide apud Pisonem tract. de plantis Americæ.

DE APOPLEXIA.

§. I.

A Poplexiam distinguere oportet in sanguineam, & pituitosam. Arcanum in sanguineis est phlebotomia, post cujus usum vidimus statim excitatos grotos, & exinde in melius abiisse. In pituitosis contra emeticum, aut purgans vehemens statim præscriptum utramque paginam adimplent; cæteris præfero pulverem Cornachini, & infus. croci metall. cum vino; sunt qui apoplexia liberati sunt, hausto singulis mensibus vomitivo ex infuso prædicto, intelligendo de pituitosis.

In apoplexia quo magis offenditur respiratio, eo fortior est morbus, quo minus eo debilior.

Qui semel apoplexia correptus, postea fiat veriginosus, novos insultus expectet.

Si post venæsectionem respiratio fiat liberior, & pulsus quoque benè se habeat, salutem prædicere coteris.

Injectus clyster si intra unius horæ spatium redatur, bonum; si verò prorsus retineatur, malum: indicat enim influxum spirituum in fibras intestinales à cerebro ferè impeditum esse.

Clysteres apoplecticis exiguâ quantitate injiciantur, ut ita & retineri, & diutius manere possint in intestinis; dum enim quantitas excedit, iterum effluunt. Verum si in minori copia injiciantur, & etiam tunc effluant, malum: indicat enim totalem partium resolutionem, undè mors ostia pulsatur.

Febris rarò supervenire solet apoplexiæ, præsertim pituitosæ.

Si Catochus in ipsa accessione febris intermittens, aut remittentis superveniat: durante accessione nulla contra eum præscribantur remedia: nam om-

omnia erunt in perniciem ægrotantis, exceptis frictionibus, & revulsionibus, quæ adhiberi poterunt in accessione: finita accessione desinit quandoque & catochus; si verò non desierit, statim sanguis mittendus, aut purgandum pro indicatione utrorumque: si verò secundo supervenerit, mortem affert; neminem enim liberatum vidimus, cui secundo catochus supervenit; ut notat doctissimus Dodonæus in suis observationibus.

Valesius observavit in lethargicis, quod pulsus, qui prius erat parvus, adveniente lethargo fiebat magnus, & quo crescebat in magnitudinem pulsus, eo citius interibant Ægri. Rhodius quoque in Septalium ait ex Ballonio, quod in omnibus affectibus comatosis præcipuè lethargo, & apoplexia, pulsus dum ex parvo fiebat magnus & sensim in magnitudine crescebat, ægrotantes brevi moriebantur. Hoc idem & nos vidimus Romæ in Vetula ann. 1695. quæ apoplectica cum esset quatuor dierum: quodam vesperi magnos, & vibrantes pulsus hora quarta noctis observavi, decima verè ejusdem noctis hora mortua est; qua de re serio monemus Medentes.

Observavimus in Xenodochio ann. 1694. hyemali tempore Romæ, quod quando apoplexiæ erant gravissimæ, & jam confirmatæ vesicantia non admodum conferebant, imò omnes ferè tales ægroti moriebantur.

Spuma oris lethalis est in apoplexia, Hipp. sect. 2. aph. 43. & Tulpius lib. 1. obs. med. 6. & Forestus 10. observ. 74. in schol. ait. Cum apoplexia simpliciter toto genere sit lethalis, lethaliior censenda, quando cum spuma oris fuerit; hinc Rhases inspiciens apoplexiam vehementem, dicebat, quando spuma oris circa os apparet, ei non est medendum.

Rarò patientes ab apoplexia evadunt, sine aliqujus partis resolutione, quod si omnia membra resolu-

solu-

bluta sint, citò rapiuntur: quidam verò denuo incidunt in apoplexiam.

Apoplexiæ, vel paralyfi generali obnoxii, aut jam sedem corepti, flatibus, borborigmis, & inflationibus ventris vehementer molestantur; horum symptomatum causa dependet ab impedito spirituum influxu per nervos in intestina, & loca adjacentia; redditis enim paralyticis fibris carneis talium parium, & motu eorum tonico ferè abolito, vapores à contentis intestinorum exhalantes, nec non & particulæ aëris intermixtæ in molem elevant flatulentiam partes supradictas; eadem potissimum ratione, qua videmus in cane, ligato sexto pari nervorum, ventriculum statim summoperè intumescere, cuius phænomeni rationem fusè, in tract. nostro de fibra nutritrice, & morbosa exposuimus.

DE DOLORE IN GENERE, CONVULSIONE, ET MOTIBUS CONVULSIVIS.

§. I.

DOlores qui neque medicamento, neque sanguinis missione nec alio modo curantur, ad suppurationem vertuntur. Hipp.

Si dolor aliquis firmus cum tumore, & multo calore in hypochondriis ægri, aut in thorace, aut in spinali medulla, aut alibi præcesserit, deinde rigor superveniat, phlegmonem, ac tumorem in suppuratum ire significatur, ex Jacotio comment. ad lib. 4. coac. Hipp.

Quod si in uno aliquo loco firmiter constiterit dolor, neque medicamentis expellatur, quocumque loco dolor fuerit, eum lino crudo inurito. Hipp. de affect. sect. 5. loquens de ischiade &c.

Dolores qui sine signis levantur, lethales. Hippocr. in coac.

Bzoar-

Bezoarticum joviale est præstantissimum remedium ad demulcendos furentes partium dolores, & peccantem materiam insensibiliter per transpirationem educendam; cave tamen, ne dolores sint podagrici, venerei, aut similes, quorum retenta materies pejora mala excitare poterit: cautus quoque sis in morbis nervorum, & capitis, nam ex natura sua, stannum inimicum est nervis: contra in affectibus hysteriis bezoarticum hoc infallibile remedium est, ut pluries mirati sumus.

Dolores in quacunque corporis parte periodicè exacerbantur, & statâ quâque horâ recurrunt, peccans illorum materies in affecto loco non generatur, sed aliundè venit: in his casibus tribus horis ante invasionem detur lenis potio purgans, & sanabuntur; præcipuè si imo ventre hæc fiant.

Doloribus externarum partium, si alia non proficiant, ad causticum devenias: ipse uti soleo foliis ranunculi, vel mixtura calcis vivæ, & saponis liquidi. Hoc Ischiaticis summoperè confert, imò & aliis doloribus juxta illud Hipp. lib. de intern. affect. §. 19. & lib. de affect. §. 30. Si alicubi congregatus fuerit dolor, urito: imò ubicumque alius dolor præter splenis incubuerit, urito: sic enim sanus fiet.

Frequenti experientia constat dolores capitis ex affectione stomachi productos, partem capitis anteriorem magis afficere: contra ex affectione uteri, verticem, & occiput præcipuè invadere: Pariter Mulieres hysteriis obnoxie affectibus sensum quandam frigoris in vertice capitis pati solent; estque hoc præcipuum hysteriæ diagnosticum.

Si simul dolorosus sit locus, & caro submucosa, seu tabescens, hincustio optima est, Hipp. de articul. §. 54.

Ter, aut quater observavi dolores capitis pertinacissimos, & ferè ad maniam accedentes, irritis aliis, solo pulvere de Gutterra (de quo vide Riverium cap.

cap. de epilepsia) ad drachm. i. circiter dato, cum brodio alterato flor. primul. veris, beton. &c. vel cum decocto The &c. feliciter cessisse.

Balneationes pedum in aqua tepida hora somni optimæ sunt in capitis doloribus, & gravedine &c.

Succo extracto ex radic. betæ, & per nares fortiter attracto pluries in die, vidi nuper statim sanatum periculosissimum capitis dolorem Romæ in quadragenario irritis omnibus remediis.

Ad dolores externos, spiritus sal. armon. cum ol. amygd. dulc. veteri mixtus, breviter, & feliciter proficit: & didici per experientiam, quod spirituosissima cum unctuosis mixta, doloribus optimè medeantur, non ita sola spirituosissima &c.

Inter signa mox mox erumpentium variolarum sunt motus convulsivi: Ideò quando videbis puerum feбри correptum, qui non adhuc variolas passus est, motibus convulsivis corripi, ardore circa lumbos &c. prædicto adstantibus, sequenti die variolarum eruptionem, ut nos pluries fecimus.

Sunt pueri, qui bis, & etiam ter morbillis corripiuntur, ut historiæ testantur, & nos semel vidimus Patavii.

Spasmodicè affecti urinam ferè semper reddunt tenuem, claram, & copiosam.

Pulvis de Guttet specificus est in morbis convulsivis, nec non vertigine, cephalæa, gravedine capitis &c.

Balsamum Paracelsi est potentissimum remedium ad quasvis convulsiones vulneribus supervenientes, ad puncturas nervorum &c. & nullus eo carere deberet Chirurgus, vide descriptionem apud Paracelsum in parva Chirurgia.

Omnes ferè convulsiones infantum à stomacho fiunt, undè iis statim morbum solvunt lenia purgantia, præsertim infusum rhabarbari.

Urina crassa, & turbida in morbis convulsivis, bona:

na : tenuis & alba mala.

In morbis epilepticis, & convulsivis tria sunt cæteris præstantiora, cinnabaris nativa, viscus querc. & ungula alcis.

Infantes, quibus crustæ scabiosæ in capite superveniunt, rarò corripuntur motibus epilepticis.

Ex abortu Mulieres convulsæ rarò evadunt, ut notavimus. Convulsio quæ phrenitidem sequitur lethalis ex Aëtio.

Pulvis Cornachini pro purgante in nervorum, & capitis affectibus præcipuus est.

Viola est specifica in morbis convulsivis, & nervosis.

Spir. sal. armon. coagulat lac Infantum in ventriculo, ideò cave ab illo in eorum epilepsia.

Utile est observare, num semper eo tempore, quo Infans corripitur epilepsia, Matri fluant menses, nec ne?

DE T U S S I.

§ I.

Tusses diurnæ testium tumore solvuntur, & contra Hip. 2. epidem. sect. 1. Ex hoc magis magisque confirmatur consensus ille occultus inter pudenta & pectus, tibiae & pectus, toties à nobis recensitus.

Tussis Infantum ferè semper esse solet à stomacho cruditatibus scatente, quo in casu semper stomacho respiciendum, non posthabitis tamen pectoris remediis.

Tussis violenta producere solet in pueris herniam, in foeminis abortum, in viris phthisim, ideò nunquam spernenda.

In tussi sicca ex humorum acrimonia, eorumque tenuitate producta usus lactis præstantissimum est remedium,

medium ; ego uti soleo lacte cum jure carnis , vel aq. viol. cocto.

Si tussis cum febre pertinaciter afficiat ægrum , & nullis cedat remediis , in tabem migrat , etiam si sanguis non spuatur.

Tussis aliis morbis superveniens non curatur , nisi curatis morbis à quibus pendet.

Quibus in febribus accidit tussis , à febre non liberantur perfectè , si tussis adhuc perseveret.

Tusses siccas , & gutturis asperitates inducit constitutio temporis aquilonia. Hipp. aph. 5. sect. 3.

Tussis violenta in pulmonibus orta , capiti communicata producere potest , ut aliquando observavimus , subitanæ memoriæ , atque ratiocinii jacturam , nec non paralyfim manuum , & aliorum membrorum.

Boyle de util. phil. nat.

Aqua inter cutim laborantibus tussis superveniens malum Hipp. aphor. 35. sect. 6.

Tussi siccæ irritis aliis valdè proficuos expertus sum oculos cancr. calcinatos ad drachm. 5. exhibitos cum brodio alterato portulaca , tussilagine , & foliis viol.

In tussi pectorali magis proficiunt medicamenta vulgaria ex herbis pectoralibus parata , quam nobiles Pharmacopæorum apparatus , ut sæpè vidimus.

In tussi præsertim pectorali purgantia datam Prætorum fidem non liberant ; imò si ex aëris inclementia tussis contracta fuerit , plus nocent.

Tusses pectorales à purgantibus solent exasperari , teste Etmullero fol. 213. Contra concedi possunt in tussi stomachali , & ubi magna sanguinis cacochymia deprehenditur.

Boli ex butyro recenti cum saccharo mixti , & vesperi sumpti , vehementissimas tusses catharrales demulcent.

Syrupus de erysimo Lobellii est pariter magni usus in tussi , & raucedine.

In tussi convulsiva Infantum decoctio ex musco arborea, præsertim à quercu pendente, omnium præstantissima est, ut nos experti sumus, monente Wilisio: valet quoque in aliis morbis convulsivis.

Spiritus corn. c. contra tusses vehementissimas mirabilis est. Boyle de util. phil. natur. f. 348. &c.

DE CALCULO, ET PODAGRA.

S. I.

Calculus, & Podagra plures interficiunt divites, quam pauperes, plures Sapientes, quam fatuos.

Vinum, Venus, Otium, & Crapula sunt primi Parentes calculorum, & podagræ. Aquæ potus, lactis usus, sobrietas, & exercitium eisdem medentur; exinde prodiit secretum illud eximium Zecchii, relatum in suis consult. nempe haustus aquæ calidæ ad lib. i. circiter, statim ante prandium factus: Piso, & Alexander multis ante Zecchium annis hoc idem aquæ calidæ remedium comprobarunt, dicentes quod post primum excretum calculum, nunquam in posterum alios genitos fuisse viderint usum hunc aquæ calidæ multo tempore continuantibus.

Omnia remedia podagricis præscripta inutilia prope modum erunt, nisi vinum, venus, otium, & crapula temperantiùs usurpentur.

Dolorem lumborum rheumaticum à nephritico per hoc certissimum signum distinguere poteris: Pete ab ægro, an dum in terram incurvatur, & exinde erigitur, cum difficultate erigatur, adeò ut per medium quasi scindi videatur; si hæc adsint, pro certo habeto dolorem illum non esse nephriticum; sed rheumaticum, productum scilicet ab acribus, & muriaticis salibus per ferosum humorem illinc depositis.

Ad rheumaticos hos lumborum dolores, potum lactis cocti cum æquâ decoctione Theæ, & mane sumptum ad lib. i. circiter, felicissimè sum expertus. Hoc
idem

idem remedium podagricis, & calculosis forsan non obesset.

Quibus autem morbo renali laborantibus prædicta accidunt signa, doloresque circa spinæ musculos fiunt; siquidem circa loca exteriora fuerint, abscessus quoque exterius futuros expecta, si verò dolores magis circa loca interiora fiunt, etiam abscessus expecta futuros interius. Hipp. sect. 7. aph. 36.

Melopeponum comestio, & potus aquæ ab illorum pulpa destillatæ, podagricos, & calculosos, vel sanant, vel maximè sublevant; dummodò vinum, venus, otium & crapula prudentius adhibeantur.

Millepedes præparati præsentaneum remedium afferunt in urinæ suppressione, & frangendis calculis &c.

In fatali urinæ suppressione si reliqua non proficiant; Patiens duobus, vel tribus Adstantibus suffultus ac probe tectus, pluries per cubile obambulet: nam hoc pacto multi copiosam reddiderunt urinam, ut testatur Sydenham.

Dolores renum à quinque causis potissimum fiunt, fluxione scilicet (sivè humoris serosoacris, & erosivi depositione) ulcere, inflammatione, lapide, & abscessu.

In nephritide sensus subitaneus rei pungentis, velut aculei in regione ureteris, signum est certissimum calculi hac parte jam impulsæ.

Facto semicupio, & præsertim postquam dolor quieverit, si eadem vehementia die sequenti serius, aut citius revertatur cum vomitu, dolorem esse nephriticum pro certo habeto. Chesnau,

Potus aquarum mineralium calculos pellit, & ab iisdem præservat: ubi verò hæ in promptu non fuerint, substitui poterit decoctum ex multo eryngio parum contuso factum, quo vinum album diluatur, & copiosè bibatur, siquidem hoc remedium potenter sublevar calculosos, & podagricos, teste Chesnau.

Hæmorrhoidum internarum dolores mentiri solent

dolores calculi in vesica latentis ; hi tamen multo sunt atrociores , & frequentiores quam illi.

In quibusdam ægrotis calculo vesicæ laborantibus non solet contingere urinæ suppressio, ideò hæc referri non poterit inter signa infallibilia calculi vesicæ.

Urina, in cujus fundo apparet humor plurius, apta est ad calculi generationem. Avicennas.

Si frequenter mentulam contrectet patiens, & cum mingere incipit, desidendi quoque voluntate teneatur: si dum per urbem incedit, divaricatis cruribus obambulet, ex tribus hisce signis de calculo vesicæ certior fies.

Potus Theæ, & Coffe inter reliqua remedia calculosis, & podagricis excellunt.

In arthritide vaga scorbutica conveniunt omnia ex pino, aqua pini, essentia pini, extractum pini, & similia teste Walschmidio.

In ipso paroxysmo doloris nephritici lithontriptica, & aperientia medicamenta obsunt potius, quam profunt: conferunt contra emollientia, laxantia, & anodyna, quæ dolorosam renum, & partium adjacentium crispaturam relaxant, & demulcent, ut ita calculus ingredi possit ureteres &c.

Nuper arthriticus quidam Romæ excrevit urinam crassam, & copiosam, quæ paulò post in consistentiam gelatinæ coagulata fuit, & ita liber evasit ab arthritide.

Qui sæpè vomunt, & alvum lubricam habent, difficilius calculo corripuntur, exindè est quod calculosis, & podagricis summum levamen afferat usus clysterum, aut lenium purgantium, ut pluriès observavimus; præsertim Romæ an. 1693. in Podagrigo septuagenario, qui ut alvum exoneraret hora matutina à duobus servis fulciebatur, quo posset ad locum opportunum pervenire: alvo exonerata solus regrediebatur in lectum, quia ut aiebat, liberiores, agilioresque evadebant articuli post fæces exoneratas.

Arthritis ferè semper incipit à pollice pedis.

Veneri, & Baccho indulgentes ad satietatem, imposs-

possibile est, ut arthritide non corripiantur, aut calculoso morbo.

Podagrici, si aliter exerceri non possint, exerceantur voce, scilicet, vel libros alta voce legendo, vel cum amicis colloquendo, vel canendo; assidua namque locutio, & cantus recensentur à Plutarcho lib. de tuend. valet. inter genera exercitii: qua de re vide cap. 13. tract. nostri de tarantula &c.

Dolor fixus in regione renis, & vomitus continuus sunt præcipua signa doloris renalis à calculo, cætera sunt dubia, & aliis doloribus ventris communia.

Signum omnium certissimum calculi in vesica latentis, est ejusdem contactus à cathetere factus, reliqua fallunt etiam peritissimos.

Aqua destillata persicariæ sit tibi in secretis contra calculos, ut expertus est Boyle.

Sunt qui calculum habent in renibus, nec ullum eisdem dolorem parit, quod in duobus observavi, Bononiæ scilicet & Patavii, quorum cadaveribus dissectis ingentes calculos in renibus vidimus, nec ullis antea vexati fuerunt renum doloribus. Idem notat Holærius in praxi cap. de hydrope, dicens, in dissecto cadavere observavi renem sinistrum absumptum, & vomica plenum, dexterum autem calculo obsessum, & tamen æger non dolebat de calculo: hæc ille.

Haftenus stylo brevi, & sententiis diuturna comprobatis observatione, sparsimque dispositis, morborum historiam delineare curavimus, ut indicaremus Medentibus viam, qua demum Praxis ad perfectionem possit pervenire. Cæterum innumera commoda à sparsa hac, & aphoristica morborum descriptione Medentibus superveniunt. Primò quidem proponimus eisdem scientiam medicam, fidelem, claram, & prout è naturæ penueducta fuit; quæque esse possit veluti gloria prima, sive paraphrasis perpetua in dirigendis morborum curationibus. Secundò vitamus errores illorum qui methodis scientiam, aut morbum aliquem defini-

re cupientes, quamplura naturæ præcepta, in methodum illam non rectè cadentia, aut omittunt, aut detorquent; atque hac ratione veros naturæ sensus perturbando, faciunt, ut grana, & nuclei scientiarum exilient, arida verò, & inania compendia remaneant. Tertiò Aphorismi hi sive sententiæ contractæ cum sint radices veræ, non autem trunci aridi, & adulterini historiæ morborum, recludunt pariter indicationes veras in curationibus illorum hauriendas, quod traditio methodica afferre vix poterit; in ea siquidem cum in circulum pars altera, alteram illuminet, & ostendet intellectui potius, quam rei naturæ satisfacit. Quartò effugimus magnam laborum partem, quos impendere solemus in poliendis, ornandisque scientiis per severas methodi leges, id est in deductione, & connexionne partium peragenda, in satisfaciendo hypothesi, cui methodus illa superstruitur, in perquirendo apparatu elegantiarum, illustrationum, aliorumque hujusmodi ad ornatum potius, quam ad utilitatem faciendum, iisque vinculis exiliente, ac elabente prorsus veritate, aridæ stringuntur duntaxat, ac desertissimæ nugæ. Hac, & alia quamplurima vitantur incommoda per sententias has sparsim expositas; quæ (tanquam speculum ex metallo, quod imagines tunc repræsentare valet, cum optimè expolitum fuerit) cum diuturnam experientiæ limam subierint, curandi methodum, juxta genuinam naturæ imaginem nobis repræsentant; Hujus rei testem inter cæteros habemus divinum Hippocratem Virum sanè cum prudentiâ quâdam doctum; in experientia, & observatione multum, neque verba, aut methodos captantem, sed nervos scientiæ separantem duntaxat, & proponentem. Hoc idem de moral. testatur Franc. Baco fol. 153. his verbis. Sicuti actiones hominum in vita communi sparguntur, non ordine componuntur, ita magis iisdem conducunt etiam sparsa documenta; traditio enim ista scientiarum methodica, cum artem ostendet integram, securos illicò red-

reddit homines, quasi jam summam artis adeptos: hæc ille.

Non canimus surdis, respondent omnia sylvæ.

C A P U T X.

*De variis Medicinæ ætatibus, ejusdemque
Progressibus.*

§. I.

DErectis, examinatisque præcipuis Praxeos remoris, ad reliqua mox descendendum. Et quidem quod spectat ad illius ætates, sive varios ejusdem progressus, status, & declinationes, minus bene opinari de illa possumus; dummodò tamen excipiamus felicia illa Græcorum tempora, in quibus floruit, ac penè stetit Medicinæ praxis. Græci enim sicuti in philosophiis condendis garruli fuere, & fastu quodam in disputationes effuso, de rebus naturalibus judicarunt (excepto Democrito, ejusque affeclis, qui tacitè naturam secabant, & scholas non aperiebant) Ita contra in Medicina stabilienda, promovendaque, sagaces, & verè inventores se præstiterunt; adeò ut hæc una in terris gens solidioris Medicinæ gloriam, quodam veluti patrio jure sibi adsciverit. Hujus veritatis illustre exemplum dedit schola Coa (cujus æternum monumentum sub nomine operum Hippoc. hodie spectatur) Cælius Aurelianus, Aretæus, aliique Græci per subsequencia ad Galenum tempora; in quibus, vel paulò post, cum pernicioso Barbarorum impetu labefactari coeperit Romanum imperium, non solum Medicina, verum etiam eximia alia antiquarum artium monumenta penè conciderunt, earumque clades ad tempora Caroli Magni, nec non usque ad decimum sæculum æræ Christianæ perduravit. In tanta igitur temporis eremo, cum sine Duce, & luce errasset Medicina, tandem incidit in tubas, & fistulas Arabum, qui a-

ctivam, & masculam Græcorum Medicinam, in quamdam ingenii agitationem, disputationumque exercitationem converterunt, feceruntque ut pueri, qui ad garriendum sunt prompti, ad generandum inepti: quibus potissimum de causis motus est clarissimus Fuchsius, ut illorum doctrinam funditus everteret, sicuti constat ex ejus Institut. lib. 5. cap. 11. & ultimo; illiusque vestigia sequutus Fernelius, in præfatione ad Regem suum, contra Arabes sic invehitur. Arabes, ait, barbarè, spurcè, foedè in Latium traductos, pharmacopæos, & circumforaneos potius, quàm veros Medicos genuisse, cumque nullis nervis, nullis legibus demonstrationum, sed puris, nudisque verbis singula persequantur, multa illos dicere, perpauca docere. Vacuandi quoque leges turbidè adeò, & inconstanter ab iis traditas habemus, & controversiarum obscuritatibus sic implicitas, ut sæpius inter peritissimos non facilè constet, quodnam usurpandum remedii genus; hæc ille, & hoc pariter sit de barbara Academia judicium.

II.

Postquam Arabes per annos quamplurimos iniquissimè occupatam tenuissent Medicinam; hæc tandem veluti diuturno jactata naufragio ad Latinos tanquam in portum se recepit. Latini verò scientiarum jamdudum rudes, quos primò fors obtulerat libros arripuerunt, eosque potissimum Arabes, vel ab Arabibus adulteros, depravatosque. Hæc Arabica lues adeò mentem illorum labefactavit, ut multum temporis nihil dicerent, aut cogitarent quod non illorum doctrinam saperet; eaque pestis ad exterorum quoque Academiæ (præsertim Hispanas) permanavit, cum iis non aliundè quam ab Italia scientiarum lux affulgeret, ab eaque tanquam ab ore tunc temporis penderent. Et si rectè introspectantur libri, examinenturque studia Medicorum ab undecimo sæculo usque ad decimum quintum,

nil

Et aliud revera erunt, quam indigestæ Arabum, ut Græcorum confarcinationes, commentaria, & flossæ in horum veris de Medicinâ sensibus detegendis; & tandem vexatio Medicinæ per Theorias, & per hujusmodi leviora, magisque inflata. Primitali, inter quos M. Fabius Calvus, Martianus, Serapion &c. eosque secuti Galli, & præ cæteris ex nobili Parisiensium Academia Duretus, Ballonius, Collerius, & Iacotius &c. post excussum Arabicæ servitutis jugum, ad restituendam priscam Græcorum de re medica sapientiam omni studio contulerunt: eaque in re tantoperè excelluerunt, ut si non superasse Græcos, saltem juxta illorum præscripta veram medendi viam manifestasse judicentur. Disseminatâque hâc doctrinâ ad universas ferè Europæ Academias, alios pariter doctos Viros tunc temporis excitarunt ad illam magis magisque ampliandam, & confirmandam.

III.

Vix hanc tranquillitatem adepta praxis medica, novus homo Paracelsus cum universa Chymicorum societate, novas paritèr excitavit turbas, & novas kindè remoras praxi medicæ iniecit: paulò post Helmontius cum Affleclis easdem latius propagavit; & fanè vidisses judicia naturæ ad furnos Chymicorum coacta, & captiva. Multum fanè præstiterunt duo hi nobiles Viri in locupletanda praxi medica per nova remedium inventa (quod equidem præcipuum omnium Medicorum esse deberet institutum) & in delendis nonnullis praxeos præjudiciis, quæ ab Arabum, & falsorum Interpretum ignorantia in Medicinam irrepsērunt. Sed quandò tam Helmontius, quam Paracelsus decreverunt rationem reddere causarum, quæ morbos produciunt, & phænomenon, quæ illos comitantur; ipsi paritèr aut à librorum sectione, aut venaticis furni experimentis præoccupati, de causis morbos producentibus, eorumque

curatione, judicarunt duntaxat per hypothefin philosophicam trium fuorum principiorum; absque eo quod unquam ad praxim descenderent, & observarent, an progressus historici morborum, nec non motus naturæ in iisdem tum promovendis, tum curandis, admissim respondeant præfatis opinionibus, quas mente conceperant &c. Quamobrem non solum hac de causa, tranquillum tunc temporis Medicinæ statum perturbarunt, sed quos in Galenica praxi corrigere voluerunt errores, vel inviti postmodum invenerunt in sua. Eorum si quidem mens fuit, non solum convellere falsam methodum, qua utebantur Galenici in remediis præscribendis, quæ meritò indigebat correctione, sed remedia pariter ipsa: phlebotomiam scilicet, purgantia, vesicantia, & reliqua hujus generis, è Medicina, tanquam inutilia, & humano generi perniciofa eliminare. Quod five incitia, five odio in sectam contrariam factum fuerit, tantam in Medicina confusionem, tantaque inter Medicos dissidia, lites, & divortia hac ætate excitavit; ut pro praxi, quæ doceat, quæ instruat, quæ corrigat, quæ in viam dirigat, nil aliud assequamur, quam sterilitatem quandam jejunam, macie eneectam, contentionum plenam, quæque, & judicii libertatem nobis adimit, & à vera docentis naturæ semita quam longissime repellit.

I V.

Pacatis rumoribus Chymicorum, novi motus contra praxim excitati sunt à tot novis Philosophiis, hoc sæculo excogitatis, Cartesiana, inquam, Democritæa, Mechanica, Physico-Mechanica, aliisque innumeris: quarum Conditores, & horum affeclæ, cum Medicinam ne salutarint quidem unquam, eidem tamen se immiscere, & de morborum historia per speculationum instituta judicare non dubitarunt. Horum exemplo Medici, facti omninò Philosophi, (ab abstractæ sapientiæ tranquillitate allekti) praxim medicam, quæ le-

ctulos

ulos ægrorum vix, ac ne vix quidem deferere potest, Philosophiam contentiosam converterunt. Et quoniam per hos quinquaginta propè annos, in quibus tantorum novitatum rumores invaluerunt, pauci admodum solidæ, & observativæ praxi vacarunt; ideò nemini mirum videri debet, quod libri medici per id temporis publici juris facti, & uberrimè conscripti, nil aliud reuera sapiant, quam puram, & abstractam Philosophiam; naturæ interim judicia fracta jaceant, & depressa: Ipsaque praxeos principia tanto operè turbata sint, ut inter peritissimos hodiè non facilè constet, quid tenendum, cui credendum, qua demum via progrediendum sit in absolvendis morborum curationibus. Si consideremus igitur praxeos Medicæ statum, eundem profectò commotum, ac prorsus turbatum per inania axiomata, & falsas quasdam generalitates, aut à selectis Medicorum diversis, aut à præposteris legibus methodorum, aut ab idolis quibusdam, & præjudiciis cuilibet Medico familiaribus productas, observabimus. Si verò illius ætatem, ex supradictis patebit, illam in ipsis adhuc pueritiæ finibus contineri; & partem admodum temporis insumptum esse in eadem promovenda; nam si excipias felicia Græcorum tempora in quibus floruit, ac penè succubuit Medicina, Arabes eandem miserrimè contriverunt; Latini in melius potius, quam in majus promoverunt &c.

CAPUT XI.

De Fontibus Theoriæ, & Praxeos

§. I.

Medicus jus suum in naturam recuperare non poterit, nisi parendo; natura enim parendo vincitur, in praxi per observationem, in theoria verò per sectionem, & cum theoriæ basis inhæreat philosophiæ; ea pro-

profectò philosophia theoriæ medicæ facem præferet, quæ naturam secat, & partes ejus debitè separat, prout fecit Democriti Schola, feceruntque hac ætate quamplurimi experimentales Philosophi; quorum industriâ, quàm ingens certitudinis cumulus theoriæ Recentiorum accesserit, omnibusest in confesso. Postquam igitur notum fuerit, quid observando praxis, quid secando theoria valeant; tunc mens ambarum subsidiis constantè instructa, indicationes curativas deducat certas, & qualibet duraturas ætate; in quantum scilicet rerum feret inconstantia, & vicissitudo &c.

II.

Fieri non potest, ut idem sentiant, qui aquam, & qui vinum biberunt. Antiquum hoc adagium non parum quadrat in Medicos, tam variis, & inter se pugnantibus sectis hodiè distractos: multi enim ex illis tam veteres, quam novi (ut de Philosophis sentit Franc. Baco fol. 321.) liquorem biberunt in Medicina crudum, tanquam aquam, vel spontè ab intellectu manantem, vel per dialecticam, tanquam per rotas ex puteo, haustam: Undè nil mirum, si longè aliter sentiant ac Hippocrates, ejusque Ascleclæ, qui liquorè biberunt, Posterisque exhibuerunt ex infinitis confectum observationum uvis, iisque maturis, & tempestivis, & per racemos quosdâ collectis, ac decerptis, subindè in torculari pressis, ac demum in vase repurgatis, & clarificatis. Cognoverunt enim optimè hi sagaces Viri, nil prorsus conferre leniendis hominum morbis, opiniones abstractas, & systemata mentalia, quibus veluti ad columnam industria hominum alligatur, in Medicina excogitare, & fingere, sed ingenium rebus submittere, naturam parendo vincere, & austera prorsus observandi patientia, ea detegere præcepta, quæ convocatis generalibus Medicorum Comitibus, ab omnibus indiscriminatim, tanquam certa salutis numismata recipiantur.

III.

III.

Haftenus Medicina curioſa, & nimia fuit in inani-
us, ſtupens, & auſtera in contemplandis, commen-
dandisque paucorum hominum operibus, luſcioſa, at-
que hebes in inveſtigandis naturæ, & morborum effe-
ctibus. Quamobrem quid mirum, quod antiquis adhuc
prohibita finibus, nil certi pronunciare valeat de con-
ſummata morborum hiſtoria, nec non de indicationi-
bus, remediis, & præceptis cuiſlibet illorum neceſſariis
ſed magis magisque confundatur, decreſcat, & quaſi
æreat; eidemque à ſpeculationum fumis exaltatæ il-
lud idem accidat, quod ſtatuis Ethnicorum, quæ ado-
rantur, & celebrantur, dum interim nec moventur, nec
proficiunt. Contra artes mechanicæ experimenta jac-
tantes, quaſi aurâ vitæ præditæ eſſent, quotidie cres-
cant, & perficiantur. His generaliter animadverſis, ex-
aminandum ſubindè erit, quid quantumvè tùm Re-
centiores, tùm Antiqui in theoria, & praxi profece-
rint; quid quantumvè unaquæque illarum conferat ad
morbos rectè curandos.

IV.

Theoria Recentiorum multò certior eſt theoriâ Ga-
lenicorum; Illius namque fundamenta jacta ſunt in
experimentis ſedulò & coacervatim factis, è naturalis
philophiæ penu depromptis; morborumque cauſas,
& ſymptomata, non per incertas conjecturas, ſed per
mathematicam veritatem, tanquam per radios ſolis
deſineat, & demonſtrat; quæque olim apud Barbaros
barbara evaſerunt, & apud Doctos in dubium revoca-
bantur, nunc clara luce coruſcant, diſcuſſa ambiguita-
tis nebula. Contra Galenicorum theoria non ſolum
per inanem quæſtionum exercitationem, imbecillos
multorum animos à recta praxeos ratione abducit; ve-
rum moleſta rerum jam dictarum repetitione, inventi-
onis ſterilitate, argutiarumque dialecticarum in rejici-
endis, & retorquendis argumentis oſtentatione denſi-
ſſimas ſuæ praxi tenebras obducit, & confuſo pro-
lixo-

lixoque illo argumentandi genere, incertas pariter, & obscuras indicationes in curandis morbis exponit; unde profectò tot absurda, tantaque dissidia in secta, & sectatoribus Galeni semper extiterunt. Quod superius de Theoria Recentiorum diximus, hoc idem ipsorum praxi auguramur in posterum. Et cum omnes penè disciplinæ singulari quodam Dei beneficio, ex diuturnis quasi jactationibus hac ætate conquiescant, & eximios quæque progressus faciant, nescio quo fato sola Medicinæ praxis, antiquis adhuc cohibeatur finibus, tantisque stadiis à theoretica illius parte superetur.

V

Praxis Galenicorum maximis propemodum intervallis Recentiorum praxim antecellit. Siquidem sive diagnoseos, sive prognoseos, sive curationum, illis theoriarum facibus intermixtarum solertiam, & pondus consideremus, ingenti commendatione dignos judicabimus. Hæc majorum nostrorum in praxi felicitas, non aliundè provenisse mihi videtur, quam ab immortali illa in observando patientia, qua singulos historiæ morborum calculos non timidè, & per vices, sed ordine gravi, atque maturo expendere decreverunt; Et cum naturæ atque experientiæ lumen perpetuum sit, ac constans, fieri vix potuit, quin illis superstructæ observationes, per tam longas annorum series, magis magisque fuerint comprobata. Id præ cæteris in Hippocrate observamus, qui tanquam Vates inspiratus, magna prævidens rei medicæ discrimina, si tale maturum, & repetitum observationum studium negligere-tur; primus omnium experientiam continuam, & coacervatam adhibuit, & de natura, naturam potius, quam cogitationes proprias consuluit; qua demum viâ, ad veros morborum fontes, Medicos perduxit. Recentiores contrà per sectiones, & experimenta rerum naturalium, aliquam theoriæ certitudinem nacti, putarunt quod hæc eadem theoriarum certitudo redundatura quoque sit in historiam, & dogmata morborum cura-

trativa, absque eo quod hæc novis, & sibi propriis ingerent exercitationibus. Undè non tantum illam formam omni studio excoluerunt; sed quod his pejus est, de praxi per regulas theoriæ judicando, & utrasque ad invicem confundendo, universam penè artem conturbant, & perniciosis erroribus, quos hodierna Medicinamolestè fert, ansam dederunt incredibilem. Theoriæ munus est rationem reddere phænomenon in morbis apparentium, antecedentia cum præsentibus rectè comparare, occultas morborum causas, & veros causarum fontes investigare, aliaque id genus explanare, & Medicus in determinandis indicationibus apertius, & Empiricorum more progrediatur. Praxeos vero, morborum historiam absolvere, de adhibendis remediis, explendisque indicationibus judicare, & graviorum quæque curationem morborum spectantia per experientia leges examinare. Quique his contraria faciet, atque de praxi per regulas theoriæ promiscuè judicabit, nunquam felices eventus in curandis hominibus expectet. Quamobrem qui ad veterum practitorum, scholæ Coæ asseclarum, lectionem studiosè contulerit, quique singularem illam praxeos vim, quantum poterit, fuerit imitatus; hunc demum veritatis amicum esse, certò fatebimur. Urgete igitur hanc tam præclaram occasionem Juvenes, atque repudiatis malis Suasoribus in antiquæ Praxeos studia incumbite, à quibus tanquam ab uberrimis quibusdam fontibus omnis ad nos sapientiæ practicæ promanavit cognitio, & illis profectò nulla alia studia, aut ad usum inferiora, aut ad laudem commendatiora reperiuntur.

VI.

Quod spectat ad alterum argumenti caput, utra maioris curationi morborum conferat, theoria ne, an praxis? Sciendum est antea, nullam hujusmodi apud Græcos Medicinæ in speculativam, & practivam fuisse subdivisionem: Primus Jevain Medicus Arabum, vel speculationum jucunditate allectus, vel
Prax-

Praxeos labore in comparanda morborum historia, & obscurissimis eorundem causis investigandis perterritus illam excogitavit; sed paulo post ab Alcorazo en redargutus est, ut fusè notat A verrhoës tract. I. part. I. super Canticos. Neque mirum, si ulla hujus divisionis mentio fiat in monumentis Scholæ Coæ, & reliquorum Græcorum ad Galeni tempora; nam, ut pluries, & ferè ad nauseam hoc opere animadvertimus, pro certo habebant illius scholæ Professores, Medicinam, uti ab observatione originem habuit, ita & per observationem addiscendam, ac ad usum publicum reducendam fore. Quodque nos per leges Theoriæ, id illi sola mentis perspicacitate longo usu confirmata peragebant; qua perpensis adamussim antea actis de natura, & historia morborum observationibus & ad faciendum hominem seriò accommodatis, indicationes curativas decernebant. Interea temporis Empirica quoque Secta caput extulit; hæc abnegatis quibuslibet theoriis, imò quolibet ratiocinii genere in Medicina, sola in curandis morbis utebatur experientia, sed ea merè stupida, non repetita, casu non ductu inventa, ac prorsus circumforanea; cujus de causa, tot tantaque absurda Medicinæ supercreverunt, ut actum penè de illa esset, nisi Galenus sæculo circiter primo æræ Christianæ, præsentaneo remedio, id est instituta, vel potius strenuè, ac prudenter confirmata Secta Rationali crescentium errorum vim cohibuisset. Hæc duobus veluti fulcris innitebatur, rationi scilicet, & observationi: Rationi tamen præcipuæ tunc temporis tribuebantur partes; tum quia verebantur, ne in eos inciderent errores, quos antea reprehenderunt in Empiricis, falso observandi genere utentibus; tum etiam quia elegans, & argutum ratiocinium, quod Secta illa, & inter cæteros Galenus præ se ferebat, magis alliciebat animos, quam austerum, patiens, & repertum observandi genus, quod præcipiebat Schola Coa. Ab eo igitur tempore aliqualis veluti subdivi-

io Medicinæ in ratiocinantem, & observantem or-
ta est, per subsequentes ætates frequentata magis fuit,
donec tandem ab Arabibus manifestè separata fuit in
speculativam, & Practicam, sicuti re vera hodiè
in usu est. Speculationes hæ sive theoriæ, quoniam
singulæ alicui philosophiæ innitebantur, & juxta
illius præscripta decernebant; pro varietate philo-
sophiarum, variæ quoque semper fuerunt, & ex-
indè varia in praxi medica conditio, & fortuna.
Valesius Vir doctissimus præcepta practica hinc indè
quamplurima suis scriptis inseruit, & plura forsan
inseruisset; nisi rerum dialecticarum strenuus asser-
tor, & vindex, de historia, curationeque morbo-
rum per contentionum disciplinam pronunciaffet.
Eodem caractere notandi sunt Argenterius, Massa-
rias, Mercatus, & magna pars Galenicorum, qui per
æra superiora sæcula floruerunt; præ cæteris tamen
Capivacius, cujus opéra ob rationes supradictas acri-
tèr notavit Gasp. Hofmannus. Contra feliciter insti-
tutâ, ac promotâ hoc sæculo philosophiâ naturali &
experimentalì; eidemque admota, & innixa theoria
medica, quis est, qui non fateatur praxim exindè dilu-
cidè explicatam confirmatamque fuisse?

V I I.

Postquam Medici per principia geometrico-me-
chanica, nec non per experimenta physico-mechani-
ca, & chymica corporis animati structuram, & effe-
tus examinare coeperunt, non solum innumera supe-
rioribus sæculis ignota detexerunt; sed cognoverunt,
quod vera corpus humanum quoad actiones naturales,
nil aliud esse, quàm complexum motuum chymico-
mechanicorum, à principiis tamen purè mathemati-
cis pendentium. Nam si compagem illius attentè
quis lustraverit, inveniet profectò in mandibulis, ac
dentibus forficem, in ventriculo phialam, in venis,
arteriis, cæterisque canalibus tubulos hydraulicos,
in corde embolum, in visceribus cribrum, seu fecer-
nicula,

nicula, Follem in thorace, vectis potentiam in musculis, trochleas in angulis oculorum, & sic de reliquis. Et quamvis Chymici per voces fusionis, sublimationis, præcipitationis &c. phænomena rerum naturalium explicent, & ita philosophiam separatam constituent; re vera tamen ea omnia ad vires cunei, æquilibrii, vectis, elateris, & similium mechanices principiorum referri debent. Cum igitur effectus naturales corporis animati nulla alia via facilius, clariusque explicari possint, quam per principia mathematico-experimentalia, quibus ipsamet loquitur natura: putamus pariter effectus ejusdem præternaturales, & morbosos vix alia certius, & evidentius demonstraturos, quam prædicta; adeoque theoriam, quæ talibus innititur principiis, esse reliquis omnibus certiore. Si morbi à solidis vitiatis duntaxat penderent, certè origines, & causæ effectuum morbosorum in eis existentium facillimè per antedicta principia investigarentur, notarenturque: at quoniam major pars illorum fluidis variè affectis originem debet, ideò nil mirum, si per principia theoretico-philosophica, veram ac genuinam morborum causam investigare unquam poterimus. Quisquis enim in quacumque hypothese & philosophia vel peritissimus, post longas meditationes, exercitationesque insumptas in invenienda vera natura partium componentium quoscumque humores; tandem coactus erit fateri, quod minima componentia humorum sive naturalium, sive morbosorum corporis humani viventis, nulla arte, & nullis speculationibus inveniri, ac determinari unquam poterunt? Et quicquid hac de re Medici asserere conantur, nil aliud verè sunt quam ignes fatui, qui rei corticem ne quidem attingunt. Quamvis ignota nobis sit talium humorum vera configuratio, & textura: ad curationem tamen sufficiet, per experientiam nosse varios eorundem motuum progressus, exitus, & declinationes, qui utpotè à
natura

natura excitati, & directi, veros indicationum fontes nobis adaperiunt, in exhibendis, mutandisque remediis. Hæc cum vera sint, fatebimur sanè, artem curandorum hominum, solo usu, & exercitatione comparari adeòque praxim præ theoria (quod fuit alterum superioris argumenti caput) curationi morborum magis conferre &c. Subtiliori quolibet mathematico, subtilior est natura; ideò quæcumque de Medicina meditaturs fueris, pro veris non habeas, nisi prius ad lydium praxeos lapidem revocaveris; quod si repetita experientia inveneris vera, pro veris semper habeto. De bono, aut malo vino judicare non poteris, nisi gustaveris; Perfectus Musicus non eris, nisi cecinerit: Nec Miles strenuus, nisi bella gesserit. Multa homines in Musæis excogitant, quæ rationi consona, ac prorsus certa existimant; sed quando ad usum descendunt, non solum absurda, sed penè impossibilia deprehendunt. Contra quamplurima (præcipuè si de curationibus & remediis loquamur) dum primò proponuntur, inutilia, rationique omnino contraria judicantur; vel quia hypothese nostræ ad amissum non quadrant, vel quia probabilem illorum rationem reddere nescimus: Si tamen ad praxim & experientiam revocentur, utilia, & certa experimur. Subsidia igitur multò ampliora Medicinæ accessura fore speramus, si theoriæ, & praxi talia impofterum utrisque dentur, qualia utrisque debentur &c.

CAPUT XII.

*Methodus ad Tyrones de Morborum hypothese
rectè construenda.*

§ I.

QUÆ fundata sunt in natura crescunt, & perficiuntur; quæ verò in opinione variantur, non augentur. Hoc ultimum accidere potissimum in re medica, quando hypothese minus certæ, ac merè opinativæ innititur, quotidie observamus. Imò si

diligenter quispiam inquirere velit, quid præ cæteris impediverit, quo minus certum aliquod systema de re medica determinari potuerit, non alia de causa factum id esse inveniet, quam quod Medici, vires mentis viribus experientiæ debitè accommodare atque adungere noluerunt. Cæsalpinus Italus acutissimus primus omnium sanguinis circulationem detexit, eamque 24. horarum spatio fieri judicavit, ut fusè notat *quæst. peripat. lib. 5. quæst. 4.* Quoniam tamen solâ mentis acie, ad præclarum hoc pervenit inventum, nec unquam opportunas eidem perficiendo anatomicas observationes, rerumque naturalium experimenta adhibuit; ideò nil mirum, quod & operis argumentum reliquisset imperfectum, & ipse velut Athleta quidam Dialecticus mentis viribus duntaxat confusus cecidisset in arena. Quod animadvertens Harvæus, non solum rationem, sed experientiam ipsam hac de re consulere voluit; idcirco tandiù naturam experimentis vexavit, tandiùque sectionibus anatomicis laceffivit, donec tandem ad veritatem fatendam coëgerit; Et ita præter omnium expectationem ex quadam veluti missione rationis, & experientiæ æternum circulationis inventum complevit; quod sanè tanquam nuncius veritatis trans Alpes, atque trans Maria, in omnes denique Medicorum omnium Academias admirabili celeritate penetravit, & ab omnibus indiscriminatim receptum fuit. Quibus sanè de causis, puto eidem non eventurum quod ventis solet, qui cum vehementissimi sint undè oriuntur, ad longinquas tamen regiones fracti ferè debilitati-que perveniunt; sed quod ingentibus, & peramplis fluminibus, quæ cum ab ortu ipso magna sint, perpetuo tamen aucta, & tumefacta progressu, eo majores undas volvunt, eo amplioribus feruntur alveis, quo à fontibus suis longiùs recesserunt &c.

II.

Studia sunt opinionis, non naturæ, quæ jactarunt
hactenus

hactenus Practicantes, ut reliqua fileam, præsto nunc sit sola febris, de cujus essentia tantæ hoc sæculo excogitatae sunt hypothefes, ut bilem moverent sagacioribus. Jacobus Sylvius cum universa Bontekoëi, Schola judicavit, calorem non esse febris causam, sed effectum, & symptoma; pulsumque celerem non esse unum ex signis indicantibus sanguinem celerius moveri, sed tardius; adeoque febrium omnium essentiam in coagulatione, sive incrassatione sanguinis constituit; hac fretus opinione, sanguinis missionem in curatione febrium, nec non remedia calorem temperantia prohibet; laudat contra spirituosam, volatilia, aliaque hujusmodi somniamam sanguinis coagulationem dissolventia, quæ indifferenter quovis morbi tempore in omnibus febribus præscribit, ut hypothefi è cerebro, non ab historia facti deductæ satisfaceret &c. Helmontius, & parum ab eo discedens Campanella crediderunt febrem non esse morbum, sed morbi remedium, à natura potissimum excitatum, ut peccantem materiem humoribus confusam eliminaret; quamobrem decreverunt præcipuum curationis scopum in omnibus febribus eo potissimum collimare debere, ut ignis hic febrilis augeatur per calefacientia remedia, & naturam, ut ajunt, roborantia, quo facilius, citiusque hostem cervicibus suis imminentem possit deturbare. Henricus Sereta Dioclis sententiam oblivione ferè confepultam excitans, febres omnes ab inflammatione viscerum deducit; & cum inflammatio obstructionem tubulorum, sive, ut ait, impeditum sanguinis circuitum præsupponat, idcirco damnatis phlebotomiâ, purgatione, aliisque nimium sanguinis ardorem deprimentibus, sive refrigerantibus remediis, curationem illarum omnium instituit per medicamenta dissolventia, spirituosam, alcalia volatilia, & hisce analoga præsuppositam viscerum inflammationem, obstructionemque resolventia. Cartesiani Philosophi suis innixi principiis,

cipiis, novam quoque febrium excogitarunt hypothesim; putant illi, in naturæ statu materiam subtilem veloci cursu massam sanguinis continuò permeare, & recto tramite poros ejus percurrere; qua ratione naturales in humoribus fermentationes producit, & fovet; at si contigerit poros illos conturbari, & crassiori substantia oppleri, materiæ subtilis velox, & continuatus transitus impeditur; hinc illa in ingentes concitata agitationes, quo pristinum, ac liberum per massam sanguinis iter recuperare possit, motus excitat in sanguine vehementissimos, quos febrium appellant; pro cujus absolvenda curatione, ea remedia necessaria judicant, quæ spiritu, & tenuitate suâ valeant crassam illam materiem poros sanguinis opplentem, & illorum rectitudinem subvertentem, discutere, solvere, & per sudores, aliasque naturæ vias eliminare, ut ita materia subtilis liberum iter nacta, non impetuosè, sed leniter, & juxta naturæ leges per humorum substantiam, & ut ajunt, porositate transmeare valeat.

III.

Sylvii le Boë, Bontekoëi, Craanenii, Jones, Piens, aliorumque infinitorum de febribus hypotheses, quæ ex Transalpinis potissimum ad nos deveniunt, omnibus sunt notæ, nec iisdem recensendis frustra tempus impendemus; nota pariter est & Galenicorum de febris essentia opinio, qui falsò imbuti præjudiciò humores animalium viventium putrescere posse, non dubitarunt asserere, quod præcipua febrium pars ab eorundem putredine originem suam deducat, vulgarique illa opinione decepti, quod humidum sit productivum putredinis, ab aquæ potu tantoperè abhorrebant in febribus, ut permittebant ægotantem in imminens potiùs vitæ periculum delabi, quam nè minimam aquæ guttam eidem tribuere; undè plurima in libris numerantur exempla eorum, quibus febre graviter æstuantibus, cùm aquæ
potus

potus omninò interdiceretur, cor, & pulmones affecti, & prorsus emarcidi fuerunt post obitum detecti. Hisce adnotatis, quilibet animadvertere facile poterit, inter tot novas opiniones, & nova sæculi cogitata, nec certiorum curandarum febrium methodum habitam, nec illius naturam elucidatam, quin potius confusam magis, ac perturbatam. Febris denique adhuc ardet, adhuc inquam, in scholis, & in ægrotantium laribus; ejusque incendia latius propagata ingemisset Orbis, nisi inter tot Scriptores unus hoc ævo præluxisset Thomas Sydenhamius artis nostræ ornator, & ornamentum, qui sepositis opinionum commentis ad observationes prorsus se dedit, & à prima ætate ad extremum usque senium cum natura cohabitavit; qua ratione demum probabiliorum de febrium indole hypothesim, curationemque patefecit; tantaque ingenii, & doctrinæ laude iisdem curandis excelluit, ut à conterraneis suis Medicus febrium vulgò esset nuncupatus; prout ab Anglis peregrinantibus pluries per Italiam audiveram.

IV.

Si quis paulò diligenter nonnullas Recentiorum hypotheses earumque fundamenta examinaverit; fatebitur profectò, Auctores illos, vel ad delectationem novo speculandi genere afferendam motos fuisse, vel opportunas iisdem efficiendis leges ignorasse. Tot namque hypotheses (ex his judicari poterit de reliquis) de chylicationis natura hoc sæculo prodierunt, quot experimenta, aut furno eduxerunt Chymici, aut è laboratorio naturæ Philosophi experimentales: utrique ipsorum cum observassent, ex mixtura duorum, vel trium corporum prodire tertium quid coloris subalbi, non dubitarunt asserere, quod eodem propemodum artificio chylus in ventriculo elaboretur, & ad mutationem in sanguinis naturam disponatur. Et quod gravius his est, indicationes curativas in cruditatibus, inappetentiis,

aliisque læfæ chyloſeos malis, quæ à diuturnis talium morborum, eorumque ſymptomatum obſervationibus peti debebant, ab exterioribus illis, ac fortuitis duntaxat rerum experimentis, & mixtionibus petierunt. Sed præterquam quod falſum eſt quod coctiones, ſeparationes, diſſolutiones, aliæque in viſceribus animalium naturales functiones adamuſſim fiant, ac in furno chymico fieri ſolent; hic in-tempeſtivus tranſitus à duobus vel tribus experimentis cujuſcumque demum generis, ad formanda ſyſtemata generalia, non ſolum præcludit nobis viam, quæ ad detegendam cujuſlibet rei naturam rectâ ducit; ſed novis in dies atque novis obruit erroribus in praxi medicâ exercenda.

V.

Neque quis putet, me malè adverſus hypotheſes affectum, paulò durius eaſdem præfato dicendi genere tractaſſe, quod idem eſt, ac in Medicina ratiocinium negare. Nam, præterquam quod ſtudium illarum, dum naturæ legibus adamuſſim respondent, ſemper proſecutus ſum, illudque aliis ſuaſi, ita nihil magis mihi cordi fuit in hoc opere, quam hypotheſim obſervationi ſtrictius quam antea adjungere, & aliqualem inter eas concordiam procurare. Quod verò moleſtus interdum, ac fermè putidus primo hoc libro fuerim, in afferendo de hypotheſibus iudicio; effecit id tum nimius Medicorum in iſdem hoc ſæculo excogitandis abuſus, tum præpoſtera ad curandos morbos earundem applicatio. Formica colligit & utitur, ut faciunt Empirici, qui hinc inde experimenta venantur, iſdemque nec obſervatione repetita confirmatis, nec dilucido examinatis ratiocinio, paulò poſt indiscriminatim utuntur. Aranea ex ſe omnia fila educit, neque ullam à particularibus materiem petit, ita faciunt Medici ſpeculativi, ac merè ſophiſtici. Apis denique cæteris ſe melius gerit: hæc indigeſta è floribus mella colligit, deinde
in

viscerum cellulis concoquit, maturat, iisdemque
 andiu insudat, donec ad integram perfectionem
 erduxerit. Hoc genus Medicorum apud æmulum
 desideratur in arte nostra; nonnulli namque tantum
 ostrahunt naturam, donec ad materiam potentia-
 m, & informem pervenerint: Alii contra cum ni-
 mii sint in particularibus sensui subjectis, nec ratio-
 ne examinatis, tanta rerum confusione, tantoperè
 interdum turbantur, ut nonnulla tanquam nimis hu-
 milia aspernentur, nonnulla verò ut nimis ardua
 pertimescant.

VI.

Dum interdum considero vim, & effectus imagi-
 nationis Auctorum, qui ad novas excogitandas hy-
 potheses sunt proclives; observo, duabus potissi-
 mum de causis ad hoc innovandi studium compelli;
 vel ut aucuparentur gloriolam, qua novi rerum,
 ut opinionum inventores cumulari solent, & qui
 auctoribus parebant, ipsi inter Authores recensean-
 tur; vel potius cum diu lectioni librorum insudas-
 sent, ut probabilem aliquam rerum rationem inve-
 nirent, nec eam invenissent; tunc ad res Marte suo
 examinandas, de iisque rationes reddendas se con-
 siderant. Quæ si contingebat, ut illis, vel aliis do-
 ctis Viris arriderent, majoris gloriæ avidi, super eas
 integrum mundi, aut alicujus artis systema brevi sta-
 biliebant. Et quoniam hi homines forti imaginatio-
 ne sunt præditi, maximeque abhorrent audire ser-
 vum pecus alienæ opinionis, suam mordicustenant,
 æterisque omnibus certiores existimant. Si quid
 legendo, vel experiundo invenerint, quod vel mini-
 mum hypothesin suam confirmat, non solum in suas
 partes trahunt, & hypothesi variè confarcinant, sed
 summis laudibus, tanquam rem certissimam de præ-
 dicant. Cæterum ingens ille amor systema suum æter-
 num stabiliendi, ideas mentis mille modis confun-
 dit, & objecta rerum talia sæpissimè illis repræsen-

tat, qualia reperire cupiunt, non qualia re vera sunt.

VII.

Sed ad rem. Hypothesis ut perpetua sit, & stabilis; necesse est ut non ab Authoris sui mente omnino educatur, sed ab ipsis rebus prodeat, ab observationibus, & certis naturæ phænomenis pendeat adamussim. Specimen hujus veritatis inter cæteros Philosophantes nobis exhibent Astronomi. Totius Astronomiæ cardo in eo potissimum veritur, ut ex observatis primò corporum cælestium phænomenis, intellectus postea assurgat in theorias, sive in hypotheses ad normam Geometriæ accuratè delineatas; quibus animo præconceptis, doctèque examinatis, prædici demum, & calculo definiri possint corporum eorundem motus, situs, atque Syzygiæ. Primo igitur ingentem observationum seriem sibi comparant Astronomi, deinde in theorias assurgunt, ut probabilem illarum rationem reddant. Et quamvis complura, eaque inter se contraria cæli systemata constituerint, Ptolemaicum nempe, Copernicanum, Tychonicum, Semitychonicum, &c. in astrorum tamen prædicendis phænomenis, eorumque motibus supputandis, id est in prædicendis ecclipsibus, aspectibus variis planetarum &c. ne minimum quidem in prædicenda adamussim veritate inter se discrepant. Hujus rei arcanum ex eo potissimum pendet, quod quilibet Astronomorum, quamvis peculiarem astrorum theoriam suam quisque animo conceperit; singulorum tamen theoriæ ab una eademque corporum cælestium constanti observatione prodierunt; nam quicquid observavit unus, observavit etiam & alter. Sola ratio (quæ sub theoriæ nomine venit) cur illa tali modo appareant, & fiant, cum ab hominum voluntate dependeat, varia solet esse, prout varii sunt modi concipiendi, & se explicandi singulorum hominum. Idcirco licet in ratione, sive in theoriis

teoriis discrepent, quoniam tamen singulorum ratio iisdemmet cælestium observationibus inhæret; Illud mirum, si in prædicenda veritate concordantes inventantur.

VIII.

Astronomorum vestigiis inhærerere deberent Practici in efformandis morborum hypothefibus. Hoc efficiant, si prius idioma didicerint, quo natura loquitur, & modos quibus eadem exprimitur; id est longam in observandis juvantium, & lædentium eorumque exercitationem. Postquam igitur per diurnas observationes innotuerit tale quid in aliquo morbo frequenter, ac perpetuò tali modo succedere; tunc mens affurgat ad formandam hypothefim, namque stabiliendam super prædictos constantes naturæ motus in hoc, aliove morbo tum producendo, tum fanando. Hujus veritatis præter experientiam, Fertorem habemus Dominum Sydenhamium in affectionis hystericæ determinanda hypothefi. Putat hic hysteriam produci à fracto, ac penè elanguido spirituum tono, cujus de causa in effervescentias, notusque inordinatos adaçti, hystericas convulsiones cum sociis symptomatis producant. Hypothefim hanc non eduxit Vir clarissimus è phantasiæ figmento, ut vulgò solent; sed postquam pluries atque pluries observaverit, sanguinis missionem, purgantia, crupos acidos, aliaque hujusmodi sanguinis tonum nervantia remedia; nec non mærorem, vigilias, jejunia, cibos pravi succi, similesque causas, aut attulisse, aut exacerbasse hysteriam. Contra chalybem, theriacam, medicamenta exhilarantia, & spirituoso-leosa, equitationem, & longam moram in aëre rusticano, vina herbis amaricantibus alterata, & similia, eandem vel eradicasse, vel magna ex parte mitigasse; non dubitavit asserere, ac in hypothefin asurgere, quod hysteria producat à fracto, ac penè elanguido spirituum tono, & mafsâ sanguinis, nobilio.

biliori, five balsamicâ sui parte depauperatâ. Ab eademque hypothefi indicationes curativas petendas effe conftanter affirmavit, & experimentis comprobavit &c.

IV.

Quoniam præcipuum hypothefeos munus eft rationem reddere phænomenon in morbis apparentium, quo mens apertius procedere poffit in hauriendis indicationibus curativis; neceffe pariter erit, ut ea innitatur, five ut pronunciet per leges principii alicujus generalis, rebus omnibus communis, quodque fit evidentiffimum. Tale principium non aliud effe poterit, quam figura & motus. Figura namque talis eft, qualis verè eft, five percipiatur, five non percipiatur à fenfu; vel, five eo modo percipiatur quo eft, vel quovis alio modò percipiatur: Motum pariter cum fingula corpora fuum habeant (quies absoluta in corporibus non datur) per eumque omnes illorum alterationes, five in melius, five in deterius producantur; fieri vix poteft, quin ratio cinia à primariis hifce duabus corporum paffionibus pendentia, certiora fint aliis, principio alicui hærentibus longè diverfo. Patet in theoria Recentiorum, quæ utpotè fundata legibus mechanices, figuræ, & motus, felicius, certiusque phænomena morborum folvit, quam Galenicorum theoria inani- bus qualitatum primarum, aut occultarum commentis addicta. Obiter hic monendum in confirmationem antecedentis, atque etiam præfentis thefis, quod quamvis plures excogitari poffent circa morborum generationem, curationemque hypothefes, toto quod ajunt cælo inter fe diverfæ, & aliquando quafi per jocum fictæ; dummodò tamen fingulæ eadem jactent ftabiles, & continuatas morborum obfervationes; fingulæ pariter æquè feliciter morbos curabunt, ficuti nuper de Aftronomia in re fua animadvertimus.

X.

Certum est praxim à quadam veluti mixtione
tionis, & experientiae oriri, & per eandem con-
firmari: sed ut tale institutum feliciter, & sine erro-
ribus progrediatur, necessarium præ cæteris est, ut
altera alterius jus non immeritò sibi arroget, sed
potestas judicandi, & decernendi in morbis, solis
tribuat observationibus: phænomena morborum
olvendi, & rationem reddendi apparentium naturæ
notuum concedatur hypothefi. Quod ad me attinet,
hypothefi eousque inhæreo, quousque video natu-
ræ vestigiis adamussim respondere, à quibus si vel
minimum recesserit, relicta hypothefi naturam se-
quor, optimam semper Ducem. Nam cum specificæ
umorum alterationes, depravationesque in singulis
morbis, vix ac ne vix quidem penetrari possint ab
humanae mentis acie; curationes pariter eorundem
dirigere cogemur non ad essentialem illorum natu-
ram, sed ad causam eorundem magis generalem; va-
cando subinde curandi methodum, vel pro indicio
naturæ spontaneo, quo in morborum eradicatione
illa uti solet, vel experientiae nostræ repetitæ, qua
semper certiores evadimus, per quod medicationis
genus quilibet morbus eliminari debeat. Sciant in-
terea Tyrones, non aliud dari certius signum, hypo-
theses, & ratiocinia nostra esse vera, quam si, cum
ad praxim redacta sunt, curationes morborum juxta
illorum præscripta feliciter succedunt: aliter, nimis
isidem credendum non erit. Quique hoc neglecto
monito in perniciosos errores incident, magis at-
que magis ignarum Vulgus excitabunt ad objicien-
tum nobis scomma illud turpissimum. *In Medicina
tecantantur tenebræ, & Nocturnæ philosophantur
Athænis.*

Non

IX.

Non opinandum, sed certò, & ostensivè sciendum: Neque disputandum, sed experiendum quid natura faciat, aut ferat; & quod ipsi per speculationes attingere non possumus, id in Natura impossibile non supponamus, artis nostræ infirmitatem in naturæ calumniam vertentes. Sedulò, atque assidue cogitandum nobis est, ut novi modi, & novæ leges detegantur pro sanandis morbis incurabilibus, quorum nonnulli licet re vera incurabiles sint, quamplurimi tamen tales sunt ob nostrarum virium tenuitatem, non verò ex impossibilitate eorundem; nam si pluries ab aliis Medicis curati sunt, ut historiæ testantur, cur id perpetuò non fiat, non video? Novi modi, novæque leges detegantur, ut rectius, faciliùsque sanentur ii, qui vulgò curabiles judicantur. Ut vita ad longam ætatem producat, sive inveniatur methodus de retardanda senectute. Ut vera sanguinis, aliorumque humorum natura, sive genuina eorundem componentia tandem aliquando nobis innotescant: idque vel per analogiam cum aliis liquoribus animalibus, aut vegetabilibus, vel per inspectionem microscopio factam, statim ac è corpore educuntur, eosdem super pellucidum vitrum extendendo, vel alia analysi magis conformi, ut reficiantur ægroti in ipso mortis agone constituti: Nil enim turpius est, quam dum Medici ægrotum biduo aut triduo ante mortem tanquam incurabilem deferunt; nec nova, atque nova remediorum genera, usque ad ultimam vitæ lineam pertendant, nam quousque anima corpori inest, semper aliquid ex admirabili arte nostra utilitatis sperandum. Ut remedia specifica, & cuilibet morbo infallibiliter respondentia dignoscamus, aliaque sexcenta, quæ desiderantur adhuc in arte præstantissima: Atque ità novis eleëmosynis per manus nostras humanam familiam dotet rerum Conditor, & Creator Deus &c.

CAPUT XIII.

*Quanti intersit præcepta, sive certas constantesque
regulas stabilire, ad quas judicia sua dirigere
queat, in ambiguis morborum eventis
hærens, perplexusque
Medicus.*

§. I.

QUAMVIS ex antecedentibus theoriæ, & hypotheses necessariæ sint in Medicina tum ad investigandos morborum effectus, & causas, tum ad methodum rectè dirigendam. Quoniam tamen dum ad ægrorum lectulos sumus, ut de curatione quidpiam decernamus, frequenter expectationem nostram deducunt; Et aliquando quæ circulationi sanguinis (hypothesi sane omnium certissimæ) contraria sunt, aut fridentur, ægrotis utilia deprehenduntur. Idcirco putamus, nil magis in arte nostra opportunum esse, quam nova in dies investigare præceptorum genera, sive sententias quasdam longo usu, & matura confirmatas experientia, diagnosin, prognosin, curationemque morborum spectantes: utpotè quæ ob rationes superiùs cap. 2. §. 7. 8. & seq. traditas, non solum raro fallunt, sed statim, & absque multis theoriarum ambagibus, veras, perpetuasque agendorum indicationes nobis manifestant. Neque mea hæc opinio commentum est animi timidi, ac ferè semper dubitabundi, sed scribendi, docendique methodus ab Hippocrate suis omnibus in libris, & post illum à sagacioribus quibusque Practicis constanter observata. Atque si certò non cognovisset Vir ille magnus præceptivam hanc methodum, tum hominibus curandis, tum confirmandæ Medicinæ, esse cæteris omnibus
uti-

utiliorem, præstantioremque, eandem profectò ità mordicus non retinuiſſet in exercenda praxi ſua, librisque, ut diximus, conſcribendis. Noſ igitur illius veſtigia ſecuti, decrevimus nonnulla hic exponere præcepta, quæ vel per optimorum librorum lectiõnem, vel per repetitam in variis Italiæ Xenodochiis obſervationem nobis certò innotuerunt; ut ità ad illorum exemplar Tyrones nova in dies atque nova præceptorum genera inveſtigare conentur &c. Sint igitur.

In principiis acutorum morborum purgandum non eſt, præſertim per cathartica vehementiora. Neque dicas multas febres ab adhibito purgante in principio ſtatim jugulari; nam re diligentius conſiderata tales febres vel erunt ſynochæ leves, vel à cibis pravi ſucci copioſius ingeſtis, & in primis viis adhuc hærentibus productæ; non autem verè acutæ, quæ tam brevi tempore non deſinunt, ſed Hipp. teſte 14. diebus citius aut ſerius judicantur. Et quoniam cauſa illarum in principio morbi confuſa eſt ſanguinæ maſſæ, eidemque altè immerſa (quod Antiqui ſtatum cruditatis vocabant) ac per conſequens ad depurationes impar; ſi tunc temporis purgans medicamentum propinaveris, vel educes, quæ educenda non erant, vel jugulabis ægrotum, vel, quod frequentius obſervavi, febrem exacerbabis, & ſi fuerit ſimplex, duplicabis, innumeraque produces ſymptomata, quæ antea vel non erant, vel erant mitiora.

Porro initiis acutorum non ſolum purgandum non eſt; ſed neque diaphoretica volatilia, & reliqua huiusmodi impetum facientia remedia exhibenda; ſanguis enim tunc temporis ſat ſuperque inflammatus, imò ad depurationes prorsus impar, ob cruditatem confuſionemque peccantis materiæ illum exagitantis, ab antediſtis remediis, magis magisque irritatur, & excandescit; Et exindè præceps ruit in caput, aut alia viſcera, in quibus lethales ſtagnationes,
vel

vel alia quamplurima producit symptomata, quæ ante horum usum non apparebant; utpotè deliria, vigiliæ, sudores non judicantes, anxietates, angores, timor, & reliqua hujus generis: ipse tamen nil frequentius observavi post purgans, vel aliud nimis immoderatum remedium initio acutorum præscriptum, quam febris exacerbationem, aut reduplicationem &c.

Inflammatione pleuræ, intestinorum, vesicæ &c. laboranti, si derepente remiserit dolor affecti loci; febris verò augeatur cum pulsu intermittenti, ac debili, & reliqua pariter augeantur symptomata; pro certo habeto, superventurum paucis horis elapsis delirium, & delirium paulò post, mortem ipsam excepturam: in gangrænam namque desisse morbum denotatur.

II.

Pleuritici, quibus abscessus fiebant ad aures, omnes sanabantur, ut pluries vidimus.

Qui febrium intus conatum vomendi habuerunt, & negligenter Medici, vel naturæ debilis impotentia, non vomuerunt; progrediente morbo gravissimis correptos diarrhæis sæpissimè vidimus.

Obstructione viscerum laborantibus, si facies naturalis, & vividum adhuc servat colorem, talium nominum curationem suscipito; nam facillè sanabuntur. Si verò facies à naturali statu multum recesserit, & pallor cum macie omnia occupaverit, si poteris, curationem non suscipias, taliter enim affecti non sanantur; Uteri tamen cancro affecti aliter se res habet; in iis namque faciei color à naturali non recedit, sed genas perpetuò roseas habent.

In peripneumonia si febris, tussis, & reliqua symptomata exacerbentur quinta die, quò major exacerbatio, eo mors certior septima die.

Si ructus acidum, abstine à vino, & sanaberis; loco vini aquam aniso, aut cinamomo alteratam sumi-

to ; sanatus verò , denuo vinum assumas &c.

III.

Ischiade correptis , eadem hora , vel paucis elapsis à prima doloris invasione , si purgans medicamentum dederis (ipse uti soleo syr. de spina pontica cum vino) vix absoluta hac , aut ad summum altera , quam propinaveris , purgatione , æger certò sanabitur ; non ita verò , si morbus ad plures dies , & menses fuerit protractus.

In morbis nunquam ab ægro discedas , nisi linguam inspexeris : hæc statum sanguinis præ aliis signis , & apertiùs , & certiùs nobis indicat ; reliqua namque signa sæpissimè fallunt ; hæc aut nunquam aut rarò ; Et nisi sapor , color , aliaque linguæ accidentia ad naturalem statum redacta sint , nunquam ægrum tutum dato Adstantibus , aliter malè consules nomini tuo.

Quot diebus principium febris duraverit ; totidem & augmentum , status , ac declinatio ; & quale fuerit morbi principium , vehemens nempe , malignum , impetuosum ; vel contra lene , aut benignum , talia quoque erunt , facta comparatione , alia morbi tempora ; Undè ex solo morbi principio , sedulò , & sagaciter considerato , prognosticare poteris Adstantibus durationem febris , nec non faustum illius , aut infustum eventum &c.

Apparentibus petechiis , nil amplius in primis viis movendum ; Siquidem ipsa etiam enemata , eo tempore maximopere suspecta sunt &c.

Petechiæ quo tardiùs , & ferè circa morbi statum erumpunt , eo meliores sunt ; ad crisin enim , & coctionem jam vergit morbus ; & tunc cum apparent bezoarticis , & diaphoreticis magis magisque promovendæ ; vitando interea quantum fieri potest , alvi fluxum : Contra si appareant in principio morbi , malæ sunt ; insignem namque sanguinis fusionem , dissolutionemque ostendunt &c.

In

In febribus intermittentibus, si secundus paroxysmus erit vehementior primo; tertius verò maximo-perè mitis: scias febrem circa quartum paroxysmum totaliter cessaturam. Si verò quartus paroxysmus vehemens fuerit: quintus verò magna ex parte remissior: tùm in septimo paroxysmo integra febris solutio expectanda.

Omnes qui extinguuntur febre aliqua intermittenti, circa initia paroxysmi moriuntur; rarò autem, in augmento, statu, & declinatione.

In febribus intermittentibus urina est intensè rubra, & colorem lateritium æmulatur; estque urina taliter colorata, signum ferè pathognomonicum, & maximè familiare talibus febribus: Si urina profunda rubedine tincta sit, & aëri exposita sedimentum lateritium deponit; pro certo habeas, morbum illum sub quacumque demum specie appareat, à fermento febrium intermittantium originem suam deducere, ut pluries, atque pluries observavimus &c.

IV.

Quamplurimis morbis remediorum usus obest potius, quam prodest; prodest contra motus, & in rusticano aëre exercitatio. Constans est doctissimorum Medicorum observatio, nonnullos morbos pertinaces, & chronicos, præsertim à longo mærore, & animi pathematis productos, nullis aliis remediis celerius obtemperare, quam equitationi in aëre rusticano.

In colica biliosa valdè pertinaci; In phthisi cum fluxu colliquativo, & reliquis desperati morbi symptomatis; In hysteria, & affectu hypochondriaco inveteratis: demum in chronicis morbis, & à viscerum obstructione productis, post alia incassum tentata, non invenitur præstantius, ac ferè herculeum remedium, quam exercitium equo vehente factum; primò quidem ad stadia, deindè ad multa milliaria, idque horis potissimum matutinis, & apricante cæ-

lo ; prout sanctè fatetur Vir magni nominis Thomas Sydenhamius ; sed multò ante ipsum Hippocrates lib. de diætâ. Neque obstat quod æger sit nimium debilis, & viribus adeò prostratis, ut ne quidem in lecto moveri valeat: siquidem in tali casu exercitium inchoandum primò erit rhedâ ad pauca stadia ; exindè verò sensim ad plura milliaria equitatione absolvendum. Per hujusmodi enim exercitium equitando factum, imi ventris viscera pedetentim succutiuntur (nam omnis equi succussio, tota quanta est inimum ventrem equitantis terminatur, reliqua verò membra paucissimè exercentur) & per repetitas succussiones elanguidus, ac prorsus flaccescens fibrarum tonus restituitur ; humorum, atque spirituum motus, vel imminuti, vel impediti excitantur ; & quidquid hinc indè visciditatis viscerum glandulis inhæret, amissum circulum recuperat : quo pacto restitutis, atque post diuturnas equitationes exaltatis viscerum fermentis non solum coctiones illorum, sed ipsæ pariter humorum separationes pristinae felicitati, salubritatique restituantur, & peccans materies tam longo tempore iisdem inhærens per opportunas demum naturæ vias foris eliminatur &c. Hoc exercitationis arcum, non est quod reticeam Popularibus Urbis Romæ, cujus atmosphæra Jove humido, & nebuloso ferè perpetuò fordescens, ac proindè perexiguâ vi elasticâ gaudens ; nil mirum, quod solidis humani corporis partibus flaccescentiam, fluidis verò inertiam, ac veluti lentorem quandam asferre soleat ; quæ quidem de causa inter cæteros morbos Almæ hujus Urbis Incolis familiares, tres illi à doctissimo Petronio de Victu Romanorum descripti, præcipuè ferociunt : capiplenium scilicet, sive assidua capitis gravitas, virium lassitudo, & alvi siccitas ; Ex quibus omnibus abundè constat, in aëre Romano, tam solidarum, quàm fluidarum humani corporis partium motus, nimium languidos evadere ; atque hoc nomine il-

ne illius Incolis, magna salutis incommoda ferè perpetuò allaturum, nisi per forinsecus adveniens exercitium humorum, & spirituum motus excitentur, atque augeantur; quo possint per canales suos liberimè excurrere, & ità restituto utrisque debito tono, coctiones, separationesque in visceribus, & reliquis corporis partibus, juxta naturæ leges instituantur &c.

V.

Pessimum signum erit, si circa initia status morbi, urina rubicunda, & contentorum excrementitiorum copiâ valdè satura, sensim mutetur in tenuem, & pallidam: si pulsus evadat celerior, debilis, ac ferè vacillans: denique si quidam tendinum subsultus, præcipuè dum pulsum ægrotantis tangimus; loquacitas, insomnia horrenda, & hujusmodi alia superveniant; Siquidem in tali rerum statu, breviter expectanda erunt funesta capitis symptomata, utpotè deliria, vigiliæ, comata, vel etiam aliarum partium mala, sed præ cæteris febris in malignam mutatio.

Spirituum robur in febris, ex pulsu certissimè, & fideliter sumi potest; undè si robustus & æqualis ille fuerit, quamvis deliria, convulsiones, tremores, & prava alia generis nervosi symptomata appareant, semper benè sperandum: contrà si pulsus fuerit valdè celer, debilis, & vacillans, ut ut reliqua symptomata salutem promittant, semper timendum; cum tali namque pulsu mors præ foribus esse solet.

Omnes febricitantes quamdiu sputant, extra periculum ut plurimum sunt in continuis æquè, ac intermittentibus: lingua sordida ubique suspecta.

Febris, si phænomena illius spectes, reliquis morbis est notior, si constitutionem & causam, omnium ignotissima.

Hydrope pectoris, vel abdominis, vel cachexia laborantibus, si color faciei rubicundus, sive mediocriter bonus, derepentè mutetur in lucidum, & plumbeum, æger repentinâ morte morietur paucis elapsis

diebus aut mense ad summum.

Filii Magnatum frequentius ex inutili remediorum copia, quam ex vi morbi pereunt, præsertim si acutè laboraverint &c. paucis utaris, & cum prudentia.

VI.

Iliacæ passioni si spontaneus alvi fluxus superveniat, aut acuta febris, brevi morietur æger.

Apoplexiæ, aut epilepsiæ si superveniat gutta serena, plerumque signum mortis est, vel vehementiæ morbi &c.

Iliacæ passioni quo fortiora adhibueris remedia, sive purgantia, sive clysteres magis irritantes, eo magis obstruetur alvus, ob auctam ab illis fibrarum intestinalium crispaturam, & contractionem, conferunt magis anodyna, emollientia, & dissolventia.

Si Ileo supervenerint urinæ suppressio, stranguria, singultus, ventris inflatio, aut convulsiones, malum erit lethale.

Mania cum melancholia talem habent affinitatem, ut non rarò mania in melancholiam transeat, & initia melancholiæ frequenter maniacum quid habent, ut observavit Dodonæus Vir doctissimus.

Mulieres gonorrhæâ laborantes, vel menstruant, circulum lividum, sive plumbeum sub oculis habent, quod inter diagnostica morborum muliebrium reponendum.

Cum pulsu parvo, frequenti, & quasi vacillante in acutis, & periculosis morbis, mortuos potius, quam sanatos vidimus ægros,

Urina subjugalis (idest Bovum urinæ crassæ, & turbidæ similis) quando in acutis febribus, aut morbis apparet, semper mala capitis prænunciat: Si ea apparente pulsus sint parvi & debiles, æger ad somnum inclinet, gravitate capitis afficiatur &c. soporosos affectus, & præsertim lethargum mox mox supervenientem prognosticato. Contra si vigiliæ, capitis dolores, sitis, linguæ ariditas, ardores viscerum & sumi-

similia cum tali urina vigeant, vel delirium, vel convulsiones, vel alios nervorum morbos jam jam imminentes prædicito. Sicuti urina subjugalis mala est in acutis, ita contra bona in nonnullis chronicis, utpotè rheumatismo, doloribus articulorum &c.

Tribus horis à prandio solent nonnulli affectionibus stomachi, sed præsertim dolore, flatibus, cruditatibus &c. tentari: Specificum in tali casu expertus sum pulv. stom. Querc. ad drachm. 5. cum potu Caphe tunc temporis sumptum, præsertim in humida corporis, viscidaque humorum constitutione; multò magis si Æger intemperantiùs vivat. Tinctura cortic. lign. sassafras. cum spir. vin. facta, & ad duo cochlearia tunc temporis sumpta, & etiam in die repetita flatus mirè, ac ferè momento discutit. Tinct. hæder. terrestr. cum eodem spir. eadem præstat.

Oleum menthæ in omnibus ventriculi morbis est proficuum.

Febris hæctica Gallicorum, quamvis pro desperata videatur, facillimè tamen tollitur, ablato luis gallicæ seminio per specifica eidem opportuna.

Puerperis febris continua correptis, si superveniat dyspnæa, sive difficilis respiratio, semper periculosa; nam magna ex parte moriuntur.

Inter signa foetus mortui in utero ab Auctoribus recensita, certissimum, & ferè infallibile est tenesmus, sive crebra voluntas fæces dejiciendi, mulieri superveniens, ut alibi quoque notavimus.

Îcteri febribus supervenientes semper monstri quid alunt, & rarò illæ sunt sine malignitate.

Dulcia malè olent in febribus, cave igitur quantum potes à saccharatis in illarum curatione: nam per ea exacerbantur; præsertim si hypochondriacis, hystericis, & pueris præscribantur.

In malignis febribus præ cæteris considerandi sunt oculi, lingua, & manus; lingua fordida, & manus tremulæ in acutis, semper periculum portendunt.

In malignis febribus, in quibus à centro ad ambitum corporis noxius humor pellendus est, ante expulsionem respiratio laboriosa est, & ingentes præcordiorum anxietates adsunt; factâ expulsionem paulatim declinant: idque in febribus petechialibus, morbillosis, variolosis, scarlatinis, & similibus observavimus non semel.

Bubones quo citius in peste erumpunt, eo melius; nam ita internæ partes à veneni labe præservantur.

Pruritus narium est infallibile signum synochi simplicis, nec non lenis mador cutis, ex Walschmidio.

Observavi lypiriam febrem superveniente cholera statim, ac prorsus feliciter pluries cessisse; non ita apparentibus sudoribus, aut urina: cautè igitur procedendum cum diaphoreticis, & diureticis in tali febrium genere.

Cum petechiis nunquam salutarem vidimus sanguinis hæmorrhagiam, præsertim si magnus gravissimorum symptomatum aderit apparatus.

Observavi in febribus ex mutatione aëris Romæ, quod quando sanguis mittebatur ex brachio, statim succedebat sopor, non ita, si ex pede.

Observavimus in Xenodochio, omnes ferè ab acutis morbis evasisse, quorum sanguini venæ sectione extracto crusta alba, atque chylosa supercrescebat; contra mortuos, quorum sanguis valdè rutilans erat, sive cum superficie nimium rubicunda. Romæ æstivo tempore ann. 1693.

Omnes acutas febres per sanguinis missionem curare incipio; ita mihi dictante experientiâ, & sæpissimè observavi post sanguinis missionem supervenisse sudorem cum levamine Patientis.

In malignis febribus dum sanguis mittebatur ex brachio, æger in pejus ruebat, & totus morbi impetus ferebatur ad caput, undè paulo post deliria, sopores &c. contra missio sanguine ex pede melius habebant: idque observavimus Romæ in Xenodochio,

Guttas

Guttas rosaceas, aliasque faciei morbosas ruber-
 ines, irritis aliis, cauterium cruribus affixum sanat,
 este Mercuriali *lib. de decoratione cap. 13.* Idque
 mihi pro magno secreto dedit Patavii doctissimus il-
 lus Urbis Medicus.

In faciei morbis purgantia omnem quoque pagi-
 nam absolvunt, ut præter experientiam testatur di-
 cinus Senex in *Coacis.* Perturbata alvus ut pauca
 æpissimè subducatur delet faciei exanthemata. Et *lib.*
de diæta. Exinanita alvus humorem ex reliquo
 quidem corpore universo, ex capite autem potissi-
 mum ad se trahit, cum incaluit: Vacuatione autem
 capitis expurgantur oculi, aures &c. ipsa tamen fa-
 cies clarior fit, & nitidior: hæc ille.

Febres, quæ cum magna syncope, singultu, aut
 vertigine incipiunt, vocantur à Medicis syncopales,
 singultuosæ, & vertiginosæ: Harum curatio inchoan-
 da statim est vomitoriis; nam fomes febrilis in ven-
 triculo latet, humor scilicet acris & erodens, qui tu-
 nicas ventriculi vellicando, & afficiendo, per con-
 sensum cor, diaphragma, aut caput offendit, unde
 præfata symptomata. Vomitorium in hisce febribus
 mihi familiare, est ol. amygd. dulc. cum aqua tepida.
 Vomitu peracto dilutisque per eum acris salibus,
 statim utor testaceis, dulcificantibus, & emulsioni-
 bus, cum fero lactis, vel decoctione flor. viol. & ita
 feliciter sanantur.

In febribus, vel aliis quoque morbis, qui cum
 magna anxietate incipiunt, ægri inquieti sunt, loco
 stare nesciunt, hinc inde per lectum agitantur &c.
 præfatus acris humor tunicas ventriculi afficiens (un-
 de tot mala) accusari quoque debet: Unicum reme-
 dium in talibus anxietatibus, & inquietudine est vo-
 mitivum antimoniale, ex croco metall. cum vino,
 vel aquâ tepidâ, & oxymell. scillitico: nam absoluto
 vomitu statim liberatos vidimus, multò magis si car-
 dialgia, & affectibus stomachi sensibiliter lædatur pa-

tiens: Post vomitoria ad præcautionem dari poterit pulvis Marci Cornachini &c.

Quod febris magis ad statum vergit, eo minus utendum est refrigerantibus, ne per ea crisis impediatur; Circa initia verò liberalius præscribenda, nam tunc nimia febrilis caloris acuties, impetus, & orgasmus, gravissima minantur mala, nisi per prudenter repetita humectantia, & diluentia leniantur, motusque sanguinis ad eam reducat mediocritatem, quæ absolvendæ depurationi sufficiens est.

In lethalibus pulmonum morbis cum febre, & sine febre ferè semper circa finem observavimus affectiones capitis, sopores nempe, lethargum, vertigines, oculorum caligines &c. Erysipelate faciei laborantes vidi brevi curatos, post præscriptum purgans remedium, ægri naturæ accommodatum; idque in secretis erat Medico Patavino mihi amicissimo.

Senes alvus adstricta juvat, Juvenes alvus fluida ex Celso.

Qui pertinaci raucedine laborant, hæctici moriuntur anno vix elapso, ut bis observavimus.

Dolores capitis magna ex parte à stomacho fiunt, & si hæc sedulo tibi consent, utere stomachicis, diætâ, & clysteribus: Non intelligimus hîc dolores gallicos, & hemicranias inveteratas, quæ aliundè ducunt originem.

VII.

Naturæ monitis parendum; & licet captum nostrum fugiant, itidem parendum: ea namque non per fortuitas, sed constantes & perpetuas leges progreditur. Id ex sequentibus historiis clarius patebit. Patavii vulneratur mulier sclopeto minimis globulis onusto circa finem costarum mendosarum sinistri lateris: vi sclopeti fracta fuere officula Balænæ, quæ suffulciunt pectoris indusium more muliercularum; in progressu curationis vulneris superveniente gravissima tussi, varia illorum officulorum ramenta per
tussim

affim excrevit magna cum Adstantium admiratione: quibus viis id fecerit natura, ignotum est. Sanato vulnere, corripitur Patiens intolerabili dolore intertramque natem; dolorem excepit tumor, & inflammatio, quibus ad suppurationem perductis, cum aperuisset lanceolâ affectum locum Chirurgus, præfatos lobulos plumbeos thoraci vulnerato inflictos ex infecta parte prodire vidimus, magno item Nostrum omnium stupore, & ita paulò post perfectè convaluit Mulier &c.

Vir eruditus Romæ, injecto sibi clystere ex aqua epida, hanc in intestinis omninò retinet, & paulò post per urinam totaliter reddit, absque eo quod ne ulla quidem per alvum exeat: idque sæpius illi contingit, ut mihi narravit. Huic observationi non absimilis est illa Benivenii Florentini observat. rariorum cap. 7. ubi ait, quod Puer duodecim annorum, postquam per septem dies urinæ suppressione laborasset, tandem demum excrevit per alvum, & sanavit. Diu insudarunt Anatomici in detegendis viis, ab intestinis ad vesicam recto tramite aquas ducentibus, sed frustra. Bonetus *tom. 2. Medic. septentr. f. 652.* & *Transact. Angl. tom. 4. num. 67.* 30. Octobr. 1670. de his ductibus sive novis canaliculis mentionem faciunt: sed non adhuc veritas ex toto patefacta est, undè non eis plena fides præstatur: Cæterum si quis offleret talia aquarum itinera per poros vasorum, & membranarum ad vesicam fieri: prout videmus viurgantis aquas hydropicorum è cavitate abdominis in intestina intravasari; bene nè an malè sentiret, apud Sapientes iudicium esto.

Vir quadragenarius hæmorrhoidibus obnoxius, in medio pectoris tumore duro, & prominenti diu conflictatus fuit, & irritis quibuslibet remediis tum intra, tum extra per novem menses adhibitis, de salute desperabat: Superveniente derepente fluxu hæmorrhoidali, statim ac ferè ad stuporem evanuit tumor

mor pectoris supradictus & æger convaluit. Hic idem Patiens ob hæmorrhoidum suppressionem sæpè corripitur rubris quibusdam tumefactionibus in digitis manuum, & irritis quibusvis remediis diù durant; sed apparente hæmorrhoidum fluxu postridie evanescunt. Plura hic adducerem exempla de eximia utilitate, quam non obstante sanguinis circulatione, apertio venarum hæmorrhoidalium, præ aliarum venarum apertione afferre solet iis, qui hypochondriorum morbis, doloribus scilicet, & caloribus eorundem, gravitate lumborum, flatibus, tensionibus, borborygmis, aliisque hujusmodi naturalium viscerum, & quam plurimis vitalium, & animalium laborant, sed quoniam Hipp. lib. de humor. & 6. Epidem. commoda fluxus sanguinis hæmorrhoidalis his verbis expressit, ideò plura dicere supersedebimus: ait igitur Hippocrates. *Qui hæmorrhoidibus laborant, ii neque pleuritide, neque peripneumonia, neque ulcere exedente, neque furunculis, neque tuberculis à ciceris similitudine Therminthi dictis, ac forte, nec lepra, aut vitiliginibus capiuntur.*

V I I I.

Si pleuritici non repurgari incipiant quarta die, sed febris augeatur cum aliis symptomatis, nec non magna spirandi difficultas cum stertore superveniat, septima die moriuntur: in hisce pedes tumefieri solent ante mortem, & oculi caligant.

Calculus vesicæ adamussim mentitur Scirrhus vesicæ, ut bis in cadaveribus vidimus.

Urina crassa, & sedimentosa, albicans, viscida, matulisque adhærens inter signa calculi in vesica non infimum locum obtinet.

Qui aneurismate interno laborant, vel ex sputo sanguinis, vel derepente moriuntur: Caveant hi omnes à nimio motu, venere, ira, liquoribus spirituosiss, & quicquid sanguinis motum adauget, ac perturbat, utantur diætâ lactea, cibis aliquantum viscidis, & motu moderato.

Aneu-

Aneurismata fiunt à rupta tunica arteriæ. Varices rupta valvula in venis. Hydatides à ruptis valvulis lymphaticorum.

In omnibus pectoris morbis, sed præsertim sputo sanguinis, & pleuritide tenuissima diætâ imperanda, & sanguis nimio turgescens chylo in tenellas affecti pulmonis partes impetum faciat.

Pulsus durities semper comitatur pleuritidem, mollities verò alios pulmonum morbos: quod tibi inter signa distinctiva morborum pectoris difficilè cognoscibilium.

Quandò in periculosa, & mali moris febre parotidis supervenit, nec adsint magnus dolor, aut suspicio inflammationis, statim utatur ferro candenti, quo tacto maligna materies ad exteriora magis magisque protruditur, & per suppurationem ejicitur; aliter tinendum, ne morbosus fomes denuo retrocedat ad nobiliora viscera, & mortem afferat: Laudat hoc inter cæteros Authores Valesius, ipseque aliquoties observavi verum, curante docto sene Medico Patavi in Xenodochio. Parotidis si symptomaticè oriatur, pessimum: omnes enim moriuntur, ut præ cæteris observavit Riverius. Criticè si veniat, bona. Symptomaticam dicimus, quando ea apparente, symptomata adhuc vigent, & morbus ne minimum mitescit, quin potius augetur.

Si quis tussiendo, alba quædam veluti granula excreaverit, & granula illa compressa digitis, summo operè fæteant, vomicam pectoris latentem certò denunciant, præsertim si alia quoque aderint signa, ut rupta vomica ut plurimum derepente moriuntur: ut observat Forestus.

Omnes aliarum partium suppurationes manifestantur per rigorem, & febrim supervenientes; sola pulmonum suppuratio, id est vomica eorundem, clandestinum, & sine prædictis signis supervenit; quod ferè notent Juvenes.

Ab-

Abcessus ad aures , & pedes in vomica pulmonum boni sunt ex Hippocrate ; nam per hæc duo loca , tanquam per duo præcipua emunctoria , secreto quodam modo solet ea expurgari.

Angina sæpissime fit à mensium , aut hæmorrhoidum suppressione , quod sedulò animadvertendum.

Si angina verè inflammatoria , & ut vocant , sanguinea , bina sanguinis missione non cedat ; cucurbitulas scarificatas scapulis imperato , & in melius statim abibit , ut pluries vidimus.

Mulierem frequenter anginae obnoxiam , irritis aliis liberavi excitato cauterio in brachio : imò in morbis circa collum , & faciem proficua semper sunt cauteria , & scarificationes scapulis &c.

Anginae occultæ si superveniat dolor lateris , cessante magna ex parte circa collum , & fauces dolore , & difficultate tum spirandi , tum deglutiendi , anginam conversam esse in peripneumoniam significat. Perniciosa est hæc mutatio : nam ægri vel citò moriuntur , vel suppurantur. Ut ex Hipp. observavit Dodonæus Vir doctiss. suis in observ.

I X.

In omnibus morbis , sed præsertim acutis inflatio abdominis superveniens , ac persistens , imminentem mortem denotat , ut infallibili observatione frequenter nobis constitit in Xenodochiis per Italiam.

Ægrotantibus si frigida lingua observetur in acutis , aut aliis lethalibus morbis , paulò post supervenit mors. Riverius *observ. communic.* ab Iacobo *obs.* I. Nos etiam idem observavimus aliquoties.

Si in morbo aliquo appetitus sit prostratus , postea vero derepente superveniat maximus , non procedente ulla crisi , nec imminutione morbi , paulò post morientur Ægri : significat enim cerebri læsionem , & virtutis sensitivæ extinctionem : hoc Sennerti monito ipse prognosticavi postridie mortem in puella longo morbo detenta , uti revera evenit.

Qui-

Quibuscumque per morbos acutos, vel diuturnos, aut vulnera, aut quemvis alium modum exenuatis nigra bilis, ac veluti sanguis niger per interiora superfederit, postridie moriuntur. Hipp. sect. aph. 23. Nos quoque quater hoc prognostico moriem ægris denunciavimus in Xenodochio.

Fluxus alvi porracei, ac virides, vel mortem, vel diuturnum morbum significant, ut repetitis vicibus vidimus, & potissimum in acutis.

Si febricitanti tumor magnus in perinæo fiat ischiuriam, aut alvi suppressionem producens, lethale est; gangrænabitur enim perinæum, & æger morietur. Tulpus, & Cows in epidem. Nos pariter bis veritatem hujus prognostici mirati sumus.

Si febricitantes nullo modo dormientes, manentes tamen quieti sine ulla querela, & nullo modo loquentes, nisi interrogentur; et si eis pulsus contrectetur, manus retrahant tremulas, & ut ajunt, jactitantes, omnes moriuntur. River. *in observ.* Tales ægros sæpissime in Xenodochio mortuos vidimus &c. Ideo dum ægri pulsum exploras, semper observa an manus illius sit tremula: nam malum erit grave &c. & pauci certe ab eo evadent.

In acutis, & perniciosis febribus semper inspicie faciem an recesserit multum à statu naturali: si nimium recesserit, periculum time in ægro.

Pinnæ narium arcuatæ, & veluti elevatæ, cum naso fimo, & facie mala periculum mortis portentunt; ut frequenti nostra constat observatione.

Pulsus intermittens in una pulsatione præsentatæam mortem denunciat. Hoc Galeni præcepto ter, aut quater mortem præfagivimus variis ægrotantibus in Xenodochio acutè laborantibus.

Dum sanguis mittitur in pleuritide, non potest exire, vel ob summum dolorem, vel ob crassitiem; tunc ægro ut vehementer tussiat; nam statim exibat. Tulpus &c.

Nemo

Nemo Auctorum, quod sciam, expertus adhuc est an kina kin. per clysteres injecta vim febrifugam communicet corpori. Ipse nuperrimè eandem tentavi in puero quinquenni Romæ: hic duplici tertiana laborans, cum nulla prorsus remedia per os sumere voluisset, & hac de causa in statum ferè desperatum salutis redactus esset; injecto mane clystere evacuante, post elapsum semihorium ab hoc, jussi ut injicerent statim alium clysterem ex aqua hordei, & drachm. i. kin. kin. pulver. eumque repetendo singulis diebus; post injectum tertium clysterem cessavit omninò febris, & puer præter omnium expectationem pristinae saluti restitutus est. Hoc nostrum tentamen stimulos addere poterit aliis Practicantibus, ad confirmandum magis, atque magis præsens argumentum &c.

X.

In pleuritide, & Puerperis tanquam pestis fugienda sunt purgantia.

Præcipui puerperarum morbi à suscepto frigore oriuntur, ab animi passionibus, & victu copioso, ac frigido.

In ardentibus febribus sal prunell. specificum est.

In anasarca sine febre unicè præstant stuphæ sicæ, sive sudatoria in lecto s. a. facta.

Superpurgationem sive hypercatharsin periculosa, & copiosam statim sedat theriaca ad drachm. i. circiter cum vino data, ut experti sumus ex observ. doctiss. Dodonæi.

Duo maxima remedia in chronicis obstructionum morbis sunt chalybs, & rhabarbarum. Ego ita utor &c. chhalyb. sulphur. vel alterius, gr. xv. rhabar. pulv. scrup. i. m. f. pil. s. a. cui superbibe brodium amarum, & diureticum: non posthabita interim exercitatione horismatutinis.

Morbi chronici viscerum naturalium magna ex parte sanantur equitatione in aëre rusticano, & locis
amœ-

inocentis, præsertim si ex animi passionibus dependeant; adminicula namque quæ à remediis petuntur, fructanea interdum sunt, quandoque verò noxia, quod quidem familiare esse morbis ex animo curis agitato, pendentibus *seq. cap.* dilucidabimus.

C A P U T XIV.

*De Medendis animi Morbis, & instituenda
eorundem historia.*

§. I.

OMnes homines sua cura vexat, & singulis incumbit amara necessitas per ancipites laborum eventus ætatem penè omnem traducendi. Quæ si vera sunt, verum pariter & illud esse, quis non videt, quod scilicet magna morborum pars ab eo, quod singulorum cervicibus impendet curarum iugo, aut producat, aut foveatur, præsertim in illis, qui fortuna utuntur lautiori; hi namque animi potius, quam corporis motibus afficiuntur, eorumdemque corporis morbi, animi morbis frequenter augentur. Quamobrem cautos, & diligentes esse velim Medicos in interpellandis ægrotis de causa occasionali, præsertim de animi passionibus, neque, absque ullo facto examine, singulorum morborum originem à repletionis, & cacochymix fabula indiscriminatim deducant. Nam pro varietate causarum externarum, & occasionalium, curatio quoque morbi variè erit dirigenda, ut fusè *lib. 2. cap. de causis*. Cæterum omnes morbos à repletionibus deducere velle, methodumque curativam ad eas semper dirigere, uti multi consueverunt, à rei veritate summoperè alienum puto. Multi, fateor, ob repletiones in morbos incidunt; sed multò plures ob animi pathemata, & po-

riſſimum, ſi, aut Patreſfamilias, aut rei familiaris cura diſtenti, aut in dignitate conſtituti fuerint; quorum quamplurimi longe alia cogitant, quàm ſtomachum crapula, & ebrietatibus quotidie replere.

II.

Ad majorem hujus argumenti elucidationem tria ſolvenda erunt, ſcilicet, an paſſiones animi agant in corpus, quomodo agant, & quibus mediis curandi ſint morbi ab iſdem producti. Quod agant certiſſimum eſt, & quotidiana conſtat experientia. Vidimus ann. 1690. in Dalmatia Juvenem graviffimis correptum convulſionibus, propterea quod inſpexerat ſolummodò alium Juvenem, dum epilepſia humi contorquebatur. De viribus imaginationis in organa corporis pleni ſunt Authorum libri, ad quos remittimus Lectorem. Multi cæteroquin ſani, & robuſti parcè atque timide cibum ſumunt ob metum, ne in cruditates & exinde in morbos delabantur; cum re vera ob illum ipſum vanum timorem, morboſamque imaginationem, non ſolum exiguum illum cibum malè digerunt, ſed ob hoc in morbos incidunt. Contra Fatui, alique ſuæ ſalutis non admodum ſolliciti, quamvis nimium repleantur cibus, eoſdem tamen benè digerunt, optimaque fruuntur valetudine; quod præ cæteris obſervamus in Ruſticis, & Plebejis, quibus non ità gravis cum affectibus pugna, quique dolorum, curarumque ſenſum quadam vitæ negligentia ab animo norunt diſpellere. Hypochondriaci, melancholici, quique natura ſunt timidi, & inconſtantes, frequentius reliquis in morbos incidunt, eo quia affectus animi moderari rectè, aut coercere neſciunt, ut fuſè inferiùs examinabimus. Et licet talium hominum morbi primo aſpectu pernicioſi & incurabiles videantur; ſanari tamen ſolent facile, non quidem per nimiam remediorum copiam, ſed aut per grata amicorum colloquia, aut per honeſta Ruris oblectamenta, & equitationes frequentes, aut tandem per
viven-

vivendi normam à sagaci Medico institutam. In principio pestis multi hoc morbo corripuntur, & pereunt, quia tanti mali timore, & publicæ calamitatis anxietate potius, quam contagio eundem contraxerunt: Progressu verò ejusdem repetita casuum observatione impavidi, magisque constantesque redditi homines, non ità facilè corripuntur, & si corripuntur faciliùs liberantur, ut Auctores fide digni observaverunt. Mulieres ob timidum, & imbellem illarum sexum, morbis ex animi pathemate obnoxix magis sunt quam viri, iisdemque vehementius afficiuntur; ut præ cæteris deducitur ex morbis quos perpetiuntur Puellæ amoris ignibus flagrantes. Chlorosis frequentissimus illarum affectus irritis quibuscumque medicamentis solo curatur Matrimonio, ut observavit doctissimus Panarolus Medic. Roman. Ex his aliisque quamplurimis non abs re inferitur, dari re vera morbos ab animi passionibus productos, & quod imaginationis vis summoperè possit in iisdem tum producendis, tum sanandis.

III.

Qui laborant animi pathemate, corripì potissimum solent morbis ventriculi, ut inter cæteros observamus in mærentibus, qui conqueruntur primò de languore ventriculi, mox verò de inappetentia, oris amaritie, & siti circa horas matutinas, cruditatibus acidis, & nidorosis, flatibus & tensionibus hypochondriorum aliisque læsæ chyloseos malis. Ab indigesto, vappidoque præfatis de causis chylo massa sanguinis pedetentim inficitur, & pro varia illius labe, varii suboriuntur morbi, sive acuti, sive chronici, & præsertim obstructions viscerum, scorbuti, hypochondriacæ affectiones &c. Studiis operam dantes, iisdemque paulò acriter incumbentes, ex ventriculo quoque laborare primò incipiunt, sensim verò ex sanguinis massa, & partibus solidis. Neque mirum; nam cum ob hoc nimium acres, & molestas cogita-

tiones magna spirituum copia dissipetur in utrisque; ventriculus iisdem depauperatus, loco boni chyli, gluten acidum, viscidum, & indigestum generat, & ex eodem talis pariter fit sanguis, unde demum tot mala. Quamobrem pro corollario sit; in morbis ab animi pathemate, prospiciendum præ cæteris esse stomacho, primisque coctionibus; nec non in exhilarandis, excitandisque spiritibus oppressis, ac ferè consopitis. Neque indiscriminatim omnium morborum curatio à purgantibus & phlebotomiis, refrigerantibus, & humectantibus, uti apud multos invaluit, inchoanda.

IV.

Si quis morbus, durante animi passione, ægrum corripuerit, solet interdum tamdiu durare, quamdiu ipsa animi passio; & potius in alienæ speciei morbum mutabitur, quam ægotantem liberum relinquet. Id præ cæteris observavi nuper in muliere quadragenaria; hæc ob gravissimas animi passiones incidit in copiosum sanguinis ab utero profluvium, à quo evasit post varia remedia per tres menses adhibita. Sed quoniam per integrum penè annum iisdemmet animi curis, multoque vehementioribus obnoxia fuit; idcirco post sanatum sanguinis profluvium, correpta statim est fluore uterino interdum albo, interdum verò variegato. Fluore hoc suppresso supervenerunt angores cordis, anxietates pectoris, extrema virium resolutio, macies, inappetentia, sitis, lenta febris, defluvium capillorum, & similia, quibus per sex menses, irritis quibuscumque remediis, laboravit. Ad cumulum malorum accesserunt demum tumores pedum primò, mox verò ascites, & denique totius corporis leucophlegmatia, quibus per quinque menses miserrimè affecta, & animi curis ferè detrita, migravit tandem ad Superos.

Quoniam spiritus ab affecta mente summoperè turbantur, & afficiuntur, & ferè semper distracti hinc inde,

andè sunt; nil mirum, si hac de causa medicamento-
rum quoque vires infringantur, eaque corrumpantur
potius in stomacho spiritibus depauperato, quam
desideratum levamen ægrotantibus afferant: Vita
namque quandiu in perturbatione est, remedia ne-
quicquam proficiunt, & licet ea recipiat, viribus ta-
men illorum non auscultat. Morbi igitur ab animi
pathemate pendent, blandè ac leniter tractandi
sunt, à nimia remediorum copia, & vehementia
quam maximè abstinendum. Spirituum cura præ cæ-
teris habenda, atque si oppressi fuerint, excitandi;
si acres, & irritati, demulcendi, si aliter affecti, ali-
ter tractandi per remedia cuilibet illorum affectioni
opportuna, & præcipuè per cibum optimi succi, &
vina exhilarantia pro ægroti temperie parcius aut
uberius assumpta &c.

V.

Quantum ad modum mechanicum, quo animi
passiones morbos producant, duo difficillima solven-
da essent problemata; primò quidem quomodò, &
quantum humores & corporis temperies agant in
animam, ejusque motus immutent; secundò, quomo-
dò & quantum animi motus immutent corpus, & in
illud agant; Sed quoniam præclara quæque ingenia
singulis ætatibus, frustra circa hoc fuerunt occupata,
& præter Cartesium pauci admodum verisimile
quidpiam attulerunt, putamus nos hisce arduis præ-
termisissis, & ad curationem morborum parum spe-
ctantibus, necessarium esse ea investigare, quæ nu-
dam puramque spectant historiam cujuscumque ani-
mi pathematis, & morborum ab eo productorum;
utpotè quæ à paucis in arte nostra tentata huc usque
sunt. Desideramus itaque historiam morborum ab
animi curis provenientium, in qua scilicet explicetur,
qui potissimum morbi à quovis animi motu
oriantur, quibus concomitentur symptomatis, quo-
modò augeantur, & quomodò declinent, quantum

durent, aut in qualis speciei morbum mutari soleant, quibus remediis leniantur, quibus exacerbentur, quæ medendi methodus singulis opportuna, & stabilis detecta sit, & innumera alia, quæ desiderantur, ut diximus. Nam sicuti mæror nil aliud frequentius producit quam diarrhæas, quæ, diu persistente mæroris causa, evadunt incurabiles, iisque demum superveniente febre erraticâ, & atrophia, ægros è medio tollunt. Ad iram pariter diarrhæa supervenit, & si hæc non superveniet, febris superveniet, dummodò ingens fuerit ira. Mæror & reliqua animi pathemata immediatè producere possunt malignas febres, ut observamus in obsidione Urbium, quo tempore malignæ febres in magna copia, magisque quam unquam alias periculosæ grassantur, idque sanè ob mærorem obsessorum Hominum, ut putant doctissimi ex arte Medica Viri. Et sicuti durantibus animi sollicitudinibus, morbi qui producuntur, aut difficulter tolluntur, aut in alterius specie morbos mutantur, ut supra adnotavimus; ità quamplurima hujus generis ad historiam horum morborum spectantia facillimè detegerentur.

V I.

Restant nunc dicenda nonnulla de curatione illorum. Et quidem in ipso limine fatendum, illam penè omnem in ægrotantis animo moralibus virtutibus patientiâ nempe, fortitudine, prudentia, tranquillitate, & reliquis optimè munito, ac instructo repositam esse: Quod, si non fiat, omne genus remediorum, omnesque Medicorum conatus inutiles prope modum erunt, ac vani. Quæque in pharmacopoliis medicamenta dicunt exhilarantia, antimelancholica, cor, aut memoriam confortantia, ingenium acuentia &c. adinventæ sunt ad quandam veluti pompam artis, quam ut valeant atras ab animo curas dispellere, vel jacentem illum attollere. Fateor tamen ea remedia aliquid posse contra morbos animi, quæ statum

tum sanguinis funditus immutare valent, quæque non superficialiter agunt, sed fluidarum æquè, ac solidarum corporis partium intima quæque loca pervadunt. Inter hæc sunt balneationes frequentes, delectus ciborum quorundam particularium, five diætæ morbo accommodatæ. Exercitia tempeſtiva; Migratio in exteras Regiones; Venationes in amœnis locis, & prope maris littora; Mora diuturnior in aère ruſtico, frequentesque in eodem equitationes; Pariter Uſus muſices, ſaltationis, & ſimilium, in idem coincidunt; quæ quidem omnia blanda animi oblectatione, morboſam quoque corporis conſtitutionem ſenſim reſtituunt, turbatoſque imaginationis motus in priſtinum reducunt.

V I I.

Quod autem tota vis curationis in morbis animi, reſideat in animo ipſo, ex ſequentibus, quæ per experientiam innotuerunt, patebit. Aſſerunt docti Viri, plures morbos, irritis quibuſcumque medicamentis, ſola demum ægrotantis patientia, animique tranquillitate fuiſſe ſuperatos. Hinc eſt, quod qui curis domeſticis ſummoperè diſtenti, aut animi paſſionibus affecti ſunt, ſi corripiuntur morbis, vel difficulter ab iis evadent, vel graviter, ac modis quibuſdam inſolitis afficientur; niſi dictas cauſas vel omninò diſpulerint, vel debita tranquillitate fuerint moderati. Idque ab omnibus Medicis notatum velim, dum ſuis ægrotantibus adſident: nam ſi id contingit, remedia nequicquam profunt, imò fortasſe nocebunt, ſi aut vehementia, aut in magna copia præſcripta fuerint. Mulieres quæ formidoloſæ non ſunt, non adèò faciliter foetum in utero ſignant, nec nimium imaginationis affectibus ſubjacent. Vir conſtans, & immotus animo, quique

- - - - *mediis tranquilluſ in undis.*
 ſublime illud & heroicum *NEC SPE, NEC METU*
perpetuò repetit, raro incidit in morbos ex animi

pathemate, & si incider, eadem felicitate qua circumfusos humanarum perturbationum tumultus superat, superabit & illos, atque sanè sine ulla Medici, aut medicamentorum ope. Contra timidi, molles, delicatuli, iracundi, impatientes, quique animum malè affectibus mancipant, non solum frequentius cæteris in morbos incidunt, sed iisdem gravius quam reliqui ægrotant; ingensque Medico faceflunt negotium, eo quia assidua illa curarum inter se velantium pugna morbi sensum perpetuò refricant, & per continuas spirituum turbationes mille modis ordinariam, debitamque morbi ac symptomatum periodum variant, atque perturbant. Porro multi quamvis graviter vulnerati fuerint, quoniam tamen patienter, & impavidè sustulerunt vulnera, brevi ac feliciter curati sunt; dum alii quamvis leniter vulnerati, ob conceptum exindè horrorem, & ex timiditate desperationem, paulò post perierunt. Nonnulli morbos levissimos indignatione, & impatientia in diuturnos aut lethales commutant; ità tussis ex indignatione, atque ex abusu tussendi facta, facillimè in phthisin delabitur. Contrà alii morbos re vera gravissimos strenuè superarunt; non alia prorsus de causa quam quod eosdem heroica animi constantia, & tranquillitate susceperunt; imò tanquam præcipua corruptionis nostræ monumenta patienter sustulerunt.

VIII.

Certum igitur est, quod morbi ab animi curis & sollicitudinibus producti, difficulter cedere medicamentis poterunt, nisi tranquilliori reddita mente, & de affectibus jam triumphante, spiritus turbulenti & quasi furentes, pristinam quietem, & harmoniam nanciscantur. Idcirco quando morbus aliquis remediis debite præscriptis cedere nolit, insolitisque quibusdam modis, atque à sui natura valdè remotis progreditur; suspicandum erit de occultis animi passionibus, de quibus certior fieri poterit Medicus ab

Ad-

adstantibus, & amicis ipsiusmet ægrotantis. Inter-
um suspicabitur de lue gallica, vel si mulieres sint,
e fomite hysterico; si pueri, de vermibus: sed de
is inferius *lib. 2. cap. de causis*. Ex his tanquam
er corollarium deducimus, quod qui molesta quæ-
que patienter ferunt, exercitiis utuntur tempestivis, &
in victu sobrii sunt, difficillimè in morbos incident;
& si incident, consueta animi tranquillitate & patien-
tia, nec non sagaci remediorum usu, brevi eosdem
eliminabunt. Deducitur pariter quod Medici, qui
nimis pathemata in ægris peritè superare noverint,
si morbos eorum vulgò habitos incurabiles felici-
ter eradicabunt. Cæterum animadvertimus metho-
um hanc tunc potissimum adhibendam, quando
ægri sunt mentis compotes, neque gravibus, mali-
nis, acutis, aut cum delirio conjunctis morbis affi-
iuntur; quod si hæc aderint, remediis utendum
cuiuslibet morbo opportunis; semper tamen quantum
eri possit blandè ac leniter tractandi; nam cum à
spirituum, humorumque turbationibus tales morbi
et plurimum oriantur, per fortia medicamenta flam-
mam oleo extinguere tentabimus.

I X.

Constat ex antecedentibus, quantum possint ani-
mi passiones in morbis, tum producendis, tum fo-
cendis, quantum contra constantia, & animi tran-
quillitas in iisdem superandis; quoniam verò talia
cræsidia, non nisi ab ipso ægrotantis animo magnam
partem peti possunt, ut fusè probavimus; restat
tunc ut quæ ad Medicum spectant, expona-
mus: Præcipua Medici sagacitas, & solertia
in dirigendo ægroto animi passionibus laborante, eò
cotissimum spectare debet, ut jacentem ejusdem ani-
mum, quibusvis artibus attollere procuret; idque
vel blandis eum leniendo colloquiis, vel gratis re-
creando medicamentis, fingendo quod talia remedia
nummoperè valeant, ad morbum illius unicè eradi-

candum; vel humanæ mentis præstantiam, & sublimitatem deprædicando, quæ vix pati potest, ut sydereæ origo sua ab imperio sensuum deprimatur, qui auctores in nobis sunt confusæ, & perturbatæ vitæ; vel tandem si curis domesticis domus, Liberorum, Patriæ, aut Dignitatis graviter obnoxius fuerit, Ruris oblectamenta eidem suadendo, utpotè præcipuum curarum pharmacum, & anodynum. Cæterum in hujusmodi ægris curandis præstare maximoperè debet Medicus, ut quæcumque remedia aut præcepta curationem spectantia ægroto proponit, ea tali arte, & intrepida dicendi libertate proponat, qua illum ad patientiam, & tranquillitatem componere, & ad summam medicamentis præbendam fidem hortari valeat. Siquidem fateri vix possem, quantum verba Medici dominantur in vitam ægrotantis, ejusque phantasiam transmutent; Medicus namque in sermone potens, & artium suadendi peritissimus, tantam vim dicendi facultate medicamentis suis adstruit, & tantam doctrinæ suæ fidem in ægro excitat, ut interdum vel abjectissimis remediis difficiles morbos superaverit; quod Medici Doctiores, sed in dicendo languidi, molles, ac penè emortui nobilioribus pharmacis præstare non potuerunt: Hinc etiam fit, ut diversi Medici, ab iisdem remediis, non eosdem experiantur effectus, sed alii faustos, alii infastos; siquidem alii fidem, & spem in ægro excitare optimè norunt, dum alii inefficaces, ac penè elanguidi, illius imaginationem ne quidem attingunt. Inter solatia ægrorum animo laborantium, magnam vim obtinet Musica, ut omnibus constat. Hinc notandum est, quod assert Alexander ab Alexand. *dier. genial. lib. 6. cap. 5.* dicens. *Asclepiadem nulla re magis, quam symphonia, & vocum concentu Phreneticos mente imminuta, & valetudine animi affectos, restituisse ad pristinam sanitatem &c.*

C A P U T X V.

*Parænesis ad Medicos de investiganda, & stabilien-
da medendi methodo Popularibus suis præ cæ-
teris accommodata. Ubi obiter de natu-
ra Aëris Romani, curandisque Ro-
manorum Morbis.*

§. I.

Sicuti pro climatum, & victus rationum varietate, varia in hominibus oriuntur temperamenta, ita pro varietate temperierum, medendi quoque methodus aliqua ex parte varianda erit, aliter innumeri in praxi medica committentur errores. Quæ cum vera sint, summoperè miror quarumcumque Regionum Medicos negligentes hucusque fuisse in investiganda Medicina indigena, si vè medendi methodo, & medicamentis Popularium suorum naturæ potissimum convenientibus, nec non in describenda historia morborum, quibus illi frequentius obnoxii sunt; sed indiscriminatim iisdem medeantur per præcepta quædam generalia, & medendi methodum, quæ for- tasse commoda est illis in Regionibus, in quibus Authores scripserunt; sed incertum an in omnibus. Exactissimas Regionum novi Orbis historias, & historias naturæ universales perficiunt; Historiam verò Regionis, & Patriæ, cui vitam debent, & sanguinem, nec investigant nec tenent; Trahimur peregrinis, & exoticis, domestica verò, & indigena despiciamus. Una, eademque methodus, si vè remedia præscribendi, si vè diætam instituendi singulis Regionibus non quadrat, sed varia variis; aliter enim in morbis curandis tractandi sunt Itali sub adusto climate, & sobriè

sobriè viventes, aliter Galli, Hispani, Angli, Germani, aliique suâ quique utentes aëris temperie, & suo quique victus genere. In Gallia futura tendinum vulneratorum, operatio bubonocèles, cura ulcerum chironiorum &c. feliciter succedunt, ut ab oculatis testibus audivimus: Contrà in aëre Romano, etiamsi à solertissimis Chiriatriis præfatæ operationes institutæ fuissent, in summum vitæ discrimen conjiciebant ægotantem: Febres semitertianæ, quæ alibi rarè in malignas transeunt, Romæ magna ex parte sunt malignæ, vel potius valdè periculosæ, quod & olim Galeno Romæ degenti innotuit &c.

II.

Quod in Græcia olim, perfectè succederent crises in acutis morbis, tribuendum potissimum erit insigni puritati, tenuitatisque aëris Græci, & adjacentis Orientis; qui cum præditus sit elatere valdè agili; motus pariter humorum vitalium, quibus aër intermiscetur, necesse est ut sint maximopere expediti, & agiles; nec ullus externi ambientis contrarius occursum, constantiam legum naturalium iisdem impressarum, ità facile valeat perturbare. Contrà in aëre aqueis, crassisque impuritatibus foedato, qualis est Septentrionalium, & ad paludes jacentium Regionum, cum humores humani corporis maximis quoque afficiantur impuritatibus, ac veluti confundantur debitæ illorum fermentationes à tam foedo aëris influxu: nil mirum quod illi, dum morbificis imbuuntur particulis, ad debitum criseos, sive despumationis negotium ferè unquam possint pervenire; nam, ut diximus, impressæ aëris impuritates, regulares illorum motus perpetuò distrahunt, & conturbant. Antedictæ crisiū felicitati præter aëris puritatem, maximè quoque contributebat excellens Græcorum in medendo prudentia, quibus solenne erat naturæ motus habere pro vero Indice, & Duce illius viæ, qua progrediendum est in cujusvis morbi curatione,
nec

ec unquam medendi methodum mutabant, nisi per
 o vos naturæ motus admoniti fuissent, quid, quando,
 & quomodo agendum esset. Quamobrem, cum pro
 ximate perpetuæ veritatis habuissent naturas esse
 morborum medicatrices; paucis admodum uteban-
 tur remediis in acutorum curatione, ne scilicet regu-
 lare eorundem motus, per incongrua forsân reme-
 dia turbarentur, & debiti naturæ conatus impediren-
 tur. Hac methodo in principio tractati, nil mirum
 quod dum ad statum perveniebant, crisis juxta
 naturæ leges institutis feliciter solverentur; Et ita
 eluti animadverterent Medicos, crises, diesque cri-
 ticos non esse chymericum quid, sed motus quosdam
 necessitate physica cuilibet morbo communes, utpotè
 per quos ad debitum solutionis, maturationisque
 terminum perveniunt. De cujus rei veritate per ex-
 perientiam certiores facti Græci, præfatam criseum
 doctrinam, doctè admodum excoluerunt, & stabili-
 erunt. Sed hodiè cum omnia turbata sint in re me-
 dica, hæc pariter criseum doctrina non existimatur
 implius tanquam oraculum naturæ docentis, sed tan-
 quam inane Græcorum commentum deridetur; unde
 et tantique in curandis febribus errores, ut fusè in-
 teriùs *lib. 2. de crisis.*

III.

Ut res exemplo fiat clarior, exponemus brevi-
 ter, quæ nos Romæ circa aëris temperiem, & me-
 endi methodum quotidiano usu experimur. Aër
 Romanus septem collibus hodie interclusus naturâ
 humidus est, & gravis; experimento namque con-
 stat, quod si quis paulò longius à frequentia tecto-
 rum processerit, quandam Cæli gravitatem, atque
 intemperiem manifestò concipiet: Salibus vitrioli-
 is, & aluminosis potissimum abundat, ut ex plantis,
 quæ in eodem vegetant, mineris aluminis & vitrioli,
 & aquis solum Romanum irrigantibus deducimus.
 insaluberrimis Austri, Africi, atque Euronoti Fla-
 tibus

tibus obnoxius: Ab æstivis caloribus interdum tantopere exardescit, ut mirum non videatur, si Consulibus L. Valerio Potito, & M. Manlio, pestilentia orta sit in agro Romano, ob siccitates, & nimios solis calores, teste Livio *lib. 5*. His aliisque de causis infra dicendis, Incolæ Urbis temperamento præditi sunt melancholico, subfusco, & nonnulli subpallido cutis colore, habitu corporis macilento potius, quam pingui; levi de causa capite afficiuntur, & iis morbis potissimum subjacent, quos aëris gravitas solet producere, sicuti sunt pulmonis vitia, febres malignæ, cachexiæ, pallores vultus, Incubus, Tabes, & consimiles. Porro aër Romanus, squallidus quoque est, & insalubris, non quidem omnibus in locis, sed iis potissimum, quæ deficientibus ædificiis, pigro atque immoto aëre sordescunt; multo magis si Tiberi adhærent, vel convallium instar, montibus obsepiuntur, aut exhalationibus subjacent, quas veteres parietinæ, cryptæ, & antiquorum ædificiorum rudera emittunt; Ex quo patet Regionem Circi Maximi inter Palatinum, atque Aventinum sitam, omnemque illum campum, qui inter Aventinum, ac Tiberim, portamque Ostiensem jacet, planè noxium esse & damnabilem. Sed ut rem universim definiam. Quæcumque loca crebris ædificiis ambiuntur, atque editiora sunt, in septentrionem, atque orientem spectant, & multum à Tiberi distant salubriora. Contrà, quæ sejuncta sunt, & remota à frequentioribus tectis, situque sunt humili, ac maximè in convallibus, tum propiora Tiberi, in meridiem, atque occasum spectantia, minus salubriora judicantur; Quibus etiam in locis (quod sanè mirum) brevissimi intervalli discrimine, hic aliquantum salubris existimatur aër; illic contrà noxius, & damnabilis &c.

I V.

Insalubritatem hanc urbani aëris, fovet magna
 e parte adjacens Latium; quod undequaque coro-
 nā montium circumcingitur, excepto tractu illo,
 quā ad mediterraneum vergit, ubi in planitiem de-
 nit &c. Vetus enim Latium desertum ferè hodiè
 est, & squalidum; Austri flatibus immediatè objici-
 tur; & variis ejusdem in locis, insaluberrimus aër
 observatur, utpotè circa Ostiam, & Portum, æsti-
 vo præsertim tempore; quod quidem si aliquis in
 præfatis aliisque Latii locis pernoctaverit, & exindè
 Urbem revertatur, corripitur statim maligna febris,
 quam vulgò ex mutatione aëris dicunt; estque
 febris hæc sui generis, ab aliis febribus, aliàs agno-
 centibus causas summoperè differens, tum in me-
 thodo curativa, tum in symptomatiseandem conco-
 mitantibus; cū enim coagulationis signa in eadem
 appareant, ideò observamus usum vesicantium, &
 alexipharmacorum eidem summoperè prodesse,
 contra sanguinis missionem esse quam maximè pern-
 iosam. Cibi, qui in Romano solo nascuntur, exi-
 ui sunt nutrimenti: Unde non solum in primis viis
 insignem facum copiam producant, sed ipsam san-
 guinis massam vapidam, & ad motum ineptam
 addunt. Ob antedictam aëris, humorumque con-
 titutionem Incolæ Urbis, non admodum voraci
 appetitu præditi sunt; Ipsique exteri homines, qui
 in Patria Comestationibus, Compotationibusque,
 absque ullo, vel exiguo penè salutis discrimine in-
 tulserunt; ubi Romam pervenerint, non solum vo-
 racem ciborum appetitum, sensim imminui obser-
 vant; sed exulatis omnibus intemperantiis, neces-
 sè est, ut consuetam Urbis sobrietatem amplectantur
 nisi poenas malorum incurabilium velint persolvere
 &c. Incolæ Urbis si lautè prandeant, oportet ut coe-
 nam valdè sobriam, & quæ septem unciarum pondus
 vix excedit, instituunt, & ab esu carniū vesperī
 summo-

summoperè abstineant, aliter cruditatibus, & pravis humorum collectionibus, ansam dabunt indelebilem. Eisdem inter cætera conducit exercitatio, horis potissimum matutinis, ac vespertinis, utpotè in quibus coctio ciborum peracta jam est, & secretio puri ab impuro jam incipit absolvi: Experimento namque constat, quod si post lautius prandium non instituatur vesperti necessaria corporis exercitatio, gravitates capitis, lassitudines membrorum, labores circa hypochondria, cruditates, mærores insueti, & reliqua hujus generis supervenient. Cum igitur aër ob innatam ejus gravitatem parum conferat ciborum coctioni, humorumque volatilizationi; ideò qui copiosis ciborum ingestionibus absque noxa indulgere cupient; oportet, ut vel multum exerceantur, vel alvum bis, terque in die solutam procurent: Siquidem usu constat, eos præ cæteris optima frui valetudine in Urbe, qui & sobrii sunt, & alvo singulis diebus benè secedunt &c

V.

Ab Hygiæteticis hisce observatis descendendum breviter ad pathologica, id est ad ea, quæ speciatim observamus in ægris, circa remediorum usum, & mendi methodum. Incolæ Urbis difficillimè ferunt medicamenta spirituosà, & maximæ activitatis, qualia sunt salia volatilia, spiritus, & generaliter medicamenta nimium aromatica, aut acria; ab horum usu, non solum offenditur caput cum dolorosa gravitate, & insignibus nervorum affectionibus; verum etiam in ipsis visceribus naturalibus tensiones, ardores, alvi siccitates &c. excitantur: Si tamen alicujus morbi natura, talia remedia re vera postulaverit; ne præfata incommoda producant, solemus ea diluentibus, unctuosis, aliisque nimiam illorum activitatem reprimentibus temperare; quo pacto votis Medicorum optimè respondent: Verbo dicam, remedia spirituosà, quæ aliqua unctuositate simul pollent, id est

est spirituofo-oleofa, utramque paginam in noſtris egrotantibus adimplent. Emetica vehementia quam maximè ſuſpecta hic ſunt, ob gravia quæ indè ſuccedunt ſymptomata; eadem ratione de fortibus purgantibus iudicato. Purgantia in forma pilulari exhibita, nec copioſè, nec feliciter ventrem ſolvunt; contra formâ potabili, & mediocri doſi, magnam afferunt utilitatem. Purgantia vim ſuam abſolvere non poterunt (præſertim ſi pilulis, aut bolo propinentur) niſi incipiente eorundem operatione, diluentia ex quinque, aut ſex libris aq. nucer. vel alterius facilè permeabilis, aut ſaltem brodii tenuis frequentes hauſtus propinaveris; diluentia namque purgantibus intermixta, non ſolum purgationem citò perficiunt, ſed ea omnia inhibent ſymptomata, quæ à ſolis purgantibus produci ſolent, ſitim nempè, tenſiones, & labores hypochondriorum, naſeam, vigilias ſubſequentes, ardores internos &c. Hic diluentium uſus, non ſolum iudicatur neceſſarius in purgantium præſcriptione, verum etiam in aliorum quorumlibet remedium, formâ ſiccâ, & ſpirituoſâ indole præditorium; ut ità inhibeantur graves capitis, nervorumque affectiones, quæ exindè ſubſequi frequentiffimè ſolent. Generaliter quoque obſervamus in curatione morborum præſertim acutorum, impetum facientium, & ab acrimonia pendentium, cæteris antecellere remedia diluentia, emplaſtica, & gelatinofa, ſcilicet gelat. corn. C. ol. amygd. dulc. recent. emulſ. ſemin. & amygdal. recent. fyr. viol. cremores aliæque ex hordeo præparationes, diætam lacteam, uſum balnei &c. remedia pariter ſpirituoſa, ſed oleoſis, aut diluentibus temperata; contra medicamenta volatilia, æria, ſpirituoſa, aromatica, nimium ſolventia, & magnæ activitatis generaliter obefſe, quamvis in exigua propinentur quantitate &c.

V I.

Sed ut rem breviter contrahamus; à nullo reme-

K

diorum

diorum genere, tantam utilitatem percipiunt Urbis Incolæ, quantam ab exercitio, & prudenter repetito lenium purgantium usu: alvus igitur libera, & exercitatio, præ cæteris commendantur nostris Popularibus. Quorum omnium non ignarus doctissimus Petronius adinvenit electuarium purgans, ab ejus nomine Alexandrinum dictum, quo mira præstabat in curandis Romanorum morbis. Hic idem Petronius nobile dedit opus elapso sæculo de Victu Rom. in quo postquam aëris, aquarum, alimentorumque hujus climatis varia commoda, & incommoda diligenter adnotaverit; quamplurima alia scitu digna, circa medendi methodum, & remediorum usum in curandis Romanorum morbis proposuit: Afferitque se diuturna edoctum experientia observasse, tres esse potissimum morbos, qui Urbis Incolas ferè perpetuò afficiunt; scilicet continuam quandam capitis gravitatem, sive, ut ipse ait, capi plenium: secundò membrorum lassitudinem: tertio demum alvi siccitatem: Ex quibus omnibus sat superque deducimus toties repetitam aëris gravitatem crassitiemque, nec non humorum inertiam, & vapiditatem, ob vitriolicas, & aluminosas particulas eisdem nimium adjunctas. In curatione vulnerum, atque ulcerum, cavendum erit ab usu unguentaceorum remediorum, per quæ ruunt sæpè in pejus. Juvant contra balsamica, decoctiones vulnerariæ, spiritus vulnerarii, & reliqua hujus generis, quæ partem læsam roborando, & amissum fibræ tonum restituendo, cicatrizationem faciunt &c. Pedum ulcera hæc sunt ferè incurabilia; vulnera pariter harum partium difficulter sanantur, præsertim si unguentaceis utaris præfidiis; contra si capiri tales morbi superveniant, facili negotio ad sanitatem perveniunt. Ex paucis hæc in Romano climate factis observationibus faciliè percipient Medici, qua via progredi debent in detegenda, stabiliendaque medendi methodo, Regionum suarum Popu-

Popularibus præ cæteris familiari.

VII.

Pluribus demonstrare velle hujus historiæ medicinalis indigenæ necessitatem, supervacaneum fore arbitror; nam res ipsa clarè loquitur. Et sanè multi errores, quos vel in diætandi ratione, vel in determinanda remediorum quantitate & usu committimus, non aliundè interdum proveniunt, quam ex talis historiæ ignorance; quicquid alii dicant, qui talium errorum causas attribuunt, vel principiis remotissimis, vel nullam habentibus analogiam cum morbis productis. Hæc climatum vis in producendis morbis, mutandaque hominum temperie, ipsâ constat experientiâ. Generaliter enim nonnullarum Regionum Populi afficiuntur morbis quibusdam particulatibus, qui aliarum Regionum Populares aut nunquam aut rarò invadunt. Ità Septentrionales Scorbuto; Poloni plica; Angli rachitide, & sudore anglico; Græci, Ægyptii, & Syri elephantiasi; Mentagra Romani tempore Plinii. In Alpibus Bronchocele; ætremis Hispani &c. Contrà alii Populi aut nunquam, aut rarò certis quibusdam morborum generibus subjacent; ità Scoti rarò febri quartana corripiuntur; Hungari morbo comitiali &c. teste Donio *lib. 7. de reſt. ſalub. Urb.* idque sanè propter specificas talium climatum constitutiones. Porro nonnullæ gentes certa quædam remedia ferunt, quæ alterius Regionis Incolas, forſan è medio tollerent. Germani Medici emetica remedia in ſummo habent uſu, eorumque vires in ſingulis depellendis morbis, & publicè, & privatim deprædicant: quia forſan in ſuo climate ferè perpetuò hyemante, & Popularibus ſimium gulæ indulgentibus felici comprobarunt experientia; eadem de cauſa populares illi facilè ferunt medicamenta chymica cujuſlibet activitatis, diætam ſuaviorem &c. quæ omnia cum in Italia, præſertim Romæ juxta deſcriptam à Germanis methodum plu-

ries tentata fuerint, & ægri voto suo, & nos spe nostra sæpiùs excidimus. Sicuti Germani, ita & aliarum Regionum Medici jactant remedia quædam generalia, & diætandi genus, à quorum usu insigne levamen sentiunt sui ægrotantes: ita videmus Hispanos jactare sanguinis missionem; Anglos usum Opiatorum; Batavos medicamenta diaphoretica, & ita de reliquis. Neque sanè sine ratione talium remediorum usum deprædicarent, nisi felices ex illis eventus in Popularem suorum curatione observassent. At qui indiscriminatim iisdem uti vellent in suis ægrotantibus, non examinata prius sui climatis natura & qualitatibus, aliisque infra dicendis; quid mirum, si effectus ab expectatione sua longè diversos in morborum curationibus experientur. Ob hanc eandem climatum, victusque rationum diversitatem eveniet fortasse, quod Hippocratis aphorismos, & solida illius præcepta non observemus interdum vera, sed modò dubia, modò inconstantia. Hoc idem de aliorum Auctorum præceptis, atque monitis dicendum, si fortasse rectè non contingant in nostris ægrotis. Ut taceam tot varias, & inter se pugnantes medendi methodos, quibus utuntur Medici, quibusque frequentissimè talium præceptorum constantiam interturbant.

VIII.

Quamobrem cum tria sæpies recensita, aër, vitæ genus, & ciborum indoles varia, pro varietate Regionum, totam ferè vim habeant in morborum productione; hortamur singulos earum Medicos, ut per diuturnam observationem patefaciant medendi Methodum Popularibus suis præ cæteris opportunam, nec non remediorum genera iisdem, vel familiaria, vel noxia. Et dum exteræ Regionis libros legunt, in usum non revocent illorum methodum, nisi prius cum sua adamussim contulerint; propriisque observationibus respondere animadverterint. Denique seriò monemus Practicantes, ut in curandis morbis dili-

iligenter considerent, atque examinent diversas temporum constitutiones & morbos generales, qui curantibus illis constitutionibus, aërisque influentiis regnant; nam ut observatione doctorum Virorum constat, morbi quilibet particulares tunc temporis, ab influenza generali ferè semper aliquid contrahunt, periodosque suas, sive invadendi lædendique modos, quasi ad illius modulum absolvunt. Porro prout variæ erunt tales temporum influentiæ, ita pariter variam medendi methodum exposcunt morbi per id temporis sævientes, ut repetita docet observatio.

I X.

Præcipua argumenta, quibus hæc cujuslibet Regionis historia complectenda erit, esse debent de aëre, aquis, & locis, id est de fluviis, lacubus, & montibus, collibus, planitie, & montibus; ad Orientem vel Occidentem, aliasve Cæli plagas positu, de plantis, & animalibus in patrio solo præcipuè provenientibus, nec non de mineralibus, aliisque telluris effectibus. Porro de moribus, & temperamentis Incolarum, de morbis iisdem familiaribus, medendique methodo, qua eliminantur; de Medicina indigena, & de medicamentis in patrio solo nascentibus, de variis, & præcipuis tempestatum influentiis, aliisque excentis, per quæ morborum origines, tum foveantur, tum curantur. Qui frigida, & humida loca inhabitant sunt capitones, obæso corpore, labris tumidis, buccis protuberantibus &c. Quædam Regionēs brevitatē homines produciunt, quædam longos, & elatos, quædam gutturosos, & strumis deformatos, aliæ disponunt corpora ad phthisin, & tussim ferinam, ut in Brittannia contingit, aliæ ad peccem reliquosque morbos. Pariter ab hac Regionum diversitate, non exigua inter homines morum differentia, quantum ad timiditatem, & audaciam, voluntatem, & dolorem aliasque animi affectiones spectat

observatur; quasi affectus animi, motionis corporeæ affectionem subindè consequatur. Nisi hæc omnia sibi comparaverint quarumlibet Regionum Medici, vix Popularem suorum morbos ad perfectam sanationem poterunt perducere: quod quidem prævidens Celsus, *præfat. lib. de Medicina*, ait, *differre pro natura locorum, genera Medicinæ, & aliud opus esse Romæ, aliud in Ægypto, aliud in Galliis &c.*

Finis Libri Primi.

D E
P R A X I M E D I C A.
L I B E R I I.

C A P U T I.

*Quod erit instar Prolegomenon ad
Librum praesentem.*

§. I.

NOSTER in hoc opere scopus eò pertinet ut dilucidè cognoscatur, quantum momenti in Medicina afferat observatio; quare post quasdam generales causas, juxta vires nostras expositas, quæ hujus artis progressum retardarunt (alias præcipuas sequenti capite referam, ubi proprius erit locus) necessarium ducimus in hoc libro nostram sententiam de Praxeos augmento historiæ ope habito declarare; quæ nostra quidem sententia si veritati consonabit, gaudeo me hanc operam hominibus præstitisse: Sin minus libenter me corrigi patiar, expetoque ut quod ego nequivi, alii generi humano prospiciant. Quoniam vero in constituendo alicujus morbi systemate multa concurrunt, puta causæ, signa, phænomena, indicationes, remedia &c. de his omnibus ordinatè loquemur, primi ab historia phænomenôn incipientes, utpote in quibus

morborum natura, re vera sita est &c. Cæterum clariùs tractaturi, Medicinam in primam, & secundam dividendam putamus. Primam dico meram malorum historiam solâ observatione habitam, in ipso ægrorum lectulo, ab ægrisque ipsis indicatam. Huic historiæ nihil opus est scientiis aliis, librorumque lectione; siquidem cum scientiam per se, sive propriam constituat, dependeatque ab observatione, & narratione ægrorum, quicquid extrinsecus accedit, eam penitus confundit incertamque reddit; unde postea toties memorati errores oriuntur. Hinc videtur Medicus hac in re testis officio, qui narrat, non judicat, fungi debere, ac partitè singulas res quantum vis minimas notare; earum enim aliæ statim ac perceptæ sunt rectam curandi rationem ostendunt: aliæ verò lucem quandam duntaxat præbent, qua ducti facile rerum magis abstrusarum naturam investigare possumus; unde meritò observationes dividi poterunt in luciferas, & fructiferas. In re igitur tam gravi, nempe in instituenda hac morborum historia, non oportet mentem nostram à rerum nexu, ut Poëtæ faciunt, solvere, & qualibet spatia-ri, sed ingenium rebus submittere, naturam paren-do vincere, & idioma quo ipsa loquitur diligenter addiscere. Medicinam secundam dico id omne, quod præter hanc primam in Medicina continetur. Hanc juvant aliæ scientiæ, librorum lectio, quodque à nostris scientificum dicitur, methodicum, ratio-nale, &c.

Nec vanam quis putet mentem hanc nostram, dum cupimus Medicorū historiam certam & stabilem morborum perscribere; obijciendo nobis morbos esse quosdam irregulares naturæ destitutæ conatus, morbosam materiam sine ordine certo, ac lege pel-lere contententis. Etenim cum corpus animatum sit complexio quædam actionum animalium, vita-lium, ac naturalium inter se concordium, & à prin-cipiis

cipiis certis, subjectisque naturæ legibus à Deo ordinatis, dependentium: principia ista omnia cum propter vim quandam, aut errorem à statu naturali deflectunt, quos motus edent in pristinum reditura, edent quidem in ipso errore ordinatos. Quod ut omiſſis aliis experiētiâ conficiamus, res omnes naturales præſertim ex genere plantarum, succorum, fructuum &c. videmus certo tempore florere, matureſcere, depurare, putreſcere: videmus etiam, morbos omnes præcipuè acutos certâ quâdam lege augere, ac deficere; Nec poteſt Medicus hunc acutorum curſum & ſtatam periodum per medicamenta declinare, quin morbi aut graviores fiant, aut in alios periculoſiores deſciſcant: quod præ cæteris accidit in tertianis. Accedit huc, quod cum Majorum noſtrorum præſertim Hippocratis obſervationes veras eſſe comperiamus, fieri id nullo pacto poſſet ſine certo morborum curſu, & progreſſione; qui igitur hiſce rebus adverſatur, Medicinamque impoſturam eſſe aſſerit, neceſſe eſt ut ipſe ſit impoſtor, deceptorque.

Ad majorem hujus hiſtoriæ claritatem operæ pretium eſt antiquam morborum in acutos, & chronicos diviſionem tenere. Acutos vocant, qui ſedem in fluidis potiffimum habent, & ab effræni eorundem ebullitione pendentes celeriter motus ſuos abſolvunt, & niſi prudenter tractentur, deſinunt tandem aut in lethales, aut in diuturnos & incurabiles. Chronicos contra, qui frequenter à ſolidis vitiatſis proveniunt, vel à nimia fluidorum indigeſtione, & craſſitie; qua de re vel tarde admodum ad coctionem perveniunt, vel raro eandem attingunt. Pro diverſo igitur in hiſce morbis ſanguinis ſtatu, diverſa pariter eſſe debet remediorum materia, nec promiſcuè ſinguli aut ſpirituofiſ, aut aqueiſ remediis tractandi, ut multi hodie conſueverunt. In acutis cunctatio, & ſagax Medici in agendo judi-

judicium magnam vim habent ad sanationem , & quamvis sæpiissime sponte sua solvantur nunc casu , nunc naturâ favente , nullibi tamen graviores committunt errores Medici , quam in acutorum curationibus , ut fusè inferius. In chronicis contra , utpote ab effoeta , atque elanguida prorsus solidorum , ac fluidorum natura pendentibus , tota vis sanationis à Medici præstantia , remediorumque energia dependet ; cum in illis nec fortuna nec natura magnoperè possint.

Denique si cuilibet delicatioris palati frequens naturæ in hoc opere mentio displiceat , veluti ea confugium sit ignorantia. Eidem ego respondeo naturæ nomine non intelligere me sapiens quoddam phantasma quacumque vagans , & consilio singula dirigens : sed complexum quendam generalem causarum naturalium , quæ licet consilio destituantur , effectus tamen suos pariunt juxta leges à summo Conditore inditas ; atque ita ordinate , ut quasi summo regi consilio videantur : Seu intelligere me ætherem , à quo omnis est motus ; Vel tandem complexum accidentium essentialium , scil. motum , figuram magnitudinem , situm , quietem , à quibus omnes actiones corporeæ anima dirigente dependent. Hæc igitur est illa natura , quam crebro præsentī opere usurpamus &c.

C A P U T I I.

Manifestantur cause nonnullæ præcipuæ , quæ morborum historiam , sive Medicinam primam hucusque retardarunt.

§. I.

Diximus antecedenti capite , nil aliud nos Medicinæ primæ nomine intelligere , quam exactissimam cujuscunque morbi phænomenon , quæ de-
bitam

bitam & naturalem illorum historiam constituunt , descriptionem. Sed antequam talis instituendæ , atque perficiendæ historiæ regulas tradamus , investigabimus obiter , quid potissimum causæ fuerit , cur eam huc usque debite non excoluerint Medici : Et quare factum sit , ut cum tot ingentia observationum volumina publici juris extent , parum admodum in eadem profecerimus. Et primò quidem distinuit eos ab experientia rectè faciendâ ea opinio , quæ permulgi Recentiores Philosophi nimium abstractionibus mentis tribuentes , putarunt sensuum ductum fallacissimum , rerumque particularium inquisitionem infinitum quid esse , ac sine exitu. Quod falsum esse noverimus , ubi attenderimus accessionem factam bonis artibus solum nostro hoc sæculo , non nisi sensibus & experientiæ debere. Quodque stupeas magis , quam multa sunt , quæ casu docti sumus , maiorem remediorum partem ita inventam scimus , plurimasque res in medica facultate. Quoad reliqua longum esset singula inventa numerare , pulverem tormentarium , magnetis in polos conversionem , telescopiorum usum nonne casus peperit ? Quod si tantum potest casus ; quid est cur id sensibus ordinate progredientibus negemus ? qui quamvis errent interdum , errores tamen suos & indicant , & corrigunt. Distinuit porrò antiquum odium sectæ Rationalis in Empiricam , utpote quam vilem , circumforaneam , & literato Viro prorsus indignam semper existimarunt. Quod quidem recta ratione factum esse , si pro Empirica intelligerent experiundi rationem stupidam , erraticam , non repetitam , in intellectu non fermentatam , adeoque nil aliud eduentem quam conceptus erroneos , & placita monstrosa ; non ita si Empiricam rationalem , sive Empiricam factam literatam , methodo non casu inventam , ab intellectu foecundatam , & directam , & post diuturnam effectuum morborum ex-

plo.

plorationem ad veritatis culmen perductam ; quam meherculè docti Viri semper laudarunt, & tanquam naturæ consonam ad majora promoverunt. Non profecimus admodum in hac historia, quoniam Duce caruimus, qui vel exemplo præiret, vel facem præferret in detegenda per tot ardua, & incerta viarum, & per totidem morborum differentias experiundi methodo. Et quamvis primus Hippocrates eandem subodoraverit, scriptisque publicis consignaverit ; à Medicis tamen vel recepta non fuit, vel ob præconceptas illorum opiniones, & falsa idola in contrariam partem accepta. Medici Rationales quandoque experientiam consulunt, sed ab eadem generalia quædam, atque illa nec benè detecta, nec integre examinata sumunt, reliqua vero in agitatione mentis reponunt, ut rationi suæ accommodent, Empirici licet experientiam perpetuò jactent, illam tamen nunquam recte attingunt ; nam præterquam quod sine luce & methodo eandem aggre-
diuntur, tantam inquisitionis diuturnitatem non sustinent, quanta explorandis morborum effectibus, & exinde præceptis practicis deducendis requiritur ; unde nil mirum, si ex stupido, nebuloso, ac prorsus erroneo experiundi genere, talis quoque Empiricorum praxis oriatur. Nonnulli paucis experimentis, iisque angustis, & obscuris eruditi, super ea philosophiam novam, aut novam Medicinæ theoriam constituunt ; & si quæ sint, quæ illis adamussim non respondeant, modis tamen admirandis ad eas detorqueant, & sufferciunt. Hujus generis sunt Philosophiæ Chymicorum paucis experimentis furno eductis superstructæ ; Philosophia Gilberti *de magnetismo*, Systema medicum Io. Majow *de nitro aëreo*. Denique tot systemata practica super Alkali, & acido ; Triumviratum humorum primæ regionis, Cardimelech, Microcosmetorem, & similibus fundata.

II.

Multi experientiaë rumores affectant, sed prius decernunt quod mente conceperant, quam experientiam consulant, illamque postea talibus decretis mire adstringunt atque pro sui modulo accommodant. Et prout area phantasiaë expolita, aut à præjudiciis occupata fuerit, ita de suis aliorumque experientis variè judicant, propriisque meditationibus aut obscurant aut enervant. Sunt qui Astrologiaë, Magiaë, aliisque superstitiosis, & captum nostrum penè effugientibus disciplinis incumbentes, vera morborum phænomena superstitiosis illarum traditionibus perturbant. Ex his igitur omnibus triplex errorum soboles, sive Medicina falsa triplex sophistica nempe, Empirica, & superstitiosa emanavit.

Porro licet tam copiosa, & ingentia observationum volumina ab Auctoribus congesta fuerint; historia tamen prima cujuscumque morbi parum exinde perfectionis, & incrementi accepit. Nam in peragendis observationibus methodum atque ordinem non adhibuerunt, sed prout faciunt homines in tenebris, qui omnia confuse palpant, & pertentant, donec casu rectam viam inveniant, vel prout homines in Eremita, qui à fortuito rerum occursum consilium capiunt; ordine interrupto, ac præpostero easdem hinc inde petentes atque adnotantes, quid mirum, quod creperam, non verò constantem, & claram effectuum morborum lucem exinde mutuarint, nobisque communicarint? 2. Observationes illæ sunt quædam veluti undæ instabiles experientiaë vagæ, in tribus, quatuorve ægrotis repetitaë, nec ad centenos atque millenos constanti ordine productæ, ut fecit schola Coa. 3. Quamplures licet observationem sapiant, theoriarum tamen formulis sunt adeò turbataë, ac confusæ, ut peritissimi quique distinguere vix possint natura ne loquatur, an homo. 4. Praxis qua usi sunt nonnulli speculativa
magis

magis atque hypothetica fuit, quam ad naturæ methodum comparata. Unde credibile est morbos absolvisse periodos suas, non per leges sibi inditas naturales, & constantes; sed prout à diversis illis praxibus varie fuerunt tractati; id est progressus, exitus, atque symptomata eorundem magis deberi talium Praxium methodis, quam immutabili, & individuae eorundem naturæ. Ità qui pleuritidis curationem per purgantia, aut diaphoretica vehementiora incipiunt (methodum sane infidam atque infausam) quæcumque symptomata post hæc data remedia supervenient, eisdem tribui magis debent, quam genuinæ, & individuae talis morbi naturæ: Quamobrem observationes omnes factæ super morbis contraria methodo curatis, inutiles prorsus erunt ad promovendam historiam naturalem eorundem; utpotè quæ rem aliter ac in se est, & esse deberet, adnotant, & exprimunt. 5. Ob anteceptam à præfatis hypothefibus mentem factum est quoque, ut multa symptomata eisdem non rectè quadrantia omitterentur, multa contra eisdem magis magisque confirmandis necessaria ad libitum fingerentur; Idcirco historia morborum pura, & exacta, id est prout ab ipsa rei natura profluit, & prout ab ipso ægroto nobis describitur, inveniri vix potest in libris, siquidem, ut diximus, morborum descriptiones magna ex parte è cerebro Auctoris, non ab observatione & facto rei prodierunt; multaque symptomata vel ab opinionum licentia, vel ob negligentiam Præticantium talibus morbis adscribuntur, quæ ne per somnium quidem ad eos pertinent, ut quotidianâ constat experienciâ. Id quod vel in sola affectione hypochondriaca manifestè deprehenditur, cujus hypothefis de hepate calido, & Stomacho frigido ut salva esset, & constans, quanta finxerint Galenici, nempe est, quem lateat &c.

III.

Qui de morborum historia per aliarum scientiarum, quibus potissimum delectantur, regulas atque leges differunt, in peragendis observationibus nunquam proficient, & per eas nunquam morborum naturam elucidabunt, ut *cap. I. præsentis libri* fusè tetigimus. Quantum obfuerit historiæ naturali in genere, ejusdemque incrementis, Platonem Philosophiæ suæ inseruisse Theologiam, sive de rebus philosophicis per ideas abstractas, & theologicas judicasse, Aristotelem logicam &c. inter cæteros longè conqueritur Cl. Verulamius. Ità in re nostra, cum elapso sæculo dialectices doctrina summo opere floruisset, Medicique de historia, & curatione morborum, per austeras illius leges differuissent, quantum à veritate aberrarint, vel exinde liquet, quod post susceptos tam ingentes de re medica labores, non res novas, aut novarum rerum indicia, sed quæstiones ex quæstionibus, & ex argutiis fallacias inutiliter attulerunt, remque medicam ad sophistas prorsus relegarunt. Sed quod ad dialecticam spectat, hæc licet in artibus & rebus civilibus, quæ in opinione fundamentum habent, optimè adhibeatur, naturæ tamen subtilitatem difficulter attingit, & in historia naturali ad errores confirmandos potius, quam evellendos conducit. Unde non immeritò D. Gregorius Nyssen. *Omibus perspicuum est, ait, dialecticas argutias pares in utramque partem vires habere, tam ad everisionem veritatis, quam ad accusationem mendacii; quo fit, ut ipsam veritatem, quando tali arte profertur, habeamus suspectam ut plurimum, quasi istius solertia mentis nostræ oculos perstringat, & à veritate avertat: hæc ille.*

Quamvis multi observationum rei que medicæ Scriptores dictis de causis parum contulerint elucidationi, & incremento historiæ morborum; singulis

lis tamen ætatibus, & potissimum hac nostra, atque antecedenti, non defuerunt nonnulli, qui vel optimo præditi judicio, vel sub optimis eruditi præceptoribus, vel in legendis Hippocratis libris de rei veritate admoniti, in peragendis observationibus optimè se gesserunt, & per præcepta practica longo usu confirmata tum historiam prædictam, tum praxim ipsam summopere illustrarunt. Inter hos recenseri possent Duretus, Hollerius, & Jacotius, Ballonius, Tozzius, Martianus, Sydenhamius, Septalius, Mortonus, Mangetus, Valescus de Taranta, Tulpius, Nicolaus Chesneau, Franciscus Rubeus Genuensis, Riverius, Moreus Italus de febribus, Jodocus Lomius, Walschmidius, aliique hisce Analogi, quos tanquam veros Practicantes Juvenibus imitandos anteponimus.

C A P U T III.

Traduntur regulæ instituendi, & promovendi historiam morborum, ab eademque deducendi aphorismos curativos.

§. I.

Scholæ Medicæ quæ floruit apud Coos, summa fuit semper apud omnes Medicos auctoritas atque existimatio. Neque sanè immeritò, nam sive rei tractatæ pondus atque methodum, sive rerum inventarum copiam spectes, scholas omnes hac in re superasse profectò fatendum. Inter cæteros eximios Viros peperit Hippocratem ex Asclepiadeorum familia oriundum, vigesimum à Jove, decimum octavum ab Æsculapio, & nonum à Rege Chrysamide. Hic scholæ illius vestigia secutus in observatione fuit multus, in historia morborum fideliter exacteque delinean-

lineanda diligentissimus, in stabiliendis demum præceptis practicis longo usu confirmatis supra cæteros mortales sapientissimus, ac fermè mirabilis. Methodum hanc præceptivam, aphoristicam & gravem non alia de causa ità constanter in singulis suis libris retinuisse puto, quam ut nobis tacitè subindicaret, illam præ cæteris tum augendæ, tum confirmandæ Medicinæ fore peropportunam. Cæterum cum præsci Medicinæ Parentes nobis apertè non significaverint leges cautionesque talia determinandi præcepta, neque ingentem observationum sylvam, è quibuseducta fuerunt, reliquerint; arbitror sanè illos æquè nobiscum egisse, ac solent in elevandis Obeliscis, aut ædificiis construendis Architecti; hi pro talibus perficiendis Operibus scalas, trabes, funes, & innumera alia ædificandi adhibent instrumenta; Opere absoluto omnia submovent: undè Posterì licet ædificiorum magnificentiam admirentur, ignorant tamen eisdem perficiendis adhibita instrumenta. Juvenes suspiciunt & admirantur divini opera Hippocratis, sed quibus gradibus ad tantam pervenerit sapientiam, quibusve instrumentis usus fuerit in ædificio tam nobili construendo ignorant ac stupent. Nos, quoad tenuitati nostræ licebit, proximis capitibus hæc omnia elucidare conabimur, indicabimusque vias, olim ab Hippocrate in usu forsan habitas ad promovendam perficiendamque Medicinam per observationes, historiam & præcepta.

II.

In efficienda alicujus morbi historia quatuor sunt potissimum necessaria; primò scilicet infinita particularium observationum acquisitio; secundò earundem dispositio; tertio maturatio ac digestio; quartò demum ex iisdem abstractio præceptorum, & axiomatum generalium. De his omnibus sigillatim agemus.

Infinita particularium exploratio, & descriptio prima basis est historię morbi de quo tractare quis

L

velit,

velit. Hanc igitur tentare primò debet ejusdem Historiographus, pluresque annos impendere in copioso observationum numero comparando; tuncque nihil cogitet neque de afferenda ornato dicendi genere Lectoribus delectatione, neque ægrotis utilitate, sed tantummodò ut tanta particularium copia congeratur quanta sufficit ad vera deducenda axiomata statuendamque ideam claram, naturalem, & perfectam systematis morbi tractati. Observationes describat stylo rudi, & incompto, id est iisdemmet loquendi formulis, quibus ægrotantes nobis suas exprimunt affectiones; Minima quæque adnotet, quantumvis vilia, aut inutilia videantur; Nihil de suo addat, id est quod illi vel subtilis disputandi ratio, vel inanis eruditionis species possent suppeditare, sed tanquam Scriba fidelis leges à natura latas diligenter colligat, iisdemque prorsus morbis, quibus locuta est natura, describat; atque ità prorsus se gerat, ut fieri solet in Civilibus, in quibus tunc optima sunt judicia, cum minimum licentiæ, aut eloquentiæ Oratorum tribuitur, sed in testibus omnis opera consumitur; ità judicia quæ de morborum natura proferuntur tunc optima erunt, cum ab evidentibus coacervatisque prodierunt experientiæ testimoniis, ac ne minimum ab Auctorum licentia fuerint alterata, in quorum quidem testimoniis libido, & præjudicium prævalent, rerum autem testimonia, & responsa interdum obscura, & perplexa, sed incorrupta semper, ac sincera.

Rude hoc, & incomptum scribendarum observationum genus, nec non longa mora in iisdem acquirendis notandisque, puto quod legentem æquè, ac scribentem deterrebunt, eisque molestè videbuntur, & inutiles. Sciant tamen, talium observationum aggregatum esse quoddam veluti horreum five promptuarium rerum in morbis notatarum, in quo quidem non est cum voluptate permanendum, sed tunc descendendum, cum aliquid, aut ad constructionem

nem axiomatum, aut ad curationem morborum hauriendum sit. Neque quidpiam magis historiæ naturalis medicæ veritatem, fidelitatemque labefactavit, quam libido Auctorum in eadem exornanda novis, & elegantibus loquendi formulis, subtilibus speculationibus, copiosis Auctorum citationibus, similibusque Lectorum gratia excogitatis. Expedit itaque infantiam Medicinæ sub historia, & narrativa casuum, quasi nunc primum ea nascatur, tractare; nam quæ in libris hodiernis tanquam per nubem pellucet morborum historia, ea indiget expurgatione, qua Philosophiam indigere jamdudum notavit Franc. Baco fol. 48. *Satis scimus, inquit, haberi historiam naturalem varietate gratam, diligentia sæpius curiosam; si quis tamen ex ea fabulas, & antiquitatem, Auctorum citationes, inanes controversias, superstitionem, philologiam denique & ornamenta eximat (quæ ad convivales sermones, hominumque doctorum noctes potius, quam ad instituendam Philosophiam sunt accommodata) ad nil magni res recidet.* Hæc ille.

Ad complementum veritatis historiæ primæ cujuscumque morbi, necesse est, ut Historiographus in peragendis observationibus non solum adnotet minima quæque accidentia de die in diem in morbo apparentia, eorumque vehementiam, progressum, & exitum in melius, vel deterius; verum etiam minimas quasque circumstantias temporis, & loci, in quo fiunt observationes, constitutionis anni, causarum antecedentium, & præsentium, methodi & remedium adhibitorum; verbo dicam rerum omnium, quæ morbum antecedunt, concomitantur, & consequuntur. Nam quæcunque vel minima circumstantia, quæ negligitur, solet totius observationis effectum morari, aut perturbare, quin etiam veram historiæ seriem interrompere. Hæc, inquam, omnia adeò diligenter describenda sunt, ut si quid dubii, aut præter spem in aliqua observatione supervenerit, re-

riceri, aut supprimi non debet (quod sanè vitium commune ferè est omnibus Observationum Scripto-ribus) sed planè & perspicuè describi titulo **MO-NITI**, aut **NOTÆ**. Veritatem enim aut falsitatem experimentorum, veritas, vel falsitas axiomaticum paulò post manifestabit. Imò quo magis de veritate, integritateque observationis constet ipsemet obser-vandi modus exponendus erit, ut ita liberum sit ho-minum iudicium in examinando utrum methodus il-la observandi fida sit, vel fallax; nec non ut excitet ingenium eorundem ad inveniendas methodos accu-ratiores. Denique nil magis conducit hujus historiæ perfectioni, quam ut hæc particularium sylva valdè abundans sit & fertilis; nam ita facillimè, & viâ ma-ximè expeditâ tentabitur inquisitio, & axiomaticum constructio; secus verò si sterilis fuerit, & immatura.

III.

Postquam debitum tempus in peragendis obser-vationibus insumpserit Historiographus, & per an-nos quamplures morbi tractandi naturam diligenter examinaverit, & hæc omnia scriptis exactè manda-verit; tunc dispositionem aliquam tentare debet, & Empiricam merè stupidam ad gradum Literatum sensim promovere. Tales etenim observationes ve-luti literæ Alphabeti licet per se inutiles sint, variè tamen collectæ, & inter se collatæ ac dispositæ ve-rum naturæ idioma constituunt. Dispositio in eo po-tissimum consistit, ut res majoris momenti per titulos & locos communes separentur, & quicquid obser-vando compertum est, collocetur debitè sub titulo sibi appropriato. v. g. Postquam mille vel bis mille observationes de Colica fecerit Historiographus, di-vidat aggregatum illud observationum in signa Dia-gnostica & Prognostica, constantia, & inconstantia, Causas varii generis, & variè influentes; Constitu-tiones anni tunc temporis prædominantes; Sympto-mata morbum perpetuò concomitantia, & eundem
passim

passim derelinquentia; Eventus faustos atque infau-
stos indicationum in morbis sumptarum; Eventus
faustos, vel infauostos remediorum præscriptorum;
Fiantque hujusmodi alii articuli, quos inquisitionis
articulos appellabimus; Et quod in peracta jam hi-
storia rebus determinato titulo signatis accommoda-
tum erit, iisdem subscribatur, ut ita adhibitis debitis
historiæ separationibus, inductio ad constitutionem
axiomatum, sive præceptorum generalium fiat ordi-
nata, & sine fallaciis &c.

I V.

Methodus digestionis nil aliud sibi vendicat,
quam ut præfata particularium experientia erratica
& indigesta, factis debitis divisionibus, & rejectio-
nibus evadat tandem ordinata & digesta; sive ut res
quæ dubiæ sunt fidei, inconstantes, & communes
aliis quæ videntur similes, cautionibus opportunis
muniantur, omninò falsæ rejiciantur, & sic deinceps.
Diuretica in morbis pectoris generaliter optima
sunt, rejectis tamen diureticis acidis, quæ noxia &
infida, pulmonemque erodentia, ac sanguinem in eo
figentia, ut experientia constat. Kina Kina est re-
medium profectò herculeum in curatione Intermit-
tentium; dummodò tamen non detur, si aderit suspi-
cio inflammationis alicujus visceris, vel abscessus
interni, vel etiam morbose partis alicujus debilitas,
& dispositio; nam talibus in casibus non tollit, sed
auget febrim, omnemque morbosam materiem in
affectum locum deponendo, ac figendo, inflamma-
tiones lethales, ac demùm gangrænam producit.
Utilis quoque Kin. Kin. usus in intermittentibus
est; dummodò tamen non præscribatur in principio
earundem, crudis adhuc existentibus humoribus; in-
terdum namque febrim non tollit, & si tollit, paucis
interpositis diebus denuò redintegrat; & quod his
pejus est, novos morbos frequenter producit, asthma-
ta scilicet, hydropes, dysenterias, rheumatismum,

suppressionem consuetarum evacuationum, similesque alios, ut maturâ Recentiorum experienciâ comperum est. Ad demulcendos vehemente spartium dolores insigne remedium est bezoarticum joviale; momento namque impetum spirituum & salium furentium coërcet: Cave tamen, ne dolores illi podagrici sint, aut venerei, vel similes, quorum detenta materies peiores morbos posset excitare: Cave pariter, ne illud exhibeas in nervorum, & nonnullis gravibus capitis morbis v. g. apoplexia, paralyfi &c. quippè quod nervis, & cerebro infidum est ac noxium. Eodem prorsus ritu procedendum est in muniendis per debitas cautiones rebus majoris momenti historiam antedictam constituentibus v. g. signis diagnosticis, prognosticis, symptomatis præcipuis, causis cujuscumque generis &c. Inductio namque quæ fit per simplicem enumerationem nullis additis cautionibus, rebus dubiis, & analogiam habentibus cum phænomenis alterius morbi, sub cuius specie illudunt; vel rejectionibus falsarum, & omninò inconstantium, imperfectè concludit. Contrà inductio laudata est Verulamio teste, quædam demonstrandi forma, quæ sensum tuetur, mentem illustrat ac perficit in conclusionibus rectè deducendis, naturæ imminet, ac ferè immiscetur.

V.

Comparatâ jam sufficienti particularium copia, eademque debitè ordinata, separata, ac digesta: Observator demùm iudicio suo uti, & de constituentibus præceptis generalibus, summam & pondus artis re vera continentibus cogitare incipiat. Atque si alicubi, hîc sanè opus est mente velut igne quodam divino, qui vastam hanc, & caliginosam particularium Eremum tam fallaci rerum, signorumque similitudine, causarum implicatione, viarumque ambiguitate interceptam virtute sua irradiet; ut ità nos iudicium cõhibentes & sustinentes, gradatim ascenden-

dentes, & rerum morbosarum veluti montium juga unum post aliud constanti labore superantes, perveniamus tandem maturè ad summities naturæ, in quibus & statio serena, & verus morborum prospectus, & ab eodem ad praxim facilis, mollique clivo duccens descensus.

V I.

Præcepta generalia Antiqui nomine aphorismi significabant. Hi tanquam indices viæ regiae & tanquam tabulæ naufragii securæ & stabiles in superandis arduis morborum curationibus, non nisi à Viris doctissimis longo senio, sed longiori praxi penè confectis, quique habebant mentem satis fixam atque intentam ad differentiarum subtilitates observandas, in dubitando patientiam, in asserendo cunctationem, in disponendo prudentiam &c. olim tractabantur. Hodie vel vilissimus Pharmacopæi servulus, jus in Medicina dicendi per aphorismos & sententias sibi arrogat. Hodie ab uno vel duobus experimentis, tanquam per jocos factis, propositiones generalissimæ à Medicis decernuntur; quanto id præstantissimæ artis detrimento, Medicorumque dedecore, vel me tacente, quilibet abundè cognoscit. Sed ad rem.

Observator postquam in copiosa observationum sylva sat superque se exercitaverit, & Abecedarium naturæ morborum optimè didicerit, non debet ad maximè generalia advolare via compendiaria, & præcipiti, ad naturam impervia, disputationibusque proclivi; sed ascendendo, & descendendo, massam particularium sufficienter penetrando, sensim denique & continenter ad eadem pervenire, ab iisque postea propositiones medias & axiomata deducere. Hujusmodi abstractiones à particularibus non rectè cognitæ, nec debitè examinatis ad generalia modò affirmativa, modò negativa abundè observantur in scriptis Recentiorum. Henricus Scretæ observatis aliquoties in visceribus nonnullorum maligna, aut inflamma-

matoria febris extinctorum inflammationibus & abscessibus, non dubitavit asserere, omne genus febrium à latentibus partium inflammationibus produci. Et quoniam ab eodem fonte hæcticarum quoque originem deducit, in his pariter diaphoretica & aperientia varii generis perpetuò præscribit, quò suppositas latentes inflammationes, abscessusve dissolveret. Verè quidem, dum à talibus causis hæticæ fiunt; non ità tamen dum ab aliis longè diversis utpotè sudoribus nimis, à gonorrhæa simplici, & fluore albo, à lactatione nimia in Nutricibus, dysenteria & diarrhæa, diabete, salivatione nimia, nimia pariter diæta, vigiliis nimis, & exercitationibus, similibusque producuntur. Quo in casu non latentes abscessus, ut *Secreta* arbitratur, sed nimia succi nutritii subtractio hæticas fovet; & prout variæ erunt tales causæ, ità curatio hæcticarum variare debebit. Plures hujusmodi intempestivas abstractions à particularibus, recensere supersedemus, quippè quæ satis obviæ sunt in libris hodiernis.

Axioma ut stabile sit, ac perpetuum fieri debet ad mensuram particularium, à quibus elicitur; iisque nec altius, nec inferius, sed quantum patitur ipsorum particularium vis, veritas, & amplitudo; id est nec ità altum ut desinat in abstracta, & inania, nec ità angustum, ut nulla facta abstractione in ipsa particularium confusione, stupidateque hæreamus. Fiat igitur aquarum more, quarum ascensus in fontibus tantus est, quantus fuit descensus è clivo, undè oriuntur. In hujusmodi abstractionibus curandum præ cæteris, ut mens per continuum ad particularia intuitum à prudentia dirigatur, nec sibi permittatur, utpotè quæ ex natura sua facillimè attollitur in abstracta, mediis rectè non consideratis. Ad hanc amussim facti omninò sunt Hippocratis aphorismi, præsagia, Coacæ, & reliqua ferè divini Senis monumenta, nobisque pro modulo esse debent in novis atque novis
insti-

instituendis axiomatibus; Quibus hodie summopere
 redundaret ars nostra, si per ætates jam elapsas natu-
 ræ utero adhærens saluberrimum observationum lac-
 perpetuò fuxisset; sed quoniam ab utero naturæ a-
 rculsa fuit, & in scholis disputationum educata; quid
 mirum igitur, si illam hodie variatam habeamus non
 uctam? Quid mirum pariter, si quæ post scholam
 Coam Arabes, & nonnulli inter Latinos indocti, ac
 contentiosi adjecerunt, nil aliud re vera sint quam
verba otiosorum senum ad imperitos Juvenes?

V I I.

Cæterum nil magis ad veritatem axiomatum con-
 ducit, quam exacta, ac prorsus austeri symptomatum
 omnium ut ut minimorum, ut ut vilium, ac pe-
 è inutilium in morbo observatorum descriptio.
 Et mehercule nil magis historiæ morborum perfe-
 tionem progressusque retardavit, quam præpos-
 tum Medicorum studium in notandis, amplificandis-
 que iis quæ latè patent; negligendis è contrario quæ
 obscura, aut vilia videntur. Natura nil frustra mo-
 tur, minimaque sunt sæpiùs magnarum rerum initia,
 & minima quoque ad notitiam grandium nos condu-
 unt. Flatus pedendo emissi judicantur motus viles,
 & nullius ad curationem momenti, & tamen si in
 dysenteria flatus, qui prius non aderant, per infe-
 riora exire incipiant, brevi sanitatem promittunt,
 et nos aliquoties observavimus. Iliaco pessimè ha-
 centi si flatus multi, & foetidi pedendo erumpant,
 brevi mortem minantur, quale exemplum vidimus
 Romæ an. 1693. in Iliaco sexagenario. Si Puer fre-
 quenter manu ventrem contrectet, vermium ibidem
 entium indicium est. Quibus circa dentes in fe-
 ribus quidam lentores nascuntur iis fortes fiunt fe-
 res. Hipp. sect. 4. aph. 53. Nares rubras habentes
 forici sunt corpore. Hipp. epidem. Sudor multus
 er somnum citra causam manifestam factus, copio-
 ore alimento corpus uti significat, quod si cibum

non affumentis hoc accadat, vacuatione indigere significat. Hipp. *sect. 4. aph. 4*. Quamplura hujus generis si inter curandum appareant, prætermittuntur à Medicis tanquam inutilia, & exigui momenti; cum talia re vera non sint, sed lucifera æquè ac fructifera, ab iisque diagnoses, prognoses, indicationesque curativæ æquè benè deducuntur, ac à rebus patentioribus, majorisque momenti &c.

C A P U T I V.

De Erigendis Academiis promovendæ Praxeos gratiâ

S. I.

CUm opus antea delineatum ob ingentes labores, multamque meditationem quam sibi vendicat, non unius, aut paucorum hominum, sed integri coetus doctorum Virorum negotium sit; necessarium fore putamus, ut Principes in Urbibus suis præsertim celebrioribus, quibusque ingentia extant Xenodochia, Medicorum Academiis promovendæ Praxeos gratiâ per historiam observationesque excitent. Non absimili ratione, qua reliquis hoc sæculo tum artibus, tum scientiis, illorum liberalitate factum videmus. Tale Medicorum Collegium, sive Academia Practica in duo veluti membra distinguenda est, quorum alterum legendis libris morborum observationes continentibus incumberet, alterum contrà, novas quotidie institueret, & adnotaret. Et quoad primum (quod vocabimus membrum literatum) illorum Auctorum libros sibi legendos proponat, qui morborum historias non paradoxas, non raras, non admirationis movendæ causâ traditas exponunt; sed morborum frequenter occurrentium fideliter,

liter, & ad vivum delineatas, & in quibus Auctor ille adnotaverit constitutionem anni, causas morbi antecedentes, five occasionales, ortum, progressum, & declinationem ejusdem, symptomata de die in diem succedentia, mutationem symptomatis unius speciei in symptoma alterius singulis morbi temporibus; Quid boni, aut mali ægroto supervenerit à cujuslibet novi symptomatis adventu, post quælibet data remedia, quovis morbi tempore, post quamlibet medendi methodum &c. an scilicet sanitas, vel mors, diuturnitas morbi, vel brevitās, aut potius mutatio illius in morbum speciei longè diversæ, ac prorsus remotissimæ? Unicuique membri hujus literati Sodali, unus duntaxat morbus, tota sua vita tractandus committatur, in quo quidem negotio hac ratione se gerat: De pleuritide v. g. tractaturus legat omnes historias pleuritidum ab Observatoribus, aliisque doctis Medicis descriptas, easque in manuscriptum aliquod de industria ad id comparatum adnotet. Adnotatas iterum atque tertio perlegat, attentè consideret, & tandem investiget sequentia. Naturam, five ideam morbi in genere, signa diagnostica, & prognostica, monita & præcepta generalia, medendi methodos accuratiores, remedia selectiora ac fermè specifica, symptomatum, atque morborum mutuas inter se transmutationes, diuturnitatem vel brevitatem eorundem, naturæ conatus, methodum, & ordinem in expulsionem materiæ morbosæ, aliaque magis præcipua, paulò ante, & fusius cap. antecedenti animadversa; singulaque in suas classes, five titulos magis principales dispertiat, & adnotet, prout etiam antecedenti capite significavimus. Ità v. g. percurrendo singulas historias pleuritidum, deprehendet, Pleuritides ficas ac sine sputo difficiles esse, & perniciosas. Omne sputum non solvens dolorem, malum, solvens verò, bonum. Dolores lateris in senibus ut plurimum lethales, præsertim quia ob vires
jam

jam fractas expurgare nequeunt. Qui purgant in acuta, & nimis inflammatoria pleuritide, tenentur lege Aquilia; sputum enim supprimunt, inflammationem adaugent, viamque sternunt ad phthisin, & suppurationem. Purgantia in morbis pectoris generaliter noxia, præsertim si ii inflammatorii fuerint, utilia è contra diuretica, & sputum moventia, & balneationes pedum &c. Sanguinis missio repetita, & exinde haustus decocti pectoralis, quantum fieri poterit calidè sorbillati pleuritides vel pertinacissimas, ac ferè strangulatorias brevi solvit. Qui laborant alvi fluxu in pleuritide, plerumque intereunt. In pleuritide dolor ut plurimum ascendit ad jugulum, præcordia, dorsum &c. Qui sæpè fit pleuriticus, sæpè moritur ex pleuritide, vel peripneumonia. Quò citius apparet sputum in pleuritide, eò citius curatur. In pleuritide maligna tutius erit sanguinis missionem omittere. Potus frigidi multos enecant pleuriticos, ut ut Medici mortis causam aliis occasionibus attribuant. Hæc aliaque innumera talibus inveniet in historiis, quæ quamvis erraticæ, & indigestæ, semper tamen continent quidpiam naturæ mineram redolens, ejusque legibus adamussim respondens.

Methodum illustrandi, amplificandique historiam morborum per observationes è libris petitas ideò tradimus, ne tot naturæ officinæ eductæ merces, parcius & uberius, prout Authores illi solidioris, aut levioris fuerunt judicii, conscriptæ jacerent, totque congesti doctissimorum Virorum labores ad perpetuam oblivionem damnarentur. Imò cum vires unius vix sufficiant tantæ alicujus morbi provinciæ illustrandæ, aliis quoque una nobiscum incumbendum, ut tanquam per Procuratores & Mercatores undique conquirantur, & afferantur infinita particularia. Quod ipsum subodoravit etiam Galenus, expressitque sequentibus verbis *de subfigur. empir. cap. 9. Cum enim, ait, unius hominis vita ad omnium inventionem suffi-*
cere

ocere nequeat, longi temporis observationes historia colligit, ut ejus beneficio, tanquam ex multis tot sæculorum hominibus unus efficiatur eruditissimus: hæc ille.

II.

Alterum Academiæ membrum (quod dicemus Practicum) totum se in exquirendis de novo, notandisque morborum observationibus collocare debet, & eodem prorsus ritû hac in re se gerere, quo membrum literatum supradictum, scilicet. Quot fuerint membri hujus sodales, totidem morbi ab unoquoque illorum tractandi sunt. Quomodò facienda sit morborum historia per observationes ab ægrorum lectulis petendas, & quomodò ab iisdem deduci debeant aphorismi, sive præcepta generalia superiori capite fusè tetigimus, eòque Lectorem remittimus. Sed ut res clarius constet, quæ inibi uberius disputavimus, summatim hîc complectemur. Et quoniam historia morborum in eorundem symptomatis, sive phænomenis pro tempore apparentibus consistit. Debet Historicus omnes animi vires intendere in iisdem ut ut minimis ad vivum, sive prout sunt, & prout ab ipso ægro referuntur, delineandis; Qua in re quantum peccaverint hucusque Scriptores, libri illorum aperte fatentur; De morbo enim aliquo tractaturi libros, & phantasiam propriam consulebant, neglectâ prorsus experienciâ, & libro naturæ: undè symptomata quæ morbis adscribebant, quid mirum si nos in praxi vel non observemus, vel potius longè diversa ab ipsorum opinione. Debet 2. inquirere, ac post longas inquisitiones determinare, quæ symptomata sint constantia, ac veluti diagnostica perpetua morbi tractandi, eaque distinguere à fortuitis, communibus aliis, & pendentibus potius à diversa medendi methodo, concursu causarum penè infinito &c. quam ab ipsa morbi natura. Debet 3. adnotare, quæ indoles, quæ vehementia, qui progressus & exitus symptomatum, quæ demum unius in aliud mutatio singulis

gulis morbi temporibus appareat. 4. Quæ facies, quæ vehementia, qui progressus & exitus, quæ tandem mutatio in melius vel deterius in ipso morbo succedant, post cujuscumque symptomatis adventum, aut recessum. 5. Quæ symptomata recedant, quæ augeantur à quovis adhibito remedio, & à quacumque medendi methodo, quâ uteris singulis morbi temporibus. Hæc eadem observanda pariter sunt in ipso morbo principali, post quælibet scilicet remedia, & methodum præscriptam. 6. Quæ symptomata comitantur morbum usque ad finem, & qua vehementia, quovis illius tempore; E contrario quæ brevi illum deferunt, & quo illius tempore. Demum qui eventus observantur in morbo dum illum deferunt, vel quando iterum regrediuntur. Debet 7. horum omnium inquisitionem ad centenos atque millenos ægrotantes perducere, ut ità de rei veritate certus omninò fiat, axiomata generalia facilè constituat, ipsaque ars Medica, tanquam planta quædam vivax, ac vegeta, suisque inhærens radicibus perpetuò crescere possit & confirmari. Eodem tempore quo phænomenis morborum observandis notandisque incumbit Historicus, cogitare quoque debet de perficienda sigillatim historia causarum, signorum diagnosticatorum, indicationum solidarum sive methodi curativæ, remediorum specificorum, aliorumque ad essentiam morbi tractandi spectantium; de quibus nos inferiùs propriis capitibus differemus. Atque hæc erunt Topica præcipua, sive articuli inquisitionis novorum operum in amplificanda morborum historia per phænomena sua, aliaque recensita. Qua quidem in re quam oscitanter se gesserint Medici, præsertim hoc sæculo, pluries ac ferè ad nauseam hoc opere animadvertimus. Undè Medicinis illorum apprimè mihi videtur quadrare prisca fabula de Scylla, quæ speciosæ Virginis vultum, pectusque referebat, circa uterum tamen monstra latrantia succingebantur.

Ità

Ità Medicinæ hodiernæ quamplures, aspectu & apparatu exteriori, non solum speciosæ & plausibiles videntur, sed magna de se promittunt; cum verò ad utrum illarum, sive ad partes generationis ventum est, nec Praxeos fructus producant, nec novam lucem inveniendorum fructuum aperiunt, aut indicant, sed latrantes quæstiones, horrida opinionum monstra, rerumque antea inventarum repetitionem ad nauseam usque conferciunt. Expertus igitur, fateare; artem enim experientia fecit exemplo monstrante viam, teste Manilio: Et in Medicina majorem vim habet experientia, quam ratio, ratio contrà majorem quam auctoritas; idque præter morem rerum legalium, in quibus auctoritas, & decreta Patrum pluris habentur, quam quælibet rationum momenta &c.

III.

Antequam dicendi finem faciam, præfanda essent nonnulla de hujus Academiæ legibus. Sed hæ non multum diversæ sunt ab aliis doctorum Virorum coetubus, præsertim quoad generalia instituta. Quod ad particularia id unum præ cæteris monendum puto, ut scilicet unicuique Academiæ tam Practicæ quam Literatæ Sodali unus duntaxat morbus toto suæ vitæ spatio tractandus modo supradictò committatur; postulante id potissimum rei magnitudine, & necessitate. Etenim cum in comparanda particularium sylva modisque recensitis disponenda, digerenda, determinandaque multum temporis impendatur, multumque meditationis, prudentiæ, sedulitatis, judicii, cunctationisque requiratur; aperte constat minus hominis vitam, vix ac ne vix quidem futuram satis ad unum duntaxat morbum perfectè illustrandum. Undè qui plurium assumeret negotium, fieri vix poterit, quin ob angustias temporis in turpe vitium incidat ab aliis impunè, indoctè, & inutiliter transcribendi, plura ad arbitrium fingendi, onerosa

sa volumina, quæ artem ostentant non augent, congerendi; longæque inquisitionis rædio in eos delabatur errores, in quos majores nostros incidisse, pluries hoc opere subindicavimus. Quamobrem non abs re factum fuisse puto ab Ægyptiis, dum unicuique Medico unum duntaxat morbum curandum præscribebant.

Statuto tempore, & saltem semel in mense convenire simul debent Academiae Sodales, Censoribusque examinandas proponere observationes antea-ctas. Censores creantur ex Sodalibus Seniores, doctiores, judicio maturi, & longa praxi exercitatissimi. Penes hos jus esto corrigendi quicquid peccatum fuerit contra leges historię, & methodum eidem perficiendæ præ cæteris opportunam. Reliqua ad amplitudinem splendoremque tum Academiae, tum praxeos pertinentia decernuntur à doctis Viris, qui pro tempore simul erunt conventuri.

C A P U T V.

Solvuntur argumenta, quæ nobis objici possent.

§. I.

PLura contra hoc nostrum de historia morborum institutum objici possent à doctis Viris. Hoc esset præcipuum. Morbi sunt effectus quidam confusi, instabiles, inordinati, motusque naturæ destitutæ, ac se defendere nescientis; undè qui ordinatam, & stabilem de illis absolvere conaretur historiam, inanem cum iis, qui Sisiphi saxum volvunt, operam luderet. Egregium profectò argumentum, sed contra experientiam. Nam si tentatum jam hoc opus tantæ sui gloriæ videmus ab Hippocrate, cur ab aliis fieri non

non possit, non video? Porro quotidiana Nostrium omnium experientia nil magis constat, quam morbos æquabilem quandam, certam, & individuum in moribus periodisque suis constantiam servare; certas pariter in progressibus, maturationibusque regulas. Et sicuti hæc omnia oriuntur à specifica quadam, & cuilibet propria exaltatione, sive ut dicam specificatione humoris peccantis; ita necessario tales specificationes debent habere certos, & individuos invasionis, maturationisque modos, una cum symptomatis easdem concomitantibus, toto, quod ajunt, cælo differentibus à modis invasionis maturationisque cum affectis symptomatis aliarum exaltationum humoralium in aliis morbis. Suntque hæc humorum in morbis nonnullis specificationes ita constantes, ut qualemcumque demum partem morbus occupet, & qualemcumque personam induat, semper tamen manifestatur per characteres quosdam specificationi suæ individuos, ac indivulsos. Exemplo res fiet clarior.

I I.

Specificatio illa, sive determinata humoris, quæ tertianam intermittentem producit, affectio, maxime profecto differt à specifica affectione humorum hysteriam, luem gallicam, reliquosque morbos producentium. Ex vi specificationis morbosæ humoris tertianarii, tertiana febris tum antiquis, tum nostris temporibus ita progreditur. Incipit cum rigore, & vomitu, mordaci calore urit; 12. horis particularis accessio finitur, septenis circuitibus accessio universalis, sive totus morbus (dummodò Medicus non erraverit in methodo.) Purgationem & phlebotomiam in principio respuit; accessio particularis sudore ut plurimum terminatur; non nisi elapso 14. die febrifuga patitur, urina lateritio colore, sive impensè rubicundo tingitur, estque talis color signum fere pathognomonicum hujus, aliarumque intermittentium, & sic de reliquis. De hac urina obiter no-

tandum, me repetita didicisse observatione morbos omnes, in quibus illa apparebit, si non omninò, saltem magna ex parte produci à fomite febribus intermittentibus specifico. Nec mea me fefellit opinio; sæpè namque observavi periodicos quosdam dolores, aliosque morbos periodicè se exacerbantes (quasi essent soboles febrium periodicarum) præfatam urinam lateritio colore, sive impensè rubro tinctam, comitem habere; irritisque aliis remediis per diuretica, incidentia, amaricantia, & febrifuga prudenter, id est tempestivè, & cum diureticis, aut purgantibus mixta, more febrium intermittantium feliciter curatos esse. Quod de tertianarii humoris specificatione diximus, intelligendum quoque de reliquis aliorum morborum; constat id clarè in hysteria. Hysteria sicuti à specifica quadam, sibi que propria humoris exaltatione producitur; ità remediis sibi præ cæteris familiaribus curatur, invaditque patientem symptomatis sibi maximè frequentioribus gulæ scilicet strangulatu, passionibus cordis, sensuum oppressione, motibus convulsivis tum abdominis, tum reliquarum corporis partium, sensu frigoris in vertice capitis, (quod inter maxima recenseto hysteriarum diagnostica) refrigeratione extremorum.

Præfata omnia succedunt, quando hystericus humor hinc inde vagatur, nec dum sedem fixit; at si contingat, ut aliqua in parte consistat, morbos producet unà cum symptomatis, tali parti præ cæteris essentialibus. Ita si caput occupaverit, vel apoplexiam, vel dolorem, vel alios capitis morbos simulabit; si nervorum systema, motus convulsivos. Si cor, palpitationes & angores. Si pulmones, tussim, asthma, & reliquos illius morbos. Si colon intestinum, dolorem colicum pertinacissimum. Si renes, aut lumbos, dolorem nephriticum adamussim simulabit. Si vesicam, urinæ suppressionem. Si ventricu-
lum

lum aut intestina, vomitum & diarrhæam, & sic de reliquis. Quamobrem si Medicus valdè sagax, & doctus non fuerit, nesciveritque causam specificam unius morbi sæpissime ludere sub persona alterius longè diversi, putabit morbos antedictos à causis sibi, vel affectæ parti propriis productos esse, præscriptisque vulgaribus remediis laterem, ut ajunt, lavabit, ægrosque magnis afficiet incommodis. Cum re vera illi à fomite hysterico immediatè pendeant, irritisque quibuslibet remediis per sola antihysterica momento temporis curantur. Idem de lue gallica, & reliquis hujusmodi morbis magis principalibus sentimus, ut fusè inferius *cap. de causis*.

III.

Porro tanta est morborum in motibus suis constantia & ordo, ut non solum in invasione, & progressu ordinem servant, verum etiam in declinatione & exitu. Ideò videmus ex causis morbosis maturationem, depurationemque suam absolvere, alias spatio horarum, alias dierum, aut mensium, alias annorum: & si valida fuerit natura interdum sponte sua, & absque medicis auxiliis desinere. Ita tertiana exquisita teste Hipp. & experientia, si sibi permittatur quatuordecim diebus terminabitur; tantum enim temporis insumit tertianarii humoris specificatio, ut ad depurationem perveniat. Et qualemcumque adhibueris methodum, qualiacumque præscripseris remedia, ut ante statutum illud tempus tertianam eradicet, irrita erunt omnia. Neque mihi objicias usum febrifugorum, quibus eam veluti in ovo jugulare contendunt rudes Medici. Fateor talia interdum succedere. Sed quid. Paucis interjectis diebus, vel ipsa erumpit ferocius, vel ipsius loco quamplures gravissimi morbi, asthmata, hydropes, febres lentæ, phthises &c. quæ de re experientiam consulant, & certiores fient; sed de his fusius paulò infra. Eadem de causa purgationes, & phlebotomiæ perniciosæ

quoque sunt in principio intermittentium, à quarum usu, vel duplicantur statim, vel ruunt in pejus, ut quotidiana, & constanti certum est experientia. Quod si contingat interdum (contingit autem sæpissimè) tertianas exquisitas ultra quatuordecim dies progredi, & extendi etiam ad menses; Pleuritidem ultra septimum, aut quatuordecim, & sic de aliis morbis; tribuendum id erit, vel contrariæ medendi methodo, scilicet quando per initia purgantibus, phlebotomiis, & diaphoreticis impetuosius, naturæ cursum in lente separando humore peccante interturbamus, quo in casu humoris tertianarii specificatione deletur, novaque exoritur cum novo symptomatum apparatu, & novo pariter periodorum ordine, eaque tamdiu durabit, donec sponte sua impuri humoris separatio statutis naturæ legibus absolvatur, vel donec incidamus in remedium talem speciem directè extinguens; ex quo quidem fonte specificorum remediorum doctrina emanavit. Vel tribuendum erit novis & tunc vigentibus aëris constitutionibus, vel gravissimis in victu erratis, vel tandem causis aliis nimium vehementibus, quæ regularem humoris tertianarii motum, ac specificationem perturbare, & à proprio sibi maturationis termino distrahere valent &c.

I V.

Quæ de tertiana diximus, de reliquis quoque morbis præsertim acutis intelligendum, utpotè in quibus præfatæ humorum peccantium maturationes, separationesque planius absolvi videntur, quam in aliis ad chronicos accedentibus. In hoc denique maturandorum morborum negotio eadem prorsus ratio se gerit natura, ac in plantarum, animalium, cæterarumque rerum productione maturationeque consuevit, ordine scilicet certo, constanti, & ex suo jure immutabili (nisi forsan à causis vehementissimis perturbetur, undè monstra, & abortus) ut *lib. 1. cap. 2.*
adno-

adnotavimus. Et sicuti animalia, plantæ &c. specificas fibique proprias mutationes subeunt, constanti ordine nascuntur, & florent, illa Majo mense, hæc Julio, & sic deinceps; semina & fructus producant, ac demum intereunt; Ità morbi ob specificam fibique propriam humorum exaltationem suas quique periodos constanter absolvunt, propria secum ducunt symptomata &c. Pleuritidem quinque signa constantia comitantur, hydropem aliosque morbos sua propria, neque id tantum nostra ætate, sed ab antiquis usque temporibus, ab ipsis mundi initiis observatum est in illis, ut Scriptores testantur. Non desperandum igitur de constituenda stabili, & exacta morborum historia ob antedictas objectiones; nam ex probatis natura in singulis rebus suis ordine gravi, constanti, & perpetuo progreditur, & si ob causas vehementes cogatur recedere, in monstra, abortus, & errores manifestos delabitur, sed hæc rarò &c.

V

Ulterius objicere quis posset, difficulter talem historiam absolvi posse, tum propter causas & circumstantias penè infinitas, quæ ad producendos morbos concurrunt, tum propter varias medendi methodos quibus curantur. Quoad primum, fatemur non semper futuras adeò confusas & irregulares, ut tandem post longas observationes investigare non possimus vero morborum motus, progressus, atque exitus; aliter nec Hippocratis aphorismi, præfagia, coacæ &c. determinari potuissent, si talis causarum confusio singulis in ægris fuisset perpetua. Quoad secundum, certum est vi methodi variam in morbis apparere faciem, & varia pariter symptomata, sed symptomata quæ vocantur secundaria, adventitia, & aliis communia; non verò fixa, & characteristica, quod fieri etiam hæc, id certè rarò fiet. Nam qualemcumque methodum in curanda pleuritide adhibueris; dolorem lateris punctorium, spirandi difficultatem,

pulsum durum, tussim aliaque illius characteristica delere vix poteris, & si delebis aliqua, omnia certè nunquam. Cæterum ut in methodo non erres, nec falsis indicationibus morbos aliter moveri facias, ac re vera, & ex propria natura moveri deberent; illos tibi Auctores legendos consulimus, qui cum natura perpetuò cohabitantes, & majori diligentia quam strepitum morborum naturam curationemque investigantes, solidam, inconcussam, & perpetuam medendi methodum decreverunt. Inter Græcos sunt Hippocrates, Cælius Aurelianus, Ætius, Aretæus, & Galenus, dummodò castus sit à fumis speculationum. Inter Latinos Celsus, & reliqui superius *cap. 2.* laudati. Igitur neque hac de causa desperandum erit de perficienda morborum historia modò recensitò &c.

V I.

Ad calcem denique monemus, sectionem cadaverum morbis denatorum summam lucem afferre ad detegendas morborum occultas causas, nec non ad perficiendam atque amplificandam historiam supradictam. Cadavera tamen non sunt obiter atque tumultuariè secanda, ut multi consueverunt, sed cujus cadaver secabis, illius & morbum privata in scheda describere antea debes, notando scilicet, quæ fuerit morbi causa occasionalis, quæ apparatus symptomatum, qui progressus, & exitus, qui morbi motus, quæ adhibita medendi methodus, & qualis remediorum exitus, & reliqua supra descripta. Hisce cognitis ad cadaveris sectionem se accingat, & inquirat morbi sedem & causam, id est fluida ne an solida in productione morbi peccaverint, qua parte morbosa materies lateat, quænam illius natura. Quis gradus læsionis in solidis deprehendatur, flaccida ne sint, an tensa, obstructa, an pervia, convulsa, an aliter affecta, an talis læsio cum aliis partibus licet remotis communi- cer, & reliqua hujus generis. Et sanè fateor, morbos quamplures chronicos atque obscuros vix ac ne vix quidem

quidem certò manifestari posse, nisi cadaver secetur; eorumque historiam nunquam futuram fore perfectam atque integram, nisi ante sectionem prænotentur paulò antè recensita; cadavera enim obiter secare, nec antecedenter præscire morbi historiam, ad ætiologiam atque pathologiam illustrandam ne minimum conducit, sed de his fusiùs in tract. nostro de fibra motrice, & morbosa &c.

C A P U T V I.

*Specimen Historiæ primæ in describenda Podagra,
ejusque aphorismis practicus breviter
expressum.*

§. I.

QVæcumque superius de modo historiam primam morborum instituendi, deducendique ab eadem aphorismos practicos subindicavimus; planius constare non poterunt, quam si nosmetipsi specimen aliquod historicum de certo quolibet morbo tradamus, ad cujus modulum cæteri quique delineari atque absolvi poterunt. Et quoniam communis hominum querela est podagram plures interficere divites, quam pauperes, plures Sapientes, quam fatuos, de illa breviter disseremus, quæque nobis observando innotuerunt apertè communicabimus, præsertim cum dissentientem non habeamus Cl. Sydenhamium, cujus methodo inhæremus.

II.

Podagra dolorosus articulorum morbus illos præ cæteris invadit senes, qui postquam meliores vitæ annos mollius, ac delicatius transegerint, otio, crapulis, veneri, vino, aliisque spirituosus liquoribus uberius indulserint, ingravescente jam ætate ab exercitiis desuescunt, & vitam omninò otiosam degunt.

Licet interdum corripiat Juvenes, eosque graciles, & macilentos, rarò tamen id fit, atque his potissimum de causis, scilicet vel ob labem hæreditariam, vel quia venereis voluptatibus intemperantius, ac prænaturalius indulserunt, Exercitationes sibi antea familiares omiserunt. Nimium edaces fuerunt, Vinum & liquores spirituosos liberius biberunt, exindè ad liquores refrigerantes, & humectantes derepentè se contulerunt, Primæ coctionis munera per severiora literarum studia, aut graviores animi curas, vexationesque labefactarunt. Podagræ obnoxii crania habent grandiuscula, habitum corporis ut plurimum plenior, humidum, & laxum; salacem & robustam corpores constitutionem. Dum Senes invadit, non ità graviter eos affligit, sicuti solet Viros, aut Juvenes. Pueri, Eunuchi, & Mulieres aut nunquam, aut rarò podagrâ laborant. Circa æquinoctia, & solstitia generalem paroxysmum ordinariò renovat; præ cæteris verò ineunte Februario, aut circa Kalendas Martias. Errata in victu, animi pathemata, causæ vehementes latentem paroxysmum excitant, qui sicuti derepentè fit, & absque præviis signis illum manifestantibus, ità brevi desinit, & præsertim causis prædictis omninò sublati. Aliquot ante paroxysmum generalem septimanis, aut diebus sensim corripitur æger a pepsia, ventriculi cruditate, gravitate corporis, & intumescencia ejusdem quasi ventrosa, quæ omnia quotidie, sensimque augentur, donec tandem erumpat paroxysmus.

III.

Paroxysmus autem ità procedere solet. Paucis diebus ante illius insultum torpor quidam, & veluti flatuum descensus per femorum carnes, cum affectione quasi spasmodica præcedunt. Pridie paroxysmum appetitus voracior est, sed præternaturaliter; Licet sanus lecto se commiserit Patiens, circa mediam tamen noctem excitatur à dolore pollicem pedis ut plu-

plurimum quandoque verò calcaneum, suram, aut talum occupante; paulò post rigor, horror, & aliquis veluti febricitatio superveniunt, quæ omnia sensim remittunt; Dolor verò gradatim crescit, donec ad summam vehementiam circa Solis exortum pervenerit, & officula tarfi, ac metatarfi variè occupaverit, cum sensu veluti canis rodentis, aliquando pressuræ, & coarctationis; quandoque verò veluti dilacerationis talium ligamentorum. Dolor ille, quem Patiens primò expergefactus sentit, refert cum qui talium ossium luxationem sequitur, cum sensu quasi aquæ frigidæ, dolenti loco superaffusæ. Pars affecta adeò acutum doloris sensum nanciscitur, ut nec leve pondus linteorum, nec fortiolem per cubiculum ambulationem sufferre valeat. Tota nox inquieta est, corpus, & affecta pars hinc indè per lectum assidue agitantur propter impatientiam doloris, qui sedari incipit, circa horam primam aut secundam matutinam, serius, vel citius pro materiæ peccantis copia, & crassitie, quo tempore etiam leni madore perfusus Patiens somno corripitur, à quo ævigilans licet dolorem imminutum habeat, affectam tamen partem tumore occupatam videt. Ante paroxysmi insultum nulla insignis intumescencia partis observatur, sed duntaxat quædam venarum protuberantia affecto loco circumpositarum, quæ quidem omnibus paroxysmi insultibus familiaris est, & singulos præcedit; estque signum veluti caracteristicum jam jam advenientis paroxysmi podagrici, ut quisquis observare poterit.

Per duos, aut tres subsequentes dies dolor affectum locum vehementer affligit, præsertim die advesperascente, levatur tamen sub Galli cantu, vel paulò supra mediam noctem; Si verò materia podagræ fuerit copiosior, ad plures dies extenditur dolor magis minusque intensus. Elapsis paucis diebus pes socius eodem dolore corripitur graviore, aut leviore, bre-

vioire, aut diuturniore, prout antea pes alter magis minusque indoluerit. Pedes modo supradicto successivè ut plurimum affici solent; verumtamen si peccans materies abundantior fuerit, ambo pedes eodem tempore doloribus corripuntur, æquali prorsus vehementia. Primi podagræ paroxysmi, & quoad invasionem, & quoad durationem sibi correspondere solent; sed postquam utrumque pedem vehementius invaserit podagra, sequentes paroxysmi nullam inter se proportionem servant; hoc tamen in singulis observavimus noctu recrudescente, mane verò leniri. Habemus in podagra paroxysmum generalem, & particulares qui universalem illum constituunt. Particulares, ut diximus, singulis diebus recrudescent hora potissimum vespertina, & postquam ægroti per integram noctem exercuerint patientiam, post Galli cantum, aut circa Auroram sensim mitescere incipiunt; In his particularibus paroxysmis observavimus posteriores, & mitiores, & breviores prioribus quotidie esse, donec consumpta protinus materia podagrica, æger perfectæ sanitati restituatur. Periodus paroxysmi generalis varia est, prout varia erit ætas ægrotantium, dispositio corporis, concursus causarum externarum, & hisce analoga. Frequenter tamen hoc jure procedit. Dum aggreditur florentes ætate, & rarius podagræ obnoxios, quatuordecim dierum spatium generalis paroxysmus terminatur; dum verò senes, & frequenter eadem laborantes, ad duos menses extenditur. Dum tandem vel ætate, vel diuturna hujus affectionis mora penè jam fractos invadit; non recedit, nisi eosdem ad mediam penè ætatem miserimè fatigaverit.

V.

Urina podagricorum primis quatuordecim diebus rubicundior est, deponitque sedimentum rubrum ac velut arenulare; imò æger tantummodò tertiam potulentorum assumptorum partem per urinam emit-

tit,

tit, reliqua intus detinentur. Alvus pariter primis diebus inobediens est. Appetitus languet. Sub vesperam rigor per totum corpus oberrat; & durante paroxysmo singula ferè membra gravitate, & molesta quadam sensatione afficiuntur. Recedente paroxysmo pars affecta pruritu vehementi corripitur in formam furfuris, ac veluti desquamatur pes. Morbo jam superato paulatim redeunt appetitus, somnus, alvi laxitas, & reliqua perfectæ sanitatis indicia.

V I.

Dum podagra regulariter procedit, modo antedicto procedit. Contingit tamen sæpius vel propter contrariam medendi methodum, vel diuturnam morbi pertinaciam, cujus de causa corporis substantia in talis morbi naturam quasi commutatur; regularem illum podagræ progressum cum suis symptomatis ferè perverti, & podagram ipsam tum in modo invadendi, tum in symptomatis, quæ eam comitantur, longè diversam esse à se ipsa, dum regulariter procedit, & naturam impotentem esse eidem consueti more eliminandæ. Pedes itaque cum sint præcipua sedes materiæ podagricæ, si eos dereliquerit, vel cum iis alias partes invaserit, signum est vel in methodo medendi erratum fuisse, vel corporis vigorem imminutum esse, podagræ verò fomitem ingenter adauctum: quo in casu reliquas quoque partes invadit scilicet manus, cubitos, genua, & reliqua corporis tum interiora, tum exteriora spatia. Irregulariter itaque procedendo, dum deponit in digitos suum fomitem, podagra gradatim eos tumefacit, & postquam sufficienter illorum articulos impleverit, tunc digiti ad instar pastinacæ contorquentur, motu privari incipiunt, & demum tophacæ concretiones in exteriori articulationum superficie manifestantur, quæ quidem temporis progressu postquam cutem & cuticulam articulorum, acrimonia sua exederint, apertè se exhibent in formam calcis concretæ, aut
pastil-

pastillorum cornu cervi. Neque digitorum articulis infesta duntaxat est, sed articulationi cubiti, in qua tumorem subalbum excitare solet magnitudine ovi gallinacei, qui frequenter inflammatur, aut insigni rubore suffunditur. Dum femoris articulationem invadit, simulat molestant sensationem, veluti si ingens pondus appensum esset femori, absque tamen doloris vehementia; cum verò exindè descendit ad genu graviter illud exercet; nam & dolorem gravissimum affert, & motum propemodum inhibet, adeò ut ægrotantes veluti clavo affixi hinc inde moveri nequeant; & si moventur, indicibiles dolorum cruciatus persentiunt, cum molesta totius corporis inquietudine, huic morbo præ cæteris familiari.

V I I.

Podagra quæ regulariter procedendo circa finem hyemis, citius, vel serius apparebat, paucorumque dierum, vel mensium intervallo paroxysmum generalem absolvebat; dum irregulariter incedit altasque radices in corpore fixerit, per integrum annum affligit Patientem, exceptis duobus, aut tribus mensibus æstatis. Paroxysmi particulares non amplius 24. horarum spatio, adinvicem aut excipiuntur, aut finiuntur, sed dierum quatuordecim citius, vel serius, eoque tempore miserrimè, & assiduè affligunt partem, quam invadunt, præsertim si pedes aut genua fuerint. In tanta paroxysmorum diuturnitate artus contrahi incipiunt, & ad motum ineptiores reddi, & quamvis baculo aut Adstantibus suffultus per conclave progredi cogatur Patiens, insigni tamen molestia, & dolore hæc omnia exequitur. In hoc morbi statu contingit sæpissimè, quod si Patiens aliquantisper per cubile modo antedictò se exercuerit, & pedes hoc pacto firmaverit sive roboraverit, ne ad fluxiones podagricas recipiendas sint adeò proclives; podagrica materies in pedes deponi solita, nec per alias vias sufficienter eliminata, ad interiora viscera remi-

remigrat, lethalesque stagnationes ibidem quam sæ-
 pissimè producit. Interea temporis variis quoque
 symptomatis obnoxius est Patiens, quæ tanquam so-
 boles rediviva diuturnitatis podagræ, cervicibus
 ægrotantis perpetuò impendent; utpotè sunt dolor,
 aut tumor hæmorrhoidum, lassitudines membrorum;
 Primis diebus paroxysmi particularis gravissima inap-
 petentia, sequentibus verò cruditates cum ructu ni-
 doroso, ac veluti cibi in ventriculo putrefacti, præ-
 fertim si Patiens, aut paulò uberius, aut difficilioris
 coctionis alimenta devoraverit; semper tamen ali-
 qualis prostratio appetitus observatur. Dorsum, &
 reliquæ corporis partes molesto pruritu afficiuntur,
 præsertim circa horam somni. Urina antecedenter
 pauca, & maximè rubicunda, in hoc morbi statu, &
 decolor fit & copiosa: imò colore æquæ, ac copia
 æmulatur eam quæ in diabete mingitur.

VIII.

In antedicto pariter morbi statu æger somno ex-
 pergefactus, horis potissimum matutinis, ligamenta
 ossium Metatarsi vehementer convelli sentit, ac si for-
 tissimâ manus compressione, coarctationeque afficeretur.
 Non nunquam dum somno committitur, derepen-
 tè excitatur cum ejulari, à dolore quasi clavi Meta-
 tarsum confringentis; Interea verò tendines muscu-
 lorum, qui tibiae suffulciunt, spasmo quodam adeò
 vehementi, & doloroso corripuntur, ut vel Stoico-
 rum patientiam superaret. Morbo ad supremum jam
 diuturnitatis, afflictionisque fastigium perducto,
 ægroque jam senescente paroxysmi qui subsequuntur
 non amplius sunt adeò dolorosi, & intolerabiles, tum
 quia ob spirituum deficientiam impotens natura est
 ad extremitates demittendi morbosam materiem,
 undè in visceribus remoratur; tum quia ob conti-
 nuatum materiæ appulsus, insensibiles ferè, atque
 obstructæ evaserunt fibræ carneæ, & membranæ af-
 fecti loci; Quamobrem loco doloris superveniunt
 gra-

gravis quædam membrorum lassitudo, dolor ventris, & nonnunquam diarrhæa; hisque apparentibus symptomatis artuum dolores leniuntur; recedentibus verò iterum excitantur, & modò has, modò alias partes invadunt, ægrique patientiam perpetuò exercent, adeo ut non rectius podagræ, quam iracundiæ, mæstitiæ, timoris, aliorumque graviorum animi pathematum paroxysmum diceres: à diuturna enim corporis ægritudine, mens quasi enervata, à quolibet affectuum motu facillimè laceffitur, & spem ulterius sufferendi fere despondet. Præfata commutatio morborum articularium in morbos ventris, & contrà familiaris quoque est aliis præter podagram affectionibus, ut in hoc opere sæpius animadvertimus, adeò ut morbi articularum per medicamenta ventrem moventia, contra ventris morbi per ea quæ ad cutim movent, tanquam per viam regiam, ab ipsa natura indicatam curari feliciter soleant. Pluries observavi in nonnullis podagricis, quod cum derepentè materia podagram efficiens evanuerit sive retrocesserit, inciderunt in vehementes stomachi dolores, & vomitus biliosos, exindè verò in icteritiam, à qua brevi evaserunt, repetito ter, quaterque rhabarbari usu. Dum primò invadit podagra Patientem, sævissimos dolores parit; progressu verò ætatis, & diuturnitatis morbi leniores quidem sunt, sed loco dolorum mille malis supradictis exercentur ægrotantes; & licet per primos podagræ annos dolores fuerint atrociores, atrocitastamen illa pensabatur à longa paroxysmorum intermissione, pristinæ sanitatis recuperatione, quod in adulto jam morbo, & senescente ætate non contingit. Sive ob supinum decubitus, sive ob læsas viscerum aliarumque partium secretiones depurationesque superfluitatis morbosæ, sive ob analogiam materiæ podagricæ, & calculosæ; ægrotantes demum calculorum corripuntur, arenulasque copiosas mictu eji-ciunt; atque tunc temporis podagra, & calculus vicissim

iffim excipiuntur, & choream veluti paroxysmorum ineuntes, dolorum, & perpetuæ sollicitudinis tragoediam Patienti afferunt; Nonnunquam tamen præter calculum & arenulas, alios quoque vesicæ morbos podagricus ille fomes producit, nempe ischuriam, dysuriam, pruritum scroti, mictum sanguineum, & similia; & si copiosus fuerit, diurnam parit inappetentiam, pallorem vultus, pedum tumores, linguæ visciditatem interdum cum amaritie, interdum verò cum falsedine, aliaque quamplura pro partium diversitate, & prout æger in victu, & sex rerum nonnaturalium usu intemperantior fuerit &c.

I X.

Longum esset recensere præsentî capite uberriam illam symptomatum seriem, quæ in variæ ætatis, temperamenti, vitæ generis &c. ægrotantibus observantur, & quæ ad completam podagræ historiam necessario conducunt. Siquidem hujus loci institutum non aliud est, quam brevissimum quoddam historię primæ specimen proponere, ut Tyrones instruantur de modo prima morborum elementa comparandi, ea potissimum simplicitate, & veritate, quæ ab ægrotantibus ipsis cuilibet Medico manifestantur. Et si quis modulum hunc historię podagricæ sedulo considerabit; videbit sanè me à legibus, & methodo superius traditis ne minimum declinasse, sed legitimam in observando, describendoque severitatem ubique sustinuisse. Porro ut rem demum absolvam, foeminae rarò afficiuntur podagra, & si afficiuntur ex vel Viragines sunt, & in senio constitutæ, vel rheumatismis, & hystericiis affectibus præ cæteris obnoxia, à quorum morborum fomite dolores articulares solent excitari. Pueri quoque, & Adolescentes rarissimè eadem corripuntur; verumtamen si à Patre vehementer podagrigo generati fuerint, nil mirum si aliquando per ipsa ætatis initia leviter corripiantur, uti ex observationibus constat. Dum sanguis podagricorum

rum ob diuturnam viscerum affectionem, impeditasque excrementorum debitas separationes, aliasque causas superius recensitas, ad extremam impuritatem, ac veluti fæculentiam pervenerit, tunc mors Podagricis præ foribus imminet, & per supervenientem febrim, aut alium morbum à podagrica excitatum materia, è medio tolluntur.

X

Cui intestinum colon in dextra primo dolebat, articulari morbo correptus quietior erat: postquam verò hic curatus fuit, intestinum magis dolebat. Cous lib. de humoribus in fine. Ex quo arguitur magnus ille consensus ab intestinis ad ambitum corporis, & contra, toties à nobis in hoc opere repetitus, nec non ab intestinis ad urinam, juxta illud Hippocratis. *Cholerici, facti dysuriosi omnes judicabantur.* Multis ante invasionem paroxysmi podagrici superveniunt dolores colici, quibus evanescentibus statim manifestatur podagra; ideò magis magisque confirmatur consensus prædictus inter glandulas cutis, & glandulas intestinorum &c. *Qui ab alvi profluvio una cum tussi multo tempore detinentur, non liberantur, nisi dolores vehementes pedibus inciderint.* Cous lib. de judicat. Non solum inter morbos cutis, & intestinorum magnus consensus, & transmutatio adinvicem observantur; verum etiam maximus observatur consensus inter pectus, & pudenda, inter pectus, & tibias, & sic deinceps: undè meritò ait Hippocrates. *A dolore forti ad testes irruente tussis sicca solvitur.* Cous lib. 2. epidem. sect. 5. Si testium inflammationi tussis superveniat inflammatio solvetur, & contra. Cous lib. 2. epidem. sect. 1. Cum testis à tussi intumescit, memoriam renovat societatis pectoris, mammarum, genituræ, & vocis. Cous lib. 2. præ sag. 67. &c. Abscessus, qui per vehementes, & periculosas pulmonias in crura erumpunt, omnes quidem utiles sunt. Cous lib. 2. prognost. Hydrocele discussa, & malè sanata super-

super venerunt hydropes pectoris. *Meara histor. Medic.* Si habenti ulcus in una ex tibiis, foridum ferofarum fluxu privetur, ac purum, & aridum evadat, deindè lateris, & pectoris dolor è directo tibiæ affectæ superveniat, lethale. *Cous de morb popul. lib. 4. in principio.* Post sanatum ulcus pedum, & tibiæ sanguinis sputum supervenit. *Rhodius obs. cent. 2. obs. 84.* Ex ulcere inveterato in crure sinistro ab Empirico sanato ægrotus post menses aliquot pleuritide in sinistro latere correptus fuit, atque indè mortuus est, & morbo durante talia spuebat, qualia ex ulcere antea prodire solebant. *Hildanus observ. medic. chirurg. cent. 3. obs. 39.* Nos quoque in Xenodochio Italiæ Viro ab herpete pedis sanato, mortem supervenisse vidimus ann. 1691. Ex his igitur omnibus magnus ille consensus pectoris, tibiæ, & pudendi fat superque confirmatur. Sed hæc obiter dicta sunt, utpotè parum ad historiam podagræ pertinentia.

§. U N I C U S

Proponens Aphorismos practicos, ab Historia prima Podagræ eductos.

§. I.

Brevissimam hanc simplicemque accidentium, siue historiæ primæ affectionis podagricæ narrationem, cō potissimum nomine tradidimus, ut indicarem legentibus viam, qua progrediundum est in reliquorum morborum, & ipsiusmet podagricæ affectionis historia per novas, & perpetuò multiplicabiles observationes locupletandæ. Restat nunc, ut proponamus præcepta generalia, siue aphorismos practicos, qui per repetitas observationes in cujuscum-

N

que

que ætatis , temperamenti , vitæ generis &c. Patientibus institutas , ex historia prima podagræ à gravissimis Auctoribus educti sunt , quique constanti via ad morborum diagnosim , prognosim , & curationem nos manuducunt. Sint itaque. Qui pane hordeaceo vescuntur , rarò podagra , aut doloribus articulorum laborant. Dolente podagra abstineto à medicamentis anodyno-emollientibus copiosè adhibitis , siquidem ex nimio eorum usu primò generantur tophi in articulis , ad tophos exindè contracturæ talium partium succedunt. Admirandus quidam ac ferè occultus est consensus inter articulos , & intestina , quarum partium morbi vicissim commutantur , ideò Hipp. lib. de humoribus ait : *Viro cuidam dolor erat in dextra coli parte, & quando dolor ad articulos difflebat, dolor coli quietior erat.* Et 6. epidem. 4. 3. habet. *Qui articulari morbo detentus, intestini dolore dextra parte vexabatur, levius habebat, ubi verò hic curatus fuit, magis dolebat &c.* Non ob podagram , sed quia podagra ad articulos non defluit , moriuntur ægrotantes. Ante podagram , & quandoque post eandem jam sanatam , solet supervenire tumor pedum oedematosus , cuius causa à fomite materiæ podagricæ dependet ; quam quidem natura legibus sibi soli notis , ac veluti per crism debitè institutam ad pedes secernit sub specie tumoris pedum oedematosi ; In hisce itaque tumoribus pedum ante , aut post podagram apparentibus , nullum omninò , nullum inquam , neque internum neque externum adhibeas remedium , eo potissimum nomine , ut materiam illam à pedibus averteres : Siquidem observavimus sæpissimè post exhibita purgantia , diuretica , aut sudorifica , materiem illam à pedibus ad interiora retrocessisse , & apoplexiam , asthmata , febres , aut mortem repentinam produxisse ; idque infallibiliter si topica , aut resolventia , aut alterius generis , (ut fieri solet) externa remedia oedematosi pedibus adhibueris ; Piaculum igitur erit

in hisce casibus topica præscribere, & naturæ cursum perturbare, quæ veluti per crîsim, noxiam materiem ad pedes fecernit; Conducit itaque in podagrîco hoc pedum oedematismo, omnia naturæ committere, primis coctionibus prospicere, diætam, & exercitium instituere; hac siquidem via feliciter evanuisse præfata oedemata sæpius observavimus Romæ, & alibi.

II.

Sennertus in praxi tract. de arthritide cap. 4. innumera mala recenset, cum materia podagræ sufficienter ad articulos non defluerit, quem vide, & sedulo perpende. Dysenteria sanat podagram, & aliæ eliquationes valdè profunt, quæ ad inferas sedes repunt. Hipp. 2. *proret.* &c. Qui podagrîci fiunt, iis à magno pedis digito ferè semper incipit morbus. Arthritis mutatur interdum in colicam, & colica in arthritidem. Arthritis solet aliquando degenerare in hydropem, & anasarcam &c. Ante invasionem paroxysmi podagrîci, urina, sudor, sputum &c. parcius procedunt; inappetentia, & lassitudo aliquantulis observantur, venæ partis, ad quam mox ventura est podagra, intumescunt aliquantum, & distenduntur &c. Varices doloribus articulorum supervenientes, liberationem ab his promittunt ægrotanti. Senes, & à chronicis morbis convalescentes, proclives sunt in podagram, cum propter errata sex rerum nonnaturalium, viscerum coctiones labefactant atque prosternunt. Ira vehemens solet excitare paroxysmum podagrîcum graviolem, quam antea fuerit. Qui sæpè calcât uvas, aut in recentî musto balneat pedes, rarissimè afficitur podagra. Qui vehementer exercitantur post cibum, in articulorum morbos disponuntur, & jam factos adaugent. Quamvis podagra cuilibet ætati sit incommoda, magis tamen est incommoda Senibus, iisque luxuriosis, otiosis, & gulæ nimium indulgentibus. Puer podagra non laborat ante usum venereorum. Hipp. *sect. 6. aph. 30.* Eunuchi

neque podagra laborant, neque calvi fiunt. Hipp. sect. 6. aph. 28. &c. Quod Pueris sunt exanthemata, Juvenibus hæmorrhagiæ, idem sunt senili ætati articulo-
rum dolores, quibus supervenientibus à magnis mor-
bis liberant senes, contra si non superveniunt ad ma-
gnos morbos disponunt; idem dic de nonnullis natu-
ris in arthritidem proclivibus. Qui debili sunt ven-
triculo & generandis cruditatibus obnoxio, ab arti-
culari morbo non sanantur, nisi restituto pristinæ sa-
nitati ventriculo &c. Purgantia, & diaphoretica for-
tiora non ità benè cedunt arthriticis; & quantum
diligenti observatione colligere potui, optima sex
rerum nonnaturalium instituta diætæ, nec non reme-
dia stomachica omnem absolvunt paginam in poda-
gricis, & arthriticis. Cum paroxysmi podagrici
circa æquinoctia, & solstitia exacerbari soleant, præ-
servationem aliquam vel circa diætam, vel blandio-
ra lenientia ægrotantibus tuis antecedenter institui-
to: nam vel jugulabis fomitem jam jam erumpentem,
vel mitius procedere facies. Vinum, venus, & otium
podagram faciunt; Sanant verò aquæ potus, lac, &
exercitium. In morbis articulorum fonticuli maxi-
mam opem nonnullis attulerunt. Maturè lectum
petant præsertim hyemali tempore, qui podagræ sunt
obnoxii; nocturnæ enim vigiliæ nec non perturba-
tiones animi primas coctiones lædunt, & uberrimum
fomitem affectioni podagricæ producant. Plura de
hoc morbo generalia præcepta superius lib. I. fusè
adduximus, quo remittimus Lectorem.

CAPUT VII.

*Schedula monitoria de iis, quæ desiderantur
adhuc in arte nostra.*

§. I.

Nihil magis præstitimus toto hoc opere, quam ut hortaremur Medicos ad suscipiendam tractationem eorum, quæ sunt gravioris in Medicina momenti, quæque alii, vel tanquam inutilia neglexerunt, vel tanquam ardua timuerunt. Hujusmodi igitur graviorum, & in arte nostra adhuc desideratorum seriem, breviter mox ad clariorem Lectorum intelligentiam proponemus, reliqua verò quæ desiderantur, ipsi Lectores ad hanc nostram seriem adjicere poterunt, prout ipsis in mentem venient.

Desiderantur itaque

Historia diagnostica, prognostica, & curativa morborum, & symptomatum, à solidis duntaxat vitiatis productorum.

Historia diagnostica, prognostica, & curativa morborum à fluidis duntaxat vitiatis.

Historia morborum, prout à diversis causis, vel morbis principalibus producuntur.

Historia diagnostica, prognostica &c. urinarum, & stercoreum in quolibet morbo.

Historia diagnostica, prognostica &c. affectionum linguæ, nec non affectionum, & qualitatum mutatarum cutis, oculorum, & aliorum sensuum in quolibet morbo &c.

Historia diagnostica, prognostica, & curativa mor-

morborum cum sociis symptomatis à quovis animi pathemate pendentium.

Historia diagnoseos facilis morborum, & symptomatum difficile.

Historia diagnostica, prognostica &c. singulorum morborum, prout sunt in variæ ætatis ægrotantibus, varia fortuna, seu vitæ statu præditis, variò sexu distinctis, variò victus genere utentibus, & præsertim paucis illis ante morbi invasionem diebus, à variis evacuationibus suppressis productorum, & sic de reliquis.

Historia diagnostica, prognostica &c. utilitatis, & noxæ in partibus quibusdam principalibus, utpotè corde, pectore, capite, nervis &c. à remediis quibusdam principalibus frequentius usurpatis, in morborum ferè omnium curatione, qualia sunt phlebotomia, purgatio, sudorifera &c.

Historia cautionum, & præceptorum utilitatis & noxæ, nec non methodi præscribendi singulorum remedium; demum cautionum, & præceptorum in effectibus, qui supervenire solent, dum remedia miscentur adinvicem.

Historia invasionis, progressus, curationis, & exitus morborum cum sociis symptomatis, quovis anni tempore magis familiarium, & se exacerbantium, ac ut dicam periodicorum.

Series Historica morborum verè acutorum, verè chronicorum, & verè incurabilium: Incurabilium, inquam, vitio solidi, & ex impossibilitate, non verò vitio fluidi, aut ex ignorantia.

Historia accidentium omnium, quæ circa mortem Patientis singulis in morbis observari præ cæteris solent.

Historia causarum, quæ hos, & non alios morbos ferè semper, aut frequentius producant.

Historia morborum in quibus ægroti liberum sensum & rationis usum usque ad ultimum vitæ spiritum

ritum exercent, & in quibus illud prorsus amittunt multis ante mortem diebus &c.

Hortatoria ad Medicos in describenda perpetuò historia, & curatione morborum à novis, & generalibus aëris influentiis, & antecedenti anni temporum statu pendentium.

Hortatoria ad Medicos in describenda historia naturali suarum quique Regionum, id est de temperie Incolarum, morbis illorum endemiis, methodo medendi eisdem potissimum accommodata, medicamentis indigenis, & reliquis hujusmodi Patriæ suæ peculiaribus observatis.

Hortatoria ad Medicos in inveniendis novis modis ad sanandos morbos vulgò dictos incurabiles.

Hortatoria de inveniendis novis modis ad retardandam senectutem.

Historia morborum nasi, oculorum, oris, aurium, ventriculi, hepatis, nervorum, aliarumque hujusmodi partium magis principalium, figillatim. Atque hæc mihi videntur præcipua, quæ desiderantur ut Praxis majora suscipiat incrementa; si quæ aliis in mentem venient, præsertim ad reliquas Medicinæ partes spectantia, supradictis adjicere ne dedignentur.

C A P U T V I I I.

De signis morborum diagnosticis, & fontibus eorundem.

§. I.

Sicuti juris peritis ex facto jus oritur, ita nobis à recta morbi cognitione universa curationum argumenta manifestantur. In curatione morborum, qui moram aliquam admittunt, hoc ordine progredior; Prima die totus sum in examinando adamussim ægro circa causas occasionales, omnesque morbi antecedentes, ac præsentis circumstantias; quo tempore nihil remediorum impero, ne per illorum usum forsan incommodum, ordinaria morbi periodus, signorumque constantia perturbetur, morbusque aliena facie mihi sistatur, quam re vera deberet; & si quid præscribo, procuro ut illud generale aliquid sit, & innoxium, imò per observationem juvandi, aut lædendi valeat quoque ad indolem morbi aperiendam. Secunda die diligentius consideratis rebus antedictis, morbi speciem tandem decerno, & exinde remedia opportuna præscribere incipio. Igitur si verum fateri decet. Prima basis curandorum morborum, est recta eorundem cognitio, atque debitum unius ab alio discrimen; latent enim velut in alta nocte prima morborum stamina, nec arte magistra in curationem eorundem perveniemus, nisi facem præferat solida diagnosi.

§. II.

Inter Græcos, qui post Hipp. praxim medicam solidè locuplerarunt, solus profectò numerari poterit Cœlius Aurelianus; is sectæ methodicæ Princeps hodiè superstes, & Vindex, tanti fecit signorum in

curandis morbis necessitatem, ut videatur nulli rei tam ferè mentem intendisse, quam in detegendis signis, & circumstantiis morbos adinvicem distinguentibus; qua quidem in re cæteros, Græcos æquè, ac Latinos consensu doctorum hominum superavit; illius enim opera nil aliud verè sunt quàm utile signorum diagnosticorum, graviumque præceptorum seminarium. Imò si nonnullos illius titulos diligenter perpenderis, videbis quod per totam talis capituli feriem se diffundat in describenda exactissima signorum illius morbi naturâ, de cætero, ne verbum profert. Contrà in nonnullis aliis historiam morbi fideliter, ac veluti penicillo naturæ adumbrat, quam ullus unquam Auctorum post Hipp. fecerit, si Sydenhamium excipias, qui ab Aureliano tractandorum, describendorumque morborum methodum videtur desumpsisse. Et quamvis post stabilitam à Galeno sectam rationalem, methodica per plures ætatum successiones ferè obmutuerit; præsentem tamen sæculo iterum refurgit; coagulatio enim, & dissolutio fluidorum, tensio, & flacciditas solidorum, quibus morborum omnium originem Recentiores attribuunt, cum Methodicorum stricto, & laxo adamussim congruunt, quæque hodiè à sagacioribus per Italiam exercetur praxis, tali super strictum, & laxum per mechanicas regulas explicatæ hypothese innititur, qua de re instar omnium legi merentur doctissimi Italorum, qui hoc sæculo Neapoli, Romæ, & Pisæ Medicinam ad leges mechanicas solidè restituerunt, eosque superius laudavimus.

III.

Arcana necessitatis signorum diagnosticorum induntaxat agnoscunt, qui ad curationem morborum vel complicatorum, vel obscurè procedentium, vel similitudinem cum aliis morbis habentium vocati, in tanta confusione statim hærent, & post molestas vexationes mentis, ab ea veritate longè distant, quam

putabant jam habere præ comperto, unumque morbum pro alio curantes, catalogum morborum incurabilium in infinitum adaugent. Sed omnes hæ nubes brevi diluuntur, si in solertissimum Auctorem inciderint, qui vera morborum diagnostica, siue diagnosticam facilem morborum difficilium longo usu didicerit, & candidè legentibus proposuerit. Fluor albus uterinus, & gonorrhæa gallica, adeò similibus concomitantur symptomatis, ut quisquis Medicorum ferè semper decipiatur in illorum diagnosi, præsertim cum Mulierculæ verecundia perfusæ gonorrhæam per impurum scortum contractam fluoribus uterinis mentiantur. Ne succedant imposterus hæc incommoda, dabo signum infallibile tales morbos adinvicem distinguendi. Pete à Muliere an superveniente menstruo sanguinis fluxu, perseveret quoque eodem tempore fluor ille albæ materiæ; si dicat quod sic, significato eidem quod morbus, à quo divexatur, sit gonorrhæa gallica; si verò durante menstruatione fluor albus evanescat, & eadem finita denuo regrediatur, pro certo habeas mulierem fluore albo uterino laborare; cætera signa fallunt, hoc verò constans est, & Mulierum dolum apertè deludit. Inter signa foetus mortui in utero, hæc potissima judicantur ab Auctoribus, nempe frigiditas pectinis muliebris, foetor oris cadavericus, conversio foetus hinc inde ad latera, & alia hujus generis, quæ quoniam sæpissimè decipiunt medentes, infallibile omnium recenset Coelius Aurelianus *cap. de foet. mort.* Si mulier gravida ingenti conatu fæces evacuandi id est tenesmo detineatur, aliaque signa etiam aderint, pro infallibili habeto foetum in utero esse mortuum; Hujus asserti veritatem ipse quoque observavi, semel Patavii, & iterum Romæ. Signa hydropis pectoris valde obscura sunt, & dubia; si tamen æger dyspnæa afficiatur, hora somni potissimum ingravescente, ita ut post paucas horas somno impensas derepente expergiscatur,

xpergefactus suffocari se sentiat, fenestras aperiat, & liberum aërem exoptet, pro certo, & infallibili signo habeas ægrum hydrope pectoris laborare; nam & pedes intumescunt, aliaque signa minus constantia, aderunt: Et si fidem tibi præstare noluerit, subsequens morbi progressus, & apertio cadaveris, de solida hac veritate eos erudiet. Nullius membri affectiones tam obscuris adinvicem confunduntur signis, quam morbi pulmonum, undè sæpiissimè unum pro alio curare solent ignari Practicantes; præ cæteris tamen magnam errandi occasionem præbet tuberculum pulmonum, de quo Hipp. *lib. de medic.* hæc habet. *Tubercula equidem pulmonum deprehendere, & dissolvere posse, maximè artificiosum habetur, itemque collectiones illorum impedire &c.* Willisius *cap. de vomica pulmonum*, differens de tuberculo, ait. *Vitium hoc latet inter initia ita clanculum, ut vix ulla sui proferat indicia, sed tota ejus res in insidiis est.* Idem sentit Tulpus & alii docti Practicantes, qui ferè desperant de inveniendis signis pathognomonicis, ac penè infallibilibus tuberculi pulmonum; præsertim cum eadem quasi habeat, morbosa pulmonum costis adhæsiō. Veruntamen quantum nos observare potuimus, inter constantiora signa hæc potissimum recensenda. Tales ægrotantes de cætero benè se habentes, difficulter spirare incipiunt, difficilis spiratio sensim augetur, inter spirandum non stertunt, & nihil expuunt, dolorem quoque in pectore sentiunt continuum, & dolentem in locum decumbere non possunt, sicca tussi laborant, tandem genæ rubent, febricula supervenit; & negotio ad suppurationem vergente alia suppurationis symptomata accedunt. Duo tamen tanquam pathognomonica crudi, & adhuc incipientis tuberculi signa sunt, tussis sicca, & dolor lenis in alterutro pectoris loco, cui arridet illud divini Senis *text. 63. lib. I. de morbis*; Et quandiu quidem tuberculum adhuc crudius fuerit, dolorem exilem, ac tus-

sim siccam inducit &c. Qui tuberculo pulmonum laborant, sæpissimè derepente moriuntur; nam suppurato tuberculo puserumpit in trachæam, & suffocat. Hinc quo longius à trachæa, & pulmonum centro distat, eo minus periclitantur de suffocatione; pus enim in cavitationem pectoriserumpet, aut per urinas eliminabitur. In Tabidis si dolor vehemens lateris derepente superveniat, brevi delirabunt, febris magna accendetur, & paucis post diebus moriuntur. Scias tamen, quod quando dolores illi lateris vehementes in tabidis superveniunt cum aliis præfatis circumstantiis, scias, inquam, talem tabem oriri infallibiliter à connexionione præternaturali pulmonum cum costis, eamque prognosticare poteris; idque repetita cadaverum Tabidorum sectione abundè cognovimus.

I V.

Utinam singuli morbi, duo vel tria signa infallibilia haberent, prout nuper recensiti. Utinam, inquam, hanc signorum provinciam quovis sæculo nonnulli ex Medicis locupetare tentassent; certè medendi ars à multis jam retrò sæculis pervenisset ad statum, saltem quantum patitur Mortalium conditio. At ipsi satius duxerunt in schola Galeni Adversarium disputationibus vincere (quas subtilius est contempnissè, quam solvere) quam in schola naturæ, naturam ipsam factis superare, & novis signorum explorationibus. Porro si duo morbi sub eadem specie positi difficulter curantur (ut passim hoc opere subindicavimus) nisi ritè specificatio singulorum per signa opportuna nobis constiterit; quantò difficilius ergo, si sub specie fuerint remotissima, & longè adinvicem distincti. Detecto igitur fonte diagnostico cujuscumque morbi, remedia indicationesque curativæ statim manifestantur; eodem verò neglecto, aut latente morbus unius speciei, curatur pro alio speciei ferè remotissimæ; qua de causa cum eventus non respondeat opinioni præconceptæ, ignari Medici mor-

morbos quam plures tanquam incurabiles deferunt, medendi methodum laceffunt, Medicinam incertam esse dicunt, dierum criticorum doctrinam irrident, artem prognosticandi nec addiscunt, nec tenent; de omnibus denique temerè atque inconsideratè judicant. Doctores Medici, opera inveniendâ, non argumenta, indicationes novorum operum, non rationes probabiles, ratiocinia enim vestra sæpissimè cogunt, & capiunt intellectum, rei verò naturam non attingunt.

C A P U T IX.

De Causis Morborum.

§. I.

Prolegomena ad historiam, divisionemque causarum opportuna.

I.

Post absolutam methodum perficiendi historiam morborum per phænomena sua, proximum est, ut eandem instituamus per causas illos producentes: atque in ipso orationis vestibulo animadvertendum est, graviter errare Medicos, qui putant, nonnullos morbos esse morbos primarios ab iisdem causis semper productos, & eandem medendi methodum semper exposcentes; cum per repetitas gravissimorum Medicorum observationes certò jam constiterit, morbos præfatos non esse semper primarios, & ab iisdem causis, sed secundarios, & à diversis causis pendentes; adeoque tot in species esse divisibiles, quot sunt morbi principales, & causæ constantiores, quæ illos produxerunt, imò singulas prædictas, in quas subdivi-
duntur

duntur species, propria, & ipsis solis familiaria habere symptomata, proprios pariter invasionis, augmenti, & declinationis modos medendi, denique methodum singulas à reliquis aliis toto cælo diversam exposcere. Rem exemplo clarius aperiemus.

I I.

Sit pro exemplo Phthisis; Hanc superiorum temporum Galenici primum, atque unum specie morbum ab uno causarum fonte semper provenientem, destillatione scilicet humorum à capite ad pulmones, eademque medendi methodo semper indigere existimabant; Qua quidem in re quantum à veritate aberrarint, abundè nobis aperiunt diligentes observationes à Cl. Mortonò, & reliquis Recentioribus publicæ luci expositæ. Per eas enim utpotè naturæ penueductas certò constat phthisin sæpius esse morbum secundarium à variis morbis principalibus v. g. lue venerea, scorbutò, ictero, chlorosi, asthmate, sputo sanguinis, ulceribus internis, & externis, febribus, melancholia, variolis, hydrope, dysenteria, animi pathematis, studiis severioribus, vel aliis innumeris hujus generis occasionibus pendentem; Et prout à variis hisce morbis, aut causis fovetur phthisis, ita varia secum ducit symptomata omnino diversa à phthisibus alterius speciei, variam quoque medendi methodum, & remedia à reliquis phthiseos speciebus longè distincta exposcit; Et nisi phthisim unius speciei, à phthisi alterius sedulò distinxeris, sed medendi methodum, & remedia unius adhibueris, præposterè phthisi alterius speciei ferè remotissimæ, in evidentem perniciem conjicies ægrotaantem, aut magno tui dedecore curationem non perficies.

III.

Quicquid de phthisi indicavimus, intelligendum quoque erit de reliquis morbis præsertim chronicis; Et sanè inter præcipua artis nostræ desiderata illud
meritò

meritò reponimus; ut scilicet singuli quique morbi in tot species subdistinguantur, quot sunt morbi primarii à quibus foventur, aut causæ vehementes constantesque à quibus producuntur, & singularum specierum proponantur signa characteristica cum historia prima earundem, nec non medendi methodus cuilibet opportuna, & stabilis; Eadem potissimum ratione, qua id factum videmus à Botanicis, qui sub generali nomine alicujus plantæ v. g. Cardui, plures carduorum species comprehendunt, suntque adeò seduli in describendis magnitudine, figura, colore, sapore, aliisque plantæ accidentibus, quibus unam cardui speciem ab alia distinguant, ut insigni laudum ornamento digni profectò videantur: contra Medici morbos nonnullos, qui in tot species distingui deberent, quot sunt morbi principales, aut causæ vehementes à quibus foventur, quia in nonnullis symptomatis sibi similes videntur, sub uno generali titulo comprehendunt, eademque medendi methodo in singulis utuntur; cum revera & natura diversi ad invicem sint, & diversam medendi methodum exposcant singuli, & singuli pariter sub propriis reponi titulis debeant, prout de cardui speciebus superius consideravimus, quæ omnes licet sub uno cardui genere complectantur, singulæ tamen tractatum proprium jure quodam exoptant.

I V.

Diligentiam hanc veteres Medici in aliquibus morbis adhibuerunt, in quamplurimis neglexerunt. Morbus soporosus licet unus genere videatur, in plures tamen species accuratè illum distinxerunt, quales sunt cataphora, coma vigil, coma somnolentum, lethargus, carus, apoplexia &c. singulisque speciebus signa diagnostica, & prognostica, medendi methodum, aliaque ad complementum illarum historiarum maximè necessaria adscripserunt. Pleuritis, & Peripneumonia, quamvis, & loco affecto, & causa produ-

producente ; nonnullisque aliis inter se similibus symptomatis , unus idemque genere morbus fit ; à priscis tamen Medicis in duplicem distinctum speciem , duplici titulo , & historia diagnoseos , prognoseos , curationisque cuilibet opportuna insignitum videmus. Convulsio quamvis generalis sit morbus , in plures quoque species eundem distinguere Recentiores æque , ac Antiqui Medici censuerunt ; nam præter magnum illud , herculeumque epilepsiæ malum , dantur tres convulsiones generales , Opistotonos , Emprostotonos , & Tetanos ; dantur pariter convulsiones oris , & oculi , Asthma convulsivum , Colica convulsiva , Hysteria convulsiva , Convulsiones musculorum abdominis (quæ licet oppidò raræ sint , easdem tamen in Quadragenario nuperrimè observavimus , cui abdominis muscoli ingenter subsiliebant & convellebantur ; Sanguine per hæmorrhoidas emissio , injectis clysteribus lactis , & hausta debita quantitate olei amygdal. dulc. cum syr. papaver. rhæados in longo brodio dissolutis postridie convaluit) & complures alii morbi ab internis convulsionibus pendentes , licet propriis titulis non adhuc ab Auctoribus insigniti. Omnesque antedictas convulsionum species , non solum habemus in Auctoribus propriis quasque titulis distinctas , sed singularum pariter diagnostica , prognostica , & curativa præcepta , historiamque primam eatenus descriptam , quatenus ferebant inculta illa antecedentium ætatum tempora , in quibus Medicina cum reliquis bonis artibus , à transalpinis hominibus , labente jam Romano Imperio , vastabatur.

V

Morbus quisque principalis , quantum ludere soleat sub persona alterius morbi , speciei ferè remotissimæ , quotidie observamus in praxi. Hysteria non contenta incedere accidentibus sibi familiaribus , repentina scilicet sensuum oppressione , gulæ strangu-
latu ,

latu, sensu frigoris in vertice capitis, convulsionibus partium &c. sæpissimè imponit Medicis sub specie doloris capitis, apoplexiæ, palpitationis cordis, aliarumque ejusdem affectionum; tussis, asthmatis, affectionis colicæ aut nephriticæ, vomitus, & diarrhææ, tumoris dolorisque ribiarum, suppressionis urinæ, refrigerationis partium externarum, gravissimorum dorsi dolorum, & hujusmodi quamplurium morborum, quorum personas induit, & incautos Medicos derisioni exponit &c. Nuperrimè ad Nobilem Mulierem diro asthmate laborantem accersitus inveni eam de salute penè desperantem, propterea quod trium mensium intervallo frustra curata fuerit à Medico suo per remedia antiasthmatica; cum igitur narrasset, se affectibus hystericis frequenter obnoxiam esse, & in præsentī morbi statu sensum frigoris in vertice capitis cum aliquali dolore, ferè perpetuò sufferre, non dubitavi asserere, asthma illud à fomite hystérico omninò dependere, quamobrem præscripto sale Jovis in aqua melissæ, nec non appposito emplastro matricali Minsicht. (cujus compositionem sal Jovis pariter ingreditur) in regione umbilici, paucis interpositis diebus perfectè convaluit &c. Juvenis Romanus per octimestre spatium gravi, & summoperè dolorosâ ophthalmiâ laborans, doctissimorum Medicorum remedia semper irrita expertus est; Cum ad me venisset, singulasque morbi circumstantias sedulò considerassem, statim subiit dubitatio de causa aliqua vehementi, aut morbo principali, qui sub ophthalmiâ luderet persona; quamobrem à me interpellatus, an lue gallica quandoque laborasset; respondit, elapso octennio malè tractatum fuisse à gonorrhæa gallica, à qua post duos menses, adhibitis opportunis remediis protinus evaserat: Quoniam verò impuræ hujus luis seminia per triginta, & plures annos sanguini inhærere, ægrotosque vanâ sanitatis possessione illudere solent; interimque sub persona plurium morborum reviviscant

scant, & Medicos turpiter decipiant; Statim decrevi ophthalmiam hanc gallicam esse; exhibitâque longâ portione adinstar aquarum thermalium decoctionis fars. parillæ, antimon. crud. &c. post decem dies circiter perfectè convaluit; Ex his, aliisque, quas brevitate gratiâ filemus, historiis, deduci jure poterit, magnæ utilitatis fore, ut morbi in tot species dividantur, quot sunt morbi principales, aut causæ vehementes à quibus foveantur. Nam si nos haberemus exactam, & fidelem historiam signorum prognosticorum, & diagnosticorum, methodi curativæ, & præceptorum generalium asthmatis hysterici, & ophthalmiæ gallicæ; profectò hi duo morbi non decepissent præfatos Medicos sub persona asthmatis simplicis, non hysterici, & ophthalmiæ simplicis, non gallicæ, ut putabant. Non institutis verò talibus divisionibus, & multi exindè suborientur errores, & magna confusio in historia morborum.

V I.

Quantis erroribus obnoxii fuerunt Veteres, dum Asthma convulsivum curabant, nec à convulsione fieri sciebant, donec tandem observaverint Recentiores illud non à viscido humore pulmonibus impacto pendere, sed à convulsione muscutorum thoracis, aut diaphragmatis, vel fibrarum carnearum pulmonibus intermixtarum; qua de causa epilepsiam pulmonis vocarunt, & particulari titulo, historia diagnostica, prognostica, & curativa distinxerunt. Iisdem pariter urgebantur difficultatibus in curatione colicæ convulsivæ, donec primus Fernelius 6. *patholog.* 10. detexerit, colicam illam non à frigidis intestinorum humoribus, ut ajebant, produci, sed ab irritatione convulsioneque nervorum mesenterii; eamque purgantibus, clysteribus, calidisque remediis magis exacerbari, mitescere contra antinervinis, dulcificantibus, & merè anodynis. Hoc itaque modo procedendum esset singulis in morbis, præsertim chronicis,

cis, quorum fermentationes sunt diuturnæ constan-
tioresque, acutorum contrà breves, & à levioribus
causis productæ; imò sub specie morbi principalis
ebullitionem suam finientes, ut in febribus, anginis,
aliisque hujusmodi acutis morbis aperte innotescit.

§. I I.

*De Causa Procatactica, & Proëgumena, seu
dispositione Corporis.*

I.

Nihil est tam arduum humanæ sedulitati, quam
investigatio causæ illius primoprimæ, & pro-
ximæ, quæ singulos morbos in actum provocat, &
hominem immediatè lædit. Hoc est, quod errori-
bus gravissimis ansam præbuit incredibilem, scissio-
nesque ingeniorum, quas Medicina hodierna amare
collachrymatur, excitavit. Nos etenim scientia in-
tuitiva destituti, cum mentis acie arcanos morborum
motus assequi nequeamus, per fidem sensuum, &
repetitum eorundem usum, opus hoc absolvere de-
beremus; sed in negotio tanti ponderis varii variè se-
gesserunt. Patrum nostrorum memoria Hippocra-
tes, & conterranei Græci, tantum tribuerunt effica-
ciæ sensuum in Medicina locupletanda, ut quod de
Democrito ait Petronius, ætatem inter experimen-
ta consumpserint, atque ità per solas, easque nun-
quam intermissas sensuum exercitationes ad intimio-
rem causæ morbosæ cognitionem pervenerunt. Cæ-
terum licet iis omnia attingere datum non fuerat,
prout apparet ex modulo operis, quod superata tem-
porum invidia, ad nostras manus pervenit; eò tamen
progressi sunt, ut morborum naturam quasi in remo-
to veritatis confinio constitutam, ac velut in crepu-

sculo translucentem per tenebras, apertè nimis reſe-
raverint, & amicam veritatis lucem, edomito nu-
bium ſtupore primi exhibuerint. Reliqua verò Me-
dicorum gens, quæ per ſucceſſiones ætatum contra
morbos pugnavit, relicto ſenſu vexavit ingenium, ut
illos manuducat ad vera cauſæ morboſæ penetralia;
ſed quoniam ingenium in hæc arcana vix pertingere
poſteſt, niſi conſociam ſenſuum operam adhibuerit;
ideò quæcumque de cauſarum morboſarum natura
excogitarunt paulò Recentiores Medici, mera ſunt
tenebrarum palpatione, atque per varias loquendi for-
mulas morborum veſtes, & cortices variarunt, eſſen-
tiam verò, & cauſam verè cauſantem ne attigerunt
quidem.

II.

Ut ordine procedamus, recipienda eſt priſca di-
viſio cauſarum morboſarum in Procatarticam,
Proëgumenam ſivè diſpoſitionem Corporis, & Proxi-
mam, qua poſita ponitur morbus, & ablata aufertur.
Cauſæ procatarticæ ſivè internæ fuerint, ſivè exter-
næ, à Medicis quamplurimis flocci ſæpiſſimè habentur,
quia producto morbo, vel prorsus recedunt, vel
ab ægrotantibus occultantur, quamobrem omnes il-
lorum conatus dirigunt in conſiderandis, exaltandis-
que cauſis proximis, & à criteriò ſenſuum remotiſſi-
mis, invita quidem Minerva; nam unusquiſque no-
ſtrum indicationes curativas haurire debet à quibus-
libet vel minimis circumſtantiis, & cauſis cujuſlibet
generis, maximè cum continentis indolem acquirunt,
morbumque aut ſuſtinent, aut ſovent, quemadmo-
dum in chronicis affectibus, & periodicè invadenti-
bus obſervamus, qui tam longa mora, & redintegra-
tione ſubſiſtere ſanè nequirent, niſi novo fomite ſen-
ſim accedente, atque vel interna, vel externa de
cauſa ſe multiplicante, cauſam illorum immediatam
ad actum provocarent; quod dictum eſto generaliter
de omnibus morbis fermentativis; nam ipſa etiam
corpora

corpora inanimata dum fermentescunt, præfatis legibus subjacent, & sæpissimè externo motore indigent, calore v. g. motu &c. ut in fermentationes excitentur. Cum itaque præfatæ tres causæ æquè concurrant singulæ ad morbum, vel producendum, vel fovendum, quomodò à singulis hauriendæ sint indicationes curativæ, in præsentì aperiemus.

III.

Causa procatarctica cæteris aliis est clarior sensui; idque fidenter assero, quod si in investigandis morborum causis, sedulò non perpendamus, respiciamusque ad causam procatarcticam, de curatione eorundem nunquam benè sperandum; nam per exteriora hæc, quæ occasionem dederunt morbo, ad notitiam interiorum viâ compendiariâ, & certiori pervenimus, dummodo tamen exteriora illa integrè fuerint examinata. Si febrim ex insolatione, vel hujusmodi externa causa productam, curandam quis susciperet, nulloque habito respectu ad causas procatarcticas, per præconceptam Recentium Medicorum hypothèsim, non tantum febres, verum etiam morbos omnes ab acido pendere, alcalia volatilia superiori dosi præscriberet, ut præsuppositum febrile acidum infringeret, & per diaphoresim eliminaret, nonnè profectò toto erraret cælo? Cum ebullientis ab accepta insolatione (vel alia hujus generis incaléscente causa) sanguinis motus componendi potius sint per amica remedia, quam addendum calcar per furentia alcalia. Apparente igitur pro diversitate causarum procatarcticarum, & antecedentium diversa facie causa immediata, & proxima, in hauriendis indicationibus morborum ad illas semper respiciendum erit. Aliter enim tractare debemus febrim ab intempestivo frigore, aliter à crapula, venere, insolatione, animi pathematis, aliisque causis productam.

I V.

Valdè igitur miramur, Medicos hoc sæculo totos esse, ac ferè triumphare in assignandis causis morborum primoprimis, & proximis nec non ab indagine nostra remotissimis, quæ verò sensibus sunt obviæ, nobisque exterius obversantes morbo dederunt occasionem, ad examen non revocant, sed perfunctoriè quoslibet morbos à qualibet externa causa productos, iisdem legibus aggrediuntur; & veteris disciplinæ neglectu methodum, prioritatemque causarum cæco quodam impetu subvertunt. Te latet, Lector, qualisnam sit, qualiterque se habeat textura minima, ac morbosa sanguinis, dum homo febricitat, dum pleuritide, apoplexia, delirio, aliisque morbis laborat, & quænam sit causa illa primoprima, & proxima, quæ singulos ad actum producit. In morbis enim sive acutis, sive chronicis producendis viget occultum quid, per humanas speculationes ferè incomprehensibile, & nisi juvantium, & lædentium testimonio in illius cognitionem perveniamus, adminicula mentis irrita prorsus experiemur. Ex hac causæ immediatæ ignorance natum est, ut alii existiment eam esse bilem, alii acidum, alii pituitam cum humorum quaternione, alii materiam subtilem, & ætheream, alii alia prorsus inania; quibus indicationes curativas superstruendo, viam sapientiæ, quæ curationi morborum sit conformis, indagare nesciunt, sed promiscua decernendi licentia nervos inquisitioni humanæ incidentes, ex ovo malo malum corvum educunt.

V.

Neque quis putet nos hic sustinere Empiricos, qui causas evidentes, & subjectas sensui perpetuò revolvunt, latentes verò atque internas propemodum despiciunt, aut assentiri Herophilo, nullam ut ajunt morbis causam tribuenti; sed ideò aliquantulum causis evidentibus concedere, quia cum in arte

medica omnia sint tenebris perfusa, & Judicio Celsi
 ea sitars conjecturalis, cui non respondent, non so-
 lum conjecturæ, sed nec etiam experientiæ &c. non
 abs re erit interdum iis paulisper acquiescere, quæ
 sensibus palparamus, & cadaverum sectione elucida-
 mus; siquidem hæc omnia cum certò consent, vel
 raro, vel non ita graviter illudere possunt intelle-
 ctui, prout solent causæ internæ, & à criterio sen-
 suum remotissimæ. Hisce omnibus assentientem ha-
 bemus doctissimum Sydenhamium in præfatione sui
 operis talia proferentem. *Atque ut impossibile sanè
 est, ut Medicus eas morbi causas ediscat, quæ nul-
 lum prorsus cum sensibus habent commercium, ita
 neque est necesse; abundè enim sufficit, ut sciat unde
 immediate oritur malum, ejusque symptomata, ut in-
 ter hunc morbum, & alium accuratè valeat distingue-
 re*, hæc ille. Monemus itaque Practicantes, ut ægros
 suos diligenter examinent circa cognitionem causæ
 procatarticæ, quæ internam ad actum provocavit,
 & morbosam fecit; nam sicuti ea cognita curatio fa-
 cillimè absolvitur, ita è contra in eadem detegenda,
 ægrotantes vel incuriâ, vel verecundiâ confundun-
 tur, & confundunt; Nonne insaniret Medicus, qui
 ardentem febrem à nimia Venere productam, eadem
 methodo purgantium, venæsectionis &c. aggrede-
 retur, qua ardentis aliis causis ortum debentes ag-
 gredi solet? Nobilem Virum gravi Ischiade laboran-
 tem nuperrimè curabamus, irritisque optimis præsi-
 diis desperabamus de salute recuperanda; cum verò
 per transennam nobis subindicasset, se 20. abhinc an-
 nis bubonibus gallicis malè affectum fuisse, statim
 suspicionem dedit, Ischiadem à fomite gallico pende-
 re; quamobrem præscripto decocto sars. parillæ, an-
 timon. crud. cortic. nucum &c. paucis diebus inter-
 jectus à gravi Ischiade perfectè convaluit, non sine
 Adstantium stupore.

Causa Græcis dicta *πρόνυμενις*, Latinis verò dispositiva, sive dispositio solidarum, & fluidarum corporis partium ad morbum suscipiendum, licet inter causas jure recenseri non posset, quoniam ex se nihil agit; nihilominus tamen quia sæpissimè causæ procatarcticæ vim suam exerere non valent, nisi corpus dispositum fuerit ad impressionem illam suscipiendam, ideò Auctores nonnulli talem dispositionem inter causas adscripserunt, ab eaque indicationes curativas hauriendas, & dirigendas quoque fore judicarunt. Multi cum infecta Muliere concumbunt, sed ex iis nonnulli duntaxat inficiuntur. Multi peste correptis famulantur, ex eorum tamen numero omnes peste non corripuntur. Multi in eodem crapulantur convivio, sed ingluviei poenas pauci tantum persolvunt. Demum quamplures eadem communis causa fatigat, omnes tamen in morbum non incurrunt. Ex quibus arguimus causam procatarcticam, sive occasionalem, interdum vim suam corpori non illaturam, nisi in solidis, & fluidis antedicta dispositio præcesserit, quæ causam proximam ad actum reducat; dispositio hæc quandoque nostris sensibus obvia est, quandoque occulta. Patent scorbuticæ dispositiones, patent quoque & hystericæ, gallicæ, hypochondriacæ, calculosæ, epilepticæ, & reliquæ hujus generis per antecedentes morbos nobis manifestatæ, quas quidem in morbis de novo invadentibus despicere non debemus, sed habito respectu ad illarum naturam, & fomitem, indicationes curativas dirigamus, & ad morbum novum, & ad dispositionem veterem. Latent contra dispositiones quædam cuilibet homini familiares, quas Antiqui temperaturas appellabant, distinxeruntque in calidas, frigidas, humidas, & siccas; easque vel simplices, vel compositas; quæ lato modo sumptæ licet aliquid conferre videantur ad morborum productionem, nihilominus tamen omnia ad præ-

præfatas qualitates reducere, ut solent Pseudo-Galenici nostri temporis, res est difficilis admodum lex plena, atque à solidioris Philosophiæ cultoribus compressa est sufficienter inanis hæc licentia à præfatis qualitatibus morborum omnium causam immediate deducendi.

V I I.

Cæterum infinitæ sunt, & inter se admodum diversæ proprietates illæ internæ, quæ sanguinem ad varios morbos suscipiendos disponunt; alia enim est constitutio, quæ sanguinem ad coagulum, alia quæ ad dissolutionem, inflammabilitatem &c. idoneum reddit, alia quæ ad malignam febrim, alia quæ ad ephemeram, & ita ad reliquos morbos disponit. Harum dispositionum genuinam indolem minimorumque componentium veram structuram detegere vix datur per humanas speculationes. Ex antea acta tamen vita, & sex rerum nonnaturalium usu, aut abusu divinare poterimus generalitatem quandam talium dispositionum, terreæ ne sint, an acres, acidæ, humidæ, inflammabiles, densæ, coagulabiles &c. Qui crapulis indulgit, nec non insuetis vigiliis, exercitiis, iræ, & huiusmodi impetuosis occasionibus, nonne indicabit sanguinem ipsius summoperè activum, acrem, & inflammabilem evasisse? quique per id temporis succedunt morbi, ab exarata dispositione, aut produci, aut coveri, & quæ indicationes in producto morbo suscipiuntur ad eandem dispositionem respicere quoque debere. Antiqui signa dederunt primarum, & secundarum qualitatum, in corpore excedentium, illudque ad morbos disponentium, vocabantque intemperies, atque eas, vel cum, vel sine materia &c.

V I I I.

Quò major, aut diuturnior fuerit præfata dispositio, eò graviores longioresque erunt morbi ab eadem dependentes. Constat id experientia illorum, qui crapulis, veneri, vigiliis insuetis, laboribus intempesti-

vis, animi passionibus, aliisque hujusmodi incommo-
dis supra mediocritatem indulgentes, & longius, &
periculosius ægrotant, quam qui sobriè cæteroquin
viviunt, præfatis erroribus ansam nimiam non præ-
buerunt. Cognita igitur ex discursu ægrotantis causa
occasionalide inducta per eam in solidis, aut fluidis
morboſa diſpoſitione, hariolari aliqua poterimus de
prædominante qualitate acri ſcilicet, aut acida, vi-
ſcida, inflammabili, coagulante aliisque infinitis; ad
quorum omnium majorem elucidationem oportet
quoque præſcire nativam ægrotantis temperiem, ca-
lida ne ſit, frigida, humida, aut ſicca (retineamus,
quæſo, antiqua nomina, nec litigemus de inanibus)
ſivè juxta mentem Recentiorum an ſanguis humidis
abundet partibus, aut potius terreis, igneis, fixis
demum ſeu ad motum inertibus, quæ omnia Anti-
quorum qualitatibus optimè reſpondent. Eodem
temperaturæ nomine, conſiderandæ quoque veniunt
partes ſolidæ; flaccidæ ne ſint, an tenſæ, convulſioni-
bus, an relaxationibus obnoxia, cordis impulſui pro-
ximæ, an remotæ, uberiori, an pauciori ſanguinis
copia irrigatæ, fibris carneis, an nerveis abundantio-
res &c. quæ omnia ad eruendam intimiorem partium
diſpoſitionem præ cæteris conferunt, & niſi rectè con-
ſiderentur, innumera damna ab uſu remediorum ſu-
pervenient, quæ quidem variè temperanda erunt,
prout variæ erunt tales fluidorum, aut ſolidorum
temperaturæ, & cauſæ morbi antecedentes &c.

§. III.

*De cauſa proxima morborum, nec non de
fontibus præcipuis eandem
inveſtigandi.*

I.

In antecedentibus cauſæ procataſticiæ, & proë-
gu-

gūmenis naturam exposuimus ; breviter nunc exami-
nanda venit causa primoprīma , & proxima , qua po-
sita ponitur morbus , & ablata aufertur. Hæc est cau-
sa illa , pro cuius determinatione tam acerba vulnera
inter Medicos quotidie refricant , & singulorum ani-
mi tam fœda dissensione commoventur. Quoniam
verò per cogitationes nostras non ita facile assequi
possumus , quæ intus in nobis geruntur , adminicula
petenda erunt à certioribus viis. Viri doctissimi cum
diù frustra insudarint in cognoscenda causa proxima ,
& determinanda natura fermenti peregrini , singulos
morbos immediatè producentis , decreverunt tan-
dem , dummodò constaret quibus indicationibus , &
remedio curandus sit morbus , parum conferre , si
causam illius immediatam , & à sensibus remotissimam
ignoremus. Hujus asserti fidem faciunt Empirici , qui
eruditæ Rationalium Medicorum speculationes de
causis morborum proximis spernentes , sæpissimè æ-
què benè morbos sanant cum secretulis suis , ac fa-
ciunt Rationales methodis speculationibusque accu-
ratoribus. Idem quoque testantur morbi epidemici
à prava aëris constitutione producti , cujus mali-
gnum fermentum humoribus afflatum licet à nobis
nec explorari , nec determinari possit ; non perindè
tamen sequitur , ut ignoremus quoque methodum , qua
morbi ab ignota talium Epidemiarum causa primo-
prima producti eliminari debeant ; siquidem post se-
dulam , & prudentem juventium , & lædentium ob-
servationem in tales methodos facillimè incidimus.
Demum quis erit ex Medicis modesti ingenii , qui
non fateatur , se internam sive immediatam morbo-
rum causam propemodum ignorare , contra verò
quotidie curationem illorum suscipere , & curativa
methodo longo usu comparata feliciter absolvere.

II.

Hisce non obstantibus plures indicari possunt viæ ,
quæ ad elucidandam singulorum morborum causam
imme-

immediatam nos manuducant. Idque primò cognita causa procatartica, & dispositiva, de quibus fusè in antecedentibus; Secundò plures morborum causæ immediatae facillimè manifestantur, prout in Hydropticis aqua, in Empiematicis sanies, in Nephriticis calculus, quibus ablatis, ipsi quoque morbi protinus auferuntur; hæc tamen felicitas sæpissimè non contingit, nam alia causa remotior in hydropicis aquam, in Empiematicis saniem, in Nephriticis calculum, aliisque in morbis alias causas fovere solet, quæ speculationibus nostris prorsus est inaccessibleis, quo in casu utendum est artificiis mox dicendis. Tertiò ab excretis, & retentis, aliisque per oculorum fidem se manifestantibus, utpotè linguæ, oculorum, faciei, aliarumque partium affectionibus. Quartò à juvenilibus, & lædentibus, sive methodo curativa tali morbo appropriata. Quintò indagando naturam eorum quæ juvant, & eorum quæ nocent, qua cognita, facillimè sensuum, aut cogitationis opera pervenimus ad minima causæ immediatae componentia. Sextò ex mutatione unius morbi in alium, speciei vel similis, vel remotæ. Septimò ex læsione operationum principalium, utpotè pulsu, respiratione, robore, aut languore virium &c. Octavò à symptomatis morbum concomitantibus, eorumque natura, & vi &c.

I I I.

Et primo quod spectat ad excreta, & retenta; inter ea principem locum obtinent stercus, & urina, sputum, sudor, vomitus, sanguis venæ sectione extractus, color cutis, unguium, oculorum &c. Quibus principiis componatur urina, abundè nobis patet facit analysis chymica; præpollent tamen cæteris in naturæ statu sal indolis armoniacæ, quod urinam colorat, & ponderosam reddit. In statu verò morbofo tanta forsan est salium varietas, & mixtio, cum sui, vel alterius generis particulis, quanta & morborum; Ex urina igitur magis, aut minus colorata, ra-

lium

lium salium morbos producentium copiam, vel inopiam arguemus. Qui incidunt in lethalem urinæ suppressionem, corripuntur stupore mentis, tremore, & rigore universali, febre demum, paralyfi, aliisque nervorum morbis; quorum omnium observatione admonemur, quibus morbis producendis idonei sint urinæ sales, dum abundant in sanguine. In acutis morbis si urina derepente fiat decolor, & tenuis, phrenitidem, morbosque capitis prænunciat; in cognitionem igitur causæ primoprimæ talium affectionum perveniemus, si noverimus genuinam indolem principiorum urinam constituentium; exinde curationem perficiemus, sciendo ex Physicis quidnam contrarium sit talibus principiis. Porro stercoris odor, & color indicabunt naturam causæ proximæ, vel potius antecedentis, à qua immediatè derivat proxima. Si flava nimis, vel potius viridia, nigra &c. fuerint stercorea, acido-acrium, & vitriolicorum salium copiam denotabunt; si verò alba, copiosa, aut liquida fuerint, vel inertiam fermenti primarum viarum, vel salinarum, & sulphurearum partium (à quibus stercoris odor, & color) majorem quam par est inopiam. Lingua præ cæteris subindicabit intimiorem morbofi sanguinis statum; Si acidus sapor in ea redundaverit, acidam sanguinis, vel aliorum humorum, ab eodem derivatorum constitutionem manifestabit; Si falsus falsam, si amarus amaram; Si viscidus, mucosus, & insipidus, talium partium copiam; Si humida lingua fuerit humidam, si sicca ficcam, & inflammatoriam diathesin. Demum pro secretoribus sit Lector, me certiore de sanguinis statu indaginem, aliundè non haurire quàm ex lingua; Siquidem cum sit congeries infinitarum glandularum, & papillarum nervearum, per quas immediatè manifestatur morbosum illud in sanguine superabundans, neque in itinere mutatur, prout in excretis per alia corporis emunctoria contingit; ideò magna fides linguæ affectionibus,

Etibus, & mutationibus adhibenda in morborum cognitione, reliqua enim signa frequenter fallunt, hæc aut nunquam, aut rarò. Cave igitur, ne discedas ab ægro in cujuscumque morbi curatione nisi prius linguam inspexeris, præsertim si de internis inflammationibus suspicio fuerit, quas tibi certissimè explorabit lingua, utpotè quæ in minima inflammationum suspicione statim reficcari incipit, & crescente inflammatione crescit pariter & siccitas linguæ.

I V.

Sudor, & vomitus iisdem legibus subjacent, quibus urina & fæces; Ex illorum itaque colore, odore, copia &c. explorabimus indolem causæ proximæ, aut antecedentis, prout in præfatis duobus excretis fecimus. Sanguis venæ sectione extractus idem nobis aperit, si rutilans nimium fuerit, partium volatiliū, & inflammabiliū, si nigricans terrearum, & fixarum copiam indicabit. In omnibus inflammationibus partium internarum, præsertim acuta pleuritide observavi, sanguini venæ sectione extracto, crustam quandam albam veluti gelatinosam in superficie excrescere, quæ quidem nil aliud est quam nutritia, seu chylosa sanguinis portio ob nimiam illius incalcescentiam, partiumque volatiliū copiam, à fœdere reliquæ massæ dissoluta, & in albam illam crustam coacta. Quamobrem in curatione talium morborum fermentatio nimia compescenda, per repetitas phlebotomias, & per diluentia anodyno-alkalia, ut possint hoc pacto rubicundæ æquè ac nutritiæ sanguinis partes amico vinculo aduniri, dissolutionibusque hujusmodi inflammabilibus ansam omnem præscindere. Consistentia sanguinis patefaciet quoque, quæ in eo superabundent principia; Hectici rutilantem, & difficulter coagulabilem habent sanguinem, & interea macilenti sunt, insomnes, iracundi &c. ex quibus arguimus acre quid in illorum fluidis excedere. *Wepferus exercit. de apoplexia fol. 429.*, ait,

Se in cadaveribus febris continua extinctorum aliquoties, nonnunquam, & in malignis sanguinem fluidum, nec post obitum coagulabilem observasse: Simon Pauli. de febr. malign. § 2. Notat sanguinem phlebotomia emissum maxime rubicundum, & colore proxime accedentem ad colorem floris Cardinalitii, sive Trachelii Indici, nec non paucoparfusum sero, se pluries in ægrotantibus observasse, qui cum tali sanguine semper de vita periclitabantur. Hoc idem in peste à plurimis notatum esse, testantur historiæ Recentiorum. Color igitur, consistencia, aliæque e ducti sanguinis affectiones, subindicare nobis poterunt latentem causæ proximæ constitutionem.

V.

Cum de natura sanguinis inciderit sermo, obiter hic monemus, quod nemo Medicorum curationem febrium absolvere feliciter poterit, nisi ante quolibet adhibita remedia, certior factus fuerit de statu sanguinis febrientis; scilicet an sit nimium concitatus, tenuis, inflammabilis &c. vel contra coagulabilis, lentus, malignus &c. siquidem in tam diverso sanguinis statu, diversæ pariter indicationes curativæ hauriendæ sunt; aliter enim tractandus erit sanguis ad dissolutionem, orgasmum, & nimiam ebullitionem, aliter ad coagulum, lentorem, malignitatemque accedens; neque profectò per ipsa febrium initia, curationis illarum omnium indifferenter aggredienda est, per medicamenta purgantia primas, ut ajunt, vias, vel sanguinem ipsum mundificantia; nam per talem intempestivum purgantium usum, aut reduplicatur febris, aut abit in malignam, sicuti experientur illi ipsi Galenici, qui methodum hanc tantoperè deprædicant. Imminentem hysteriam præ cæteris denunciat color urinæ, paulò ante paroxysmum ex citrina in aqueam, & tenuem mutatæ. Porro observamus animi pathemate correptis, urinam ex rubicunda desinere statim in aqueam, & pallidam; nec naturalem colo-
rem

rem recuperare, nisi animi passio prorsus recesserit. Invasionem paroxysmi convulsivi, color aqueus antedictus in urina semper præcedit; & spasmodicè affecti urinam ferè semper reddunt tenuem, claram, & copiosam. Ex quibus observatis arguere possumus prædictorum morborum fomitem ab urinæ salibus suppeditari, vel augeri. Cutis per colorem nos animadvertit; si alba, pallida, flava, subnigra, fusca, similisque fuerit, talium quoque partium in visceribus, aut sanguine denotabit abundantiam.

V I.

Post excreta, & retenta, quarto interim loco subodorari poterit indoles causæ proximæ, vel antecedentis, à juvantibus & lædentibus, sive à methodo curativa cuilibet morbo appropriata. Pro exemplo sint febres intermittentes; Hæ autumnali, aut vernali potissimum tempore sæviunt, congestis in massam sanguinis cruditatibus, vel ob prægressæ æstatis in esu fructuum, & potu aquarum intemperantiam, vel ob antecedentis hyemis frigora, & insuetas humiditates. Ab instituta sanguinis missione, vel purgatione eorum initis, duplicantur, & in pejus ruunt; symptomata quibus comitantur, sunt, frigus, lassitudo, horror, calor mitis, lingua viscida, sitis moderata; Medicamenta quæ conferunt, sunt amara, acria, volatilia, lixivo-alkalia &c. Quæ nocent, syrapi refrigerantes, victus nimium humidus, medicamenta viscida, & inertia &c. A cibo pravi succi, & intemperanter sumpto exacerbantur paroxysmi; contra verò per abstinentiam demulcentur. Si curationem illarum per febrifuga statim incipies, in quamplurima mala præcipitabis ægotantem, ut fusè in hoc opere differuimus; hic est progressus juvantium, & lædentium in Intermittentibus, ex quo manifestè deduci poterit causam proximam illarum esse quid crudum, viscidum, & coagulabile ut patet consideranti &c. Podagræ, & calculorum præcipui parentes sunt vinum,

num, venus, & crapula; remedium contrà aquæ potus, lactis usus, & sobrietas, stomacho tamen præ cæteris respiciendum; Exindè arguimus causam immediatam podagræ esse quid acre, terreum, & acutum, cujus pabulum præfata lædentia facillimè suppeditant; natura juvantium hoc idem assertum confirmat, siquidem nil efficacius partium acrium, terrearum, & acutarum vim infringere valet quam lac, & aqua, quæ partibus constant lenibus, flexibilibus, & facile pertranseuntibus. Hoc examen in singulis morbis instituendum esset, præsertim dum ab occultis quibusdam causis, aut influentiis aëreis foveantur; adhibitis enim per initia eorum nonnullis remediis, quæ sine periculo tentari possent, & observando juvent ne, an noceant, brevi certior fies de natura causæ immediatæ, ejusdemque inclinatione per has, vel alias vias à corpore secedendi, idque potissimum in morbis occultis, vel per recens invadentem Epidemiam, aut Sporadiam grassantibus; in quibus vix effugere possumus, ut unus, aut alter ex ægrotantibus non periclitetur; donec sedulo juvantium, & lædentium examine instituto, non incidamus in medendi methodum talibus morbis congruentem.

V I I.

Quintò per examen naturæ juvantium, & lædentium perveniemus in notitiam causæ proximæ. Lac ab omnibus laudatur tanquam præcipuum remedium in Hecticis; principia illud componentia sunt caseus, butyrum, & serum; Caseus, & butyrum in lacte particulis constant lenibus, mollibus, alcalino-sulphureis &c. igitur particulæ morbosæ sanguinis Hecticorum, oportet ut sint contrariæ indolis, nempe acris, acutæ, rigidæ &c. In febribus intermittentibus præstant summoperè amara, acria, lixivio-alcalia &c. hæc constituuntur particulis rigidis, acutis, sulphureis &c. necesse itaque est, ut particulæ morbosæ talium febrium à viscida, crassa, &

inerti dependeant materie. In febribus ardentibus conferunt emulſiones ſeminum, potiones uberiores, acida mitiora, & anodyna remedia, quorum particulæ ſunt lenes, pauci impetus, & aqueæ, ergo particulæ febrim ardentem producentes conſtabunt ex volatili, acuta, acri, & impetuoſa ſubſtantia. In plurimis febribus diuturnis, & chronicis nonnullis morbis, magnam afferunt utilitatem medicamenta quædam auſtero-amara de genere ferè adſtringentium, utpotè ſunt chin. chin. tormentilla, radix pentaphylli, alumen crudum, chalybeata, cortex fraxini, medicamenta vitriolico-martialia, aliaque huius generis, quæ adſtringendo operantur. Quæ cum vera ſint, argui jure poterit, antediſtas febres ab elanguido, ac penè laxato partium fluidarum, ſolidarumque tono, non verò à decantata viſcerum pendere obſtructione, hinc medicamenta ex genere ſtypticorum amarificantium, & aliquantisper ſpirituosorum roborando, ac ut dicam, ſtrictiores reddendo ſolidas fluidaſque partes, eaſdem optimè diſponunt, ut ſuperveniendi fermento æſtuationem febrilem in ſanguine mox excitaturo fortiter reſiſtant, & per repetitas circulationes in cribriſ viſcerum jam roboratis commodè deponant.

VIII.

Ubi ſudor neceſſarius eſt, & irritis quibusvis remediis non erumpit, mitte ſanguinem, & ſtatim erumpet; præſertim ſi id fiat à nimia humorum copia, & quaſi ſtrangulatione in vaſis. Vir hypochondriacus frequenter corripitur ſoleto aſthmate penè ſuffocante, & derepente invadente cum tenſione ventris, & flatibus hinc indè obmurmurantibus; cum ad ipſum accedo, ſtatim impero ſanguinis miſſionem ex brachio, ſanguineque vix educto ceſſant illico aſthma, tenſio ventris, & imminentis metus ſuffocationis. Multiplici experienciâ didici colicas convulſivas pertinaciſſimas, & veluti ab orgasmo ſpiri-

tuum

tuum productas, post institutam venæ sectionem, & remedia anodyna maximè diluta, brevi ac feliciter sanari. Didici pariter apoplexias sanguineas, id est à strangulatione sanguinis circa vasa capitis productas cum faciei rubore, venarum turgentia &c. nullo alio remedio citius sanari, quam per sanguinis missionem in ipso curationis vestibulo statim institutam; Quique indifferenter omnes apoplexias tum sanguineas, tum pituitosas purgantibus, vomitoriis, & spirituosis aggrediuntur, non præmissa venæ sectione in sanguineis, indigent helleboro. Sexagenariam Mulierem hemiplegia, & linguæ paralyfi correptam, hac methodo post triduum feliciter curavi. Evacuatis unciiis decem sanguinis è brachio lateris paralytici, hausit hanc mixturam. Recipe aq. flor. præon. & card. an. unc. iij. spir. sal. armon. gutt. xij. pulver. cran. hum. & stibii diaphor. an. scrup. i. m. f. potus. Totam spinam, & medietatem corporis paralyticam fovebam oleo vulpino cum spiritu vini mixto, & calidè inuncto. Gargarisma in ore detinebat ex decoct. lign. visc. querc. & oxymelle scillitico; per hæc remedia triduo vix elapso à præfato morbo liberata est feliciter. Ex omnibus antedictis historiis deducimus, morbos præfatos originem ducere à strangulatione, sive, ut dicam, arctatione humorum, aut spirituum in aliqua parte, nullis aliis remediis adeò facilè solubili, quam per sanguinis missionem in loco affecto, vel proximiori institutam; cujus inter mirabiles proprietates ea est potissima, ut sanguinem vel stagnantem, vel stagnationi proximum ulterius promoveat, nimis contractum relaxet, & nativæ fluiditati restituat; ignis enim vitalis spatium liberius concessum ventilatur potius, quam extinguatur, præsertim cum continuus sit vehemensque cordis impulsus, à quo circularis motus sanguinis fovetur, & producitur. Ex mechanicis igitur, sive ex sapientiore mechanicis omnibus experientia, statu-

tutum esto sanguinis missionem incipientes humorum stagnationes solvere, nimiumque illorum organum momento compescere.

I X.

Sextò mutatio unius morbi in alium speciei, vel similis, vel diversæ subindicare facile poterit naturam causæ proximæ, cujus rei non ignarus doctissimus Ballonius *consil. 12.* hæc habet: *Hippocrates successiones morborum considerandas esse præscribebat, eo quod in morbis longis multa symptomata contingunt, quæ bonis, & eruditis Medicis ob similitudinem, & fallaciam imponunt, & novimorbi, tanquam soboles redi-viva ex aliis subindè consequantur, & repullulent;* hæcenus celeberrimus Ballonius. Arthritis facillimè mutatur in colicam; quare qui causam proximam arthritidis noverit, noscet pariter, & colicæ. Omnes calculosi facillè fiunt icterici, & è contrà, cognita itaque causa proxima unius, facillè patebit, & alterius. Ex scabie retropulsa, vel malè curata quamplures infausi morbi superveniunt, utpotè sunt spurum sanguinis, apoplexia, hydrops, febres longæ &c. Proficuum hydropis historiam, à retropulsa scabie producti narrat Hippocrates in *Epidemiis* his verbis: *Erat homo quidam Athenis fœdissima scabie laborans, atque ut sanaretur accessit Milos, ubi calidæ sunt Thermæ, quarum usu convalescit à scabie, sed paulò post incidit in hydropem, & exindè mortuus est.* Sæpissimè incidunt in febrem, cæcitatemque, ut expertus est Sennertus *Prax. part. 3. sect. 2. cap. 44.* dicens: *Puer scabie linimentis retropulsa in cæcitatem, & febrem incidit, qui recedente epilepsia supremum diem obiit.* Scabies Quartanario superveniens, bonum: morbus enim quartanarius brevi solverur; & ipsa scabies nullis adhibitis remediis spontè sua paulò post recedet, ut repetita testatur experientia. Cui igitur nota erit causa proxima morbi antecedentis, nota pariter erit, & illius qui eundem subsequitur. Ex pruritu, cutis fœ-

dita;

ditate, victus ratione, methodo curativa &c. deducimus causam primoprimam, & immediatam scabiei esse quid acre, muriaticum, viscido, aut tenui inhærens succo; ergo & morbi à malè curata scabie emergentes, probabile est, ut eidem causæ suam debeant originem. Plures hujusmodi apud Scriptores Medicos morborum adinvicem transmutationes observantur, ad quos remittimus Lectorem.

X.

Septimò ex læsione partium, & operationum principalium certiores fîemus de causa morborum proxima, vel antecedenti. Palpitatio cordis ab impedimento aliquo circa cor ferè semper provenit; Sectis enim cadaveribus palpitazione cordis in Xenodochio extinctorum pluries observavimus in ejus ventriculis, vel locis adjacentibus polypos, aneurismata, ossificationes, grumos sanguinis ingentes, tartarizationes, vermes, & consimilia impedimenta; inter quæ elapso quinquennio observavimus in cadavere sexagenarii palpitazione cordis Patavii extincti aneurisma ingentis magnitudinis in aorta ascendenti, dum proximè à corde exoritur, & in cavitate aneurismatis polypum magnitudinis ovi anserini. Neque in palpitazione cordis duntaxat, verum etiam in aliis pulmonum, & cordis affectibus præfata impedimenta deteximus, Asthmate scilicet, pulsus intermissione, & consimilibus. Obiter hic notamus, ex repetita cadaverum sectione nos didicisse, antedictos cordis affectus si ab organica causa, utpotè polypo, aneurismate &c. dependeant, non per intervalla, sed continuò ægrotum molestare, facies pallido, aut alio colore morboso suffusa erit, gravibusque aliis symptomatis hydropi affinis subjicietur Patiens; Si verò fluida materies crimoniam, & irritatione peccans eosdem produxerit; per intervalla tantummodò ægrotantem afficiunt, præsertim dum constitutio temporis austruina dominatur, aut animi pathemata supervenerint; color faciei

naturalis est, nec admodum vehementibus, aut continuis mulctantur symptomatis; quo loci igitur prima, & repetita luserunt symptomata, ibi morbum adesse admonemur. Corpus humanum fasciculus est fibrarum variè contextarum, sibi mutuò respondentium, & ab intus se movente fluido veluti elatere quodam hinc indè flexarum, undè quidem provenit consensus ille unus, conspiratio una, & consentientia omnia Magni Hippocratis. Neque in admirabili prorsus hoc partium consensu sustinemus Veterum de vaporibus se elevantibus sententiam à Recentioribus omninò reprobata, sed omnem in corpore consensum deducimus, vel à vicinitate partium, utpotè inter pleuram, & diaphragma, vesicam, & intestinum rectum &c. Vel à communicatione vasorum, qualis est communicatio venarum, arteriarum, nervorum aliorumque vasorum inter se, aut inter partes proximiores, prout inter jecur, & intestina per ductum cholidocum &c. Vel tandem à similitudine, & continuitate substantiæ, qualis est similitudo, & continuïtas illa generalis, ac profectò mirabilis inter omnes partes membranosas nostri corporis, cujus ope incredibilia penè, & captum nostrum effugientia in operationibus corporis animati succedunt, adeò ut sæpissimè cedere debeamus naturæ renuenti revelari. Concesso hoc infallibili partium inter se consensu, opinor sanè, quod indicia, quæ à partibus paulò remotioribus petuntur, in investiganda morborum causâ proximâ, menti nostræ illudere non possint sub ficta veri specie; sed quantum patitur nostræ investigationis sedulitas, citius aut serius, facilius vel difficilïus perveniemus in cognitionem eorum, quæ in remotioribus, & occultis naturæ confiniis peraguntur, præsertim si causa morbosa iis in partibus ludat, quæ publico alicui officio sunt destinata; utpotè sunt cor, pulmones, cerebrum cum systemate nervoso &c. quæ dum afficiuntur, semper eodem symptomatum ordi-

ordine, & specie procedere solent; Hoc potissimum contingit in malignis febribus, quorum fomes modò in animalibus, modò in vitalibus, modò aliis in partibus residere solet; ejusque certiores evadent Practicantes per cognitæ operationes læsas talibus partibus familiares. Atque hæc dicta sint de investiganda fede causæ proximæ; de natura verò ejusdem investiganda consulantur theses superiores.

X I.

Octavo à symptomatis morbum concomitantibus, vel antecedentibus, eorumque natura, vi, & modo invasionis, nec non remissione, aut exacerbatione ab assumptis remediis, causæ proximæ constitutionem, elucidabimus. Apoplexiâ pituitosâ correpti facie pallescunt, gravissimo sopore corripiuntur, pulsus habent exiles, vomitoriis, & purgantibus optimè cedunt, à sanguinis missione ingravescent &c. deducendum itaque, esse quid viscidum, pauci impetus, & valdè crassum, quod has apoplexias producit; contra in sanguinea, rubore suffunditur facies, vasa sanguifera capitis maximè turgent, sopores non sunt vehementes, nec pulsus adeò exiles, & à secta vena in melius abeunt, à vomitoriis aliisque impetuosius solent exacerbari: ex hac symptomatum serie credi facile potest causam illarum pendere ab impedito cursu humoris sanguinei spirituosius, & consimilis in cerebro, aut vasis circumjacentibus, impetumque ibidem facientis. In colica biliosa contingit sæpissimè aphonia, & vox rauca, duratque interdum per totum morbi spatium; hæc eadem vox rauca observatur pariter in febribus à bile ortis, quamobrem arguere meritò possumus, raucas hujusmodi voces, & aphonias in acutis, similibusque morbis subindicare nobis causam proximam illorum à bile sive partibus acris, volatilibus, sulphureisque pendere. Ista aphonia non rarò esse solet prodromus convulsionum epilepticarum in colica.

nonnunquam observantur statâ periodô adinstar intermittentium invadentes; si hæc succedant, pro certo habeas causam proximam illorum aliunde advenire, nec in affecto loco generari; irritisque quibuscvis remediis observavi, quod si tribus horis ante invasionem doloris lene purgans exhibeatur, præsertim si in imo ventre tragoediam excitet, brevi feliciterque subripietur; imò quicumque alii periodici dolores per repetitas hujusmodi purgationes protinus recedent.

XII.

Abscessus latentes hepatis per intolerabiles crucis, aut suræ dolores, nullis remediis cedentes, manifestantur. Hujus asserti plures Auctores fidem faciunt, sed inter cæteros Hollerius his verbis. *Mirum fortè quod nos bis, terve observavimus, dolores crucis, aut suræ intolerabiles, qui neque fotu, neque litu, neque cataplasmatibus cesserunt; mortuis verò agris crura novaculis incidimus, & pus album, pallidum, ac leve erupit spatiis inanibus musculorum diffusum, & majori vena conclusum, atque ut notaretur locus, unde pus hujusmodi veniret, aperto ventre vomicosum jecur, & putridum inventum est, & taliter affecti procul dubio moriuntur, hætenus Hollerius com. 2. ad libr. 2. coac. Hipp. fol. 348. Idem pariter observarunt Jacotius in coac. Hipp. & Bauhinus in suis observationibus, & tabulis anatomicis. Hætenus de modo causam morborum proximam investigandi tractavimus; qua quidem in re profecto nobilissima, utilissimaque præcipua duntaxat capita pro tenuitate nostra tetigimus, reliqua verò, pro temporis brevitate, aut nostræ in adultiori ætate, aut posterorum sedulitati commisimus &c.*

CAPUT X.

De Indicationibus rectè instituendis.

§. I.

Delineata morborum historia per phænomena , & causas suas , proximum est , ut Historicus eadem sedulitate patefaciat medendi methodum , five indicationes curativas constantes , & à repetita morborum historia depromptas ; & ut candidè fateamur , prima praxeos fundamenta sunt indicationes , quibus detectis , remedia facillimè depromuntur è Medicinæ penu ; quisquis enim vel rudissimus Pharmacopæi servulus certò scit rhabarbarum purgare , stibium sudores movere , millepedes urinam &c. Sed quandonam purgandum , quando sudores eliciendi , quibusque cautionibus , hoc altissimæ propemodum indaginis est , & diuturnum rerum usum exposcit , quæ enim profecerunt , ob rectum usum profecerunt , inquit Medicorum Pater *lib. de arte*. Hinc patet , quam leviter se gerant Scriptores , qui libros suos remediorum formulis perpetuò conferciunt , de indicationibus verò ne verbum quidem proferentes , & si quidpiam exponunt , generale illud est , & à molesta speculationum vertigine potius , quam ex ipsa naturæ plenitudine ductum.

I I.

Si quid majori correctione indiget in praxi medica , jure meritò sunt indicationes , quæ falsis hodiè Hypothesibus innixæ , nil aliud nobis exhibent , quam mania speculationum argumenta. Galenistæ ab humorum quaternione singulorum morborum causas deducentes , eandem fabulam in iis curandis semper agunt. Nam ad ægotantem accersiti primam quætionem movent de inveniando inter quatuor illos humo-

humore peccante. Post multas quæstiones, argumentationesque eundem tandem determinant, determinato humore peccante, universa illorum sapientia hisce potissimum circumscribitur terminis; ut scilicet talis humor præparetur ad exitum, & exinde purgetur, neque hoc semel aut bis, sed pluries atque pluries in eodem morbo fit, & ita veluti in Orbem singulorum morborum indicationes explentur. Exemplo rem aperiemus. Ex hypothese apud eos infallibili tertianas à bile oriri, universus indicationum scopus dirigitur in evacuanda per repetita purgantia bile peccante; observavimus tamen nos, quamvis magna bilis copia evacuata fuerit, febrim magis atque magis exacerbari, & ex simplici duplicem, ex duplici chronicam, aut lethalem demum evadere. Undè legenti mihi observationes Galenicorum, duobus abhinc sæculis productas, mirum quantum me commovit præstigiola illorum socordia, dum viderem, tertianas simplices post repetita præparantia, & purgantia annuas evasisse, & tanquam incurabiles à Medicis tandem derelictas; idem de quartana aliisque hujusmodi chronicis morbis notavimus. Sed quam infirmo starent talo præfatæ indicationes bilem in tertianis evacuandi, duo potissimum evincunt, primò nuperrima corticis peruviani, aliorumque febrifugorum artificialium detectio, quibus prudenter & tempestivè datis, febres omnes intermittentes à quibuslibet demum causis productæ felicissimè eliminantur, nullis in medium productis quæstionibus præparationis, aut evacuationis humorum. Evincit secundò quotidiana nostrum omnium experientia, per quam observamus febres intermittentes ab exhibitis inter initia purgantibus vel duplicari, vel gravibus exacerbari symptomatis; & ab iisdem demum repetitis in chronicas, & lethales terminare. Ex præfata tertianarum narratione, judicare quisque poterit de reliquorum morborum indicationibus, &

præ-

præjudiciis gravissimis, à falsa methodo indicationes in morbis hauriendi productis. Hodie nos nullo habito respectu ad commentitias quatuor humorum in morbis omnibus generandis influentias, quamplures illorum curamus vel levissimis remediis, vel abstinentia à remediis.

III.

Recentiores contra ut hosce Galenistarum scopulos effugerent, inciderunt in peiores; siquidem quamvis certò scirent (exemplo Galenistarum admoniti) Medicinam ab observatione revulsam poliri fortasse, & in usum effingi, sed nil admodum crescere, nihilominus tamen ut indulgerent genio hujus sæculi à molesta alcali, aut acidi vertigine morborum omnium causas petierunt, eodemque vertiginis filo se regentes, ab alcali, aut acido indicationes omnium curativas deduxerunt, atque ignorantes propemodum quodnam acidum quemcumque morbum producat, & quodnam alcali quemcumque submoveat, sola universalitate contenti sunt. Horum omnium cogitationes quam instabiles sint, quotidiana testatur experientia, cujus ope cognoscimus centena esse, quæ hominem lædunt; singulosque morbos à præternaturali quadam humorum specificatione cuilibet familiari pendere, nec ad angusta quatuor humorum, alcali aut acidi spatia tantas morborum causas redigendas. Nam & amarum, & acre, laxans, aut stringens (si cum methodicis loquamur) sive coagulans, & dissolvens, austerum, salsum, & hujusmodi centena in jus quoque vocanda sunt. Porro morborum quamplurium nulla alia causa est, quam mutatio quædam debitæ, ac naturalis texturæ sive configurationis partium componentium alicujus humoris, producta vel externa de causa, vel ab interna agitatione partium ejusdem fluidi, aut solidi in se invicem agentium, cujus ratione novum acquirentes motum, figuram, & situm, morborum causa evadunt;

Et

Et quæcunque præternaturalem illam texturam, ætonum humorum mutatum, in pristinum restituere valent, sive calida sint, sive frigida, sive acida, sive alcalia, vel aliis viribus sibi invicem contrariis prædita, intus, aut extra exhibita pro certo habeto morbos illos feliciter propulsatura. Ideò sæpissimè miramur in praxi, unum eundemque morbum calidis æquè ac frigidis, & sibi invicem contrariis tolli medicamentis; tolli quoque si methodis pariter contrariis tractetur; aqua spadana teste Henrico ab Heers, quamvis in promovendis diu suppressis menstruis expertissima sit, eorundem tamen nimium fluxum quovis alio remedio faciliùs etiam feliciusque sistit. Idem de aliis remediis asserere possumus. His omnibus experientiæ argumentis admoniti, magis magisque impellimur, ut credamus naturas esse morborum medicatrices. Et sicuti bona alimenta æquam vitæ, & interitus materiem præstant, ita & iidem humorum motus, qui morbum intulerunt, iidem, inquam, post repetitas circulationes, sponsores sanitatis, & authores evadunt, nisi ab inordinata nonnullorum Medicorum methodo ordinatus illorum cursus perturbetur. Monemus obiter, quod si quis novum systema fingere veller, & fingere pariter quod remedia per novas qualitates à phantasia excogitatas operentur; dico hunc novum Hypothesistam, dum praxi medicæ se accingeret, æquè feliciter sanaturum, & æquè infelicitèr occisurum ægros, ac alii Medici hypothesibus, ut putant, solidioribus innixi; nam medicamenta sanant non hypotheses; sanant autem ut plurimum, nullam evacuationem sensibilem producendo, sed amissum tonum morbosis fluidis, aut solidis restituendo.

I V.

Multi morbi ab exigua causa producuntur, & exindè in apparatus funestum desinentes absque ulla
fen-

fenfibili evacuatione sanantur. Tales sunt morsus viperarum; affectiones violentæ, quas motus, aut odor duntaxat navis, vel auræ marinæ insuetis producit, ut interdum in morris agonem eosdem conjiciat; Morbi gravissimi supervenientes à solo aspectu rerum exotiarum; Morbi ab animi passionibus producti; & hujusmodi innumera, quæ producuntur in humano corpore absque ullo ingressu, vel egressu materiæ visibilis, quæ tanquam causa fovens accusari posset, sed solo externorum corporum impulsu, aut vehementi imaginationis affectione. Sicuti plures morbi magni à parva causa, quandoque invisibili, & in corpus non introducta, vel non subsistente dependent; ita pariter plures magni morbi momento temporis sanantur non per evidentem aliquam evacuationem, sed per productam duntaxat novam aliquam mutationem in situ, textura, figura, aliisque qualitatibus humorum morbum producentium; Hujus generis sunt curationes factæ, vel quartanarum, vel aliorum morborum à repentinis terroribus, ab applicatione specificorum remedium partibus externis, nullamque manifestam evacuationem promoventibus, à mutatione aëris ex uno in aliud clima; prout nuperrimè observavimus Romæ in Viro nostro amicissimo; hic dum in aëre aut Neapolitano, aut propinquiorum Regni Regionum vitam degit, statim ischiade, & fluxu hæmorrhoidum corripitur; irritisque quibusvis remediis tunc potissimum, & momento fere temporis convalescit, cum Terracinam, Latium, vel Romam ipsam attingit. Chineses, alique Indiarum Medici morbos eliminant unctione per moxam, & acus punctura; imò febres quasdam intermittentes ad miraculum ferè eradicant sola unctione in Talo facta, teste Wilhelmo Ten Rhyne *tract. de arthritide*. Hactenus enarrata exempla abundè nobis indicant, centena esse quæ hominem lædunt, & morbos modis ferè admirandis, vixque à nobis perceptibilibus tum produci, tum sana-

fanari. *Natura enim* (ut rectè optimus Senex 6. *epidem*) *invenit sibi ipsi vias, non ex cogitatione, & inerudita existens, facit quæ expediunt*; singulorum igitur causas ad quatuor humores, ad alcali, aut acidum coarctare, Medici est parum prudentis, atque de rebus extrema sentientis.

V.

Teste Plinio ignota sunt per quæ vivimus; sed si quid ipse judicare valeo ignotiora sunt per quæ ægro-
tamus; nam minimum illud primo primum, & imme-
diatum, quod morbos producit, à nobis profectò est
incomprehensibile. Undenam igitur in tanta rerum
asperitate hauriendæ sunt indicationes curativæ in
morbis? Fateor, in hisce angustiis ad sola sensuum
testimonia esse refugiendum, id est, postquam diù, &
patienter observaverimus, quo pacto natura se gerat
in morbi productione, nec non in concoctione, sepa-
rationeque humoris peccantis, stabiliamus tandem
doctrinam eisdem curandi, naturæ vestigiis adamus-
sim respondentem, & præ oculis semper habeamus
juvantium, & lædentium observationem; qua qui-
dem in re ratio à Medicis tantoperè ostentata oportet
ut famuletur Empiricæ, sed Empiricæ literatura
expolitæ, per plures observationum processus vexa-
tæ, & mentis lumine actuatæ; adminicula namque
quæ à theoria sumuntur, inflant primò spem nostram,
postea destituunt. Porro quis est, qui non fatebitur,
nos post tanta hujus sæculi tum anatomica, tum phy-
siologica inventa, solidiores curandorum morbo-
rum indicationes non acquisivisse? Medicosque ho-
diè gravius inter se dissentire, dum de assignandis
morborum causis, & indicationibus curativis inter-
pellantur, quam ante hosce novitatum rumores fieri
solebat. Praxis igitur curandorum morborum per
praxim ipsam promovenda est; hujus rei testis est no-
bis diligentissimus post Hipp. Observator Thomas
Sydenhamius, qui *sect. 1. cap. 2. de occultis febrium*
causis

causis discurrens, ait. *Hoc pro comperto habeo ex multiplici accuratissimarum observationum fide prædictas morborum species præsertim continuas ità toto cælo differre, ut qua methodo currente anno ægrotos liberaveris, eadem ipsa anno jam vertente ipsos forsàn è medio tolles.* Et paulò post subjungit. *Proindè nisi ingenti adhibita cautela intentisque omnibus animi nervis, vix ac ne vix quidem possum efficere, ne unus aut alter eorum, qui se primi meæ curæ commiserint, de vita periclitetur, donec investigato morbi genio ad eundem perdomandum recto pede, & intrepidus accedam, hæc ille.* Fac igitur ut in tanta rerum caligine, & inconstantia, theoria tua te manuducat ad solidè hauriendas indicationes; nisi per cynosuram observationum, quæ varios morborum motus, & inclinationes nobis duntaxat manifestant, genium illorum prius didiceris, & exinde curativas indicationes depromseris.

V I

Non ideò in principiis acutorum à purgantibus, & diaphoreticis abstinéo, in intermittentibus quoque à purgantibus in principio me tempero. Non ideò in progressu curationis febrium postposita tanta remedium pompa, totus sum in observando, an excitata febrilis fermentatio nimium torpeat, & in coagulationes disponatur, vel nimium exardescat, & in dissolutiones viam sternat, quibus de causis coctio, & despumatio materiæ peccantis impediuntur; Et si nimium torpet, eam excito per spirituosà, & volatilia; si contrà nimium æstuet per fixantia, & humectantia coërceo, & tandiù hæc omnia facio, donec jam certior factus sim, sanguinem febrientem tanto motu præditum esse, quantus requiritur ad despumationes, præcipitationesque morbosæ materiæ suo tempore peragendas per vias naturæ accommodatas, sudorem nempe, urinam, secessum &c. Non ideò, inquam, hæc & similia in aliis quoque morbis facio, quia ratio, & ex hypothesi deductæ speculationes
mihî

mihi hoc dictaverint ; sed quoniam frequens tunc mea, tum celeberrimorum Observatorum experientia me didicit, acutos morbos ab adhibitis in principio purgantibus in pejus ruere, febres intermittentes statim fieri continuas, & si purgantia repetantur, diuturnas, & lethales; siquidem naturâ duce nunquam vidimus crises in principiis acutorum salutare fuisse; *Quæ enim judicant ne statim appareant*, inquit Optimus Senex in *Coacis*. Postremò febrium curationem certius non absolvi, quam continendo sanguinem intra eos limites, ut neque hinc plus æquo gliscat; neque illinc nimium torpeat, quibus de causis coctio, & despumatio morbosæ materiæ impediuntur. Hisce, inquam, experientiæ momentis instructus, ad tales indicationes in præfatis morbis hauriendas me compuli.

VII.

Ut rem contrahamus, sciendum est indicationes curativas in morbis aliundè certius deduci non posse quam à symptomatis tunc temporis gravioribus, & supra reliqua prædominantibus, quippe quæ morbi genium, & gravitatem præ cæteris apertè nobis ostendunt. Veruntamen cum in quolibet morbo quatuor sint considerata, morbus, causa morbi, symptomata, & vires: Medicus profectò ità horum omnium motus, originem, vim, aliasque adinvicem circumstantias callere debet, ut de indicationibus nil audeat decernere nisi quatuor illis attentè consideratis, & relatis inter se, atque urgentiori primum prospiciat. Fateor denique, neminem tam citò, feliciterque indicationes curativas in morbis detecturum fore, quam qui diuturna edoctus praxi, genios illorum præcipuos, variosque invadendi, & declinandi modos, iterum atque iterum observaverit; multò magis si antecedenter se exercuerit in lectione librorum præceptis & cautionibus abundantium, quales sunt nuper laudati iisque analogi. Quibus omnibus si accedat fecunda quædam, & mascula mentis vis, quâ morborum

borum motus antecedentes, præsentēs, subobscuri, late patentēs, se excipientēs, aliiq̃ue mirabili quadam detegantur solertia, de indicationibus profectò solidè judicabit.

V I I I.

Regulæ mox expositæ iis potissimum conducunt morbis, in quibus mora omnis perniciosa est; in iisque Medici sagacitas longo morborum usu, & virtutibus remediorum tam specificorum, quam communium abundanter instructa, ineffabili quadam proprietate de rebus pluribus prudenter determinat, atque à minimis quibusque circumstantiis medendi rationes citò desumit, quæ omnia vix intelligi, aut verbis exprimi possunt. In chronicis contra, cum phænomena sint diuturna, & constantiora, non aliundè certius desumi poterunt indicationes quam à juvantibus, & lædentibus, nec non à sedula, & fideliorundem ætiologia, à sectione cadaverum morbis denatorum præ cæteris desumenda. Atque ex antedictis tanquam per corollarium deduci potest ratio, cur sæpissimè videamus Practicos celeberrimos, postquam primò inspexerint ægrotantem, ejusque symptomata, & affectiones sensuum tunc apparentes seriò consideraverint; in cognitionem venire rerum ferè incomprehensibilium diagnosim, prognosim, & curationem morbi spectantium, idque modis quibusdam ità occultis, ut si ab ipsomet Medico rationem inquiras promptæ hujusmodi perspicacitatis, explicare profectò tibi nesciverit mirabilem illam vim solertiæ in inveniēdo, & determinando. Quamobrem medendi methodus nil aliud revera esse mihi videtur quam judicium practicum, adæquatum, & sagax, id est, talium omnium ferè mirabilium, & occultorum fontes à consummata praxi duntaxat oriri, qua quidem mille rerum differentiæ momento prorsus explanantur, quamvis signa morbi varia, incerta, & generalia esse soleant &c.

C A P U T X I.

De Remediis specificis, eorumque
Historia.

§. I.

CUM tantum intercedat affinitatis remedia inter, & indicationes, de curatione morborum nunquam benè sperandum, nisi hæc duo arctiori, quam hæctenus fædere processerint. Cæterum licet indicatio absque remediis, & remedia sine indicatione, mutilum quid sint; nihilominus tamen, ut fatear, quæ sentio: *Sola remedia sanant* (quæ quidem licet aliquando nobis videantur sine indicatione exhibita fuisse, eventus tamen de indicatione verâ nos abundanter admonet.) Hujus asserti fidem primò faciunt Empirici, qui methodos, indicationesque Rationalium spernentes, usu duntaxat remediorum, ut ajunt, specificorum, quamplures ægrotantium pristinæ sanitati feliciter restitunt. Secundò, remedia à gnaris æquè ac ignaris Medicis, cum indicatione vera, vel eadem sæpissimè falsa exhibita, faustos eventus æquè omnia producant; Contrâ verò, si indicationes sine remediis fuerint, fragilitatem mortalitatis, ne minimum quidem levare poterunt: Stet igitur quod diximus. Sola remedia sanant, Doctores Medici, inter desiderata artis nostræ reponenda demum erit historia remediorum, quæ non amœna quædam, & libera ingenii peregrinatio, sed durus labor, & longo itinere consumptus patefecerit; Sintque constantia, methodo præscribendi munita, & cuilibet morbo specificè ac fermè infallibiliter respondentia; prout est in Intermittentibus cortex peruvianus, in dyssenteria segum lactis; Lue gallica mercurius, & sarsæ radix. In
affe-

affectione hysterica sal, aut bezoarticum Jovis. In doloribus post partum, tinctura succini cum aqua cinamomi extracta, & exigua syr. cinamomi quantitate temperata. In ictero flavo spir. sal. armoniaci acidus, & sic deinceps de reliquis singulorum morborum ferè specificis remediis, quibus amara mors longius, quam fieri possit, distineatur &c.

I I.

Historicus itaque iisdem gradibus, quibus morborum, causarum, symptomatum, indicationumque historiam illustravit, iisdem, inquam, & illam remedium absolvere debet modo supradicto; qua quidem in re sensuum oracula, nec non juvantium & lædentim observationes sunt consulendæ, & ab eodem pariter fonte petendæ sunt cautiones, & præcepta quædam stabilia, circa usum, quantitatem, tempus, aliasque adhibendorum remedium conditiones, Quod lac sit specificum remedium ad sanguinis acrimoniam compescendam, parum luminis afferre poterit praxi meæ in hoc morbo curando, nisi interea Auctores mihi significaverint methodum, cautiones, & præcepta eidem exhibendo præ cæteris opportuna v. g. Lac tutius exhiberi verno, & autumnali tempore, quam æstivo, (in quo ejusdem serum proficuum est) dum lac exhibetur cavendum ab usu vini, & acidorum; & si acidi humores primis viis redundant itidem cavendum. Si diarrhæa ex ventriculi cruditate vigeat, abstinendum pariter ab illius usu; ægrotis laborantibus nervorum, aut capitis affectibus noxium maximoperè est lac. Ità nuperrimè Vir eruditissimus, ex copioso lactis usu (exulato quolibet alio victus genere per 20. dies circiter) incidit in gravissimam oris torturam, cum tensione dolorifica musculorum colli, & totius penè corporis; adhibitisque à me variis remediis post duorum mensium intervallum convaluit. Lac nervis, & capiti contrarium est; pectori familiare, infimo demum ventri flatuosum. Ne lac

acescat in stomacho saccharum, aut mel eidem misceto. Et quamvis acescat, non perindè tamen illius usum statim reprobare oportet; sed per duos dies testacea exhibenda ad absorbendum acidum, & exindè lac denuò præscribendum; & si denuò acescat, vicissim interponantur testacea, nam hoc pacto minus imposterum acescet, & optatum finem ab illius usu consequeris. Assumpto lacte quiescendum, vel leniter deambulandum; labor nimius tam mentis, quam corporis ab illius usu cavendus, uti & somnus; nam his de causis, crudum ad caput perveniens; ad varios morbos illud disponit. Hæc, aliaque monita scienda sunt ante lactis usum, quæ quidem innotuerunt Practicantibus, non per ingenii vexationem, sed per diuturnam duntaxat juvantium, & lædentium observationem. Et qui antedictis cautionibus destitutus, ad usum lactis se accingeret, æquè peccaret cum iis, qui dubium iter in tenebris aggredi tentarent, atque nec lucem accenderent, nec diurnam lucem expectarent.

III.

Quæcumque de lacte adnotavimus, singulis quoque remediis necessaria esse seriò fatemur. Siquidem innumera illa incommoda, quæ ab usu remediorum ægrotantibus interdum supervenire solent; non à prava qualitate remedii, sed aut à falsa indicatione, aut à defectu cautionum, & præceptorum, eidem adhibendo maximè facientium producuntur. Optima igitur remedia optimis cautionibus confirmata, universam curandorum morborum rationem complectuntur; hinc est, ut Viri eruditionis vulgaris, & merè Empirici, remedio aliquo comprobato aut solida cautione summorum Opinatorum gloriosam ostentationem aliquando deludant. Remedium purgans plurium morborum domitor est; illius tamen imprudens usus in principiis acutorum, aut repetitus in curatione intermittentium, magno hominum detrimento adhuc apud Medicos viger. Rudis quidam Practi-

Præcticus ad curationem ardentis febris nuper accersitus in ipso morbi principio purgans medicamentum exhibuit; æger exindè pejus habuit, postpositaque sanguinis missione, circa septimum diem denuò purgationem instituit, à qua in deploratum salutis statum redactus Patiens, decimoquinto morbi die quatuor libras circiter sanguinis grumefacti alvo ejecit, ac demum migravit in hecticam. Si quis assereret, sanguinem illum indicia nobis præbere, postpositis purgantibus evacuari debuisse in principio per phlebotomias, sagacioribus remitto decernendum. Mense Junio anni 1695. Mulier quadragenaria Romæ per sesquiannum graviter affecta lenta febre, cum scirrho ventriculi &c. ab usu chalybis à Medico Sene præscripti statim incidit in hydropem, & post elapsum mensem mortua est; Nonnullis ante mortem diebus insigni gulæ strangulatu afficiebatur, adeò ut quasi suffocari sentiret, viamque esculentis præcluderet: Aperto cadavere totam ventriculi molem scirrhosam inveni, scirrhosum pariter, & uterum, & in abdominis cavitate aquæ foetidissimæ, & subnigræ non exiguam quantitatem. Longum esset recensere innumera damna, ægrotantibus facta à remediis, dum debita cautione, & præceptis, ab Auctoribus non exponuntur, uti de chalybe in scirrhis ventriculi (& forsan aliarum quoque partium) & purgantibus in principio ardentium, ex antedictis historiis innoscit.

I V.

Diximus superius, quemlibet morbum à specifica, & sibi soli propria humorum exaltatione; vel ab exaltatione sive specificatione morbi principalis, cujus ille est soboles, pendere, hasque omnes humorum specificationes ita naturæ legibus subjacere, ut reliqua corpora sublunaria; sed in quibus potissimum consistat specificatio illa, seu minima partium morbosarum mixtio, per quam quilibet morbus in spe-

ciem sibi debitam exaltatur, id sanè me later; per successiones tamen ætatum aperietur forsan a solertissimis Practicantibus, si meditationes ad vitam activam revocaverint, nec theoriam tanquam filiolum in deliciis, perpetuò quòdam studiò exornaverint, praxi omninò neglectâ. Sciò tamen morbos tum chronicos, tum acutos eum feliciter eliminaturum, qui casu vel diuturnâ praxi inciderit in remedium, per quod morbi species jugulari, ac velut in ovo extinguì valeat. Neque pro hisce explicandis afferendæ sunt in medium primæ aut secundæ qualitates, ut nonnulli fecerunt; nam præterquam quod essentia morbi in talibus qualitatibus non consistit; videmus frequenter morbos quàmplures, adhibitis, & calidis, & frigidis, humidis, aliarumque hujusmodi qualitatibus remediis, vix submoveri, nisi demum incidamus in remedium, quod veluti specificè morbum extinguat; Exindè est, ut multi morbi, calidi vulgò dicti, calidis curentur remediis, frigidi frigidis, & sic deinceps; imò & remediis juxtà nostrum cogitandi modum, naturæ humanæ prorsus contrariis; undè videmus passim ægrotos fuisse sanatos post commissos gravissimos errores, vel in potu, vel in cibis, vel in remediis demum ipsorum naturæ maximè contrariis. Hæc igitur omnia à præfata humorum specificatione, non verò à qualitatibus per contrarietatem agentibus, pendere censemus.

V.

Antedicta specificorum remediorum necessitas ad morbos chronicos potissimum spectare videtur. Hi enim cum ab indigestione quadam, crassitieque humorum dependeant, & frequentius in solidis, quam in fluidis vitium lateat; natura profectò diuturnitate mali oppressa ferè, ac destituta coctionem, depurationemque morbosæ materiæ absolvere vix poterit, nisi exhibeatur remedium aliquod morbosam illam speciem promptè extinguens; vel roboretur natura
per

per medicamenta spirituosorestantia, & amaricantia; quibus, quasi exhilarata, hostem cervicibus suis diù imminentem tandem excutiat: ideò sæpius observari in praxi, methodum Recentiorum per remedia spiritiosa, volatilia, & impetum facientia, morbis chronicis summoperè conferre, acutis contra ingenter obesse. In his enim cum fermentationes sint celeres, & nimis activæ, nec solida vitata sint, natura spontè sua aut per prudenter instituta artis adminicula, morbosæ materiæ coctionem, despumationemque sat cito absolvit, & per debitè procuratas evacuationes morbi speciem extinguit. Si verò acuti morbi ab occultis aeris qualitatibus, vel novis temporum constitutionibus originem suam habeant; remedia novam illam speciem extinguere valentia, non aliundè certius peti possunt, quam à sedulo, & repetito juvantium, ac lædentium examine: ideò videmus remedia nonnulla certis quibusdam morborum constitutionibus, & Epidemiis prodesse; obesse è contra iisdem Epidemiis, aliis annorum constitutionibus.

V I.

Cum de acutis morbis inciderit sermo, monendum hic obiter, graviter errare illos, qui acutos, & inflammatorios morbos remediorum copiâ tandiu afficiunt, donec natura quo se vertat nescia, & hinc indè tum à morbi vehementia, tum à remediorum pondere variè distracta tandem cogatur succumbere. Nec mirum; nam morbi acuti, præsertim febres hujus generis sæpius spontè sua sanantur, ut in Pauperibus, & Rusticis observamus; Siquidem ille idem humorum impetus, qui febrim excitavit, ille, inquam, idem eosdem disponit ad præcipationem morbosæ materiæ stato coctionis tempore peragendam; atque hæc præcipitatio, cum sit solius naturæ opus, nullibi sanè tam graves, & innumeros committunt errores Medici, quàm in curatione febrium prædictarum; perturbato enim, distractoque motu illo ordinato naturæ,

à repetitistoties, vel absque methodo exhibitis medicamentis, nec febris minuitur, nec crisis statotem-
pore succedit, sed Patiens dubio Marte colluctatus,
vel in perniciem, vel in chronicos morbos delabitur.

VII.

Circa remediorum usum in acutis, & chronicis morbis, variæ præjudiciorum simiolæ Præcticantibus obversantur, in gratiam præsentis argumenti nonnullas recensebimus. Multi eo potissimum nomine tantis utuntur remediis, propterea quod (sicuti à plurimis non sine animi mærore audivi) fieri non potest, ut inter tot adhibita remedia unum demùm non reperia-
tur, quod morbum valeat retundere. En Medicorum stupiditatem, qua per motus contineri nequeo, quin hic repetam, quod Appius Cæcus Populo Romano pacem cum Pyrrho meditantem increpavit. *Magna patientia*, inquit, *Patres conscripti per plures annos cæcitatem meam sustuli, at nunc me surdum quoque optaverim, cum vestra tam deformia agitantia consilia persentiam &c.* Nonnulli speciosas quasdam, sed fallaces in remediorum applicatione graduationes constituunt, alia dicentes magna, alia verò levia; Et primò à falsò putatis levioribus incipiunt, deindè sensim ad majora, si morbus non cesserit, ascendunt. Præscribunt itaque (præsertim in morbis periculi plenis) primò purgationes, deindè phlebotomias, vel è contrà, enemata injiciunt, syrupos adhibent, & tandiù hæc omnia, veluti in Orbem repetunt, donec observaverint, vel non declinare, vel in pejus ruere morbum; & tunc ad remedia, ut ajunt, magna perveniunt, vesicantia nempe copiosa, scarificationes, sinapismos, purgantia fortiora, & hujusmodi quamplura, per quæ si propositum ne quidem assequi possunt, ad expectationem crisis se tandem convertunt; nec interea erubescunt ab ea natura crisin expectare, quàm tantâ remediorum laniena, & methodo tam contrariâ vehementer perturbarunt.

VIII.

Formulæ remedia præscribendi mutantur sunt, pro varietate temperamenti, habitus corporis, ætatis, regionis, causarum antecedentium &c. medicamenta deobstruentia quamvis generaliter omnibus obstructionibus conveniant, modus tamen eadem exhibendi varius esse debet, prout diversæ erunt circumstantiæ supradictæ; aliis enim prodesse solet forma sicca, aliis potabili, aromatica, intus, aut extra exhibita, & sic deinceps &c. Nuperrimè curabam Romæ Virum macilentum post tertianam duplicem lenta febri-acula, & tumoribus colli graviter affectum; lingua erat viscida, alvus adstricta, vigiliæ aderant cum urina rubicunda &c. Ab assumpto pulvere cachectico ex chalybe semel sulphurato, cinamomo, & saccharo simul mixtis, & cum brodio sumptis, pejus habuit, venterque flatibus distendebatur; Quamobrem consideratis, & ad invicem sedulò relatis antedictis symptomatis, deobstruentia ex succis depuratis cichorei, boraginis, & sonci proposui, quibus pluries repetitis optimè convaluit. E contra alium ægotantem pariter macilentum, quamvis prædictorum succorum usu à lenta febre liberaverim; observavi tamen quod per eorundem continuationem in sudores nocturnos profusissimos incidebat, à quibus demùm evasit succorum usu intermisso.

IX.

Contra mortis Imperium nil valet habitu martio cedere, nec contra morborum violentiam, terrore disputationum pugnare; *sola remedia sanant*, & ubicumque scientiæ substituerit infirmitas, sola remedia pondus, & majestatem ejusdem restituent. Nil magis igitur interesse saluti hominum puto, quam ut per manus Medicorum nova in dies detegantur remedium genera, vel jam detecta solidis observationum præceptis efficacius muniantur. Phthisis ab ulcere pulmonum, vulgò pro incurabili derelinquitur, eo

quia, ut ajunt, tale ulcus internum est, & occultum, nec ut alia externa ulcera, mundificari, & à pure abstergi potest; sed quare non id agunt Medici ut investigent ulceris situm, eoque detecto sectionem inter costas instituunt, ut medicamenta introduci possint, rationem sanè non agnosco. Elapso septennio cum essem Patavii Vir quidam accepit vulnus in dextra thoracis parte ad pulmonem usque penetrans; quod vulneris genus quamvis lethale sit, Chirurgus tamen solertissimus sectionem inter costas fecit per longitudinem ferè sex digitorum, ut situm vulnerati pulmonis detegeret; eo igitur detecto per vulneraria siringationibus, & turundulis introducta, elapsis duobus mensibus perfectè cicatrizavit. Eandem prope modum sedulitatem tentare deberent Practicantes in curando pulmonum Phthisicorum ulcere, ne tanto artis dedecore, catalogus morborum incurabilium quotidie in immensum augeat. Doctores Medici, mentis vires assiduis cogitationibus, & usu acuuntur, fœcundia verò, & desperatione franguntur.

X.

Si alicubi, certè in Medicina, multa scire oportet, & pauca agere, præsertim dum ad curationem morborum vel nimis acutorum, vel complicatorum descendimus. Delendumque est præjudicium nonnullorum ægrorum, putantium morbos feliciter non sanari, quam per grandia, & copiosa remedia; dum verò facilia, vel minoris impensæ præscripta vident, vel dubia mente sumunt, vel despiciunt. Ignarum vulgus. Quanti hominum diuturna morborum tyrannide, & frustraneo remediorum eventu delassati, cum naturæ demùm se commiserunt, & anhelis pectoris pallorem, & longo squalore concretam faciem brevi recessisse observarunt. Quanti negligentia bono, vel indulgentiæ temeritate sanarunt, quos docta manus forsan enecasset. Porro primi Orbis Incolæ qui Artis nostræ Antistites nec consulere, nec con-

luere,

tuere, quam salubrem duxerint vitam, testantur historiarum. Parcat igitur ignarum vulgus, parcant & Medici tantis remediorum formulis; nam sæpissimè quies lecti, & quies à negotiis, ipsaque demùm à remediis abstinencia morbum jugulat, quem usus illorum frustraneus magis exacerbarer.

XI.

Restaret demùm Historico investigandum, quomodò in nobis agant remedia; sed quoniam res hæc altissimæ indaginis, & à sensibus remotissima; non minus hominis duntaxat, sed alicujus generalis Medicorum cætus negotium esset; Siquidem ad illustrandum præsens argumentum multa petenda forent à Chymicis, Mechanicis, Anatomicis, Philosophiæ demùm naturalis, Experimentalisque principiis &c. Non diffiteor tamen post repetitas Medicorum cogitationes, & usum, nonnullorum remediorum effectus clariùs nobis hodie, quàm antea Veteribus constare; hoc igitur de singulis exoptamus, Cæterum cum tanta sit hujus negotii difficultas, fatendum naturam taliter se gerere cum remediis, qualiter in foveam delapsus cum ligno à fociis porrecto; Ut egrediatur è fovea, lignum variè dirigit, modò scilicet ad dexteram, modò ad sinistram, modò pedibus substernendo, modò parieti figendo, modò manibus fortiter arctando, his demùm, aliisque situationibus disponit, donec foris egrediatur. Remedium à nobis exhibitum, taliter interdum actuatur natura, ut eo quandoque utatur in excitandis fermentationibus penè consopitis, in secernendis noxiis humoribus, in deprimendis volatilibus, in referandis tenacibus, & sic pro variis explendis indicationibus, remedium illud arte quadam sibi soli conscia disponit &c.

CAPUT XII.

Centaurus, Sive de Paradoxis Recentium Medicorum in derisione Crisium, Dierum Criticorum &c.

§. I.

INter reliquos abusus, qui paucis ab hinc annis creverunt, est derisio crisium, dierum criticorum, motuum morborum, per dies pares, aut impares, aliarumque hujus generis observationum, quas prisca Medicorum gens, magno ægrorum commodo instituerat. Hanc Veterum sedulitatem, duabus potissimum de causis deridet gens nova. Primò ob præconceptam falsam opinionem ex libris, qui tanta copia contra Veterum sapientiam hodiè prodierunt; iis imbuta Lectorum mens, fieri vix potest, quin antiqua dogmata, vel falsa putet, vel genio ad sæculi gustum accommodato turpissima derisione laceffat, & sub ficta veri specie, à vero quam longissimè aberrat. Secundò methodus curandarum febrium iisdem familiaris, cum speculativa sit, fallax, & pro varietate tum Hypothesium, tum Medicorum semper varia; necesse quoque erit, ut motus naturæ in producenda crisi, vel impediàntur, vel perturbentur; quibus de causis, criticis naturæ motibus ex voto non succedentibus, scientiam illorum tanquam inanem derident. Sed veniamus ad rem, atque ex defensione veritatis à falsitate, scientiam hanc tanquam præcipuum curandarum febrium fundamentum pristino splendori restituamus. Concedunt itaque illi ipsi derisores, sanguinem esse de genere liquorum fermentantium, & dum febricitat, vel aliter ægrotat iisdemmet legibus cruditatis, ebullitionis, & depurationis subjici, quibus cæteri liquores fermentiscibiles. In his liquoribus naturæ lege

cau-

cautum est, ut quisque fermentationis, & depurationis suæ motus determinatis diebus absolvat, à qua quidem lege ne minimum eos recedere quotidie observamus. Diversum enim est tempus, quod insumit mustum in depuratione perficienda, ab eo quod cerevisia, pomaceum, alique liquores arte, vel natura producti. Idem de fructibus observamus, quorum singuli determinato dierum spatio ad maturationem perveniunt, & quaecumque demum adhibueris artificium, ut ante statutum à natura tempus, vel fructus, vel liquores alii fermentiscibiles maturationem absolvant, frustraneum propemodum erit, & vanum, siquidem ad corruptionem potius, quam ad maturationem violentia illa dispones.

I I.

Si per eos sanguis febricitans in pluribus circumstantiis congruit cum reliquis fermentantibus liquoribus, cur etiam congruere non debeat in exercenda depuratione, coctioneque peccantis materiæ determinato dierum, aut mensium intervallo, rationem sane non video? Præsertim cum Hipp. & experientia testibus certum sit, tertianas simplices septenis circuitibus spontè sua recedere, Ephemeram 24. horis, Synocham quatuor diebus; accessiones febrium particulares statis horis, & sic deinceps de reliquis morbis &c. Et adeò constans est naturæ ordo in perficiendis stato tempore humorum peccantium coctionibus, depurationibusque; ut nonnullæ febres, quantacumque contra eas adhibueris remedia, prorsus cedere molint, nisi peractum sit præfixum illud à natura tempus, pro absolvenda depuratione; imò ab adhibitis purgantibus, febrifugis, aliisque medicamentis intempestivè, & imprudenter, non solum exacerbantur, vel duplicantur, sed ad mortem quoque viam iterant, ob maximam in humoribus excitatam confusionem, regularibus naturæ motionibus penè contrariam, sicuti in acutis, & intermittentibus febribus soluries observavimus.

Hæc

III.

Hæc sanguinis febrientis statò tempore repurgatio, crisis vocatur; sollennis nempe naturæ machina; qua post emensos cruditatis, & ebullitionis terminos peccans materies veluti per institutam despumationem foris eliminatur. In Rusticis, & qui Medicorum opere non utuntur, jucundo sanè documento hujusmodi crises, five despumationes peccantis materiæ per sudores, alvi fluxus, urinam, aliasque naturæ vias perfici, & motu prorsus ordinato finiri videmus. Quorum omnium non ignarus Hipp. & Conterranei Græci, adeò religiosè præfatos naturæ despumantis motus prosequébantur, ut in curandis febribus pauca admodum remediorum genera præscriberent, ne per illa inopportunè forsan data moderamen interni Rectoris conturbarent. Hipp. ipse in febrium præcipuè acutarum curatione paucissimis utebatur medicamentis, & si excipias lene vomitorium, clysteres, aut simile remedium, quod circa initia adhibere cogebatur; in progressu morbi sola prisana ad morbi genium variè temperata contentus, & naturæ reliqua committens; adsidens illius spectator crisin expectabat, ut constat ex illius *lib. de diætâ acutorum*, &c.

IV.

Quamobrem mirari desinant Practicantes, si hodie nec frequenter, nec perfectè succedant crises, uti olim in Græcia; siquidem illi græcarum legum vel ignari, vel obrectatores, à principio morbi, ad declinationem usque purgantibus, diaphoreticis, phlebotomiis, spirituosis, aliisque imprudenter, & intempestive exhibitis medicamentis ferè conficiunt ægrotantem; ideò impossibile est, ut humores per tam diversas remediorum seditiones distracti ad criticæ despumationis negotium statò tempore disponantur; sed assiduis confusionibus agitati, loco criseos perfectæ in metastases præternaturales desinant, atque hac de causa, nec criseos, nec dierum criti-

criticorum nec aliorum demum naturæ morbum regulas ab Antiquis traditas in febribus observabimus. Sed ajunt necessarium esse evacuantia medicamenta in principio præscribere, ut subducta portione materiæ peccantis minuatur morbus, & natura melius incumbat coctioni reliquæ. Hoc tamen contra experientiam est, siquidem evacuationes, quæ per initia, & crudo jam existente morbo succedunt frequenter suspectæ sunt, & periculosæ; suntque, ut ait Hipp. *judicatoria non decernentia*; nam nec morbi, nec symptomatum levamen exinde supervenit, sed major exacerbatio; per irritationem namque fiunt, non per debitam naturæ separationem, idque potissimum cum eradicantia sunt pharmaca. Si igitur natura nunquam movet in principio morborum materiem crudam tunc, & cum bonis succis confusam, multò minus ars ejusdem interpret & ministra hoc tentare debet. Quique Medici vel ignorantia, vel odio selectæ contrariæ id tentabunt, quo fortiora, vel purgantia, vel diaphoretica, vel alia hujusmodi medicamenta exhibebunt, eò majorem inducent in humoribus confusionem, cujus de causa, minima profectò à præfatis medicamentis succedet evacuatio, vel si magna, in perniciem erit, symptomata augebuntur, & morbus vel in longitudinem, vel in interitum desinet. Contra ab iisdem medicamentis, vel minima quantitate datis circa finem coctionis, non solum maxima succedit evacuatio, sed ea cum levamine symptomatum, & Patientis. Veruntamen ne omnia uno calceometiamur, fatemur revera dari nonnullas febres, in quibus nullâ expectatâ coctione peccans materies statim eliminanda sit per sudores, aliasque vias naturæ magis accommodatas, tum quia malignitate peccat, & sanguinem ad fatalem coagulationem disponit, undè ex diuturniori ejusdem in humoribus mora mors acceleratur; tum quia ab alimentis pravæ qualitatis, aliisque hujusmodi causis producta forsan
fue-

fuerit, inter quas numerari possunt Epidemiæ contagiosæ, & malignæ, in quibus omnis cunctatio perniciofa est; solent enim celeriter ægrotantem jugulare &c. Dicunt nonnulli, necesse esse purgantia in principio exhibere, ut educantur cruditates è primis viis ibidem à cibis nimia copia ingestis cumulata, & insignem morbo fomitem subministrantes. Sciant hi tamen cruditates primarum viarum spontè sua digeri, vel potius per medicamenta stomachica, & fermentorum digestivam vim acuentia, & roborantia, non verò per imprudentem catharticonum usum, quibus in massam sanguinis magis magisque insinuantur, morbumque aut augent, aut fovant; undè ne quidem in hoc casu purgantia juvant in principio.

V.

Quamvis ordo naturæ in absolvendis rerum effectibus constans sit, & perpetuus, quandoque tamen ab occurfu contrariorum, adeò interverti solet, ut constantiam illam semper eandem non servet, sed variam pro varietate occursum. Veritatem hanc in crifum negotio præ cæteris observavi; siquidem cum elapsis annis per varias Italiæ, & Dalmatarum Urbes peregrinatus essem, severioremque hac de re observationem instituerem, didici tandem quod crifes licet sint constantes naturæ motus, variare tamen soleant, prout variæ sunt medendi methodi, varia anni tempora, regiones, vitæ genus, temperies ægrorum, & ætates &c. Brumali tempore succi vitales humani corporis tum ob frigiditatem ambientis, tum etiam ob usum ciborum crassioris substantiæ, lentescunt aliquantulum, & ad motum celeriores ineptiores evadunt, cumulatis interim in massa sanguinis ob impeditam magis transpirationem copiosis impuritatibus. In tali sanguinis statu, & tali pariter anni constitutione, accensæ febres longum temporis intervallum consumunt, in absolvenda perfectæ criseos despumatione, imò ob antedictum partium crassarum, hetero-
genea-

generumque copiam insigni confusione afficiuntur humores, & hac de causa ad despumationes naturæ regulares difficulter perveniunt; tunc temporis quoque febres non ita acutæ sunt, nec ad celerem depurationem faciles, uti solent esse æstate. Eadem pariter de causa in frigidis paludosis, & Septentrionalibus Regionibus rarò crises perfectæ observantur, ut Germani; aliarumque frigidarum Regionum Medici abundè testantur. His igitur in casibus indulgendum aliquantisper medicamentis paulò calidioribus, digestivis, & roborantibus, quibus natura veluti exhilarata, tantum in humoribus excitet motum, quantum requiritur ad depurationem stato tempore, & perfectè absolvendam. Appetente autem Verno, & Æstivo tempore in Rusticis, & Pauperculis, Medicorum ope rarò utentibus, post institutam (si oportebat) phlebotomiam, tenuem victum, & diluentia prudenter. & juxta acutiei morbi indigentiam præscripta, paucis interjectis diebus per salutarem sudoris, urinæ, aut alvi crism febres illorum acutas, inflammatoriasque solutas vidimus. Vere namque atque æstate, cum ab aucto aëris elatere, auctaque exindè insensibili transpiratione, humores fiant agiliores purioresque; scorix morbosæ iisdem confusæ, ac velut incoctæ celerius quoque extricantur, coquuntur, & per subsequentes crises foris eliminantur. Hoc idem de calidis Regionibus respectu frigidarum, de temperamento calido, & juvenili ætate, respectu humidi, ætatisque senilis, & sic deinceps sentiendum erit.

VI.

Antedictis pariter de causis, in Græcia, & Asia crises olim feliciter procedebant; aër enim talibus Regionibus circumfusus, & orientali plagæ proximus cum ingenti præditus sit puritate, tenuitateque, non solum vina, & reliqui telluris fructus, perfectam maturationem citò, & feliciter attingunt; ve-

rūm etiā ipsa sanguinis massa crassioribus, & impuris aeris particulis non fœdata, sed summa gaudens agilitate, puritateque à morboſis particulis, quibus febriliter efferveſcit, per inſtitutas naturæ crifeſ celerius liberatur, quam non fit in aëre craſſiori, paluſo, & frigido. Igitur quo Regio erit calidior, anni tempus pariter calidum, & aer circumfuſus tenuior, ac purior, eo citius perfectiusque abſolventur crifeſ in morbis acutis. Hæc tamen omnia ad crifeos felicitatem fruſtranea erunt, niſi ea adhibeatur medendi methodus, qua cum Græcis ſuis uſus fuit Hippocrates Medicorum Romulus; hic diuturna edoctrus praxi, naturas eſſe morborum præſertim acutorum medicatrices, in illorum curatione poſt præſcripta pauciſſima in principio morbi medicamenta; dum res ad ſtatum tendebat, à remediis prorsus abſtinebat (dummodo tamen morbi genius, & malignitas id permetterent) & omnia naturæ committens, ſecurus criſim expectabat. Hodierni verò Præſticantes talium præceptorum, aut obliti, aut contemptores, toto febrilis accenſionis tempore, non ſolum aſſiduſ remediorum formulis penè conficiunt ægrotantem, ſed morbum natura ſua benignum in claſſem chronicorum, aut lethalium redigunt

VII.

Illæſa, uti opinor, verecundia fateri poſſum, me inflammatorias febres præſertim varioloſas, poſt ſeſtam venam (ſi tamen nimius febris ardor, impetus humorum ad caput, aut alia viſcera, & aliæ cauſæ hiſce analogæ eandem expoſcerent) tenuem victum præſcriptum, & diluentia prudenter, ac tempeſtivè ordinata ſæpius feliciffimè curaffe; neque quiſquam variolis laborans de vita periclitatus eſt, dummodò eundem præſata methodo tractaverim. Eandem quoque methodum in reliquis continuis acutis adhibeo: talia enim tantaque inter initia præſcribo remedia, qualia quantaque ſufficiunt, ut ſanguis febricitans

tans intra debitos fermentationis limites coërceatur; dum verò morbus ad statum vergit, tunc sedulus spectator, naturæ reliqua committo; & ab illius oraculo pendeo, qua progrediundum via mihi sit, in eliminando peccante humore cocto jam, & despumato, vixque fateri possum, quam jucunda delectatione per hanc methodum observaverim febriles accessiones leniter, & amicè sese excipere, tempora sua juxta præscriptos naturæ ordines percurrere; ebullitionem febrilem naturali ordine semper procedere, nec furentibus symptomatis, aut intempestivis exacerbationibus remediorum perturbari; crises denique, sive despumationes singularum accessionum, nec non despumationes generales circa finem morbi adamussim absolvi. Contra verò dum continuo remediorum usu naturæ opus perturbabatur, omnia in deterius ire conspiciebam.

Finis Libri Secundi.

GEORGI
BAGLIVI
DOCTORIS MEDICI

*Et in Romano Archilyc.
Anatomes Prof.*

DISSERTATIO I.
De Anatome, Morfu, & effectibus
TARANTULÆ.

LUGDUNI in BATAVIS,
Apud FREDERICUM HARINGIUM.
1699.

*Non fingendum, aut excogitandum,
sed inveniendum quid natura faciat,
aut ferat. Bacon.*

EMINENTISS. PRINCIPI
HIERONYMO
CASANATE
CARDINALI.

Georgius Baglivus S. P.

*MULTA sunt, HIERONY-
ME Cardinalis Amplissime,
eaque singula permagni pon-
deris, quæ me non invitent so-
lummodò, sed etiam impel-
lant, ut istum mei literarii laboris, studiique
partum tuis sub auspiciis, tuoque inscriptum
nomine prodire velim. Et primùm quidem
animum addit multiplex ille tam variæ E-
ruditionis thesaurus, quem intra mentis tuæ
penetralia, tum ingenii perspicacia, tum
studii assiduitas cumulavit. Neque enim ve-
rendum est, ne vile doctissimo Principi vi-
deatur istud quaecumque est servitutis erga
te meæ, devotionisque monumentum; quip-
pè qui optimè noverim doctrinarum, ac vir-
tutis merces, contrà quam externis, & vul-*

garibus accidere solet, pretiosiores, carioresque ibi esse, ubi harum major sit copia: quin potius certam in spem adduci me posse, eo lubentius à te exceptum iri munusculum, quo hujusmodi opum sis locupletior. Harum tuæ mentis divitiarum imago quædam, ac similitudo est dives illa, ac Persica magis Gaza æstimabilis cujusque generis librorum supellex, solerti delectu, & indefessa conquisitione collecta; in quam si pervenire, atque inter tot tantique nominis Virorum Opera adscribi libellus posset, sicut summæ felicitati duxerim, ita fieri ut queat plane diffido, nisi, quod merito debitum non est, id pro tua in Auctorem humanitate, ac indulgentia assequatur. At quid ego istas, quæ cuipiam in promptu sunt externas, ut ita dixerim, adventitiasque opes commemorem? Interiores aliæ sunt, atque adeò tibi propiores, quæ mihi hanc, in fidem me tuam, ac clientelam conferendi mentem ingesserunt. Quamvis enim illæ tui animi doctes præclaræ omnino sint, & eximiae, atque suâ Christianum Orbem famâ impleverint, cum primis tamen eos suam in admirationem rapiunt, quibus eas cominùs intue-

scilicet. Enim verò credi vix potest, quantum Catholicis partibus dignitatis adjungat magna illa opinio, atque existimatio, quam de Te, vel qui Matrem Ecclesiam non agnoscunt, impressam, consignatamque animo habent. Quotquot à Transalpinis Provinciis Romam variarum homines Sectarum accedunt, posteaquam propiore te usu introspexerint, ad integritatem fidei si minus redeunt; saniores tamen, ac remissis, quas de Catholica Ecclesia informarent, falsis opinionibus discedunt. Vident quippè in omni vitæ tuæ ratione non modò sincerum, & ardens studium Apostolicæ Sedis, & libertatis Ecclesiasticæ jura tuendi, qua quidem re (tantum opinio præjudicata potest) non ità valdè moverentur, sed summam morum innocentiam; profundam præterea, intimamque Sacrorum Canonum, Ecclesiasticæ Historiæ, atque Veterum, qui ætatis suæ lumina, sequentium verò Magistri fuere Auctorum notitiam: ex qua, & ingenita prudentia admirabilis quædam existit in rebus ritè æstimandis, certoque definiendis iudicio sagacissimæ mentis solertia. Egregiam denique

que illam, ac perpetuam in magnis Ar-
tibus, Literisque promovendis diligentiam,
qua non solum excolendis cujusque ge-
neris disciplinis operam navas, sed earum
etiam Cultores sic in manibus habes, sic fo-
ves, sic quibuscumque potes rebus auges,
ut quasi Parentem alterum te omnes ament,
ac venerentur. Has tuas celebrando lau-
des, Eminentiss. PRINCEPS, me
probaturum certo scio iis etiam, qui usque
ed difficiles, ac morosi sunt, ut in panegy-
rico quasi in historia, & à Cliente sicut à
teste veritatem exigunt. Id solummodò ve-
reor, ne quid peccaverim in mirificum ani-
mi tui pudorem, ingenuamque illam timidi-
tatem, qua fit ut non minus tu laudes, quam
alii convicia, refugias. Vale.

Romæ prid. Kal. Octobres 1696.

LE.

LECTORI.

Q Vicumque de Tarantula scripserunt, vel ex alienis dictis scripserunt, vel plurima ad arbitrium finxerunt; nemo illorum nostram vidit Apuliam, in qua præfatum Animalculum venenosam labem potissimum exercit, si unum excipias Epiphanium Ferdinandum Apulum, qui in suis observationib. præct. nonnullas olim Tarantatorum historias descripsit. Cum igitur hæc provincia intacta ferè esset, nec nisi generalia quædam, & confusa innotescerent, libenter duobus ante annis institui de ea scribere, præsertim cum Vir magni nominis, & celeberrimus Helvetiorum Practicus Jo. Jacobus Mægetus humanissimis literis hortatus sit ad hanc tractationem, quam inferere velle dicebat suæ Bibliothecæ Medico-practicæ; ajens multum conducere posse ad Insectorum historiam, naturamque universim venenorum. Quare ut & Viro huic eximio, & Reipublicæ literariæ rem gratam facerem, ab eo usque tempore tumultuariè quædam, indigestaque perscripsi. Nunc verò melius re consideratâ, ac ordinatâ, tractatuque aucto ante oculos tuos pono, Lector, tuum judicium expectaturus. Videbis meo more me nihil ab observando, praxique discedere, quibus in omni re semper primas tribuo. Quod si interdum in reddenda ratione effectuum Tarantulæ, ac remedium, quibus ejus veneno occurritur, veluti humi jacui, nec multum ratiocinandi evectus sum, tribue id innato meo timori, ne rectum naturæ filum ratiocinio meo, aut parum docto, aut parum concinno succiderem; undè multi sunt orti errores in Medicina, quod quisque facilè videre potest; si eos legat Auctores, qui huic obnoxii sunt præjudicio. Examinatâ veneni Tarantulini naturâ, quamque cum aliis morbis habet analogia, multa ex mechanica mu-

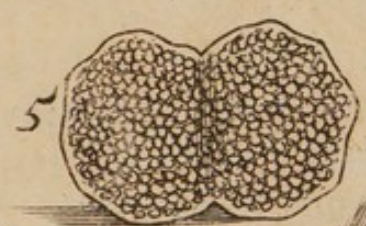

fices, venenorum, & saltationis doctrina, utilitateque
hinc indè exposuimus. De ovis Ostrearum detectis,
& examinatis, & de genuina lapidis serpentini, vul-
gò *Cobra de Capelo*, in extrahendis venenis inatura
breviter quoque tractavimus. Quæ qualiacumque
sint doctorum Virorum judicio submittimus, ut se-
dulò inquirant anbenè dixerim.

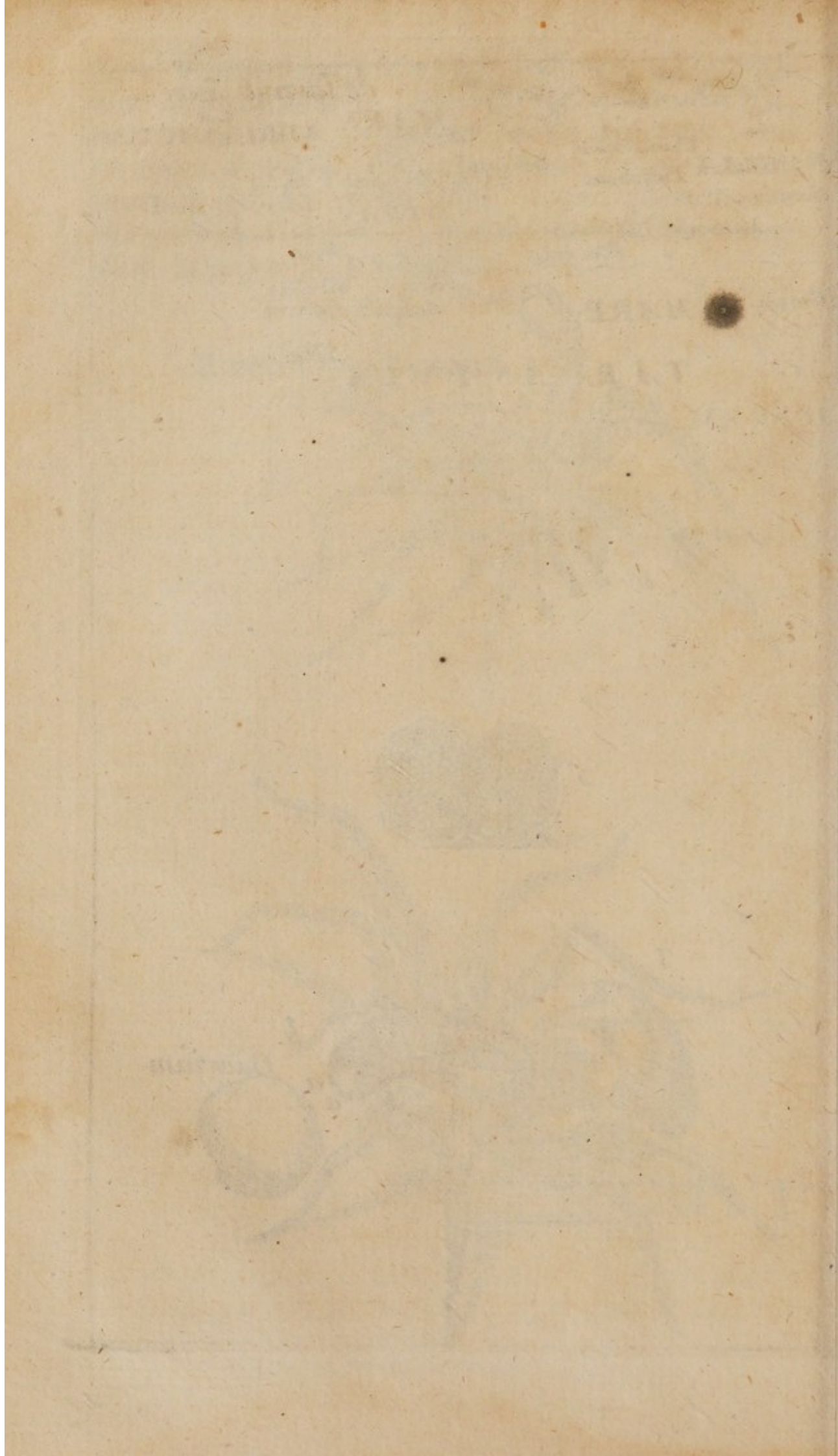
Romæ Idibus Novemb. 1695.

CAPUT

CAPUT I.

Etymon Nominis , & Differentiæ Tarantularum.

TARENTUM antiquissima magnæ Græciæ Urbs est ad Jonium mare, à qua denominari dicitur Tarantula animalculum de genere Araneorum, veneniferum; quos semel momordit, impressi veneni seminia nunquam amplius delentur impostherum, sed singulis annis reviviscendo, ingentem malorum seriem post se trahunt; futuram sanè Patientibus permolestam, nisi in debitum salutis pignus saltationes, & choreas statò tempore instituant. Vocatur Tarantula, non quia Tarenti hoc animal virulentius sit, quam in reliquis Apuliæ Regionibus; sed forsan quia Græcorum, & Romanorum temporibus Civitas illa cæteris erat, aut frequentior, aut nobilior, & idèò existentibus ibidem majori numero ægrotis hoc veneno laborantibus, nomen exinde animalculum desumpsisse non inficiarer. Aranei nomen commune est omnibus Phalangiis, Tarantulis, & Tetragnathis. Plinius *lib. 29. c. 4.* octo species Araneorum numerat. Avicennas *lib. 4. fen. 5. tract. 5. cap. 5.* duodecim. Idem *cap. 9. 10 & 11.* quatuor alias describit. Sed hac de re legi merentur Aldrovandus, & doctissimus Lister *tract. de Aran.* alique supra laudati Auctores. Nos majoris claritatis gratiâ, dividemus Araneos in Oëtonoculos, & Binoculos, qui adinvicem differunt magnitudine, substantia, colore, pedibus, aculeis, oculorum numero &c.

Tarantula est de genere Araneorum Oëtonoculorum, eamque mox sedulo, & laconicè describemus,

Et quamvis præsens historia parum utilitatis afferre videatur ægris, reique medicæ, propterea quod solis Apuliæ Incolis necessaria sit; nihi ominus tamen ardua venenatorum morborum Provincia, magnam exinde lucem exhibebit; relatis adinvicem symptomatis veneni Tarantulini, cum symptomatis aliorum venenorum, ut impofterum diagnosis, prognosis, & cura venenorum solidior habeatur. Hydrophobia licet sit effectus veneni canini, eandem tamen Petrus Borellus in homine absque ullo canis morfû, sed ob peculiarem humorum exaltationem, caninæ rabiei non abfimilem productam vidit, ut notat *cent. 3. obs. 38.* Salmuth, quoque, absque prævio canis morfû eandem in malignis febribus observavit, in quibus dum apparet, futuram mortem prænunciat, ut videre est apud eundem *cent. 2. obs. 52.* Ex antiquis Cælius Aurelianus *lib. 3. acut. pass.* hydrophobiam pariter ex se productam describit. Ita pariter venenum Tarantulæ nonnullis stipatur symptomatis, quæ analogiam insignem habent cum melancholiæ, chloroseos, & similibus morborum symptomatis. Mania, & Dementia quamvis morbi sint, longè differentes ab hydrophobia, curantur tamen felicissimè per repetitam agrotantis in aquam immersionem, ut fieri solet de hydrophobis; sicuti expertus pluries est Medicus Angelus celeberrimus, teste Helmontio Filio *tract. de homine §. 29. f. 33.*

C A P U T II.

*De Natura, & Situ Regionum, in quibus
nascitur Tarantula.*

QVam hodie denominamus Apuliam, antiquiores nostri Græci magnam Græciam appellabant, & generali nomine Japygiam, eamque subdividebant

bant in Dauniam, Peucetiam, & Messapiam, à Daunio, Peucetio, & Japygio Lycaonis filiis, qui Apuliæ olim imperarunt. Prisca Daunia vocatur hodie Capitanensis Provincia, quæ triplici flumine alluitur; Frentone scilicet, Cerbalo, & Aufido; ad cujus dextram ripam adhuc observantur nonnulla insignis Cannarum oppidi rudera, quò loci memorabilis illa, & cælo Latino penè exitialis pugna, Pænos inter & Romanos peracta fuit. Antiqua Peucetia dicitur nunc Barenensis Provincia. Demum vetus Messapia, Lyciensis sive Aletina provincia denominatur. Tota Regio prædictarum Provinciarum omninò plana est, si Garganum Montem, qui in Daunia assurgit, excipias, in qua pariter provincia tria nuper recensita quamvis perexigua flumina decurrunt. In Gargano Monte nascitur manna purgans officinarum, & vulgò dicitur manna montis; nascuntur pariter & insignes aliæ herbæ medicinales, quibus utpotè activioribus, omnes ferè Italorum Pharmacopææ utuntur. Ab Aufido flumine (vulgo *Fiume d' Offanto*) usque ad Promontorium Salentinum, sive S. Mariæ ad Leucas, quo sanè tractu Barenensis, & Lyciensis Provinciæ comprehenduntur, mirabilis propemodum planities, ad centum, & viginti circiter milliaria se extendens observatur, & nulla ibidem flumina, paucique aquarum rivuli percurrunt, sed omnia æstivi Jovis caloribus vehementer aduruntur.

Regio prædicta Orientem respicit, ventisque orientalibus, & aquilonaribus obnoxia est: æstate illic imbres rarissimi, quâ de re, imò etiam ob viciniam Orientis exurentissimis caloribus Solis uritur Apulia; undè Populares illi coguntur respirare aërem quasi ab ardenti clibano efflantem. Solet tamen Lycii, & adjacentibus Oris spirare paulò ante, vel post Meridiem ab Adriatico veniens Favonius, qui aliquantulum ardentis Jovis calores lenit ac demulcet. Huic climatis temperiei analoga est illa Incolarum; generali-
ter

ter enim Populares illi sunt adusti temperamenti, nigris capillis, subfusco, quandoque subpallido cutis colore præditi, macilenti, impatientes, iracundi, insomnes, magno mentis acumine præditi, ad discursum veloces, ad operationes promptissimi. Obnoxii potissimum sunt ardentissimis febribus, phrenitidi, pleuritidi, dementiæ, aliisque morbis inflammatoriis; tantaque caloris est illis in Regionibus activitas, ut plurimos viderim in summam impatientiam, atque in dementiam actos.

Quamvis prædictis incommodis obnoxia sit Apulia; incredibili tamen telluris ubertate, salubritate æris puri, ficci, aperti, nullo stagnantium aquarum squalore infecti, amœnitate maris, piscium denique, & carnum cujuslibet generis affluentia, nulli prorsus Italiæ Regioni cedit. Et verum fateor, me nullibi per Italiam, Dalmatiam &c. suaviorem odorem, saporemque in fructibus observasse, quam in Apulia. Vina illic penè omnia sunt nigra, & adeò flagrantia, ac potentia, ut potius pro balsamo ad vulnera, quam pro deliciis ad convivia inservire videantur. Apulia Barenfis triticum, & amygdala magna copia producit, & hoc nomine vulgò dicitur magnum horreum Italiæ, ac Regionum adjacentium. Apulia Lycienfis oleo, vino, & tritico summoperè abundat; & oleum illud, primum locum obtinet inter omnia Italiæ olea, & ad exterarum quasque Regiones transvehitur. Platanus, Populus, & hujusmodi arbores umbriferæ deliciis potissimum inservientes, raro vegetant iis in locis; Sed per campos oliva, vitis, & triticum, per arva vero inculta rosinarinus, salvia, pulegium, & thymus uberrimè efflorescunt, suntque ordinaria Animantium pascua.

Hac in regione, præfata hominum, climatis, & telluris temperie prædita, cujusque geographiam prima exhibet figura, nascitur Tarantula animalculum frigoris impatiens, & hyemante cælo sub terra

se oc-

se occultans, quo tempore nullis vescitur alimentis. Neapoli elapso decennio plures clausimus in phiala terra semiplena, prout ab Apulia venerunt, & ita absque cibo vixerunt per mensem, & amplius.

Licet insectum hoc incommodum sit hominibus, aliisque animalibus; illi tamen incommodum magis est aliud animalculum Vespæ non ab simile, in dorso variegati coloris; in ventre verò nigricantis, quod Tarantulas, cæterosque Araneos avidè quærit, occidit, & depascitur. Veruntamen mirabilius est observatu, Tarantulas ipsas adeo esse inter se hostiles, ut si in aliquo vase decem v. g. vivæ ponantur: eousque ad invicem occiduntur, donec una duntaxat viva remaneat, ut sæpè Apuliæ, & Neapoli experti fuimus; imò si duæ solummodo vivæ in aliquo vase claudantur, altera alteram interficit, & comedit brevi temporis intervallo.

Hyemante cælo suis in specubus latent Tarantulæ; per initia verò æstatis ab iisdem prodeunt, arva incolunt, & insidias struunt Viatoribus. Ruricolæ nostri, quando eas captare volunt, ad illarum latibula accedunt, tenuisque avenacæ fistulæ sonum, apum murmur non ab similem modulantur, quo audito foras exit Tarantula, ut muscas vel alia huiusmodi insecta quorum murmur esse putat, captet, captatur tamen ipsa à Rustico insidiatore. Si tenui voce motum, & gratum sibilum efficias, & exindè vibicis apicem ad oram latibuli apponas, confestim videbis Tarantulam è specu prodeuntem, super vibicem ascendere, qua ratione etiam à Popularibus illis capiuntur.

CAPUT III.

Anatomes Tarantulae.

Tarantula est de genere Araneorum, seu Phalangiorum; eamque in secunda & tertia figura accuratissime, & ad vivum delineatam invenies. Octo pedes habet, quatuor scilicet hinc inde ad latera, & singuli pedes terna internodia: duo anteriores pedes sunt minores cæteris sex, & hæc magnitudinis pedum diversitas omnibus ferè Araneis familiaris est; nam modò anteriores posterioribus, modò hi anterioribus longiores sunt; idque putarem factum à summo Opifice, tum ad agilitatem, tum etiam ad commodum, telas variè conficiendi.

Tarantulæ Apulæ magnitudo æquat, vel superat magnitudinem glandis, estque ferè illius magnitudinis quam exhibent figuræ secunda & tertia. Corpus illius dividitur in duas partes principales, thoracem scilicet, & ventrem, quæ quamvis ab invicem sejuncta videantur, tenui tamen ligamento, seu nodulo thorax ventri unitur: Caput à thorace, & humeris nullo distinguitur segmento, sed una eademque sunt continuatio. In capite primo occurrit os, à quo duo tela prodeunt similia Forcipi hamato *aa*; quorum apex acutissimus est, & hac ratione facillimè in cutim penetrant, suntque quasi duo veneni emissaria; substantia telorum crustacea est, ac friabilis, & in maribus Tarantulis firmiora sunt, atque acutiora; in foeminis contra obtusiora, & laxiora. Hos forcipes accuratè delineatos vide in Micrographia Viri doctissimi, amicissimi que Philippi Bonanni Soc. Iesu, cujus Historia Templi Vaticani figuris æreis ornatissima lucem publicam quamprimum videbit. Post tela seu forcipes occurrunt duo parvula cornua seu antennæ duæ

duæ bb. quæ prope illos oriuntur, duoque habent internodia; extremus harum antennarum apex in maribus latior est, & crassior, in foeminis contra acutior, & subtilior, ut patet in figuris; antennas has continuò ac strenuè hinc indè movent, præcipuè cum propinquiore sunt prædæ.

In Capite octo oculi observantur, quod familiare est singulis Phalangiis, & Araneis majoribus, qui fila texunt, sicuti nostra Tarantula; contra qui binoculi sunt, fila non texunt, quantum hætenus observare potui, & ab Octonoculis differunt magnitudine, figura, substantia, membrorum proportionè &c. Oculi læves sunt, & lucidi, nec monticulis, five tuberculis exasperati, ut in aliis Insectis observavimus. Quatuor oculi majores sunt, & duo hinc indè ad latera capitis situantur absque microscopii ope faciliè visibiles; reliqui quatuor minores sunt, & linea parallela sub primis dispositi, & vix nisi per microscopium observabiles; singulos tamen in figuris Tarantularum descripsimus, ut videre est: oculorum color quandoque niger, quandoque subcæruleus. Sed quare hæc oculorum multiplicitas in Tarantula cæterisque Araneis octonoculis, qui fila texunt, à Summo Opifice constituta sit, me sanè latet, nisi asserendum esset plures oculos faciliori texendarum retium commodo aliquid conferre; nam binoculi, qui fila non texunt, tanta oculorum copia non gaudent, ut diximus.

Octonoculi Aranei alvum habent, quæ non exigua incisura à pectore dividitur, & in ano nonnullæ eminentiæ quasi appendices observantur, quæ sunt veluti emissaria filorum texendis retibus necessariorum.

Tarantula pilosum animal est, pilique insigniter prominent per universam corporis peripheriam. Color externus corporis varius est; nonnullæ enim æmulantur colorem coturnicum, aliæ cineritium, vel subalbum, aliæ subnigrum adinstar coloris pulicum:
sunt

sunt demum quæ maculis hinc indè stellatis consperguntur. Tarantula coturnicei, vel subalbidi coloris ventrem habet rotundum, os parvum; stellata verò dorsum acutius. Cutis illarum mollis est, in maribus tamen durior, sed ad crustaceam substantiam non accedit.

De visceribus Tarantulæ hic supersedeo discurre-
re, nam præ friabilitate, & molliæ eorundem detegi vix potest minima structura; meditor tamen eadem in aliquam subtipticam aquam infundere, ut consolidatis parumper partibus, sectioni possint resistere. Hoochius in sua *Microgr. observ.* 47. annuat de Araneo longipede illum marino cancro similem esse, & interna viscera, visceribus canceri marini non dissimilia se deprehensurum, si fragilior illorum substantia sectionem admisisset. Inter viscera interna numerari quoque poterunt filorum conceptacula, qualia in bombycibus observarunt nuper Itali, & de illis fusè discurret doctissimus Redi de *gener. insectorum lat. edit. f.* 177. ubi pariter de filo Araneorum multa scitu digna adducit. Notandum hic obiter Araneos octonoculos excrementa semper ejicere liquida, contra binuculos semper solida: quamvis utrique muscis, & aliis hujusmodi insectulis vescantur.

C A P U T IV.

*Vasa Seminalia, Ovum, & Generatio Tarantulæ
exponantur, ubi obiter nonnulla de Ovis
Ostrearum, & de Semine in genere.*

Sicuti animantia cætera, ita pariter & Tarantula ex ovo suam ducit originem, & per ovum speciei propagationem perpetuat. Mas, & foemina in Tarantularum specie mutuo gaudent consortio, & vasa
femi-

feminiis proportionata habent; Fœmina scilicet ovarium, mas verò organa prolificum spiritum generantia, imò & penem, qui exurgit ex media commissura thoracis, & ventris, estque nigricans, intortus, & forma referens muscæ aculeum, ut observavit quoque in Araneis Marc. Aurelius Severinus decus magnum Italorum, & Calabriae, & fusè notat in sua *Zootomia*. Mares observantur minores fœminis sicciorique structura præditi, ut videre est in figuris, illæ verò pedes habent longiores, & ad motum promptiores, reliqua ad exteriorem structuram spectantia habent communia.

Hæc animalcula coeunt appetente Junio mense, quo tempore animalia penè omnia prolifici feminis turgescuntiam perpetiuntur. De coitu Araneorum in genere hæc habet Aristot. lib. 5. hist. animal. cap. 8. *Cum fœmina deductam araneam traxerit, mas eandem mutuo trahit, quod ubi sæpius fecerint, coeunt, & aversis clunibus copulantur; nam propter alvum orbiculatam modus hic coeundi iis convenit:* hæc ille. An ità aversè, an verò os ori jungendo coeant Tarantulæ, adhuc observatione non didici. Si gravida secetur Tarantula, invenitur in ea ovarium ex folliculis ovulorum plenis coagmentatum. Circa æstatis initia hæc ova fœcundari incipiunt, & tunc temporis ventre turgido apparet Tarantula, qualem in tertia figura delineavimus: (secunda namque figura Tarantulam marem repræsentat) post elapsos aliquot à fœcundatione dies ovulorum folliculum parturit, ejusque figuram num. 4. descripsimus.

Folliculus hic sive ovulorum congeries, quam parturit Tarantula, coloris est cælestis, ad differentiam ovarii cochlearum, quod subflavi, ac veluti splendentis coloris est. Postquam peperit antedictum folliculum, arctè illum amplectitur, ut in figura tertia apparet, & ità amplexum per 12. 15. aut 20. continuos dies detinet, & exindè in campis deserit, quous-

que demum ab ulteriori solis actuatione maturata ovula excludantur. Tarantula parit ova modo quo cæteræ araneæ, eorumque emissarium prope alvum situatur, quod etiam Aldrovandus vidit *de insect. fol.* „ 625. ubi hæc habet. Observavi sub captæ araneæ „ alvo magnum ovorum cumulum adeò exiguum, „ ut atomis liceat comparare, erant autem candida, „ & digito compressa crepitum edebant.

Non evadit fœcunda Tarantula, nisi peracto anno, vel biennio ad summum suæ ætatis, quo tempore ad perfectam magnitudinem fœcunditati opportunam pervenisse creditur. Tempore coitus, & fœcundationis mas cum fœmina dulce ducunt consortium, idque tandiù faciunt, donec fœmina partui proxima fuerit, tunc vero marem non amplius observamus, ut ut fœmina toto æstatis tempore plures ovulorum folliculos pariat.

Folliculus ovulorum supradictus, figura, & magnitudine lupino similis est, prout figura quarta repræsentat. Si per medium secetur, invenitur intus ingens ovulorum copia, ita ut centenos & amplius quandoque observaverimus. Ovula prædicta ordinatè disposita inter se sunt, invicemque ununtur tenuissimis quibusdam, & flaccidis filulis, imò mucò quodam sui generis. Hanc ovulorum massam per medium sectam quinta figura exhibet. Ovula prædicta seorsim sumpta magnitudinis sunt grani milii, quandoque feminum papaveris albi, suntque undequaque rotunda; exterior illorum membrana tenuissima est, & friabilis, intra cujus sinum prima araneorum stamina reconduntur, ab ulteriori solis actuatione mox mox manifestanda. A primo ovulorum partu, ad perfectam usque eorundem exclusionem, maturationemque plures dies intercedunt, quandoque viginti, quandoque verò triginta in æstuoso Apuliæ solo, citius, vel tardius, prout Tarantula campestrem, aut montanam Apuliæ regionem inhabitavit.

Cum

Cum de ovulis insectorum inciderit sermo, non abs re erit pauca de ovis Ostrearum exponere, utpote quarum propagatio obscura adhuc est apud Philosophantes. In advectis elapso Majo Neapoli Romam vivis Ostreis, dum contemplerer lac intra illarum cavitatem fluitans, & observationes acutiori microscopio pluries repeterem, deprehendi tandem lac illud nil aliud esse, quam congeriem minutissimorum ovulorum, seu minutissimarum ostreolarum succo cuidam mucaginoso, ac velut resinoso confusorum; imò si super vitrum extendatur lac illud, & lumini fortiori objiciatur, deindè microscopio observetur, quædam motus oscillatio, ac partium lactis hinc indè progressus deprehendetur, quasi progressiones illæ essent futuri animantis prima motus inchoamenta. De motibus hisce vividissimis in aliis animalium feminibus à Medico in Italia celeberrimo observatis, plura dicere supersedeo, ne castas Lectorum aures offendam.

Lac pariter recens capra emulsum, super vitrum extensum, & microscopio observatum repræsentat quoque infinitam minimorum globulorum copiam, hinc indè agiliter se moventium, motum hunc agilissimum in globulis observavi quoque secunda, & tertia ab emulsione die, dummodò tamen aciditatem, aut corruptionem lac non contraxerit: Et si lacti parum aquæ misceatur, distinctior ille motus apparebit. Observationes has faciebam microscopio trium lentium ità composito, ut res observandæ lumini commodè objici possent, & ità diligentius, acutiùsque intueri.

Sed ad ostrearum lac redeamus, quod superiùs diximus nil aliud esse, quam congeriem infinitorum ovulorum, seu minimarum ostreolarum, mucagini seu resinoso cuidam succo confusarum, ut in magnis vivisque ostreis observavimus. Ad quid tamen interserat album illud, ac mucosum gluten ovulis interspersum, ipse profectò nescirem, nisi assererem factum esse

ab Authore naturæ, ut non solum blandum quendam, ac veluti balsamicum madorem tenellis ostrearum foetibus conciliet, quò possint celerius maturari; verum etiam ut minimas illas foeturas jam à matre emissas, scopulis firmet, & agglutinet, ad hoc, ut & ventorum & maris incurfibus potenter resistant, & per conciliatam firmitudinem ad debita perducantur incrementa.

C A P U T V.

De Morsu Tarantulae.

NEc cuilibet Regioni, nec quovis anni tempore venenifera est Tarantula, sed Apuliæ duntaxat, atque æstivo tempore, præsertim urente canicula; Hyeme si mordet non offendit, imò quod mirum est, Tarantulæ illæ, quæ montes ad Apuliam terminantes incolunt si mordent, ne quidem offendunt, quocumque demum tempore mordeant. Noxiæ igitur sunt, quæ Apuliæ campos accolunt, & potissimum æstivo tempore, quia tunc ab urentissimis Solis radiis venenum illarum exaltatur, & hinc in rabiem actæ quoscumque sibi obvios impetunt. Non solum hominibus, sed aliis quoque animalibus noxiæ sunt Tarantulæ, quod etiam adnotavit Ælianus *lib. 1. cap. 8.* ubi ait cervis esse perniciosas, quibus hædera pro medela est, & nisi eam brevi comederint, moriuntur. Ictus illarum graviores putantur à Nostratibus eo tempore, quo coeunt, id est circa initia æstatis, exaltato scilicet veneno, & ob veneris, & ob æstivi caloris orgasmum, sicuti de aliis etiam veneniferis animalibus vulgò circumfertur: nihilominus tamen, tam concubitus tempore, quam per æstatis decursum venenosus summopere est illarum morsus.

In Apulia Barenfi Mellores frequentius ab iis mordentur.

dentur; illic enim vastissima, & oculo meherclè gratissima camporum planities spectatur, præsertim dum tritico universa luxuriat; Et cum rariores, ac ferè nullæ arbores ibidem crescant (tellus namque omnis tritico feritur) arva illa omnia torrentur, ac veluti inflammantur à Solaribus radiis, & hac de causa Tarantulæ in maiorem rabiem actæ, & caloris impetu laceffitæ rabidius Messores, & Viatores mordent. Earumque moribus Messores potissimum obnoxii sunt; nam Tarantula vel persulcorum squalorem, vel per tritici fistulas progrediens, manibus, vel pedibus occurrendo veneniferum morsum infligit: quomobrem Messores ocreolis pedes vestiunt, ut à moribus tutiores evadant.

Communiter credunt Viperam non mordere, nisi irritatam, prout in Circumforaneis observamus, qui à moribus illarum immunes sunt, propterea quod dexterrimè, & sine vi easdem tractant. Super hoc assertum fundata est opinio Domini Charas de veneno viperæ, putantis nullum in ea venenum latere, sed totam veneni vim consistere in spiritibus viperæ inflammatis, & excandescentibus ob vim eidem illatam, spiritusque ita inflammati ac in virulentam indolem exaltati, dum animalium humoribus inseruntur, universam illam funestorum symptomatum procellam confestim producant. Sed cum solida Viri doctissimi Domini Redi nostri amicissimi experimenta contrarium evincant, æqui rerum æstimatores litem hanc dirimant, & in neutram partem propendendo, inconcussam veritatem stabiliant.

An eadem quæstio movenda sit de veneno Tarantulæ, iudicio acriores decernant: Hoc unum scio per autopsiam; Tarantulam vigilantes æquè ac dormientes, irritatam, vel non irritatam semper mordere, & semper veneniferam labem afferre; Pariter morsus tempore eructat exiguum, vixque perceptibilem liquorem, qui venenum ne sit, an potius inflammato-

rum, venenatorumque spirituum vehiculum, me sanè latet. Experienciâ quoque Popularium nostrorum constat, non solum exitiales esse Tarantularum ictus, verum etiam exitiales futuros liquores, in quibus illa fuerit suffocata; quod etiam confirmat oculatus testis Epiphanius Ferdinandus *cap. 2. observ. 81.* In quo casu corrumpit opinio omnis de spiritibus inflammatis, nam quilibet illorum impetus in liquoribus prædictis extinguatur; igitur in solidiori subjecto, veneni Tarantulini indolem latere asserendum erit.

Qui morfi sunt à Tarantula, sentiunt ictum non absimilem ei, quem apis, aut formica infligit. Ab ictu pars circumscribitur parvo circulo livido, vel flavo, vel nigro, aut alterius huiusmodi coloris. Dolor supervenit vehementissimus, quandoque loco doloris stupor, atque huiusmodi symptomata varia sunt, pro vario Tarantulæ colore, magnitudine, veneni exaltatione, temperie ægri, & consimilibus, quæ clariùs patere non poterunt, nisi describendo nonnullas ægrorum historias, ut paulò infrà fiet.

C A P U T VI.

Morbi, & symptomata morsum consequentia describuntur.

U Ndequaque infelix est humana vita, infelicior tamen si morbis, infelicissima si venenis affligatur, prout experimur in veneno Tarantulæ, quod indole cæteris venenis insueta, dum semel contagio suo corpus afflarit, vel immediatè Patientem enecat, si præsto non fuerit musica, & opportunus remediorum usus, vel si hæc præsto sint, non perindè tamen venenum omninò extinguatur, sed in fluidis adeò altè illius vestigia imprimuntur, ut singulis annis, & potissimum tribus æstatis mensibus veluti reviviscat, &

nisi anniversaria illa reviviscentia choreis, antidotis-
que pro tempore demulceatur; toto illo anno ægro-
tantes innumeris affectionibus graviter divexantur.

Dormientes, & incautos, ut plurimum mordent
Tarantulæ; Demorfi si vigilant, sentiunt ictum, veluti
à formica, aut ape inflatum. Demorfa pars quando-
que dolore, quandoque stupore insigni prehenditur,
circulo livido, nigro, aut subflavo statim coloratur;
paulò post in tumorem dolorosum attollitur, qui post
institutam musicam, & remediorum usum spontè cum
aliis recedit symptomatis.

Paucis elapsis horis à morfu, Patientes ingenti
cordis angore, gravi mæstitia, sed graviori spirandi
difficultate primò corripuntur, mæsta voce conque-
runtur, oculis turbatis inspiciunt, & interpellati ab
Adstantibus ubinam doleant, vel nihil respondent, vel
affectam cordis regionem manu pectori apposita de-
monstrant, quasi cor præ cæteris afficiatur.

Symptomata hæc frequentius in Tarantatis prima
morbi invasione observantur, non sunt tamen perpe-
tua, & singulis ægrotantibus communia; imò nec à
singulis Tarantulis produciuntur, sed varia pro varia
Tarantularum natura, ægri temperie, calore æstivo
magis minusve adurente; Nostrates namque observa-
runt Tarantulas borealem Apuliæ regionem magis
incolentes, sæviores esse & ab iis demorfos gravio-
ribus corripì symptomatis, imò variis delectari colo-
ribus præcipuè rubro, viridi, cæruleo &c. rarò au-
tem nigricanti. Et si Adstantes incedant vestibus eò
colore diffusis, qui Tarantatis ingratus est, necesse
est ut ab illorum aspectu recedant: nam ad intuitum
molesti coloris, angore cordis, & symptomatum re-
crudescencia statim corripuntur.

Pro varietate Tarantularum, varia quoque pro-
ducuntur symptomata. Tarantula subalbida produ-
cit dolorem levem, cui accedit pruritus, dolor ven-
tris pungens, & diarrhæa. Tarantula stellata acutio-

rem dolorem, & pruritus affert; imò & stuporem, gravitatem, & dolorem capitis, horrorem totius corporis &c. Uvea Tarantula præfata quoque mala producit, quibus accedunt tumor, & dolor ingens in loco demorso, spasmus, rigor, & sudor frigidus universalis, aphonia, in vomitum propensio, tensio virgæ, & pectinis, ventris inflatio, & reliqua in historiis infra dicenda.

Cum multiplicia, ac penè incredibilia sint Tarantatorum symptomata, quorum multa à depravata imaginatione pendere videntur; non erit à veritate alienum, si asseramus, venenum Tarantulinum post exacerbationem vehementium symptomatum primis diebus apparentium, desinere demum in melancholiam sui generis, eò usque ægrorum cervicibus imminentem, donec vel saltatione, vel musicâ, vel ætatis mutatione virulenti characteres, è sanguine, & fluido nervorum penitus eliminantur, quæ felicitas rarò contingit, nam semel demorsi, imposterum non sanantur amplius, ut certo constat.

Assertum hoc innumera confirmant symptomata, depravatæ phantasiæ naturam redolentia; multi namque ex Tarantatis sepulchra, & solitaria loca desiderant, in feretro mortuorum se extendunt tanquam mortui. In puteum ceu desperati se projiciunt. Virgines, & Mulieres, cæteroquin honestæ, solutis verecundiæ habenis vehementer suspirant, ululant, indecore moventur, partes obscenas patefaciunt, morum pensilem amant &c. nonnulli volutantur in limo tanquam fures, & volutione hac summoperè delectantur. Alii verberibus cædi desiderant in ano, calcaneis, pedibus, dorso &c. Alii cursu magnam sentiunt utilitatem. De colore curiosa quoque observantur. Tarantati namque his coloribus delectantur, aliis contra graviter afficiuntur, & pro vario depravationis phantasiæ gradu, alternatim variis rerum coloribus recreantur, & affliguntur.

CAPUT VII.

Cætera symptomata ulterius exponantur, & quam cum aliis morbis analogiam habeant, demonstratur.

Generaliter loquendo symptomata Tarantatorum, primo veneni insultu similia sunt iis, quæ in maligna feбри ex coagulatione observari solent, quæ sunt angor cordis, spirandi difficultas, omnimoda ferè pulsus oppressio, animalium, vitaliumque actionum repentina, ac penè fatalis jactura. Horum omnium testis oculatus est optimus Parens meus, isque apud Lycienses in Apulia Medicus, ut omnibus constat, celeberrimus. Ille igitur tribus in ægris rure Lycium advectis non multis ab hinc annis observavit; quod cum tales ægroti maligna feбри ex coagulatione laborassent, & multa in illis apparerent symptomata Tarantatorum symptomatis multum analogia, Parentes judicarunt à Tarantula demorsos fuisse (repugnante interim summopere optimo Sene Parente meo, qui morbum revera esse malignam febrim ex coagulatione asseribat) & ideò adveniente musica, choream & saltationem inchoarunt Patientes, jussu, & hortatu Parentum: ex iis duo saltando mortem accelerarunt, tertius vero in ipso chorearum actu expiravit: exinde deducimus malignam febrim ex coagulatione, imponere sæpissimè Medicis sub specie veneni tarantulini.

Si quid judicare valeo, crederem venenum tarantulinum præcipuam sedem figere in liquido nervorum sive in spiritibus animalibus; siquidem continui dolores capitis, animi deliquia, dolores ossium, impotentia ad motum, ventriculi dolores, cordis oppressiones, & reliqua hujus generis symptomata morbo-

sam

sam spirituum naturam abundè patefaciunt ; non excludendo tamen antecedentem ipsius sanguinis virulentam quoque indispositionem.

Præcipua membra , quæ in Tarantatis mulctari videntur , sunt ventriculus , & cor (si pro corde intelligenda sit sanguinis massa per cor circulans , non litigo) ideo rarò illi immunes sunt doloribus ventriculi , nausea , siti , inappetentia ; nec non angore cordis , convulsione , gravitate , & afflictione circa pectus , unde semper sunt luctuosi , suspiriosi , pallidi , & taciturni. Notatu quoque dignum est , multas mulieres ex nostratibus chlorosi laborantes , eadem ferè pati symptomata , quæ Tarantati , & quoniam pro Tarantatis habitæ sunt , consueto more singulis annis saltarunt , & per saltationes à chlorosi diuturnisque hysteriis immunes omninò evaserunt ; quoniam antedictæ mulieres à chlorosi , variisque hujusmodi diuturnis morbis saltando , & sudores hac ratione eliciendo liberatæ sunt , dogma practicum exindè deducitur , quod tales mulierum morbi nunquam rationabilius curabuntur , quam per medicamenta roborantia , effoetam , atque elanguidam sanguinis massam exaltantia ; non verò per purgantia , saccharata , & similia majorem languorem sanguini inducentia. Inter præcipua roborantia effoetam , ac debilem sanguinis massam in chronicis morbis , laudo maximoperè equitationes in aëre rusticano factas singulis diebus , hora potissimum matutina , quibus equitationibus morbos chronicos penè incurabiles protinus eliminavi. Hæc obiter de equitatione , & saltatione in curandis chronicis adnotavi , ut clarius pateret quantum valeat exercitium ad roborandam , restituendamque emortuam penè sanguinis massam in chronicis , irritò quovis alio remediorum genere , præcipue si ab animi pathemate oriantur ; equitatio tamen præ cæteris laudatur , utpotè in qua tota vis succussionis ab equo facta in imum ventrem terminatur , ubi fermenta excitantur , & stagnans materies circulum amissum recuperat.

Non

Non reticendum hic erit, quod licet in nostris Regionibus, & Tarantulæ venenum, & Tarantati revera dentur; mulieres tamen, quarum inter Tarantatos pars magna est, morbum hunc frequentissimè simulant per symptomata eidem familiaria; nam sive amoris igniculis, sive jactura rei familiaris, sive aliorum malorum mulieribus propriorum tædio afficiantur, ob assiduum de talibus objectis mærorem in desperationem, ac ferè in melancholiam degenerant. His omnibus accedit vita solitaria adinstar Claustralium, ab omni quamvis honesta familiarium hominum confabulatione immunis. Accedit pariter aër adustissimus, temperies mulierum ardentissima, cibi calidi, & maximè alibiles, otiosa vita &c. Atque tam prioribus, quam posterioribus hisce de causis in mærorem, & affectionem melancholicam frequenter degenerant, eademque ratione omni musices concentu, & choreis delectantur summoperè; undè ut opportuna hac musices occasione solis Tarantatis permessa utantur, Tarantatas se fingunt, fucò autem, & simulationi accedunt pallor vultus, mæror, spirandi difficultas, angor cordis, depravata imaginatio, & reliqua simulati potius, quam veri Tarantularum veneni symptomata (& cum maximè grata sit hæc chorea Mulieribus, cessit apud nostrates in adagium; *il Carneuletto delle Donne*) Et quamvis solæ mulieres morbum hunc quandoque simulent, non proindè tamen suspicandum hoc etiam erit de reliquis Tarantatis; nam nonnulli Viri cæteroquin eruditi, & Religiosi, cum minimè Tarantatis crederent, periculum in se ipsis fecerunt, & in Apulia demorssi à Tarantula, in imminens vitæ discrimen inciderunt, & nisi præsto fuisset musica, brevi animam se efflaturus fatebantur, ut asserit etiam Epiphanius noster *loco laudato*.

Tarantula, ut diximus, venenifera duntaxat est in Apulia, & præsertim camporum incola; nam quæ in montibus Apuliæ vicinis reperitur, vel nullo, vel non

non pernicioso pollet veneno. Et si eadem campestris Apuliæ Tarantula in exteras Regiones, Neapolim scilicet, Romam &c. transferatur; si mordebit, nulla ibidem afferet Patientibus incommoda, & si afferet pauca erunt, & levia, ut inferius in historiis. Dicunt nonnulli tandiu in Tarantatis vigere venenum, quandiu ipsa vivit Tarantula &c. sed cum hoc falsissimum sit, ut experientia infallibili apud Nostros constat, nihil iminorabor in hac refellenda falsitate.

Non solum Tarantulæ Apulæ, verum etiam scorpiones Apuli veneniferi sunt; observatione namque constat, à scorpione punctos eadem ferè pati symptomata, ac si à Tarantula morfi essent; chorea delectantur, & musica, iisdem duntaxat sanantur, ut infra in historiis &c. Hac de causa quamplures Græci senes, & populares nostri arbitrati sunt symptomata ea omnia, quæ vulgò Tarantulis adscribuntur pendere potissimum à scorpionum morfu. Sed quoniam assertum hoc falsitatis redarguit inconcussa Regionum nostrarum experientia, ideò in præsentì statuimus Tarantulam æquè ac Scorpionem Apuliæ esse summopere veneniferos, eadem fere producere symptomata, & iisdem remediis, musica scilicet, choreis &c. sanari; scorpiones tamen minus virulenti sunt, quam in Africa, magis verò quam in reliqua Italia.

Sunt qui à Tarantula demorfi paucis diebus moriuntur, nil proficientibus musica, & antidotis; nonnulli contra præfatis remediis ab imminente morte liberantur. Cæterum veneni seminia, more reliquis infueto, adeò altè incoquantur humoribus, ut vix deleri possint; imò fere semper ad mortem usque comitantur Patientem &c. Et quod semper diximus, Tarantulæ venenum semel corpori illatum indelebile imposterum est.

Periodum, & recrudescentiam venenorum curiosum est indagare. Caninum venenum ad 30. quandoque

ue annos massæ sanguineæ inhæsit, statisque temporibus recrudescendo ad mortem usque Patientis duravit: hac de re legi meretur historia Hildani *cent. 1. lib. 86.* de Matrona, quæ à cane rabido demorsa per triginta fere annorum spatia singulo septennio veneni recrudescentiam patiebatur, donec tandem mortua fuit, vulgò credunt venenum caninum, si elapsis 40. diebus non manifestetur, impofterum non amplius manifestari; sed hoc falsum esse præfata Hildani testatur Historia. Nos quoque Romæ hoc anno 1695. vidimus Pharmacopæum, qui cum demorsus fuisset à cane, mense Junio ejusdem anni, in Urbinatensi civitate Patria sua, & exindè Romam venisset, derepente factus maniaco-hydrophobus, post biduum periit, circa medietatem Octobris nuper elapsi. Hoc idem quoque observavit Neapoli in Juvene Medico Vir celeberrimus Lucas Tozzius Summi Pontif. hodiè Archiater, ut nuper mihi familiariter narrabat. Fracastorius *lib. 2. de morb. contag.* ait; vidi ipse puerum, qui post octo menses, ex quo demorsus fuerat à cane, contagionem ostendit, ex qua mox periit &c. Veneræ luis character ad 30. & plures annos sanguini inhæret absque ulla molestia, & incommoda Patientis valetudine; recrudescit tamen derepente tanta symptomatum vehementia, ac si tunc primò supervenisset. Tarantulæ venenum singulis annis, & potissimum circa illud tempus, quo Patienti illatum fuit infallibiliter recrudescit. Dum calor solis ardentius exurere incipit, quod contingit circa initia Julii, & Augusti, Tarantati lente venientem recrudescentiam veneni persentiunt, seque manifestantem per inappetentiam, cordis angorem, capitis gravitatem, sitim, ossium veluti fracturam, & hujusmodi alia, quæ quandoque sensim, quandoque derepente superveniunt, & veneni paroxysmum incutiunt. Si Patientes de præfatis symptomrtis lentè subrepentibus advertuntur, statim ad mulicam, & choream confugiunt, ne à super-

veniente dērepente paroxysmo corripiantur. Si verò paroxysmus absque præviis antedictorum symptomatum nunciis inopinatò ægrum invadat, tunc ille veluti fulmine tactus humi concidit semimortuus, manus, facies, aliæque extremitates denigrantur, suffocatione, & spirandi difficultate corripitur, & ita jacet, quousque veniant Cytharædi, quorum consueto modulamine audito sensim in vitam restituitur, ad choream disponitur, atque artus primo, mox verò universum corpus movet.

Si debito tempore æger non saltaverit, toto illo anno gravissimis urgetur symptomatis, icteritio scilicet cutis colore, anxietate cordis, inappetentiâ, febri-
culâ, & reliquis toties repetitis; imò si Tarantati vervecina carne, cucumere, aut citrulo utantur, statim dolore ventriculi molestissimo aggrediuntur. At si singulis annis consueto tempore saltaverit, sudaverit, & musices sono veneni semina foras eliminaverit, toto illo anno optima fruitur valetudine, nec ullis subjacet symptomatis modò recensitis.

C A P U T VIII.

*Curatio morsus Tarantulae, et effectuum ab eo
provenientium.*

Salus ægrorum omnium, quibus venenum aliquod illatum fuerit, in ancipiti est, multò magis si à Tarantula, aut Apulo Scorpione demorsi sint, quorum plurimi brevi horarum spatio moriuntur, irritis, & inusica, & antidotis.

Ad duo communiter genera reducunt Auctores venenorum effectus, ad coagulantes scilicet, & dissolventes massam sanguineam. Ex phænomenis toties repetitis quisquis deducere poterit venenum Tarantularum disponere humores ad coagulum, sive increas-
fatio-

sationem; idque satis indicant repentina pulsus oppressio, angor cordis, maxima spirandi difficultas, faciei, aliarumque extremitatum deturpata nigrities, rigor, horrorque universalis, sopor gravis, & reliqua hisce analogae, quæ quidem varia sunt pro varia Tarantularum indole, varia ægri temperie, & antecedenti corporis morboſa aliqua dispositione, calore æstatis magis minuscve ardenti &c.

Sivè à Tarantula, sivè à Scorpione Apulis morsus quis fuerit, Indicationes curativæ sunt dissolvendi, attenuandique humores virulento afflatos contagio, per medicamenta alexipharmaca, theriacalia, bezoardica, & reliqua parum diversa ab iis, quibus utuntur Medici in demorsis à vipera. Demorsum locum statim scarificant Nostrates lanceolâ, & quoniam magnus stupor affectum locum interdum occupat, Patientes scarificationis dolorem non sentiunt: Factâ scarificatione cucurbitulam applicant ad veneni extractionem, exindè theriaca, & allio contuso, quandoque mithridatio, aut confectioe orvietana partem fovēt, donec venenum aliquantisper fuerit debilitatum.

Ipse verò (si meo arbitrato uti unquam licebit,) demorsum locum candenti ferramento statim adurerem; ignis namque cum sit de genere stimulorum, isque stimulus vehementissimus, excitat in fibris affecti loci, & successivè in toto systemate fibrarum humani corporis oscillationem quandam sivè motum vividum, continuatum, & vehementem, qua ratione humores qui sunt ad contactum solidorum ità oscillantium, solvuntur, dimoventur, attenuanturque; & à veneno coagulante, vix unquam figi poterunt, præsertim in affecto loco, ubi stimulus ignis est potentior, & humorum ad coagulationem major inclinatio. Quoniam verò felices hos ignis effectus nec ipse adhuc expertus sum, nec ab aliis didici Auctoribus, supersedeo nunc à majori illorum præconio; obiter tamen

tamen notare non gravabor effectus ignis in aliis morbis.

Pluries observavi, ustionem cadenti ferramento factam in incipiente gangræna, vel incipientibus sed sordidis ulceribus gravissima damna intulisse, nam per crustam illam ab ustione intempestiva productam, hiantia fibrillarum, vasorumque oscula prorsus clausa fuerunt; ideo impedita necessariâ corrosivi, & gangrænosi humoris per ea repurgatione, nil mirum quod noxius ulceris humor ad interiora retrocedens, pro diversitate partium in quibus deponebatur, diversa, & gravia adduxerit symptomata; Porro ambusta pars prorsus exiccabatur, & nigrescebat, & ad malorum cumulum paucis diebus interpositis mors superveniebat, ut non semel observavi Patavii, aliisque Italiæ Xenodochiis.

Dum igitur talia ulcera medenda occurrunt cum suspitione malignitatis, & magna humoris erosione, non sunt statim adhibenda ferramenta ignita, aut remedia caustica; sed foveri incipant decoctis balsamicis amaricantibus, vulnerariis, & similibus, quibus erosivi humoris ad exteriora evocatio procuratur, fibræ flaccidæ ac ferè erosæ consolidantur, & circulantibus per affectum locum humoribus balsamica quædam conciliatur dulcificatio, ac robur. Et hic candidè fateor, quod si postpositis unguentaceis, & oleosis vulgariis Medicorum remediis præfatæ decoctiones vulnerariæ, & balsamicæ intus, & extra adhibeantur, methodoque recensitâ patienter, atque assidue maligna, & gangrænosa ulcera in principio tractentur, non solum brevi curabuntur, sed nunquam ferè in corruptionem, aut incurabilem statum degenerabunt. Cæterum si remediis hisce statim præscriptis nil proficies, sed in ulcere contagium, & depaupercentia supervenerint; in his duobus casibus duntaxat ad ustionem, remedia caustica, & tandem ad membri abscissionem, si gangrænismus immineat, deven-

niendum. Inusto ulcere curandum, ut citissime decidat eschara, ne per illam occlusa vasorum inustorum oscula, maligni humoris eruptionem impendant, ut supra observavimus; succo petroselini inuncta pars, brevi de se escharam emittit, si super ambustum locum insuffletur flos farinæ tritici in tenuissimum alcohol redactæ, & exindè superponatur petia vino nigro madida per diem ulceri relinquenda, postea oleo lini foveatur; decidet quoque eschara, ut vidi Patavii curante Domino Marchetto.

Sed è diverticulo in viam. Nostrates postquam demorsum à Tarantula locum, & scarificaverint, & alexipharmacis inunxerint, ad interna demum remedia se convertunt. Inter hæc primas tenent spir. vin. rosmarinatus, sive aq. Reg. Ung. vel potius ipsa essentia rorisinarini per se destillata, & sumpta cum aqua theriac. cortic. citri, vel hyssopi, meliss. serpilli &c. statim itaque exhiberi poterit spir. vini rosmarinatus ab unc. i. ad ij. cum aq. serpilli, aut brodio herbis alexiteriis alterato, ægerque in lecto cooperiatur ad sudores eliciendos, quibus facilius extorquendis pannum lineum spiritu vini madidum, & nudo corpori obvolvendum, prius tamen calefactum leniter, summoperè laudatur. Epiphanius Ferdinandus sequens electuarium, quod antiphalangium vocat, tanquam summoperè utile, & à se expertum in observationibus suis proponit: sit igitur. Recip. baec. myrt. & tamaricis an. unc. i. semin. pastinac. nigellæ, agn. cast. dauci, anisi, cumini, & origani, an. drag. i. f. terr. sigill. & boli arm. orient. an. drag. ij. cum syr. tot. citr. f. s. a. electuar. de quo fume quotidie mane drag. ij. f. & superbibe brodium alteratum herbis, & radicibus alexiteriis. Cæterum frustranea propemodum sunt, tum hæc, tum alia remedia, quæ proponi possent, nisi præsto sit, & adhibeatur musica, ut constans, & infallibilis nostrarum Regionum evincit experientia; Siquidein musica præcipuum est Tarantatorum

torum antidotum, quâ quidem auditâ, quamvis adinstar apoplecticorum jaceant Patientes, sensim movere incipiunt manus, pedes, & exindè reliqua membra, donec tandem in pedes erigantur, erecti ululant, suspirant, obscœna eventilant, & saltationes integro triduo absolvunt. Sed de his speciatim.

C A P U T IX.

Chorea, & Musica sunt præcipuum hujus veneni antidotum. Ubi obiter modus Saltandi Apulia Familiaris describitur.

QUoniam irritis quibuscumque remediis, breviter tereunt Tarantati, nisi musica præsto fuerit; ideo de modo saltandi nobis familiari pauca mox dicemus.

A Tarantula demorſi, paulò post humi concidunt semimortui, cum totali virium, & sensuum jactura, difficulter quandoque spirant, quandoque luctuosè suspirant, frequenter tamen immobiles jacent ac velut exanimes. Inchoato musices sono sensim mitescere incipiunt symptomata antedicta, æger digitos, manus, mox pedes movere incipit, & successivè cætera membra, crescenteque sonorum modulamine, motus ipse membrorum augetur, & si Patiens humi jacet, vehementissimè in pedes elevatur, saltationes inchoat, suspirat, & modis ferè admirandis contorquetur; Vehementes has, ac primas saltationes pluribus horis, sed frequenter duabus, tribus horis continuat, postquam verò paululum quieverit in lecto ad sudores abstergendos, viresque reficiendas, eadem vehementia saltationes redintegrat, & facta supputatione duodecim ferè horas quotidie impendit in saltationibus vicissim institutis; Et quod mirum est, non solum à vehementibus hisce saltationum laboribus lassitudinem,

aut debilitatem aliquam non sentiunt Patientes, sed exindè, ut ajunt, agiliores, fortioresque evadunt.

Saltationem inchoant frequenter circa ortum Solis, eamque nonnulli absque ulla quiete protrahunt ad horam unam circiter ante meridiem; coguntur tamen interdum quiescere, non lassitudinis causâ, sed quia dissonantiam aliquam in musicis instrumentis percipiunt, quam dum perceperint, adeò vehementibus corripuntur suspiriis, & angoribus cordis, ut dictu sit incredibile; imò tandiù suspirant, & affiguntur, donec ad consonantiam redactò instrumento saltare denuò incipiant. Mirum quoque est, quod rudes Puellæ, & inculti Rusticantes, qui unquam ne viderunt quidem nobiliora musices instrumenta, saltationis tamen tempore, tam periti evadant dissonantiarum, & consonantiarum Artifices, & Censores.

Circa horam meridianam quiescunt à sono, & chorea; lectoque componuntur ad sudorum evocationem, quibus evocatis, & absterfis, tenui brodio, vel simili tenui cibo reficiuntur, nam gravissima quâ tunc detinentur inappetentia, lautiorum ciborum copiam vix, ac ne vix quidem permittit. Hora una circiter pomeridiana, vel duabus horis ad summum, saltationes renouant eadem vehementiâ, easque continuant modo supradictò usque ad Vesperas. Vesperis denuò lectulum ingrediuntur, sudores excitant, iisque absterfis tenui victu reficiuntur, & somno demum se componunt. Hic saltandi modus communiter per quatuor dies exercetur, rarò ad sextum extenditur.

Generaliter saltandi terminus incertus est; multi namque tandiù saltant, donec ab omnibus solutos symptomatis se persentiant, quod frequentissime succedit post tertium vel quartum diem, tunc enim spoliata sanguinis massa virulentis partibus per supervenientes sudores, pristina salutis commoda recuperat Patiens, & toto illo anno à pravi morbi symptomatibus immunis vivit. Et quamvis per sudores saltatio-

nibus provocatos venenosa morbi feminia à sanguine eliminantur, non perindè tamen sequitur, ut sudores à vulgaribus diaphoreticis provocati hoc idem præstare possint; Nam plures ex nostratibus Medicis, quamvis, postposita saltatione, sudores provocaverint per aquas, & confectiones diaphoreticas, nonnullis diebus ante suspectam paroxysmi invasionem; nihilo-minus tamen paroxysmus verè supervenit, & majori cum impetu, fuitque necessarium choream adire, & novos sudores per repetitas saltationes procurare, & ità paroxysmum omninò jugulare.

Circa illud anni tempus, quo à Tarantula demorsus fuit Patiens, recrudescunt gravia hujus morbi symptomata, undè qui prompti non sunt in antevertendo morbi insultu per consuetas choreas, ipsos paroxysmus derepentè ingruens præoccupat, ideò ubicumque reperiantur, concidunt veluti apoplectici, aphoni, cum denigratione faciei, & extremorum &c. de quibus omnibus admoniti Parentes statim Cytharædos vocant, ut sonos inchoent, quibus auditis sensim resipiscit Patiens, primò manus, mox pedes, dein reliquum corpus movet; in pedes erigitur, & saltationes consueto more absolvit. Et ut supra indicavimus, si opportuno tempore non saltaverit, sudoresque hoc pacto evocaverit Patiens, toto illo anno miserrimè discrucietur inappetentia, colore cutis icteritio, lassitudine universali, & reliquis supra recensitis malis, quæ magis magisque ingravescent si annis sequentibus ne quidem saltaverit; donec tandem in cachexiam, hydropem, & morbos incurabiles incidat.

Nonnulla curiosa hîc subnectemus, quæ Tarantati chorearum tempore faciunt. Universaliter omnes Tarantati in magno illo saltationum vigore suspirant, altè conqueruntur, ebriorum adinstar, interiorum externorumque sensuum rectum usum ferè amittunt; Adstantes, & Parentes confusè atque æqualiter tractant, & de præteritis ferè non recordantur. Ex illis
tamen

tamen nonnulli, saltationis tempore delectantur summopere frondibus vitis, vel arundinis, easque manibus per aëra circumferunt, aquâ madefaciunt, faciei ac collo circumnectunt, imò in aquam ipsam manus, & faciem immergunt: Alii rubras vestes, vel nudos enses manibus tractare cupiunt. Hinc apud vulgus invaluit opinio, saltantes cum frondibus vitis, demorsos esse à Tarantula; contrà cum ensibus nudis, ab Apulo scorpione, qua de re fides sit apud ipsum vulgus. Alii dum parum à saltatione quieverint, humi caveam effodiunt, aquâ implent, & in luto illo veluti sues volutari summoperè cupiunt. Demum inter initia saltationis quandoque enses petunt, & artem gladiatoriam saltando exercent, quandoque speculum volunt, & dum in eo propriam vident imaginem vehementissimè suspirant. Quandoque vestes pretiosas, pulchra indusia, monilia & alia hujus generis ornamenta petunt; magnaue reverentia ab Adstantibus accipiunt, & omnia ordinatè disponunt circa aream, in qua saltationes ducunt, iisque vicissim utuntur, ac delectantur saltationis tempore juxta varios impulsus, quos læsa imaginatio intus excitaverit; vestibus, & indusiis coloris amœni, ut plurimum rubri, cærulei, & flammei delectantur, nigrum contrà vehementer horrent, ad illius aspectum suspirant, & Adstantes tali colore incedentes quasi manibus impetunt, & foras exire jubent &c.

C A P U T X.

*Nonnulla alia circa choream breviter
expenduntur.*

QUemadmodum Tarantulæ sunt diversæ magnitudinis, coloris, & virulentiae, ità & Tarantati à diversis sonorum generibus ad saltandum excitantur

delectanturque, prout à variæ speciei Tarantula fuerint demorſi; imò non ſolum ſinguli Patientes particulari modulamine delectantur, & excitantur ad choreas, verum etiam & particulari instrumento, alii ſcilicet fiſtula paſtorali, alii tympano parvo, cythara, lyra, cymbalo, fidibus, & tibicinibus varii generis. Hinc curioſum eſt obſervare, quod Cytharædi interdum, quamvis tria vel quatuor diverſa ſonorum genera efformaverint, ab iſtis tamen Patientes ne minimum ad ſaltationes moventur, dum verò aliud efformant à præfatis diverſum, & ipſorum veneno forſan accommodatum, ſtatim ad illum ſuſpirant, & ſaltare vehementer incipiunt. Hoc unum tamen verum eſt, Patientes, licet ſuo quique delectentur ſono, omnes tamen velociffima ſonorum modulamina deſiderare (quæ ſonorum velocitas vulgò dicitur *Tarantella*.) Ideò Cytharædi horum non ignari, faciliter Mulierum ſuam ſolent manifeſtare; nam ſi viderint Mulierem ad quocumque ſonorum concentus veloces, aut tardos, & ſimiles alios ſtatim, imò & indifcriminatim ſaltare, dicunt eam non eſſe revera Tarantatam, uti poſtea experientia certum comperitur.

Atque hæc ſunt, quæ de chorea ejuſdemque effectibus breviter adnotavimus, reliquum eſt, ut mox perpendamus, an ipſa Tarantula ad muſices ſonum revera ſalter, & an alia animalia ab eadem demorſa ad ſaltandum cogantur.

Tarantulam ad ſonorum concentus ſaltare nonnulli crediderunt, inter quos Kircherus *mund. magnet. lib. 13. part. 8.* alique Auctores, qui ex alienis dictis potius, quam per autopſiam hæc de re judicarunt. Ex antedictis tamen ſciendum Tarantulam eſſe de genere Araneorum, ſivè Phalangiorum Octonoculorum, cujus ſubſtantia ferè tota friabilis, membranea, & ſubtiliffima eſt, atque ſui generis nutritia lymphæ turgeſcens (ſanguinis namque veſtigia, rarò in eadem obſervavimus) undè hac ratione à quolibet, vel levifſimo

fimo motu externo, in subsultus involuntarios impelli posse credendum.

Porro Tarantula ex natura sua ad saltus, motusque vehementiores prona est, & ferè nunquam quiescere observatur, multò magis si adurens æstatis calor accesserit, quo exaltati attenuatique Tarantulæ humores in majores motus subsultorios eandem adigunt. Cum intuerer interdum avulsam Tarantulæ pedem, integris ferè horis duabus subsultorios, vehementioresque motus in illo observavi. Duobus his motibus si tertium accedat, undulatio scilicet aëris, & vehemens ejusdem pressio à musicis instrumentis facta, & Tarantulæ membraneum corpus incurrens, mirum non est, si ea ad musices sonum subsilire tunc temporis videatur, subsultuque illi externis motibus potius debeantur, quam voluptati Tarantulæ, ex necessario naturæ instinctu ad sonum subsilientis, quæ omnia magis patebunt legenti librum de vi percussionis, quem nuperis annis emisit Vir celeberrimus Borellus Academiae Neapolitanæ & Romanæ decus magnum, ubi multa virium impulsus arcana examinantur. Cæterum quamvis hæc ipse sentiam, non perindè tamen omnino nego Tarantulam ad musices sonum ex interna quasi voluptate subsilire, præsertim cum Epiphanius laudatus hoc asserat, & alii quamplures testes oculares, sed majori probatione rem hanc indigere arbitror.

Videbimus mox an reliqua animalia à Tarantula demorsa saltare cogantur, ut homo. Nostrates passim opinantur affirmativè, & ab oculatis Testibus hoc pluries audivimus. Sennertus quoque *lib. 1. cap. 7. ex Epiphanio in suis observ.* refert vespam à Tarantula demorsam, unà cum ipsa Tarantula saltasse ad sonum fidicinum, imò & Gallum demorsum pariter saltasse. An animalia demorsa iisdem de causis saltare cogantur, quibus Tarantulam ad saltandum cogi nuper indicavimus, dubius hæreo. Fateor tamen quod sicuti à Canis rabido demorsi ululant ad instar Canum, aliaque

operationes canibus analogas exercent, ob impressas forsan in illato veneno rabidi animalis ideas. Ità pariter si in summè activo Tarantulæ veneno ejusdem animalculi instinctus, atque inclinationes lateant eæque per veneni vehiculum animalibus communicatæ sint, quid mirum, si in his totas suas vires, & à venenati insecti natura parum differentes exerant?

Elapso decennio dum exercebam praxim Neapoli in celeberrimo illo tùm Doctorum Virorum, tùm Scientiarum Emporio, amicus quidam noster varias Tarantulas vivas Apuliâ transferri curavit circa mensem Augusti. Unam ex illis tenui vibice prius irritavimus, irritatæ statim cuniculi vivi caput aptavimus, cujus superius labium paulò post bis momordit. Transactis duabus horis, demorfi cuniculi labia insigniter intumuerunt, nigrescebant, & ipse suboscurâ spirandi difficultate, & blandâ totius corporis horripilatione correptus humi concidit; usque ad quartum diem nec cibum hausit, nec potum, sed stupidus, ac veluti comatosus jacens, & præfatis graviter pressus symptomatis quinta die circa meridiem obiit.

Caput, labia, & lingua ante mortem vehementer intumuerunt imò & abdomen; Licet Cytharædus accesserit, & varia sonorum modulamina efformarit, non perindè tamen cuniculus movebatur, aut subsiliebat, sed semper aphonus, & immobilis jacuit. Probabile itaque est, in sola Apulia miros saltationis effectus producere venenum illud, quò loci ab urentioribus Solis caloribus ad debitum exaltationis gradum evehitur, non ità in reliquis Regionibus, sub frigidiori forsan climate constitutis. Lycium redux decreveram nonnulla in animalibus experimenta per Tarantulæ morsum tentare; sed quoniam vix domum attigeram, quod in exteris Régiones peregrinandum mihi fuit, ideò nequidquam hac de re potui absolvere.

Aperto cuniculi cadavere, venas, & arterias cerebri turgidas invenimus, & cerebrum ipsum levi affectum

Etum inflammatione, maculis lividis hinc indè con-
spersum. Pulmones, & reliqua viscera naturalia san-
guine concreto, & nigro nimium distendebantur. In
ventriculis cordis grumi majores sanguinis, & tenues
rami polyposæ concretionis conspiciebantur; Magna
seri copia hinc indè exterius in cerebro fluctuabat. Re-
liqua demum sana erant, & inculpata.

Nil frequentius occurrit in apertione cadaverum,
quam hæc seri extravasatio in partibus, & cavitatibus
corporis. Eam tamen potissimum observavi in cada-
veribus eorum, qui ob generalem aliquam sanguinis
coagulationem; vel potius particularem in aliquo vi-
scere obstructo perierunt. Universalem intelligo in
malignis febribus à coagulatione; particularem verò
in apoplexia, pulmonum morbis quamplurimis, & vi-
scerum obstructionibus, ac scirrhis; Undè in extin-
ctis ab apoplexia sæpissimè copiosam seri fluctuationem
observamus extra, vel intra cerebrum; In extinctis ve-
rò à pulmonum morbis, in cavitate thoracis, & sic
deinceps. Et hæc seri evasatio recenseri potius debet
inter effectus, quam inter causas morbi principalis, ut-
potè quia paucis ante mortem diebus, aut mensibus se
manifestat. Quod præ cæteris observavi in iis, qui ex
polypo cordis moriuntur; hi paulò ante mortem tu-
more pedum oedematoso vexari incipiunt, mox cache-
xiâ, & tandem hydrope corripuntur. Huic observa-
tioni quadrat & illa de asthmate, aliisque pectoris mor-
bis, in quibus impedimentum aliquod vel in auricula
dextra, vel in dextro cordis ventriculo adest, utpotè di-
latatio, aneurisma, polypus, ossificatio, & reliqua
hujusmodi exonerationem sanguinis è dextro cordis
ventriculo in pulmones impediunt: in his, inquam,
morbis observavi, exteriorem dextræ manus partem
attolli sensim in tumorem, coloris vel naturalis, vel
subpallidi, & morbo ad interitum ægri properante, tu-
morem illum altius elevari, & per continuatum bra-
chium expandi. Quando igitur talem tumorem in ex-
terio-

teriori, & mox in interiori manus parte deprehenderis, aderitque spirandi aliqua difficultas, semper prædicto impedimentum aliquod circa dextrum cordis ventriculum, aut circa illius auriculam, ut cadaveris sectio clarius manifestabit.

CAPUT XI.

*Varia Egrorum Historia
proponuntur.*

HISTORIA I.

Nobilis Mulier Lyciensis ann. 1689. rure in Urbem regrediens, secessit in cellam vinariam, in qua cum paulisper commorata esset, domum rediit, negotiisque domesticis occupata, morsum quendam in femore dextro sensit, formicæ morsui non dissimilem, interea temporis neglecta levi punctura ad prandendum se contulit, vixque paucò ingesto cibo, femur, & inferiores artus sensim stupefiebant, nec ullam vellicationis molestiam à Patientē factam sentiebant. Quamobrem relicto prandio secessit in cubiculum, ut observaret demorsum femur, invenitque in loco demorso parvum tumorem magnitudine lentis, subrubrum ac ferè livescens, cui statim theriacam allio contuso mixtam applicuit, eodemque tempore vehemens cordis angor, & magna spirandi difficultas supervenerunt. Mox lectulo composita totius corporis tremore correpta fuit, tali profectò vehementia, ut vix duo robusti homines eam continere potuissent; paulò post ingens dolor in articulis, & digitis pedum supervenit, & præ doloris magnitudine ægrè ferebat levissimum pondus indusii linei corpori superpositi. Accersito Medico pars affecta pluries secta fuit lanceola, sectionique superposita theriaca cum allio contuso; intus verò

verò sumpsit confect. alchem. cum vino generoso. Sed omnia hæc frustra; nam lensim aphonia, & spirandi difficultas crescebant, & Patiens dicebat linguam sibi ad interiora convelli, & ita impedire, ne posset verba pronunciare: Trium horarum spatio ab accepto morfu hæc supervenerunt, illisque accedebant sitis ingens, vigilia, angor cordis, inappetentia, & quamplura alia symptomata. Unde Parentes statim suspicari cœperunt de ictu Tarantulæ, (quamvis in affecto loco eandem non invenerint) & Patienti saltationem suadere, quæ quidem lachrymando respondit, se saltare non posse, tum ob vehementes in articulis pedum dolores, tum ob totalem virium jacturam.

Urgente tamen morbo vocati sunt Cytharædi, qui prope lectulum Patientis stantes, interpellarunt eam à cuiusnam coloris, vel magnitudinis Tarantula demorsa esset, ut familiarem talis speciei Tarantulæ sonum inchoarent; Et cum respondisset se nescire, à Tarantula ne, an à Scorpione puncta esset. Illi statim duo, vel tria diversa sonorum genera instituerunt, à quibus nihil prorsus afficiebatur Patiens; audito tamen quarto à reliquis diverso, statim suspirare cœpit, & se temperare nesciens à vehementissimis insultibus, quos musica intus excitabat, solutis omnibus verecundiæ limitibus, fere nuda prodiit è lecto, vehementissimè saltare cœpit, & ita per triduum consueto more continuando, ab omnibus symptomatis libera evasit. Cæterum licet Patiens toto illo anno optimè se habuerit, singulis tamen subsequenteribus præsertim eo tempore, quo puncta fuit, eidem omnia recrudescent symptomata, locus demorsus dolore, phlogosi, & rubicundo colore afficitur &c. Omnia tamen evanescunt per choreas modo antedicto institutas.

HISTORIA II.

ALia Mulier pariter nobilis Lyciensis à Tarantulâ demorsa, iisdem symptomatis magis, aut minus vehementibus affecta fuit, sed per choream more patrio institutam brevi evasit, & toto illo anno optimè habuit. Singulis tamen annis, circa solitam veneni recrudescentiam vehementissimus dolor digitos pedum occupabat, ob vehementiam doloris inflammabantur, & per decursum inflammationis ex unguibus digitorum ichor tenuis, & mordacissimus emanabat, qui adjacentes partes graviter exulcerabat. His de causis saltare coacta nobilis Mulier, post finitas saltationes, à præfatis digitorum, & totius corporis symptomatis statim sanabatur, imò ipsi digitorum ungues omninò decidebant.

HISTORIA III.

SEptuagenarius robustioris temperaturæ, Neritonensi in Urbe prope Aletium ortus, circa initia Julii mensis dormiebat in campis, & præcipuè in arca tritici hora meridiana, derepente morsus fuit tenui punctura, à qua excitatus, statim manibus fortiter compressit locum demorsum. Interea denudato femore invenit scorpionem nigrum jam interfectum in affecta parte. Paulò post ingenti cordis angore, languore universali, pectoris angustia, capitis debilitate, aliisque symptomatis corripitur. Per adhibita varia intus, & extra medicamenta non remittebat morbus, sed omnia ruebant in deterius; ægerque affixus lecto manibus plaudebat, frondes vitis aqua madidas petebat, sonum musices, & choream desiderabat, & in ipso lecto pedibus subsiliebat; dum hæc peragebantur, supervenit musica, qua audita licet Patiens summo perè lætaretur, nihilominus tamen ob extremum

virium languorem, & continuas pectoris, atque cordis angustias vix moveri poterat à latere in latus, unde paucis interjectis horis, extremo correptus angore migravit ad Superos.

HISTORIA IV.

JUvenis rusticus Neritonensis, peponem, in cujus superiori parte fovea naturaliter excavata erat, in fovea scorpione latebat, comederat, abjecto prius scorpione. Vix elapsis duabus horis ab ingesto pepone gravissimis doloribus colicis corripitur, mox verò febris, & fatalibus tum vitalis, tum naturalis regionis symptomatis, quorum omnium vehementia obiit tertia die. Hic pariter ante mortem chorea, & musica delectabatur, frondesque arundinum prope lectum semper volebat: Ex his deducimus, Patientem periisse ob virulentiam scorpionis.

HISTORIA V.

*De Virtute Lapidis Indici, vulgò dicti
Serpentini, contra morsus
Scorpionum.*

Hic lapis invenitur in capite Serpentis Indici vulgò *Cobra de Capelo*, & communi Scriptorum omnium de rebus Indicis consensu, creditur habere specificam virtutem extrahendi venenum à parte cui ab animali venenoso illatum fuerat. Ex repetitis tamen Domini Redi Viri accuratissimi experimentis, de hoc lapide factis circa venenum potentissimum olei tabaci, viperæ, & scorpionis Africani, detectum tandem est virtutem illius suctoriam venenorum, suppositivam esse, & falsam ut patet ex ipsius epistola ad Kircherium. Diu adhæsi opinioni tanti Viri propter gra-

grave pondus suorum experimentorum in Aula tanti Principis factorum ; sed acceptis gratissimis , dum hæc potissimum scriberem , epistolis , Aletio Romam mihi datis per Patrem meum , ab eruditissimo Patre Joanne Dominico Putignani Soc. Jesu , mutavi sententiam , præsertim cum ex iis cognoverim non esse omninò falsam dicti lapidis virtutem , sed ex parte veram , ut expertus est præfatus Pater Paulæ urbe Calabriae. Summa prædictæ epistolæ hæc est.

„ Discedens elapsis annis Siciliâ , mecum ferebam
 „ nonnullos lapides serpentinos dono mihi datos à
 „ Religioso Viro , qui recens Lusitaniâ Siciliam vene-
 „ rat ; Paulam Calabriae Urbem me contuli , quo loci
 „ aliquantisper commoratus sum. Interea Rusticus
 „ Calaber Augusto Mense morsus fuit in collo à Ca-
 „ labro scorpione , & floccipendens illatam punctu-
 „ ram nulla adhibuit remedia ; quamobrem superven-
 „ nientibus gravissimis symptomatis ad extremum
 „ ferè vitæ perductus fuit. Elapso triduo certior fa-
 „ ctus ab Amicis de præfato casu , statim accessi ad
 „ Patientem ut experimentum facerem cum lapidibus
 „ meis serpentinis. Inveni igitur ipsum jam jam mo-
 „ rientem , & à filio suo indicatus mihi fuit in collo
 „ locus demorsus , cui parva crusta supercreverat.
 „ Scarificato prius lanceola loco affecto , statim su-
 „ perposui unum ex lapidibus præfatis , qui vehe-
 „ menter adhæsit parti ; vixque elapsis quatuor , vel
 „ quinque minutis horæ , Patiens summoperè suspirare
 „ coepit , nec non & respirare frequentius , & post horæ
 „ quadrantem integræ sanitati restitutus fuit , præsentibus
 „ plurimis contrerraneis. Observavi in principio ap-
 „ plicationis lapidis quod oportebat illum statim
 „ exonerare sucto veneno , infundendo eundem in
 „ lacte , in quo veneni seminia deponebantur. Quam-
 „ vis liberatus esset æger à morbo post horæ qua-
 „ drantem , nihilominus tamen præservationis gratiâ
 „ per duos alios dies lapidis applicationem repete-
 „ bam

barn, & singula applicatione observavi, quod in
 53 lacte, adhuc deponebat aliquid venenosæ substantiæ,
 54 donec tandem illud non amplius tingeret. Hæc est
 55 summa epistolæ Italico sermone datæ ab eruditissi-
 56 mo Patre.

Colligendum exinde erit lapides prædictos re vera
 venenum extrahere; quoniam tamen plures sunt adul-
 terini, & vili pretio ab Arabibus, & Indis fallacibus
 venundati nostris Europæis, ut idem testatur Dom.
 Redi, ideò nil mirum quod frequentissimè votis non
 respondeant &c. In mentem obiter revocanda sunt
 præcepta Domini Boylei in libello, *De experimen-*
tis, quæ non succedunt; ubi fusè de non succedentibus;
 quamvis veris experimentis discurret.

HISTORIA VI.

FRANCISCUS Mustellus Rusticus Diœcesis Lyciensis
 elapso decennio circa Kalendas Julias punctus
 fuit à Tarantula in manu sinistra, dum tritici spicis
 legendis attenderet. Occisa Tarantula domum rever-
 tebatur cum sociis, in medietate tamen itineris dere-
 pentè humi concidit velut apoplecticus, supervenien-
 tibus spirandi difficultate, manuum, faciei, & aliarum
 extremitatum denigratione &c. Nota sociis morbi
 causa, Cytharædos vocarunt, quorum musica audita
 sensim veluti reviviscebatur Patiens, suspirare cœpit,
 pedes primò, mox verò manus, & reliquum corpus
 movebat, & paulo post in pedes elevatus saltabat ve-
 hementissimè, cum suspiriis, ita vehementibus, ut
 ferè Adstantibus timorem incuteret; frondes arundi-
 nis, & vitis aqua madidas saltando gestabat, humi vo-
 lutabatur, & pedibus solum vehementer percutiebat.
 Post elapsas duas horas ab inchoata musica nigredo in
 facie, & manibus omninò soluta fuit; saltationibusque
 per tres dies more consueto repetitis, & hac ratione
 sudoribus provocatis perfectè convaluit. Singulis an-
 nis

nis circa tempus morsus, dolor in affecta parte cum omnibus prædictis symptomatis recrudescit minori tamen impetu; & nisi ingruentem paroxysmum musica, & choreis antevertat, derepentè ab eodem corripitur, undè frequenter à familiaribus suis reperitur in campis fatali morbo correptus tempore suspecto, sed superveniente musica brevi sanatur.

• HISTORIA VII.

Petrus Simeon Messapiensis adolescens calidi, & sicci temperamenti ruri degens noctu, in hypochondrio sinistro morsus fuit à Tarantula, quæ forsan uvea fuit, ut ex symptomatis supervenientibus colligere licet. Undè statim persensit vehementem dolorem in loco ictus, & statim concidit in terram cum frigore totius corporis, horripilatione, dolore in pectine, virgæ tensione &c. crura debilia erant, suspirabat, lugebat, se suffocari dicebat, clamare volens, sed non potens. Sequenti aurorâ defertur ab Adstantibus in oppidum ubi vocatur musica, & ea specie musices maximè delectabatur, quæ à Nostratibus *Catena* vocatur, auditâ musicâ statim saltare cœpit, sudoribus multis perfundebatur, vigilavit per hebdomadam, vinum meracum bibebat, alvum per quatuor dies non evacuabat, nœniam optabat, in aquam infundi volebat, rubicundum amabat colorem, maximo odio persequens cæruleum, quem dilaniabat, & pedibus conculcabat. Noctu calcanea sibi manibus scalpenda curabat, quo pacto aliquantulum disponebatur ad somnum; parum, vel nihil comedebat, sed spatio unius fere hebdomadæ saltans, sudoribus, & musica fuit perfectè sanatus. Historiam hanc excerpimus ab Epiphanio Ferdinando *ex observatione sua* 87. ea potissimum ratione, ut magis paterent veneni hujus symptomata.

HISTORIA VIII.

IN rebus physicis affigenda sunt potius pondera credulitati, quam addendæ plumæ. Hoc nuper serio factum perpendens quidam ex Medicis Neapolitanis, ne minimum quidem decantatis Tarantulæ effectibus credere volebat, nisi in se ipso periculum faceret. Quamobrem advectis Apuliâ Neapolim nonnullis Tarantulis mense Augusti 1693. duas illarum nudæ carni sinistri brachii sub indusio posuit præsentibus sex Testibus, & Notario; paulò post morsus fuit, sensitque puncturam similem ei, quam formica aut musca affert, eodemque tempore dolorem sensit in articulatione digiti annularis ejusdem brachii. Sequenti die pars affecta rubescebat, & circumcirca lividus aureique coloris circulus aderat: tertia die intumuit circulus aureus, cum continuatione doloris: quarta die tumor prædicti circuli evanuit, & demorsa pars remansit rubro lividoque colore suffusa, dolor verò interea vix sentiebatur. Hoc pacto absque ullo novorum symptomatum insultu per quindecim dies stetit morbus; decima quinta die crusta nigra in affecta parte supercrevit, qua ablata, denuò crevit & alia, imò circulus ille aureo-lividus etiam tunc apparebat. Elapso mense ab accepto morfu, levi infirmitate correptus fuit Patiens, quæ an tribuenda sit virulentia morbi antecedentis, an aliis causis occultis, ignoramus. Paulò post in Patriam se contulit ad reficiendas vires ab infirmitate antedicta penè detritas, tribusque elapsis mensibus Neapolim denuò regressus est, ubi nunc vivit incolumis, Tarantula post septimum à morfu diem obiit. Præcipua hujus historiæ argumenta Neapoli Romam nobis communicavit amicissimus Dominus Bulifonius. Ex qua colligere licet quod superius indicavimus, Tarantulam in exterarum Regiones translata fatalia morfus symptomata non afferre, nec

non talium Regionum calorem non esse tantæ activitatis, quanta requiritur, ut venenum illius ad debitum exaltationis gradum perducatur, sicuti in intensissimis Apuliæ campestris caloribus re vera perducitur.

C A P U T XII.

Nonnulla dubitative proponuntur circa hujus veneni genuinam Naturam.

OMnibus ferè venenis commune est, ut subito, & vehementer totam vim suam in animalium exerant vitam; & hæc omnia efficiunt non magna substantiæ quantitate, sed exigua, & quandoque imperceptibili. Venena generaliter agunt vel coagulando, vel dissolvendo, & nonnulla, quæ Bestiis innocua sunt, hominibus solent esse fatalia, & contra. Ideò ad nocendum non tantum veneni prærequiritur activitas, & deleteria substantiæ vis, quantum particularis quædam dispositio, sive pororum analogia in partibus Animalis ad venenum suscipiendum. Scalliger exercit. 23. §. 2. affert exemplum Messoris, qui ab ardoribus Solis incalescens, & sitibundus, nonnullos aquæ cyathos in ipso incalescentiæ actu potaverat; paulò tamen post illam haustam cecidit extinctus. Hoc in casu aqua fuit adinstar veneni: nam in humoribus magna dispositio aderat, ob insignem eorum rarefactionem ab ardoribus Solis factam, undè derepente iisdem occurrens, nil mirum quod frigidity sua statim atque lethaliter coagulaverit. Eadem mechanice pleuritides, anginas, aliosque hujusmodi morbos à repentino frigore produci in libro mechanicorum medicinalium fusè probavimus.

Porro in veneno corrodente observamus, quod ejus particulæ acutæ, & scindentes corrodant, solvantque partes solidas, coagulent contra partes fluidas Animalium; in utrisque tamen eandem efficiunt opera-

operationem nempè solvendi, sed effectus in fluidis est coagulatio, in solidis verò erosio. Virulentia luis gallicæ, dum primò hominem corripit, coagulantes effectus producit, ut deducimus ex bubonibus, tuberculis, impotentia ad motum in articulis &c. morbo autem crescente, & per repetitas circulationes venenosa materie vehementius exaltata, dissolventes effectus fiunt, ossium scilicet caries, dolores partium terebrantes, macies, febres, & similia; ex quibus deducimus ad suscipienda venena particularem in corpore requiri dispositionem, ad hoc ut hæc potius, quam alia producantur symptomata.

Tarantula nascitur in Apulia, regione supra cæteras Italiæ adustissima, & quoniam climatis temperiem, hominum temperies sequitur, illi pariter calidissimi sunt temperamenti, impatientes, acutis, & inflammatoriis morbis potissimum obnoxii, undè meritò colligi potest ingens illa succorum volatilizatio, in Apulorum sanguine observabilis; quæ quandoque tanta est, ut evolata parte subtiliori, nil aliud remaneat in sanguine, quam terreum quid, & fixum, quod Popularibus illis hypochondriacam, tetram, & melancholicam affectionem adeò facilè progignit. Undè tam ratione Incolarum, quam ratione climatis, & virulenti animalculi summa in omnibus observatur activitas, volatilizatio, & impetus, quæ omnia nos potissimum animadvertunt, quid statuere debeamus de hujus veneni natura.

Veruntamen si rem paulò attentius consideremus, constabit naturam venenorum ab animalibus vel rabidis, vel virulentis emissorum consistere in compositione quadam particularum nimis activarum, volatiliū, & celeris motus, quæ sanguini admixtæ fulminis ritu omnia derepentè pervadant, magnosque concitando tumultus, inutuum partium sanguinem componentium vinculum dissolvunt, undè quælibet sui juris factæ, & hinc indè secedentes viam sternunt ad

coagulationem ; cujus quidem indicia nobis præbent angores cordis , aphonix , pulsuum oppressiones , extremorum nigredo , & alia hujus generis post illata rabidorum , & virulentorum animalium venena , se manifestantia. Huic opinioni arridet observatio Benivenii qui *cap. 56.* in suis historiis hæc habet. *Fanulum habui , qui à Scorpione ictus tam subito , ac tam frigido sudore toto corpore persusus est , ut argentissima nive , atque glacie se opprimi quereretur. Verum cum argenti illi solam theriacam ex vino potentiori dedissem ilicò curatus est.*

Rem hanc ulteriùs confirmant multa , quæ in tabidis observamus animalibus. Homo licet omni prorsus veneno careat , ob iram tamen aliquando illius spiritus tantopere exaltantur , & irritantur , ut quasi in venenosam naturam evehantur ; & si in actu illo iracundiæ aliquem momorderit , observatum est venenosam rabiem eidem communicasse. Magis hoc elucescit in canibus , felibus , lupis , mulis , aliisque hujusmodi animalibus ad iram provocatis , quæ hac ratione in rabiem degenerant , & mordendo venenosam rabiem aliis communicant ; neque in illis accusari potest venenum antecessenter in corpore absconditum , cum tota vis veneni consistat in spiritibus & humoribus ad extremum ferè exaltationis , & excandescentiæ gradum perductis. Mulum vidimus Patavii Julio mense 1691. ob nimiam veneris turgescentiæ , vel ob vehementes illius æstatis calores in rabiem actum , qui stabulo exiliens , & obvium hominem furiosè impetens humi prostraverat , variosque morsus brachio , & collo attulerat , & calceis malè tractaverat , & ita miserrimus Patiens paucis elapsis horis obiit ; ante mortem tamen in rabiem ipse quoque actus , Adstantes , & Parentes impetebat , ut morderet.

Nimiam activitatem in sanguine Apulorum , & climate Apulo ulterius confirmat , tam ingens numerus Melancholicorum , & Maniacorum iis in locis frequen-

quentior, quam alibi per Italiam; undè erectum est Neapoli magnum illud, & totius Italiæ celeberrimum Xenodochium Incurabiliū, in quo Dementes magna copia detinentur. Confirmat quoque tam frequens copia canum rabidorum, cujus rabiei causa exurentissimo aëris calori tribui jure meritò debet. Benignitate tamen Summi Numinis, à rabidis canibus homines demorſi brevi ſanantur, ſi ante quadrageſimum à morſu diem ſe contulerint ad oppidum S. Viti 40. milliariis circiter Aletio diſtans, ubi effuſis ad Deum pura mente precibus, Divi illius interceſſione mox liberantur, ut cuilibet in Apulia conſtat.

Hæc eadem ſumma veneni exaltatio vel ſpirituum in veneni indolem evektorum excandefcentia, quam præfatis animalibus adſcripſimus, tribui quoque poterit Tarantulæ, & in ea tota vis veneni reponi. Tarantulas, cæterosque Araneos communiter reponunt Auctores inter animalia venenifera. Et quamvis Harvæus de generat. animalium exercit. 57. hæc afferat. *Ipfemet aliquando experiundi cauſâ manum acu aranei dente confricans, manum alio loco perforavi, nec potui quicquam diſcriminis inter has duas puncturas obſervare &c.* Nihilominus tamen Dominus Liſter cap. 6. de infectis Angliæ poſt illa Harvæi verba, hæc ſubdit. *Erat tamen in cute quod diſcerneret, quippè eodem loco, ubi venenata punctio contigerat, ſubito ſeſe in tuberculum contraxit, induitque mox ruborem, calorem, & inflammationem, tanquam ad pugnam, & nocentis mali expurgationem ſe roboraret, & accingeret.*

Cæterum quamvis omne genus Araneorum veneniferum ſit, & exitiales quoque illorum morſus; magis tamen veneniferi ſunt ii, qui ſummoperè calidas Regiones incolunt; quod de Tarantulis in Apulia, & de Scorpionibus in Africa, & Apulia quoque verificatur. Siquidem ob exurentiſſimos aëris Apuli calores, cum ad extremum exaltationis gradum Tarantulæ humores evehantur, nil mirum, ſi tandem in veneno-

sam rabiem animalculum illud degeneret, prout superius de aliis diximus animalibus. Atque hinc est, quod Tarantula montium ad Apuliam terminantium Incola, nec non & hyemis tempore, si mordeat, nullum affert damnum. Pariter si ad exteras transferatur Regionēs, & inibi locorum mordeat, ne quidem offendit; quia scilicet talibus in Regionibus, & tali anni tempore, ad debitum exaltationis veneniferæ gradum Tarantulæ humores perducī non possunt.

Venenum itaque hoc ratione sui in summo exaltationis gradu constitui potest, ratione verò diversitatis temperamenti ægrorum, diversos producit effectus. Præcipui tamen sunt densatio, & coagulatio, nec non & spirituum oppressio; Indicant hoc satis angores cordis, pulsus parvi, spirandi difficultas, niger aut lividus faciei, & extremitatum color, frigus totius corporis, tumor, stupor, dolor, & inflammatio affecti loci, curatio morbi per spiritum vini anthosatum, vel essentiam anthos, sudorum provocatio per saltus vehementes. Indicant pariter continui dolores capitis, animi deliquia, ossium dolores, & inappetentia, suffocationis metus, aliaque innumera, quæ annis à morfu subsequentibus in Patientibus observantur. An hæc densatio ab acidis, vel contra ab alcalicis veneni partibus fiat, decernant acutiores; Certum tamen est, nonnulla alcalia solvendi vim habere, nonnulla alia coagulandi, hoc idem acida faciunt, ut gravissimi testantur Auctores, undè in rebus tam dubiis non per speculationem, sed per experientiæ tentamina aliquam veritatis lucem eruere poterimus. Et utinam Medici tot vigilias, & studia in nugis hisce inutilibus speculandis non impenderent; cum causæ primo primæ, & proximæ, nec non proprietates minimæ rerum naturalium alta nocte obruantur, nobisque difficulter manifestentur.

Præterea venenum Tarantarum in gradu venenositatis mitius est, quam illud Viperarum; in motu
vero

verò vehementiori partium componentium similibusque motus passionibus illud viperarum longè superat. Ideòque meritò quadrat assertum Willisii cap. 7. de morbis convulsivis dicentis. *Venenum Tarantularum liquori nerveo inflicto mitius est, quam ut spiritus animales penitus extinguere valeat, aut distractos prorsus dissipare, & in explosiones immaniores cogere, sed eos tantum in fugam conjicere, fugatosque hinc inde in spasmos leviores, ac fere tantum dolorificos incitare.*

Et quamvis venenum Tarantulæ activitate virulentæ substantiæ humores ad coagulum ferè disponat; quoniam tamen vividissimo motu partium componentium gaudet, hic aliqua ex parte totalem illam impedit coagulationem, spiritusque, & humores aliquantum excitando, facit, ne totaliter succumbant. Imò interdum tanta est hæc spirituum concitatio, ut in motus involuntarios, ac merè spasmodicos degenerent; undè nonnulli ex Tarantatis ingentibus convulsionibus, rigoribus, diarrhæa, multisque aliis involuntariis motibus post inflicto morsum corripiuntur.

An hæc, quæ dubitativè de hujus veneni natura subindicavimus, vera sint, vel saltem verisimilia, æqui rerum æstimatores judicent. Hoc unum fateor, me magis delectari in observandis naturæ motibus ad diagnosis, prognosin, curationemque morborum spectantibus (cujus vox, non est adinstar nubeculæ, quæ citò transit, sed adinstar sideris, quod permanet, & lucet) quam in hujusmodi inanibus, & eousque duraturis, donec à contrariis speculationibus non subvertantur (quod paucorum dierum aut mensium spatio succedet) phantasiæ meæ conatibus, de rerum effectibus, superstruendis; nam ut optimè Orator Romanus de Nat. Deorum l. 2. c. 2. *Opinionum commenta delet dies, naturæ judicia confirmat.*

CAPUT XIII.

Quid agat Musica in Tarantatis, & in aliis morbis, breviter examinatur.

QUam mirandi, quam varii, & quam incredibiles sint effectus motus, neminem latet. Et generationes, & corruptiones, & singulæ fere sublunares alterationes per motum fiunt. Quæ vivunt, quæ vegetant, & quæ sensibiles mutationes vitæ, & interitus subeunt, in perpetuo sunt motu. Quamobrem cum tanta sit vis motus, meritò Philosophi sagaciores duo rerum principia statuerunt, motum scilicet, & materiam. Imo cum motus operationes per contactus corporum fiant,

Tactus corporibus cunctis, intactus inani.

Ideò nil mirum, quod admirandi effectus producantur à quibuslibet, vel levibus motuum impressionibus, ob communicatum scilicet impetum contactus ad partes etiam remotissimas, ut in aureo de vi percussiois libello demonstravit Borellus noster, & ex sequentibus clare patebit. Podagrici licet ad omne exercitium impotentes sint, crederem tamen assidua cum amicis colloquia, vel librorum lectionem alta voce factam ipsis esse posse loco exercitii; nam inter loquendum contrahuntur, & exercentur muscoli oris, & partium adjacentium, & propter contractionem illam expressio, & circulus liquidorum quæ sunt ad contactum promptius, & facilius absolvuntur, & sic deinceps liquida omnia quamvis remotissima celerius promoventur, ac circulant; Quod loquela alta voce facta, nec non & cantus recenseri debeant inter genera exercitii, abundè testatur Plutarchus de tuenda bona valetud. pulcherrimis hisce verbis. Ita dixerit aliquis, *literarum studiosis non oportere tradi præcepta de*
corpo=

corporis exercitationibus, quod ipse quotidianus disputa-
 tionis usus, qui voce peragitur, mira quaedam est exer-
 citatio, conducing non solum ad bonam valetudinem, ve-
 rum etiam ad corporis robur, non illud quidem palæstri-
 um, neque quod carne cuiem distendit, incrustet, infar-
 iatque foris velut in edificio, sed quod partibus maxi-
 mè vitalibus, principalissimisque vim internam, vigorem-
 ue verum ac genuinum inserat. At cum vox sit agita-
 tio spiritus non leviter, nec in superficie, sed velut in
 vivo fonte, in ipsis visceribus valens, & calorem auget,
 & sanguinem subtilem reddit, & omnes purgat venas,
 & omnes aperit arterias, humorem verò superfluum non
 sinit crassescere, neque facis in morem subsidere in his
 conceptaculis quibus accipitur, & conficitur cibus. Itaque
 sumprimis danda est opera, ut sese huic exercitationi
 familiares, & assuetos reddant, assidue differendo, aut
 legendo sive recitando, si quid suspicabuntur corpus esse
 assuum, aut imbecillius; hætenus Plutarchus in aureo
 libro de tuenda valetud. ubi fusiùs quoque hoc idem
 probat argumentum. Exindè etiam est, quod Viri
 Religiosi, & Claustrales quamvis non multo utantur
 exercitio, vitam tamen multò salubrem ducant; quia
 scilicet diù, noctuque in Choro vocem exercent, in
 canendis Deo precibus, & ità vocis exercitio corpo-
 ris motum pensantes, & benè digerunt, & diù salu-
 briter præ aliis hominibus vivunt. Pariter non sine
 ratione Asclepiades morbos curabat lecto pensili, Pa-
 tientes in tali lecto movendo, & exercendo, ut mor-
 bos (verba illius sunt) extenuaret; huncque lecti pen-
 silis usum in curandis morbis, nonnulli inter Dalma-
 tias adhuc retinent, ut mihi per illas Regiones pere-
 grinanti multi retulerunt. Rhædâ aut fellâ vehi inter
 exercitii genera referri quoque debet, & licet hoc
 exercitio corpus non succutiat, nihilominus tamen
 novus ille continuusque aëris in corpus impulsus, &
 motus ille, ut ut levissimus, humorum cursum promo-
 vet, transpirationem auget, corpusque ab excremen-
 tis

tis repurgat. Vocis igitur exercitium, & vectio rhedæ familiaria sint Podagricis ob rationes supra dictas. Atque hæc dicta sunt, ut pateat quam magni effectus à parvo motu fiant, & ita clarius consent mox dicenda de musices effectibus. Musica est de genere eorum, quæ aërem acutè feriunt, & in vividas **quasdam** undulationes disponunt; motus hi five veloces undulationes sanguini, & spiritibus per contactum communicatæ, in iis diversas excitant affectiones, nunc eos ad motum vehementer concitando, nunc ad quietem componendo; & ex varietate sonorum, variæ in mente nostra rerum ideæ excitantur, hinc alii concentus ad audaciam, alii ad hilaritatem, alii demum ad pietatem nos movent, prout scilicet spiritus, & humores hoc, & non alio modo afficiuntur. Tympani, & fistulæ, dum sonant, quam vehementes exeitent motus in spiritibus Militum, arguere licet ex audacia, alacritate, & promptitudine ad pericula, nec non ex immani furore, in ipso calore conflictus, vel in apparatu ad conflictum animis militum obversantibus; ut taceam exempla strenui, & generosi Ducis, ambitionem gloriæ, & stimulos prædæ, quæ pariter ad furorem militum conducunt &c.

Mæsti, irati, vel aliis animi passionibus affecti leni, & placido musices concentu in alacritatem, & gaudia excitantur, & per illius continuationem in somnum ducuntur &c.

Quod præfatæ aëris undulationes agant in solidas, fluidasque nostri corporis partes, ex variis Brutorum exemplis, nec non ex stupore dentium deducimus. Multi à motu limæ, aut ferræ, ob ingratam illam aëris undulationem in stuporem dentium, aut molestant sensationem incurrunt, eo quia cum improporionatæ sint moti aëris particulæ poris nervorum radicibus dentium insertorum, eosdem detorquent, dimovent, atque adeò vel stupefaciunt, vel dolore afficiunt. Porro contingit, ut quisque nostrum, dum insolitam quan-

quandam, ac gratam musices harmoniam sentit, quādam veluti oberrationes blandi horroris, sive rigoris per cutim, imò & aliqualem capillorum erectionem inter initia experiatur. Quod animalia pariter à musices sono afficiantur, plurimi testantur Auctores: Strabo iratos Elephantēs musices sono placari affirmat, Apes sonitu metallico delectari, Cygnos cythara & cantu, Delphinos musicā, ut refert Epiphan. *loco cit.* Ipse vidi canem Ragusii pulcherrima & nobilissima Dalmatiæ urbe, quæque olim Antiquorum Epidaurus fuit, & Æsculapii templo celebris, nunc est caput Reipublicæ liberæ, & præstantissimæ; vidi, inquam, canem, cui adeò exosus erat cytharæ, vel alterius instrumenti musici sonus, ut eo audito in magnos ululatus, ac ferè in luctum conjiceretur.

Curiosum magis est quod affert Alexander ab Alexandro *dierum genialium libr. 6. cap. 5.* dicens: *Theophrastus quibusdam viperarum morsibus cantus fidicinum, aut tiliarum, aut alia artis musicæ organa modulatè adhibita apertissimè mederi affirmabat.* Hoc pariter observavit Asclepiades, qui phreneticos, mente imminuta, & valetudine animi affectos, nulla re magis, quam symphonia, & vocum concentu resipiscere, & sanitati restitui dicit. Fertur etiam Ismeniam Thebanum plures Bæoticorum ischiadicos, intentione tibiæ, vel cytharæ sanitati restituisse. Vide plura apud Aldovrandum *lib. 5. de insectis fol. 621.*

Cum igitur ex antecedentibus musica sanos homines, & alia cogitantes, in actiones modulaminis auditu æmulas rapiat; quid de musices effectibus in curatione Tarantatorum sentiendum sit exindè clare elucescit. Probabile est motum velocissimum à musici instrumentis aëri impressum (id genus velocissimi soni Tarantatis familiaris, ab Italis vocatur *Tarantella*) & ab aëre cuti, mox spiritibus, & sanguini communicatum, incipientem eorundem coagulationem paulisper dissolvere, disgregare, excitare; & quod dissolutio-

lutionis effectus crescant, sono ipso crescente; donec tandem per repetitas has succussiones, ac veluti vibrationes pristinam fluiditatem humores acquisiverint; quo facto æger sensim reviviscit, membra movet, in pedes elevatur, suspirat, & vehementissimas inchoat saltationes; donec evocatis sudoribus, veneni femina foris eliminata fuerint.

Neque mirum, musicam tantam vim habere solvendi spirituum, humorumque venenosum coagulum; siquidem præcipuè, & immediatè afficit organum auditus cerebro valdè propinquum, imò cerebrum ipsum sive minimas, & tenuissimas ejusdem fibrillas, in quibus cum torpeant, & ad necrosin ferè dispositi sint spiritus, probabile est quod à continuis, & vehementioribus musicis contactibus in membranas cerebri explicentur; & motu ex parte adepto nervorum, fibrillarumque tubulos facilius, agiliusque introeant, & ita cum humoribus, & solidis partibus pristina recuperent commercia. Moto aëri ab impulsu fidicinum, vim auget, & stimulos, calor Solis ardentissimus, aër Apuliæ calidissimus, & tenuissimus, undè sonus ille vehementius ferit spirituum, humorum, & membranarum systema, & ex vehementiori impulsu, vehementior pariter in humoribus excitatur fermentatio, exaltatio, & debita fluiditatis restitutio. Hæc omnia per remedia diaphoretica intus sumpta assequi non possunt, ut superius adnotavimus; nam talia medicamenta antequam ad sanguinem pervenerint, vires suas magna ex parte amittunt, aguntque in fluida duntaxat, non in solida. Contra musicæ sonus eodem tempore, & solida ferit, & fluida, atque id vehementissimè, & per vim percussione in cerebri fibrillas, in quibus immediatè succi nervei, & spirituum secretio, atque distributio peragitur, & hac ratione in solidis æquè, ac fluidis momentaneam producit eodem tempore explosionem, agitationemque, quod à remediis intus sumptis præstari vix poterit. Atque hæc de Tarantula tibi communicanda censui lector. Id. Nov. 1695.

GEORGI
BAGLIVI

DOCTORIS MEDICI

Et in Romano Archilyc.

Anatomes Prof.

DISSERTATIO II.

De Ufu, & Abusu

VESICANTIUM.

LUGDUNI in BATAVIS,

Apud FREDERICUM HARINGIUM.

1699.

Opinionum commenta delet dies,
Naturæ Iudicia confirmat, Cicero de
Nat. Deor.

EMINENTISS. PRINCIPI
H E N R I C O
N O R I S I O
CARDINALI.

Georgius Baglivus S. P.

V M toto vita, ac multiplici peregrinationum cursu, nil optare magis unquam mihi contigerit, *HENRICE* Card. Amplissime, quam ut praestantes literarum gloria Viros cognoscere, & ab eisdem pariter cognosci possem. Tam flagrantis voti, tamque expetita felicitatis, tum certe me compotem sensi; Quando te mihi primum Florentia videndum, mox Roma penitus inspiciendum, ac interiori usu degustandum exhibuit. Mecum olim praeclare actum putassem, si te vel de facie noscere licuisset. Quid jam, cum me (qua tua summa humanitas est) indignum non putasti, quem tuum saepius ad congressum admitteres, cuique plurima benevolentiae signa praeberes? Quo sanè factum est, ut opinio, quam de te antea conceperam, major in dies evadat, neque, ut alii, summam duntaxat in te eruditionem, sed quandam veluti doctrinarum omnium Universitatem suspiciam. Grati ergo pro
tanto

tanto beneficio animi mei sensum, cum publicè testatum vellem, nil satius, opportuniusque visum est, quam destinatum jampridem Typis Opusculum tuo Nomini nuncupare, observantia adversus te mea, devinctique animi pignus futurum. Neque vereor, ne oblati tenuitatem munusculi ab excelso isto, ad quem te tua evexerunt merita, gradu despicias. Eos quippè duntaxat mutare honores solent, qui nihil eis habent præclariùs, secus vero, qui adeò supra fortunam naturæ, ac virtutis dotibus eminent, ut plus ipsam exornent, quam ab ipsa splendoris quidquam accipiant. Qualem in primis cum te maxime noverim, nullus dubito, quin ea, qua nuper auctus es dignitate, non ad Familiarium aspernationem, sed eorum potiùs ad patrociniùm, et opem usus sis. Tuum igitur erit, Eminentiss. Princeps, veteris spes Clientis ratas facere, obsequia æqui bonique consulere, honestos conatus patrocinio juvare; Tuoque Nomine, quam ab Auctore suo habere nequit, opusculo dignitatem tribuere. Vale.

Roma prid. Kalend. Octobres 1696.

LECTO-

LECTORI

M IHI multos videor audire novæ sectæ Medicos in Italia, vix dum frontispicio inspecto brevis hujus dissertationis in me irrumperere his verbis. Quid sibi iste vult Galenicus? Quid iste novæ penitus Medicinæ jejunus? Quid huc confert Antiquorum vaniloquentiam? Verum hi, si duos nostros superiores praxeos libros attentè voverint, norint me, non esse talem, qualis ab iis dicor. Ego liberam Medicinam profiteor, nec ab antiquis sum, nec à novis: utrosque, ubi veritatem colant, sequor, & instar metallicorum ex scoriis tum novæ, tum veteris Medicinæ aurum, & argentum præceptorum colligo. Ego, ut Cois mos fuit, magnifico sæpius repetitam experientiam: nihilque tam mihi cordi est, quam ut Medici tanquam soboles redi-viva Heroum, quos prisca hæc schola tulit, ignavam inquisitionis desperationem deponant, naturæ pondus & majestatem, quantum potest, sustineant, nec amplius in re medica illustranda similes sint prætereuntibus, sed indicantibus. Quod attinet ad vesicantia, Arabes ea invenere pro excitandis duntaxat ægris à soporosis morbis, puta lethargo, apoplexiâ &c. verum qua mechanica, quosque præter dictos morbos alios juvarent, nihil primis iis temporibus compertum est. Hinc secuti Medici, contenti revulsionis nomine ab Arabibus accepto, nec mechanicam hujus revulsionis scientes, in obscuro iter faciebant; quare juxta faustos infausosve exitus in duas partes divisi sunt, laudando ea, vel vituperando. Hac ætate Helmontius vestigiorum naturæ, aut oblitus, aut contemptor contra
c
usum

usum vesicantium acriter disputavit; adeò ut huic nova schola adhærens inter cætera Galenicorum, etiam Vesicantia respuerit. Diù ego quoque his subscripsi, sed in multis Italiæ Xenodochiis observans juxta meum morem progressus, historiam, & effectus morborum, Vesicantiaque esse summo interdum adjumento, discessi à sententia, & deponens umbram præjudiciorum in mentem introductam ex lectione novorum librorum, Præceptorumque autoritate, totum me verti ad indaganda commoda, & incommoda Vesicantium. Eodemque tempore periculum feci in vivis animantibus, infundens in eorum sanguinem tincturam cantharidum, applicando quoque Vesicantia eorum cuti diligenter abrasæ, ac multis factis hujusmodi Observationibus, tum practicis, tum anatomicis, unà conjunxeram pro meo usu. Verum cum hæceleberrimi hujus Urbis Medici mei amicissimi in manus venissent, summoperè flagitavit, ut simul cum supradictis tractatibus observationes hæc in lucem proderem. Ego verò animadvertens rem hanc invidiosam esse, timensque ne in me novi Medici omnes turmatim irruerent, renui diutius; quamquam tandem victus ejus repetitis efflagitationibus, confirmatusque à docto de stimulis tractatu nuper in Italia edito ab eruditissimo amicissimoque Domino Bellino, quamcelerrimè quasdam selegi utiliores visas, contulique in hæc quatuor capita. Sicuti verò eas tibi, Lector, candidè, offero, sineque ulla propensione, vel in novam, vel in veterem scholam, ita & tu postquam accuratè examinaveris, aut pro commodo adhibe, aut me, ubi errasse comperies, corrige.

Romæ Idibus Martiis 1696.

CAPUT I.

*Nonnulla preponuntur experimenta circa
effectus Cantharidum.*

ACriter inter se hætenùs contenderunt Practicantes circa usum Vesicantium, & modò in affirmativas, modò in negativas distracti sententias, ad instar oberrantis alicujus Euripi, incerti hinc indè fluctuarunt. Contentio nata potissimum est, vel propter privata odia à diversitate Sectarum, aliisque de causis inter Medicos excitata, ut inter Massariam, & Saxoniam, qui mutuo quodam odio, non elucidandæ veritatis causâ de phæniginis scripserunt, inter Helmontistas, & Galenicos hodiernos, & sic deinceps. Vel quia more hætenùs consueto, ex natura mentis potius, sivè hypothesis, cui se manciparunt, quam ex ipsa rei natura de Vesicantium effectibus judicarunt; undè nil mirum, si ità temere, atque inconsideratè agentes, neque, quid unaquaque in re, loci, temperamentorum, causarum, ætatumque varietas postulet, dijudicantes, tam deplorabilem altercationi, & erroribus ansam præbuerint. Nos autem more nostro naturæ vestigia secuti, quid patienter in plurimis Italiæ Xenodochiis hac de re observaverimus, breviter exponemus. Et dummodò vera, & salutis hominum utilia proferamus, parum interest, quid alii de nobis sinistrè, uti consueverunt, obmurmurent &c.

EXPERIMENTUM I.

ROmæ mense Majo 1692. cani molosso ad tabulam ligato aperui jugularem dextram, & per
e 2 fy-

Syringam injeci unc. ij. tincturæ cantharidum, quæ composita erat ex drach. ij. cantharid. pulv. & unc. vj. aq. card. s. per tres dies super cineres calidos digestis. Post primam syringationem canis vomuit aquea, & viscosa, salivam viscidam ore ejiciebat, donec finita duarum unciarum syringatione confutum fuerit vulnus, & vitriolo usto aspersum. Facta operatione statim cecidit humi canis, velut exanimis: usque ad mortem nil voluit comedere, sitiebat vehementissimè, undè Famulus, me inscio (ductus miseratione) bibendas ei dedit duodecim circiter aquæ libras, quibus vix epotis urinam flavam copiosissimam minxit. Interea ululabat, sitiebat semper vehementissimè aquam tamen non amplius bibendam dedimus. Ante mortem convellebatur, quarta die noctu post maximos ululatus expiravit.

Aperto cadvere, collum ex ea parte, qua experimentum tentavimus, sphacelatum omninò erat, & foetidum. In dextro cordis ventriculo sanguis nigerrimus, parum, vel nihil coagulatus copiosè fluctuabat, & in superficie guttulæ quædam veluti olei innatabant. Ibidem pariter exiguum polypum grumo sanguinis continuatum invenimus. In sinistro cordis ventriculo, duo parvi polypi reperti sunt, & sanguis nigerrimus, ac dissolutus. Pulmo erat sanus, & reliqua viscera pariter sana. In vesica urinaria, ne minima quidem mucositatis portio, qua naturaliter oblititur vesica, inventa est, quia forsàn ab acrimonia cantharidum erosa fuit. Bilis in vesica fellea aliquali nigritie tingeatur. Sanguis, qui ex dissectis venis, aut visceribus emanabat, nigerrimus erat, nihil coagulatus, & in superficie minimis veluti olei guttulis superfusus.

EXPERIMENTUM II.

ROmæ 14 Julii 1692. cani juveni mediocris magnitudinis, super tabulam ligato unc. ij. tinctu-

ræ cantharidum injecimus in jugularem dextram.

Vulnere confuto, & fasciato ut supra, canis statim vomuit, humi cecidit semi mortuus. Post duas horas linguam foris magna anxietate promebat, fitis causa. Nil comedere voluit, sitiebat quammaximè, sed ipse nihil aquæ concesseram. Post sex horas, graviter ululando, mortuus est. Aperto cadavere viscera omnia sana erant: sanguis tamen nigerrimus erat, & dissolutus, & in hoc quoque veluti olei guttulæ supernatabant. Canis hujus fuit juvenilis ætas, parva corporis magnitudo, nihilque aquæ biberat, undè nil mirum si humoribus à caustico cantharidum sale sat citoque dissolutis, & liquatis, post sex horas obierit.

In ambobus hisce canibus observavi, quod post injectam tincturam in jugulari, nulla alia pars, tam citò afficiebatur, quam caput, quod quidem statim nutabat, & ad inferiora inclinabat, rectaque cervice stare animal non poterat. Primus canis post factum experimentum, statim caput inclinavit, & vix illud attollere poterat: potatis tamen duodecim libris aquæ supradictis, in pedes statim se elevavit, caput liberè, & recta cervice movebat, magisque hilaris fuit: aqua verò vix per urinam exonerata, denuo humi cecidit, caput non amplius attollebat, & ita semistupidus, ac capite nutans obiit quarta die. Exinde deduci poterit, cantharides esse potissimum capiti noxias, adeoque in morbis illius inflammatoriis, & acutis summoperè ab eorum usu esse cavendum; hoc tamen non est ita nudè statuendum, nisi centuplex experientia, rem magis confirmarit.

EXPERIMENTUM III.

ROmæ 14. Aprilis 1692. Accepimus uncias octo sanguinis recens è vena ægrotantis cujusdam extracti; inque duo vascula dividi curavimus: statim ab extractione miscui scrup. i. pulver. cantharid. san-

guini in uno ex dictis vasis contento; alterum verò sanguinem in alio vasculo, intactum reliqui. Sanguis præfato pulvere commixtus prius coagulatus est, quam alius sine pulvere: postea calore plumbeo, & subnigro tingebatur, donec tandem subtilis pellicula subnigra in superficie apparuerit. Demum per totam sanguinis superficiem maxima vesicularum copia supercrevit, quæ ruptæ subnigrum serum emittebant; demum totus sanguis dissolutus est in serum nigrum, ac sublividum. Sanguis in alio vasculo hujusmodi mutationibus obnoxius non fuit.

EXPERIMENTUM IV.

Eodem mense Aprilis post factam sanguinis missionem in quodam febricitante, serum à sanguine separavimus, & sero miscui scrup. i. pulveris cantharidum. Post mixtionem observavi, quod pulvis paulò post in fundum vasis præcipitaverat, nec ullo colore serum tinxit, solummodo evasit liquidius, tenuius, & vix coagulabile. Mox subnectam majoris claritatis gratiâ tres observationes ægrotantium, cui vesicantia fuere adhibita.

HISTORIA I.

JUvenis ann. ætat. 22. gracilis, & biliosi temperamenti, paulò ante sanatus à bubonibus venereis, postquam foco incaluisse, aquilonari vento se exposuit, & exindè in anginam incidit, quæ mox defuit in pleuritidem cum sicca tussi, calore febrili exurentissimo, pulsu duro, & alto, vigiliis, siti, urinis crassis, & summoperè rubicundis. In Xenodochio quodam Italiæ ægrotabat.

Circa duodecimum diem, quo primum ego illum invisebam, datus fuit à Medico pulvis cornachini, diè vero sequenti sex vesicantia apposuerunt gracil-

cillimo corpori. Decima quarta die supervenerunt delirium, suppressio sputi, tremor carnum, motus epileptici, pulsus, & respiratio inæquales. Urinæ erant copiosissimæ, dejectiones per secessum biliosæ, ac foetidæ, sed sine nullo symptomatum levamine: die decima sexta mitigata sunt omnia: sequenti nocte recruderunt denuo vehementissimè, cum sudore universali copiosissimo glutinoso, & acidum olente, qui usque ad vigesimum morbi diem duravit, eoque die mortuus est Patiens.

HISTORIA II.

COquus æt. an. 30. temperamenti sanguinei, biliosi, rubri capillitii, veneri, & baccho maximè indulgens; post calorem, & susceptum postea frigus externum correptus fuit convulsionibus inferioris mandibulæ, paulò post convulsionibus abdominis. Præscripserunt eidem in Xenodochio pulverem cornachini, & sequenti die quatuor vesicantia. Post horum applicationem supervenerunt vomitus, motus convulsi, & gravissima spirandi difficultas, quibus pressus symptomatis obiit miserrimè quarta die. Durantibus epilepsia, & motibus convulsivis supradictis, sensuum internorum, ac externorum liberum usum non amisit &c. A pulvere Cornachini sæpius vidi productos motus convulsivos in affectibus soporosis, à gravi capitis vulnere causatos. In soporibus verò ab aliis causis pulverem hunc utilissimum deprehendi, præsertim si antecederet depleta fuerint vasa per diætam, aut per sanguinis missionem, si necessaria fuerat; nam post illius pulveris usum statim sopores solutos videbis: ut nuper observavi in puero octenni, qui in principio accessionis febrilis gravi sopore corripiebatur, durabatque per plures horas, exhibito semel pulvere cornachini, post sex horas ab accessione, omnino solutos vidimus sopores. In apoplexia, lethargo, vertigine,

gine, & similibus capitis morbis, vix datur præstantius hoc remedio &c.

HISTORIA III.

Mulier octo mensium gravida, juvenis, & gracilis, integro octiduo doloribus ventris molestanta, demum infantem peperit. Post partum adhuc continuabant dolores, cum insigni ventristensione. Quoniam verò omne genus remediorum spreverat, vel potius neglexerat, demum à quodam Medico quatuor vesicantiâ sibi apponi permisit. Lochia quæ primum fluebant exinde suppressa sunt. Paucis post diebus denudò apparentibus lochiis, abdomen graviter convelli cœpit cum insigni dolore, adeo ut ne digito quidem premi posset; exinde sudores frigidi, cum refrigeratione extremorum apparuerunt; pulsus, & respiratio erant diminuta, & ferè ad extremum vitæ redacta fuit Patiens. Elapsis paucis diebus in melius aliquantulum procedebat: derepente tamen supervenientibus gravissima spirandi difficultate ex genere convulsivarum, & interdum in delirium se commutante, nec non alvi fluxu flavo, & foetido, qui per octo dies continuavit, demum decima septima die morbi obiit Patiens &c. His adnotatis sit.

C A P U T II.

De Incommodis ab usu Vesicantium.

§. I.

Nihil tam citò post adhibita supervenit vesicantiâ, quam sitis cum linguæ ariditate, quæ quandoque tanta est, præsertim in ægris adulti temperamenti, & mente non alienata, ut quibuslibet remediis

diis temperari vix possit, præterquam continuo aquæ gargarismo; durat hæc fitis ita vehementer per tri-
dum circiter, prout scilicet citius, aut serius, par-
cius vel uberius acres cantharidum sales è massa san-
guinis fuerint separati; deindè sensim remittit, eam-
que appellare soleo, fitim vesicantium, ob rationes
dictas. In usu vesicantium maxima cautio adhibenda,
ne indiscriminatim præscribantur quolibet anni tem-
pore, cuilibet ætati, temperamento, habitui corpo-
ris, & quibuslibet morbis, ut hodie consueverunt
Galenici, sed duntaxat dum necessitas urget, scilicet
in casibus infra dicendis; Aliter mala quamplurima
ægrotantibus supervenient, si debitis non adhibitis
cautionibus applicentur, quæ quidem mala rudes Me-
dici tribuere statim solent deleteriæ, & pravæ, ut
ajunt, remedii naturæ; non verò erroneis indicationi-
bus, quibus illud præscripserunt; sed de his fusè su-
perioribus libris Praxeos restit. Vidi nonnunquam,
ulcera à vesicantibus excitata desisse in gangrænâ,
vel in difficillimam eorundem cicatrizationem, cui an
contribuat aliquid nova aëris constitutio tunc tempo-
ris regnans, me sanè latet; Observavi tamen anno 1692.
non solum Bononiæ, verum etiam Romæ ulcera à
quacumque demum causâ producta, imò, & vulnera
alias levissima, facillimè gangrænasse, & quandoque
cum ægrotantium pernicio, quorum plurimi tunc tem-
poris à gangrænatis vesicantium ulceribus perierunt.
Anno præfato hyems frigidissima, & copiosis nivibus
ac gelu exasperata fuit, insueto quidem Italiæ more;
successit tempus vernum valdè pluvium, & nebulo-
sum; Exindè tandem æstas temperata, & frequenti-
bus quoque pluviis madida. In tali constitutione
anni, ulcera, & vulnera cujuscunque generis prom-
ptissimè gangrænismo corripiebantur, cum magna
Chirurgorum admiratione. Ad morem igitur Cui
Senis, semper attendamus ad constitutionem anni
generalem, ejusque influxum, & sedulissimè in de-
scri

scribendis ad vivum ejusdem natura, & effectibus. Cæterum qualibet anni tempestate, ulcera vesicantium corrumpi, aut gangrænari facillimè solent in cachecticis, hydropicis, atro-melancholicis, & valetudinariis corporibus, nec non & quorum corpora lue gallica graviter laborarunt; non ità verò in robustis, & solidiori partium structura præditis, nec diuturnis morbis miserrimè laceffit.

II.

Qui graviter vulnerati capite fuerunt cum vomitu, abolitione sensuum, aliisque gravibus læsi cerebri symptomatis, dum illis applicabantur vesicantia, nonnulli vehementissimis convulsionibus corripiebantur paulò post applicata vesicantia. Alii sudoribus frigidis, quibus superveniebat mors, paucis interjectis horis, aut diebus. Alii sequenti nocte moriebantur convulsi. Memini quendam torminibus spasmodicis infirmi ventris cum febre &c. moleste laborantem, post adhibita in Xenodochio vesicantia, excrevisse per secessum insignem copiam sanguinis rubicundissimi, & paulò post periisse. Cum igitur sæpius, atque sæpius in graviter capite vulneratis ab adhibitis vesicantibus observaverim, aut convulsionem lethalem, aut alia mala supradicta; imposterum semper ac videbam in Xenodochio talibus applicari vesicantia, intrepide statim præfagiebam Adstantibus, aut vehementissimas convulsiones, aut mortem, uti eveniebat. Ubi suspicio convulsionum est, vel factæ jam sunt, cavendum omnino ab usu vesicantium, præsertim si aderit febris acrior, & colliquativa sanguinis constitutio cum habitu gracili, præcedentibus vigiliis, diæta, exinanitionibus per usum veneris &c. Qui lue gallica semel laborarunt, ab adhibitis vesicantibus summopere læduntur, in quocunque demum morbo adhibeantur: undè nonnisi in maximis sanguinis coagulationibus, & morbis soporosis in talibus ægris præscribantur, & etiam cum cautione. In fe-

bri-

bribus ardentibus, & continuis in quibus magna adest sanguinis agitatio, & impetus. In constitutione anni calida, & sicca, in similibus pariter temperamentis, Regionibus, victus generibus, ætate Juvenili &c. In Affectibus nervosis cum febre ad ardentem inclinante. In affectibus comatosi febrium, quæ accedunt ad ardentes. In morbis pectoris spasmodicis, inflammatoriis, & à salino-acri constitutione sanguinis productis, semper in pejus cessisse vesicantia pluries observavimus. Et quamvis interdum utilitas aliqua effulserit, quoniam tamen nesciebam an à vesicantibus, vel potius ab aliis remediis illa proveniret, ideò vel rarò, vel nunquam in casibus supradictis applicabam vesicantia, curationemque solis hypnoticis, diluentibus, & dulcificantibus remediis feliciter absolvebam.

Cum de sopore superius inciderit sermo, obiter hic notandum me pluries observasse in febribus ardentissimis, & quasi ab inflammatione sanguinis productis: in principiis accessionis soporem quendam, qui crescente accessione, magis crescebat, & magis exacerbabatur quo copiosius ipse dissolventia, & cephalica præscribebam. Post repetitas demum observationem, didici soporem spontè sua imminui, accessione ad declinationem tendente, vel si ita spontè sua non imminuebatur, per emulsiones seminum, aquas acidulimonum temperatas, aliaque hujusmodi refrigerantia feliciter solvi; Hoc tamen observavi duntaxat in febribus ardentissimis, & à nimio sanguinis orgasmo pendentibus; Et ratio ex mechanicis est, quod sanguis tanto impetu, & tanta celeritate cerebrum petens, difficulter tùm ille inibi filtrari, tùm spiritus separari possunt; imò quadam veluti strangulatione in illorum circulatione producta, descensus ad inferiora impeditur; undè necessariò somnolentia, quæ magis exacerbatur, quo major impetus sanguini additur, minuitur verò, quo minor, ut per se constat

III

Post applicationem vesicantium observavi nonnunquam motus tendinum veluti subsultorios, & convulsivos, nonnullas sudoris expressiones, & quandoque copiosas; pulsus veluti obscurantur &c. & hæc tandiù durant, quandiù inhærent sanguini acres cantharidum sales, quibus mox eliminatis, evanescunt, ut superiùs de linguæ ariditate, & siti diximus, præcipuè si vesicantia debitis indicationibus fuerunt imperata; exacerbantur verò si imprudenter, & morbo non petente data sint. Non solum gangrænam, verum etiam, & mictus sanguineos, & ardores urinæ, & alia vesicæ mala frequenter generant vesicantia, præsertim in gracili corporis habitu, in calido, & sicco temperamento, æstivo tempore sub ardore caniculæ, & similibus. Hos mictus sanguineos ex usu vesicantium se pluries in praxi observasse testati sunt Viri eruditissimi Trullius, & Manfredus Prof. Rom. sed de vesicantibus vide eruditiss. Sinibaldum Prof. Rom. In corporibus macilentis, & gracilibus, cautè usurpanda sunt vesicantia: nam si alicubi, hic facillimè obortos vidi motus convulsivos, febris exacerbationem &c. & quandoque cum febris prope statum esset, ex applicatione vesicantium recrudescebat, cum gravibus symptomatibus. Si tali corporis constitutioni accedant calidior, & ficior temperies, tempus anni æstivum, evacuatio aliqua copiosa antecessit, status sanguinis ad dissolutionem, colliquationemque tendens, omninò prohibenda sunt vesicantia; idque in qualibet ætate, & quolibet morbo, ob pessima indè subsequenda accidentia, ut quisque per se observabit. Quamplurimi ex Galenicis nimium hærentes suis hypothefibus dum febres colliquativas, sive ex dissolutione observant, credunt gravia, ac impropportionata earum symptomata à venenata qualitate dependere; ideo ad veneni evocationem quatuor, sex, aut plura adhibent vesicantia. Post ea tamen sæpissimè observavi convulsiones, abscessus

in

in visceribus, deliria majora, febris maximum incrementum, & tandem mortem: ob dissolutam scilicet magis, magisque sanguinis massam à caustico cantharidum sale, & ab acri pariter febris materia. In delirantibus cum febre acuta, & lingua arida, dum applicabantur in Xenodochio vesicantia, celeriter omnes moriebantur, & magna ex parte convulsi: Quibus repetitis eventibus perterrefactus, ipse postea feliciter usus sum remediis diluentibus, emulsionibus refrigerantibus, & sectione venæ frontis in supradicto casu &c. Vesicantia interdum ob insignem, quem excitant dolorem, delirium jam factum adaugent, imminens verò accelerant. A Medico fide digno audivi, micam panis recens furno extracti, & adhuc calidissimi, si applicetur alicui corporis parti, post elapsam semihoram eam vellicare, & ulcerare ad instar vesicantis: & quod nisi ulceri illo, & crustæ in principio factæ, optimè medeantur, difficulter postea sanari poterunt. A nimio cantharidum usu scædissimæ suboriuntur satyriases, quarum duas historias lethales narrat Cabrolius *obs. anatom.* 17. Cauti igitur sint Medici in salacibus Viris, à nimio vesicantium usu, ob rationes dictas.

IV.

Delirantes, ab usu vesicantium, plures mortuos vidimus, quam sanatos. Post vesicantia admota observavi, quod pluries alvus nimium fluens sistebatur, & pulsus qui prius alti erant postea obscurabantur. Acidum aceti corrigit, & figit sal volatile causticum cantharidum; ideò si fortia velis vesicantia, parum aceti, aut fermenti veteris addas, vel loco illorum adde emplastrum de mucilagin. aut simile. Nunquam facilius gangrænantur ulcera vesicantium, quam dum hisce nimia cantharidum dosis additur, vel Medici, vel Pharmacopæorum culpâ: cantharides namque cum levissimæ sint, ut quinquaginta illarum, vix drachmam pendant, erratur facilè in earum dosi præscribenda;

benda; ideò numero sunt ordinandæ pharmacopæis, verbi gratia, numero lex; aut decem &c. non verò pondere. Cantharides per os sumptæ, vel contra ischuriam desperatam, vel ad excitandam Venerem, vel contra gonorrhæam virulentam, solent pessima producere symptomata; primo quidem post eas sumptas exulceratur vesica, & meatus urinarius, deinde paulatim inflammatur & hepar, & eroduntur intestina, immensique dolores in hypogastrio excitantur, quos dolores mentis alienatio, & mors subsequitur, nisi statim expellantur foris cantharides, vel eorundem vis infringatur. Hac de re vide plura apud Franciscum loël, ubi curationem quoque prudenter proponit. Contra cantharides antidotum est lac nativum, & artificiale, teste Langio *epistol. sept. lib. I.* Observavi in hominibus temperamenti adusti, & biliosi, vesicantia interdum infructuosa fuisse, imò noxia; nam præterquam quod locus vesicatus vehementer inflammatur, & cum atrocissimo dolore excoriatur cum exigua feri; quandoque nulla prorsus eructatione; vesica atrocissima corripitur stranguria. In his itaque temperamentis cum sanguis sale, & sulphure copiosis scateat, paucoque sero diluatur; necesse est, ut Practicæ tes post adhibita vesicantia copiosum diluentium usum præscribant, ut vitentur mala recensita &c. Atque hic breviter subindicavimus incommoda, ab applicatione vesicantium supervenientia, quæ hactenus mihi observando innotuerunt in Xenodochio; mox ad commoda descendamus &c.

C A P U T III.

De Commedis ab usu Vesicantium:

§. I.

QVamvis vesicantia producant mala superiori capite recensita, non perinde tamen, è Republica medica sunt proscribenda; siquidem illa, ut & omnia alia medicamenta pari ratione se habent, ac vinum quod licet inebriet, & innumera capitis mala producat, non idcirco tamen illius usum prohibent Rectores Urbium, quippè imprudentiæ humanæ, non verò deleteriæ vini qualitati, tribuendi sunt effectus illi gravissimi, quos affert inebriatio. Quantum in constitutione sanguinis acri, & colliquativa obsunt vesicantia; tantundem conferunt in diathesi ejusdem crassa, viscida, & ad coagulationes, stagnationesque se disponente. In febribus, quæ exilissimo pulsu, extrematibus frigidis, anxietate, ad morbos soporosos propensione, aliisque coagulationis indicis stipantur, dictu est incredibile, quam proficuos effectus afferant vesicantia; multò magis si aderint tempus hyemale, temperies ægri ad humidum inclinans, habitus pinguis, & similia; communicato namque acri cantharidum sale humoribus ad coagulationem dispositis, eorum particulas disgregat, solvit, & ad pristinam fluiditatem disponit; verbo dicam, ad solvendas incipientes sanguinis coagulationes, stagnationesque in quocumque morbo, qualibet ætate, temperamento, anni tempore &c. vix ullum præstantius, & ita celeriter agens observavi remedium, quam vesicantia. Et hæc eo magis quadrant, quo ne minimum recedere mihi videntur ab Arabum sententia. Hi namque primi vesicantium inventores, nunquam iis utebantur, nisi
ad

ad excitandos soporosos, & à morbo refrigeratos, ut videre est apud Oribasium, qui primus ex Arabibus de usu illorum scripsit; & ubi vel soporosos excitare, vel morbo frigidatos calefacere necessarium non erat, ab usu vesicantium prorsus abstinebant. Non ita se gesserunt subsequenterum ætatum Medici, qui falsa imbuti opinione, vesicantia vim habere extrahendi venenum febrium malignarum, indiscriminatum contra omnes cujuscunque naturæ febres eadem præscribebant, magna ægrotantium pernicio, ut superiori capite probavimus. Observavi in pleuritide ut ut præcesserit, vel non præcesserit sanguinis missio, quandoque circa quintum, vel septimum, vel aliis intermediis diebus apparere magnam spirandi, & expectorandi sputi difficultatem, quæ Patientem in summum vitæ discrimen conjiciebat. Irritis aliis duo vesicantia tibiis, vel cruribus admota, non solum expectorationem, quæ primaria crisis est morborum pectoris, ferè ad stuporem statim promovebant, verum etiam & spirandi difficultatem leniebant cum mutatione morbi in melius. Majora dico. Quacunque die in pleuriticis spirandi, & excreandi sputi difficultas successerit, statim applicanda sunt duo vesicantia tibiis: prout etiam sentit Hipp. lib. 2. progn. 67. dicens. *In pulmonibus quicumque tumores sunt ad crura boni, nec potest aliud quicquam melius accidere, præsertim, si mutato sputo sic appareant:* hæc ille. Et sanctè fateor ex centenis ægrotantibus vix paucissimos obiisse, qui præfata methodo tractati fuere à Doctissimo quodam Medico in celebri Xenodochio: idque potissimum observavimus anno 1694. Romæ hyemali tempore, quo pleuritides epidemicæ copiosè grassabantur, ob intensissimum illius tempestatis frigus, à copiosis nivibus, & gelu productum. Introducto namque acri cantharidum sale in sanguinis massam, & mox in pulmones, in quibus stagnatio metuebatur, incipientes coagulationes solvebat, humoresque pristi-

pristinæ circulationi restituendo, & spirandi difficultatem imminuebat, & exitum sputi promovebat, cum ægrotantis levamine. Adverte, quod præfati pleuritici, in quibus hæc commoda nos observavimus, non fuerunt in principio purgati, ut faciunt Practicantes nonnulli, sed adhibitis venæsectionibus opportunis, sola brodia pectoralia, & remedia alcalia leniter dissolventia in progressu curationis feliciter præscribebantur &c. Post adhibita in pleuritide vesicantia observavi Diarrhæam, si aliqualis tunc temporis aderat, vel imminutam fuisse, vel prorsus suppressam. Nonnunquam vero post vesicantia in pleuritide copiosior succedebat urina, atque tam prius illud, quam hoc posterius magno ægrotantis commodo. Neque mirum; nam experientiâ infallibili, & decreto Hipp. constat, alvi fluxus pleuritidi supervenientes ferè semper esse perniciosos, siquidem post illos supprimitur sputum, spirandi difficultas augetur, & æger paucis interpositis diebus ad Superos migrat, vel in chronicos morbos delabitur. Hinc clarè patet quantum à veritate aberrant, qui prætextu minorationis cacochymix, vel aliarum hujusmodi nugarum, statim in principio pleuritidum purgantia exhibent, tanto ægrorum detrimento. Pulmonix namque, & pleuritides cum originem ducant ab inflammatoria massæ sanguineæ diathesi, tenellis pulmonum membranis vim faciente, omni opere curandum, ut inflammatio leniter dissolvatur per depletionem vasorum, & alcalia temperata. At si inflammato sanguini, inflammatorios purgantium stimulos addideris, præsertim crudo existente morbo, non solum motus naturæ prorsus contrarios excitaris, sed exacerbata inflammatione, sputum suppresses, spirandi difficultatem augebis, donec brevi, vel mors superveniat, vel in tabem migrabit Patiens.

II.

Quanti discriminis sunt purgantia in pleuritide, & pectoris morbis, tantæ ex adverso utilitatis sunt diuretica,

retica. In omnibus enim pectoris morbis semper ad vias urinæ ducendum, infallibili naturæ, & experientiae documento. In morbis verò capitis, & faciei iisdem docentibus purgantia levia frequenter exhibita magnam afferunt utilitatem, præsertim si tunc temporis etiam pediluvia præscripta sint. Huic quadrat illud Jacotii com. ad coac. Hipp. lib. 4. f. 212. dicentis: *Alvus ferè semper stringitur in morbis capitis.* Dum loquor de capitis morbis, non intelligo eos ab acrimonia, convulsione, nimio solidorum, aut fluidorum impetu productos; sed à crassitie potissimum, stagnatione, & lentore fluidorum. Inter purgantia hujusmodi morbis summopere opportuna, primas tenet pulvis Cornachini, ut sæpies observavimus. Inter diuretica morbis pectoris amica, præstant omnia ex therebinto, millepedes præparati, syrupus de althæa Fernelii, & herbæ vulgò dictæ aperientes. Acidum cum pectori inimicum sit, diuretica pariter ex acidis parata suspecta erunt in ejusdem morbis. Quod etiam observavit Hofman. in Schrad. f. 376. ubi rejicit usum balsami sulphuris in phthisi, & morbis pectoris, quia acido pollet unctuosus, quod auget potius, quam eradicat phthisim, teste pariter expertissimo Walschmidio. Sed è diverticulo in viam. Vesicantia delirantibus hominibus admota damnum potius, quam utilitatem afferebant, pluresque ex iis moriebantur, quam sanabantur. Contra mulieres delirantes adhibitis vesicantibus in melius procedebant cum levamine symptomatum, morbi, & salutis recuperatione. Idque observavimus Romæ incipiente anno 1694., quo tempore, gelu, & nives infueto Latii more, hyemem graviter exasperabant, produxeruntque mortes repentinas quamplurimas, catharros febriles, tussés humidas cum infarctu pulmonum, pulmonias, pleuritidesque, quibus magis afficiebantur Viri, quam mulieres, dolores colicos, & similia. Dum imminet delirium, loco vesicantis, ipse secare soleo salvatellam in dextra, vel fini-

sinistra manu, aliquando cucurbitulas scarificatas scapulis impero, sanguinemque extraho, pro ratione ætatis, temperamenti &c. Post hanc venam sectam sæpius jugulavimus mox mox irrumpens delirium; vel si factum jam fuerat, maximoperè imminuimus; si-ve revulso, si-ve infracto per hujusmodi emissaria, inflammati, & acris sanguinis ad caput impulsu. Facta sanguinis missione, copiosas emulsiones cum aq. card. vel violarum, vel hordei præscribo, si-ve brodia diluentia herbis refrigerantibus alterata, & congrua natri portione temperata; inter nitrata laudo nitrum stibiatum, vel sal prunellæ. Ulcera à vesicantibus excitata, quandoque in pejus ruunt, vitio, vel materiæ morbosæ, vel mali habitus corporis; atque tunc sensim arescunt cum colore subnigro, aut livescente, & quasi gangrænam minantur. In tali ulcerum statu præsentaneum remedium erit, eadem oblinire melle rosaceo, bis, terque quotidie: ægri à mellis unctione molestum quendam dolorosæ punctiōis sensum, ac veluti effervescentiam percipiunt; quod bonum signum erit: nam uno, aut altero die interjecto humiditas in ulceribus apparebit, expurgatio promovebitur, nigra crusta antecederet ulceri obducta, decidet, & paulò post rubicunda caro supererescet.

III.

Non solum in ulceribus vesicantium, sed generaliter in aliis, dum ad corruptionem, & sordem vergunt, optimos mellis rosacei effectus observavimus. Romæ mense Majo 1693. curabam Juvenem ulcere inguinali, ex bubone venereo laborantem cum acuta febre, siti, virium debilitate &c. Ulcus erat latum, dolorosum, inflammatorium, & nigrâ crustâ obdustum. Statim itaque præscripsi mane unc. x. feri lactis caprilli depurati; vesperi verò emulsiones ex sem. melon. & cucurb. in aq. card. factas, miscendo scrup. ij. ocul. cancr. &c. loco victus solidi singulis sex horis sumebat brodium herbis alcalicis altera-

tum, addito interdum ovi vitello. Ulcus illinebam melle rosaceo duntaxat, bis, terque quotidie. Hac methodo per decem dies continuata cessavit febris cum fociis symptomatis, ulcusque optimè mundificabatur, donec tandem post sumptam levem decoctionem ex fars. parill. lign. guajaco, stibio crudo &c. pristinae sanitati fuit restitutus. Obiter hic notandum, quod in cura ulcerum, magnam vim habet ad sanationem diæta ex diluentibus constans, utpotè sunt decoctiones ex herbis alcalino-dulcificantibus, & balsamicis, brodia vulneraria, & similia copiosè data. Nam per hujusmodi copiosa diluentia sal acre ulcerum massæ sanguineæ inhærens dulcificatur, retunditur, & copioso dilutum fluido, per commodas naturæ vias, secessum scilicet, urinas, aut sudores promptissimè eliminatur, & ita dulcificatus, purificatusque sanguis ulceris cicatrizationi summoperè conducit. Quæ quidem omnia Medici sperare vix poterunt per hypocausta, diætam exiccantem, decocta sudorifera, & hujusmodi alia, quibus sal acre ulcerum magis, magisque exaltando, & acrius reddendo, in desperatum salutis statum eadem redigunt, præsertim si corpus ægrotantis non fuerit cachecticum, humidum, pallidum, laxum, nec talia pariter ulcera; quo in casu consuetus exiccantium usus ex parte conferret &c. In oculorum, & faciei morbis vesicantia cervici applicata sunt tanquam specifica, & cæteris præstant, præsertim in suffusione, & fluxionibus vulgò dictis ad oculos irruentibus, ut sæpius mirati sumus. Nonnunquam ulcera vesicantium difficulter cicatrizantur, quamvis morbus primarius multò ante fuerit jam sanatus, & ipsa morbosam materiem sufficienter expurgaverit: Et quoniam ulcerum apertio ad multos menses interdum durat, eludunt profectò quorumlibet remediorum vim. Inter magnoperè proficua in hoc casu, non inveni melius remedium, quàm pulverem Thuris in subtilissimum alcohol redacti, & ul-

ceri

ceri aspersi bis in die , quo sanè brevi illa cicatrizavimus. Expertus quoque sum ad cicatrizationem fila carpta , in decocto aluminis crudi ebullita , deindè exiccata , & ità ulceribus ad cicatrizandum apposita. Interdum hæc etiam minus proficua deprehendi , quando scilicet corpus nimis impurum extitit.

I V.

Vesicantia , sinapismi , purgantia , alique hujusmodi stimuli , non sunt adhibendi in corporibus succi plenis , plethoricis , & nimia humorum copia repletis , nisi prius depleantur vasa per sanguinis missionem , si indicata fuerit , vel per diætam severiorem. Stante namque tantâ humorum copia , aut orgasmo eorundem in vasis sanguiferis , secretiones fluidorum in cribris viscerum , aliarumque partium , vel difficulter fient , vel morbosè. Siquidem ex mechanicis , ad secretiones non solum requiruntur pori liberi , & proportionata resistantia solidorum , verum etiam , & proportionatus motus , ac copia fluidi secernendi ; quorum alterutrum si peccaverit modo prædicto , secretiones præternaturaliter peragentur , ut superius de sopore in principio , & augmento accessionis febrium ardentium , per emulsiones , & refrigerantia duntaxat curando subindicavimus. Per stimulos purgantium , vesicantium , diaphoreticorum &c. major in fluidis fermentatio , turgentia , & orgasmus excitatur , & in solidis vivida quædam oscillatio ; undè si humores in vasis redundaverint , vel ob vehementes fermentationes ad extremum turgentiae gradum pervenerint , quâ ratione solidorum resistantiam superent , & ità viscerum fibras variè divellant , extendant , atque contorqueant , nil mirum si paulò post vel vasorum rupturæ , vel fixationes fluidorum periculosæ contingant. Id quod experientia quotidiana abundè nobis manifestat , siquidem post imprudenter , & intempestivè adhibita purgantia , vesicantia , diaphoretica &c. nil aliud observamus frequentius in praxi , quam febris exacer-

bationem, deliria, inflammationes viscerum, motus convulsivos, sanguinis hæmorrhagias, & similia; quæ quidem non succederent, si depletis prius vasis sanguineis per sanguinis missionem, talia exindè præscriberentur remedia; nam quæcumque ab iis excitaretur fermentatio, & turgentia, cum humores in ampliori spatio circularentur, solverentur, & commoverentur; impossibile esset, ut impetum in solidas partes facerent, aut sibi ad coagulationem, stagnationemve sternerent viam. Hisce ductus fortassè rationibus Dominus Sydenhamius ab Academiis Italiae tantoperè laudatus, ante usum purgantium præsertim fortium, vasorum depletionem per sanguinis missionem, aut diætam, si morbus inducias dabit, maximoperè suadet. Hic pariter Auctor inter cæteros hujus ævi per centies repetitas observationes stabilivit demum methodum, qua tractanda sit fermentatio febrilis in sanguine excitata; Primusque inter Septentrionales, Septentrionalium cæteroquin doctorum Virorum, lubricam aliquantisper medendi methodum ad debitam rationis, & experientiæ semitam redegit; decernendo inter cætera æquè peccare Medicos, qui in principiis acutorum purgantia exhibent, ac qui in principiis eorundem exhibent diaphoretica; Nam cum tunc temporis fermentatio febrilis materiæ peccantis, cruda jam sit, confusa, & ad depurationem impar; per additos purgantium, diaphoreticorum &c. stimulos, magis magisque turbabitur, & augebitur, & loco debitæ separationis producet febris exacerbationem, aut reduplicationem, vigiliæ, deliria, inflammationes viscerum, motus convulsivos, & alia centena &c. sed fusiùs hac de re in libris de Practica Sapientia superiùs disputavimus.

V.

Ex superioribus constat, vesicantia magnam vim habere dissolvendi, & attenuandi sanguinem crassum, & coagulatum, & alicubi stagnantem, & propterea esse

esse veluti specifica in morbis oculorum à fluxione pendentibus, suffusione, febribus ex coagulatione, & similibus lentescentiis &c. Sed quoniam pertinaces viscerum obstructions, cachexiæ, suppressiones mensium pariter diuturnæ à tali quoque sanguine originem habent; Ideò hortamur Medicos, ut in casibus desperatis, cantharidum usum, vel forma emplastri, vel alio commodiori modo experiantur, ut horum tam difficilium morborum curatio lucem aliquam exindè mutuetur; nec semper hæreamus in limine. Thomas Bartholinus *cent. 5. observ. 82.* docet modum parandi infusum cantharidum, quod tanquam specificum deprædicat in gonorrhæa virulenta, urinæ suppressione, & pellendo calculo. Sic autem paratur: Scrupulus unus pulveris cantharidum infundatur in unc. iij. vel iv. vini Rhenani, aut spiritus vini; stent in infusione per aliquot dies, deindè filtrentur per chartam bibulam, ut ex substantia cantharidum nil admisceatur. Ex colato liquore cochlear unum misceatur cum septem cochlearibus vini, aut cerevisiæ; hujusque mixturæ sume primo die unum cochlear, sequenti duo cochlearia, & sic deinceps. An hoc remedium tentari possit per os in obstructionibus, & morbis paulò supra recensitis, nondum expertus sum. Qui gravissimæ tussi cum sputo crasso, & copioso obnoxii sunt, à nullo remediorum genere tantam utilitatem suscipiunt, quantam à vesicatorio cervici appposito; Et si contingat, ut ulcus ab hoc excitatum, citò sanetur, fieri aliud poterit vesicatorium infra aures, vel supra homoplatas; nam serosa illuvies à compage sanguinis soluta, & hinc indè exudans, derivatur per vesicantia, ab influxu, quem in pulmonem faciebat, & ità tussim excitabat, ut pluries observavimus in Xenodochio, Sene Medico præscribente; & in se ipso expertus quoque est Willisius. Hisce breviter ac fideliter de vesicantium usu adnotatis, sequenti Capite rationem ex mechanicis trademus de modo, quo revera agant vesicantia.

CAPUT IV.

*Vesicantium natura evidenter demonstratur ex
mechanica stimulorum doctrina.*

§. I.

VESICANTIA stimulando agunt, & inter stimulos principem obtinent locum; ad clariorem tamen illorum notitiam, nonnulla ad mentem Domini Bellini, in doctissimo de stimulis argumento breviter exponemus.

Dico primo. A stimulo debet succedere major nifus motuum partium, ex quibus totum systema membranarum componitur, nec non expressio cujuscumque liquidioris corporis, & derivatio ejus quâ potest.

Dico 2. A vi stimuli, villi membranarum id est totius corporis, naturali contractione validius contrahi debent, & hac ratione expressio liquidorum facilius peragetur. Siquidem per majorem hanc contractionem fiet, ut villi breviores evadant, magis duri, rigidi, & tensi, undè tremor vividior, & excursus fluidorum ad contactum dictæ fibræ, adhuc majori cum nifu per diametrum. Et ideò ratione aucti utriusque nifus, facilius expressio liquidorum, & derivatio eorundem, qua fieri potest, succedent &c.

Dico 3. A vi stimuli, musculorum contractio, quæ fit à liquidis, sive succis intra ipsos fluentibus debet fieri validior, atque hinc expressionem liquidorum facilius successuram, atque insuper à stimulo augeri velocitatem, & cursum sanguinis. Quoniam enim per vim stimuli liquidum nervosum in undas frequentiores agitur, ideò per motum derivationis, deducetur in nervos musculorum omnium liquidi quantitas, naturali major, quare muscoli validius contrahentur,
& ex

& extrorsum validè nitentur villis suis, & expriment quidquid est liquidius ad contactum sui, id est circa illos, & intra spatia per quæ successivè moventur, dum contrahuntur &c.

Dico 4. Pro diversitate partis, in qua fit stimulus, potest illa rubesceri sine tumore, verè inflammari, nihil tumesceri, nec rubesceri, intumescere tumore quolibet alio, imò verò evacuare plurimum cujuscumque materiæ, absque eo quod eandem materiam ad illam partem stimulus vocet, aut trahat &c.

Dico 5. Quod hæc eadem secutura sint, si cum stimulo conjuncta sit facultas aliqua intro penetrans, & humores subigens; sed posse etiam, nihil non malorum indè provenire, & nihil non planè diversum à solo stimulo.

Dico 6. Si stimulus sit etiam divellens, non autem solummodo flectens, & sit aut stimulus simplex, aut conjunctus cum fermento, producet pariter eadem, quæ exposuimus superius.

Dico 7. A stimulis simplicibus, id est non conjunctis cum fermento, & evacuationem producentibus; sive evacuatio fiat per emissaria naturalia, verbi gratia nares, os, alvum &c. sive ab ipsa parte stimulata; dico quod evacuari potest, & id, quod per stimulum exprimitur ab humoribus, hinc indè circulantibus, & id, quod exprimitur à substantia villorum, sive fibris partium solidarum; idemque fiet à stimulis cum fermento; qualia sunt vesicantia, sinapismi &c. Quoniam enim hæc, & omnia stimulantia faciunt, ut villi quilibet, sive fibræ partium solidarum validè contrahantur, & expriment quidquid fluere potest: Hoc igitur ipsum effluens derivabitur qua poterit; & quod quidem à vasis quibuscumque libet exprimetur, extra ipsa derivabitur, & ducetur inter membranas, & ad earum superficies, & intra ipsarum poros. Et vicissim quod à villis membranarum elicitur, traduci poterit intra vasa. Igitur præfati

fati stimuli evacuantes, etiam non conjuncti cum fermento ducere possunt per emissaria, sive naturalia, sive ab ipsis facta in loco stimulado, & vesicato, & quod exprimitur ab humoribus, & quod exprimitur à substantia villorum &c.

Dico 8. Stimuli non evacuantes, maximè movent, & maximè solvere possunt. Id ipsum præstant evacuantes non conjuncti cum fermento, & insuper liquidorum quantitatem minuunt, & utrique exiccent plurimum oportet: Vacuantes cum fermento conjuncti, eadem quoque præstare poterunt, sed pro diversitate fermenti cum quo sunt conjuncti densare, fundere, coagulare, sistere, & tandem quidquid velis producere &c.

A stimulo fit maxima contractio, & per contractionem maxima expressio fluidorum etiam ad partes remotissimas, ergo maxime movet, tam fluida, quam solida; ergò in morbis, à coagulo, & lentore, cum fibrarum paralyfi, aut laxitate necessariò sunt admit-tenda, & piaculum esset stimulantia, ob præconcep-tam falsam hypothesim, aut negligere, aut scurriliter apud vulgus lacescere. Porro in vasis sanguineis, per eandem auctam contractionem mutabuntur contactus lenti illius liquidi subsistentis & cum velocitas totius sanguinis augeatur, dabitur vis major transversè illud abripiendi per longitudinem canalium, & deducendi ad viscera, per quæ subigi ulterius, & ad exitum disponi possit.

Dico 9. Si partes liquidi illinentis membranas nostri corporis sese mutuo omnes premerent, atque urgerent quaquaversum, non secus, ac partes sanguinis intra vasa, posset ratione illius pressionis materies, etiam distantissimarum partium derivari ad emissaria stimulorum, & per ipsa purgari: sed nifus ille mutuus in hujusmodi liquido, non videtur rationi conveniens.

Similiter si cutis, & membranæ omnes nostri corporis

poris in ea tensione essent naturaliter, ut statim ac in aliqua parte divelluntur, & stimulantur, undecunque contraherentur per ambitum divulsionis, & illa contractio per totum corpus succederet, ita ut nifus ejus tenderet ad locum divulsionis, & versus eundem urgeret quidquid est liquidum, ut fit in vesica urinaria, dum exprimitur urina; facto emissario per stimulum, posset ejus contractionis ratione derivari ad emissarium stimuli materies remotissimarum partium, & per illud expurgari &c. sed & hujusmodi naturalis tensio in membranis omnibus, & hujusmodi contractio, & hujusmodi nifus, sive impulsus versus stimulum, non videntur rationi consona. Cæterum materia inhærens alicui parti dimoveri per stimulum ab ea distantem poterit, si nervus, aut tensa quælibet membrana, cui stimulus appositus sit, perveniat, & intexatur parti, cui inhæret materia evacuanda: per emissarium verò stimuli evacuari poterit, si sit etiam intra nervum, aut per villos membranæ fluere possit, aut intra eosdem derivari; nec non cum per vim stimuli mota, atque ad fluxilitatem redacta, ad emissaria illorum fluere. Modus verò certissimus, quo stimuli, etiam ad distantes partes agunt, est, quia totum corpus concutunt, stimulant, exprimunt, & totam quantitatem minuunt: sed hac de re plura in folliculo contractili apud laudatum Auctorem invenies, ad quem te remitto. Quoniam itaque stimulus contrahendo concutit, non solum certam aliquam partem, sed totum corpus, ipsumque totum exprimit, & expressa fluunt qua possunt in vasa sanguinis, & undecunque, & per emissaria aliquid expressæ materiæ expurgatur. Igitur cum per eam expurgationem minuatur universa hujusmodi quantitas, minor sanè illorum copia ad partem quamlibet affectam, quamvis distantem confluet. Ideo in morbis, quos ajunt à fluxione pendere, utpotè sunt catharri nonnulli, tusses suffocativæ, & à lenta materie productæ, morbi oculorum, & præsertim suffu-

siones

siones, dolores nonnulli peridico è se exacerbantes &c. In morbis pariter ab humorum stagnatione, & pertinaci fixatione pendentibus, utpotè sunt apoplexiæ, paralyfes, sopores, obstructions, & similes &c. stimuli vesicantium, vel alii hujus generis stimuli ob rationes antedictas omnimodam vim curationis, & salutis absolvunt, & nefas esset iis in casibus vesicantia omittere, ob præconceptam hypothesein, ac speculationem.

Dico 10. Quoties à stimulo imminet aliquod periculum affluxus nimii humorum ad partem stimulatam, tunc tutissimum erit applicare stimulos in parte remota ab illa, quam expurgare volumus. Quod si nullum ex iis periculis immineat, prope ipsam partem evacuandam adigi poterunt. Plures, quam pauciores magis juvant, dum motiones vividæ, sive oscillamenta acutissima in villis sunt excitanda, imò ampliori spatio, quam angustiori extensi. Repetendi sunt, vel refricandæ plagæ, ab iis excitatæ, cum cessat dolor, & sensus stimuli: cum subitanæ, & evidentem aliquam utilitatem à stimulis volumus, plures, & ampliores, & acriores adigendi; & quæ exinde supervenire possent calefactiones, exiccationesque in corpore, humectantibus, & refrigerantibus copiosè datis sunt temperandæ, spiritusque demulcendi &c. Ita gravissimis soporibus, apoplexia, aliisque hujusmodi morbis correpti, momento ferè excitati fuerunt, applicato magno vesicatorio supra totam capitis peripheriam, abradis prius capillis, ut plures testantur historiæ, &c. stimuli verò ad longius tempus protrahendi, minores, ac pauciores esse poterunt, ob rationes recensitas; ex quibus omnibus arguimus à stimulis fieri magnam spirituum agitationem, & absorptionem, ut infra clarius patebit.

Dico II. Quod stimuli, quamvis inservire possint loco missionis sanguinis, & esse possint æquè expeditæ operationis, præcipuè si acrius stimulent; sunt tamen

men minus tuti missione sanguinis. Habent tamen aliquid peculiare, quod à missione sanguinis non consequimur, movent nempe, contrahunt, concutiunt totum corpus, atque tam fluida, quam solida uno eodemque tempore excitant, ac dimovent &c.

Ex omnibus his propositionibus innumera veluti corollaria deduci possent ad praxim, per quæ stimulorum utilitas, & noxæ aperte demonstrarentur; quoniam tamen à laudato Auctore hoc argumentum solidè tractatum fuit, & singularum propositionum evidens ratio reddita; ideò nos pauca duntaxat, quæ curationibus morborum inservire possent, mox subnectemus &c.

II.

Stimuli alii sunt simplices, alii cum fermento: stimuli simplices tunc vocantur, cum partem divellunt, rubefaciunt, dolore afficiunt, & ita etiam ad distans operantur, sed nihil illorum substantiæ intra humores communicatur, hujus generis sunt unctiones ferro candenti, frictiones, cucurbitulæ simplices, aut scarificatæ, & hisce analoga. Stimuli cum fermento illi sunt, qui non solum partem rubificant, divellunt, agitant, concutiunt &c. verum etiam aliquid humoribus communicant, utpotè sunt vesicantia, sinapismi, dropaces, & similia, quorum particulæ acres, & in parte stimulant, in sanguinem reassumuntur, validèque illius massam solvunt, dimovent, & aperiunt: Utrique hi stimuli agitant vehementer tam solida, quàm liquida (magis tamen stimuli cum fermento) & solida agitata adhuc validiùs in ipsa liquida nituntur, & hæc validiùs compressa, vim rursus majorem inferunt solidis, undè vicissim premuntur, ac restituuntur, & ex illa mutua pressione, ac restitutione fit, ut plurimæ liquidorum partes intra duas quasque proximas, aut ad superficiem exteriorem duarum quarumcunque, non se contingentium nitantur introrsum, undè cohæsiō, ac permixtio tollitur, vel ponitur. Id ipsum quo-

quoque fieri necesse est à solidis in suas partes dum dimoventur; & à liquidis in solida, & à solidis in liquida, mutua actione, & reactione. Stat igitur, quod pluries subindicavimus, partes scilicet solidas, à stimulo plurimum dimoveri, concuti, atque dissolvi. Et ab eodem stimulo quoque fieri agitationes, dissolutiones, mutationes contactuum, violentias & expressiones atque derivationes liquidorum quâ fieri potest. Et quoniam in hisce actionibus plurimum humiditatis absument stimuli, spiritusque debilitant, per opportuna humectantia, atque corroborantia obviam eundum est talibus incommodis, aliter optatus finis à stimulis haberi non poterit &c.

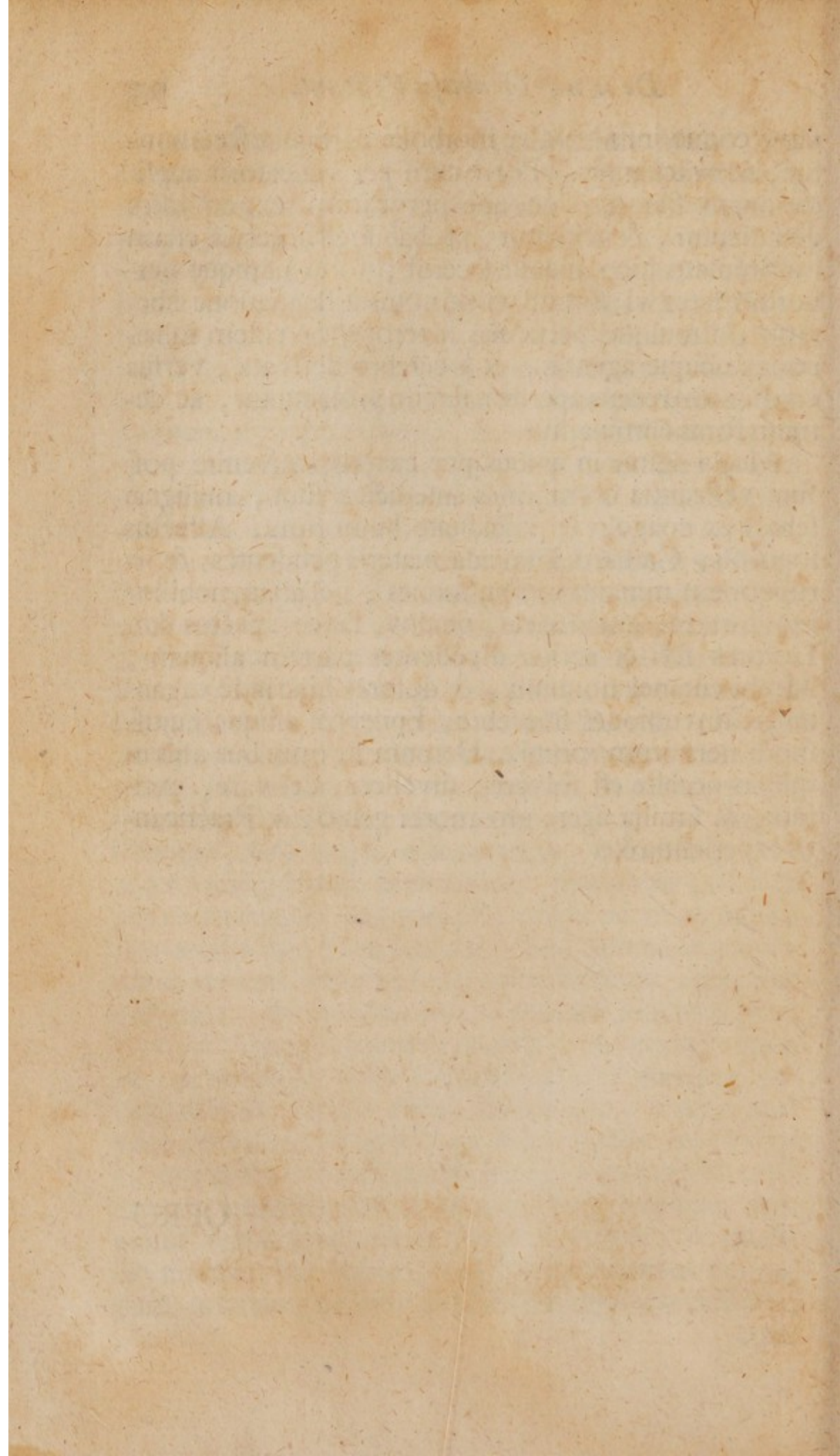
Inter stimulos principem obtinere locum vesicantia, omnesque effectus antedictos jure quodam ipsis convenire fatentur Mechanici. Quamobrem credibile est nonnullos morbos vix, ac ne vix quidem sanandos fore nisi adhibeantur vesicantia, alios contrà in pejus abituros si imprudenter adhibeantur. Neque tantum ea præscribantur ad minuendam humorum copiam, vel malignitatem educendam, ut multi putant, quantum ad eosdem coagulatos, crassos, vel alicubi hærentes, solvendo, dimovendo, & ab affecta parte ad locum stimuli derivandos. Siquidem quidquid per ea evacuatur exiguum est, neque ad minuendam peccantem materiam sufficiens. Sed undenam potissimum veniant humores à vesicatorio excreti, quæreret quispiam. Respondemus eos eructari partim à poris cutis, & glandulis cutaneis, partim ex arteriarum osculis, & fibrarum nervearum finibus, & tandem peractâ stimuli actione atque oscillatione, à toto corpore, & à partibus quibusque remotissimis, ut constat ex antedictis. Latex enim serosus pharmaci stimulis imbutus magnâ copiam ac promptissimè à reliqua sanguinis massa separatur ac veluti divellitur, & qualibet circulationis periodo major ejus quantitas per eadem arteriarum oscula continuò irritata execernitur,
cum

cum eoque infinitæ aliæ morbosæ particulæ secernuntur, ac evacuantur. Porro cum per vesicatorii applicationem fibrarum quoque nervearum extremitates denudentur, & irritentur, probabile est à nervis etiam in stimulado loco aliquid secerni; totus namque nervorum latex vi stimuli commotus à stagnatione liberatur, simulque particulæ heterogeneæ eidem inhærentes ubique agitatae, & à cerebro derivatae, versus emissarium recens apertum sensim prolabuntur, ac demum foras eliminantur.

Morbi igitur in quibus præ cæteris convenire possunt vesicantia ob rationes antedictas sunt, malignæ febres ex coagulo & visciditate humorum, Affectus soporosi, Catharri à viscida materia pendentes, & irruptionem minantes in pulmones, vel aliam nobiliorrem partem, aut in nares, oculos, fauces, pectus &c. Dolores fixi & acriter divellentes partem aliquam, Morbi cutanei nonnulli, & dolores hinc inde vagantes, Convulsiones sine febre, Epilepsiæ aliique hujusmodi nervorum morbi. Demum in omnibus aliis in quibus necesse est solvere, divellere, derivare, excitare, & similia agere pro morbi genio, & Practicantis experientia &c.

GEORGI

BAGLIVI

DOCTORIS MEDICI

Et in Romano Archilyc.

Anatomes Prof.

DISSERTATIO III.

De Observationibus Anatomicis, &
Præcticis varii Argumenti.

LUGDUNI in BATAVIS,

Apud FREDERICUM HARINGIUM.

1699.

*Artem Experientia fecit, exemplo
monstrante viam. Manilius.*

ILLUSTRISSIMIS VIRIS

Carolo Carthario, Decano.	Alexandro Cafalio.
Carolo Montecatinio.	Bente Bentivolo.
Marco Antonio Buratto.	Philippo Sacripante.
Prospero Bottinio.	Camillo Spreti.
Marcello Severolo.	Marcellino Corio, &
Jo. Francisco Fagnano.	Vincentio Amadorio.

Sacræ Consistorialis Aulæ

ADVOCATIS,
ET
ALMÆ VRBIS GYMNASII
RECTORIBUS.

Georgius Baglivus S. P.

COLLATA mihi nuper,
Vobis potissimum Auctori-
bus, ab optimo Principe A-
natomicæ Cathedra, nun-
quam satis mihi placere que-
am, nisi extet grati animi
erga Vos mei aliqua significatio. Nil
enim libero Homine, proboque dignum ma-
gis putaverim, quàm si accepta beneficia
meminerit, eique debitas benè de se meri-
tis laudes impertire liceat, si minus parem

gratiam referre. Hanc igitur Anatomicam
disputationem editurus, meas esse partes
existimavi, illam vobis dicatam, & inscri-
ptam ut emitterem; quo non solum obser-
vantia erga vos mea magis magisque con-
testata fiat, sed rudis, ac exigua tractatio,
ex vestro sibi nomine splendoris aliquid,
atque auctoritatis accersat. Equidem rei
benè gerendæ occasionem nactum me esse, ne-
mo diffitebitur: Qui enim, tùm mirabili ad
laudem, ac propè singulari Celeberrimam
Academiarum omnium regendi ratione,
tùm eximia, qua præstant doctrina, ingen-
tem sibi quaquaversus famam, & existima-
tionem compararunt; Mirum ni de illa,
quæ ipsis superat dignitate, & gloria, Clie-
ntibus suis præsertim, atque Cultoribus gra-
tificari velint. Porro de me, meoque consi-
lio quid plura? Quam libentiùs in vobis
omnibus, tam singulis seorsim, quàm uni-
versis celebrandis Orationem meam, quæ
utique infinita esse posset, dilatarem; sed à
tali proposito res duæ deterrent, una, quod
unicuique Vestrum, quæ privatim laudes
debentur, eas contemnere atque averſari
vos sciam, quibus conscientia rectè factorum
pluris est, quam hominum sermo; altera,
quod

quod Collegium nobilissimum frustra commendarem, cujus tùm publica opinione, tùm Principis iudicio tanta est auctoritas, ut hinc potissimum assumantur, qui præclarissima tam Reipublicæ, quàm Ecclesiæ Munia sustineant. His omnibus accedit quod iusto, debitoque vobis tribuendo præconio, præ ingenii tenuitate, imparem me prorsus agnoscam. Hæc igitur mihi reliqua pars est, hic restat actus, ut vobis, si quid in hac quam profiteor Disciplina facultatis in me, aut jam est, aut erit aliquando, id omne in vestra potestate situm; imò non tam meum, quàm vestrum futurum esse pollicear, sanctèque affirmem.

Romæ 4. Nonas Octobres MDCXCVI.

LECTORI.

INter omnes investigationes, laboresque Anatomicorum, nihil utilius illustrandæ morborum ætiologiæ, structuræque animati corporis duco, quam infusoriam liquorum in venas, viscerave Animalium vivorum; Quibus mortuis systema mutatur, tam solidarum, quam fluidarum partium; ita ut quandoque diversæ appareant, quandoque vero abscondantur. Contrà experientiæ, quibus utimur in vivis, præcipuè per infusoriam, ostendant effectus inde profectos valdè clarè, ac sincerè. Et ut verum fatear, quicquid boni in Italia, & in Transalpinis invenit his temporibus Anatome, cæsis debet vivis Animalibus. Quæ cum ita sint, valdè miror, tam parum exercitam hac ætate Infusoriam, qua multa ignota paterent, & quoad morborum naturam, & quoad constitutionem animati corporis. Multi docti Anatomici prudenter exercuerunt, siphonemque descripserunt, aliaque instrumenta ejus commodè exercendæ. Verum isti ipsi postmodum hæsere, ut ita dicam, in vestibulo operis. Ut ergo hic meus liber justî opusculi molem æquet, quatuor has subdidi experientias, quæ in privatis meis annotatiunculis confusè, ac ruditer extabant: utque gratificarer Anatomicis, addidi quoque cadaveris Domini Malpighii sectionem, à me anno elapso Romæ factam; Et quoniam ejusdem morbo adfui, brevem quoque historiam ejus ægrotationis adjunxi. Addidi pariter nonnulla de apoplexia, ferè epidemica elapso biennio in Urbe, & per reliquam penè Italiam sæviente; plura de illa, & sectionibus cadaverum eadem extinctorum, peculiari dissertatione imposte- rum tractaturus. Atque hæc sunt, quæ tibi præfanda censui, Lector, super hac dissertatione. Tu interea diù vivas, & Praxi Medicæ favere ne desinas.

Romæ 3. Kal. Decembris 1695.

SYLLO-

SYLLOGE

*Experimentorum per infusoriam in
vivis Animalibus.*

EXPERIMENTUM I.

NEAPOLI elapso decennio mense Julii hora pomerid. incisâ jugulari Canis grandioris, injecimus per syringam unc. s. spir. vitrioli; clauso, & fasciato vulnere statim horrore, & rigore correptus fuit Canis, vomuit, salivam copiosam ejiciebat, humi concidit, anhelabat, convellebatur paulum: paucis interpositis horis mortuus est. Aperto Cadavere, viscera omnia subnigro colore perfusa erant, sanguinis nigri insignis copia in corde aderat, eratque grumefactus, & talis quoque in pulmonibus apparuit; reliqua erant sana &c.

COROLLARIUM.

Spartam hanc infundendi liquores in sanguinem sivè intra vasa vivi Animalis, à paucis, quod sciam, tractatam video hoc sæculo, imò nec traditam methodum rectè instituendi tam necessariam infusoriam, à qua morborum natura, & curatio illustrari summopere possent. Post infusum liquorem si accuratè observabimus omnia accidentia, quæ Animali accidunt, circa quaslibet vitæ functiones, & circa quodlibet viscus, aut partem corporis; factò analogismo talia metuere poterimus in humano corpore ab infuso illo, si ægrotantibus præscribendum foret. Fateor itaque quod maximopere conferret Praxi Medicæ, si ab aliquo

quo eruditorum cœtu experimenta hujusmodi infusoria instituerentur, gradatim ad varios ascendendo liquores, & methodum in experimentis stabiliendo, deindè in unum opus congerendo, prout fecit de rebus Anatomicis præclariss. Mangetus tanta sui gloria in aureo opere suæ Bibliothecæ Anatomicæ &c. Et de rebus practicis necessarium esse testatur Cl. Lanzonus Prof. Ferrariens. Nostrum Amicissimus.

EXPERIMENTUM II.

ROmæ 30. Januarii 1693. Cani juveni secta vena crurali dextra prope inguina per syringam infudimus unc. ij. spir. vini rectificati. Facta syringatione, Canis passus est horrores per totum corpus spatio semiquadrantis horæ, exindè urinavit copiosè, & circa vitæ functiones benè habuit. Imò benè se habuisset impofterum, nisi à Servis Xenodochii incautè occisus fuisset. Aperto Cadavere, omnia tam fluida, quàm solida in statu naturali reperta sunt &c.

EXPERIMENTUM III.

CAni juveni ad tabulam ligato aperuimus jugularem dextram, infusisque in eam duabus unciiis spiritus vini rectificati, vix peracta syringatione Canis adhuc ligatus expiravit. Aperto Cadavere maxima sanguinis grumescencia, & coagulatio reperta est in pulmonibus; cæteræ partes sanæ erant.

C O R O L L A R I U M.

Ex præfatis duobus experimentis deducimus, quam diversos effectus producant in humoribus medicamenta, in his potius, quam in aliis partibus applicata, intus quam extra adhibita &c. In pulmonibus namque cum ex universo corpore refluus sanguis, continuò, &

nuò, & copiosè inundet; nil mirum, si vini spiritus in magnum illum sanguinis oceanum per venam jugularem derepentè infusus, eundem statim coagulaverit, & subitaneam mortem animali intulerit; nam vini spiritus albumen ovi ingenter coagulat. Idem ore detentus salivam condensat ad instar glutinis. Hosce pariter effectus in sanguine, & spiritibus producere affirmant Etmullerus tom. 1. thes. de nutrit. & auct. Et Bohnius cap. de somn. & vigiliis. Non ità succedere potuit ab eodem vini spiritu cruralibus infuso, in quibus cum exigua sit sanguinis inundatio, nec ulla datur mora, qualis in pulmonibus, sed continuus ejusdem, atque velocissimus progressus versus cor; vis coagulativa spir. vini in sanguinem enervatur facillimè, & infringitur, atque antequam ad uberiores sanguinis alveum perveniret, in quo ratione copiae, & morae coagulationem aliquam, fixationemque producere posset, vires illius post repetitas circulationes, prorsus elanguescunt &c.

Exindè quoque deduci potest ratio, cur quamplures diuturni morbi post varia in variis corporis partibus producta incommoda desinant tandem in morbos pulmonum, aut renum. Quia scilicet impossibile est, ut sanguis morbosus imbutus particulis, dum hæc duo viscera, præ aliis copiosissimè, & frequentissimè alluit, in iis demùm funestam tragoediam non finiat, vel exulcerando, vel coagulando, vel gangrænando, vel aliis modis penè infinitis afficiendo. Undè in morbis diuturnis semper prospiciendum pulmonibus, & renibus ob rationes supradictas.

EXPERIMENTUM IV.

PAtavii ineunte anno 1691. facta sectione in vena jugulari Canis juvenis, injecimus per syringam uncias quatuor aquæ gelidæ: clauso exindè, & fasciato vulnere, horroribus per totum correptus fuit Canis: cæterum benè habuit, & vixit. EX-

EXPERIMENTUM V.

PAtavii eodem anno, quo utebar familiaritate Viri celeberrimi Mich. Angeli Fardellæ nunc Prof. Patavini meritissimi; Accepimus magnum Canem die Jovis hora 22. factaque sectione sub hypochondrio dextro ligavimus filo fortiter truncum arteriæ magnæ, & venæ cavæ descendantium infra renes, & fortuito etiam dextrum ligavimus ureterem. Confuto, & fasciato vulnere, Canis vomuit ter, deindè cecidit humi velut exanimis, & ità jacuit, nullis aliis supervenientibus symptomatis usque ad sequentem diem Veneris, qua mortuus est circa horam matutinam.

Seçto Cadaveris abdomine per totam intestinorum longitudinem inventa fuit stria quædam, veluti fascia latitudinis duorum digitorum, coloris subflavo viridis. Diaphragma erat aliquantisper inflammatum. Bilis prorsus ferè effusa fuit è vesica felle. Factis per cultrum incisionibus in rene dextro, ingentem sericopiam per totam illius substantiam diffusamprehendimus. In corde sanguis nigerrimus aderat: reliqua in statu naturali &c.

EXPERIMENTUM VI.

ROmæ 20. Januarii 1693. In Xenodochio Conso-
lationis ad radices Capitolii, & Fori Romani
posito aperuimus Cadaver Mulieris quinquagenariæ,
ex inflammatione intestini colon defunctæ: Et inveni-
mus quod à trunco arteriæ magnæ descendents pro-
dibat ramus arteriæ, qui inferebatur in dextrum ure-
terem circa illius medietatem. An hujusmodi arteria
intus cava fuerit, vel potius in ligamentum indurata,
ut sit de aliis partibus frustraneis, præ celeritate, quam
Famuli Xenodochii nobis faciebant, observare non
potuimus. Nescientes pariter an Mulier prædicta
mictui

miſtui ſanguineo , aliisque reſum morbis obnoxia fuerit per decurſum ſuæ vitæ &c.

EXPERIMENTUM VII.

POnoniæ denudato jugulo parvi Canis (vulgò *Corſetto di Bologna*) & inventis arteriis carotidibus, ſeparavimus ab iis nervos paris vagi hinc indè ad latera colli deſcendentes, eoſque cultro totaliter amputavimus per medium. Facta amputatione, ſtatim extremitates nervorum contractæ fuerunt ad interiora muſculorum; intereà vulnus conſuimus, & fasciavimus. Canis ſtatim obmutuit nec impoſterum unquam latrare, aut ejulare potuit; vividus tamen erat, & benè ambulabat, per intervalla difficili reſpiratione corripiebatur, uſque ad tertium, & quartum diem, quidquid comedebat, ſtatim vomebat, & exindè emaciabatur; uſque ad nonum diem parum, aut nihil comederat, & ità macilentus evaſit, ut ſkeleton videretur; nona die mane maximos ululatus, & latratus fecit, quamvis antecederet mutus fuerit, tandem cum parum comederet, & ad extremam maciem redactus eſſet, duodecima die obiit &c.

ſecto Cadavere, viſcera omnia ſana erant; œſophagus duntaxat per univerſam longitudinem cibo antea ingeſto repletus erat, & hac de cauſa ſummopere turgebat, nam cibus in ventriculum deſcendere non poterat. Idem experimentum tentavit Williſius in Cane, ut notat *tom. I. c. 24. de nervorum hiſtoria, & uſu*: ille tamen non amputavit nervos, ſed duntaxat ligavit filo, quamobrem nil mirum, ſi in ſuo Cane, diverſa obſervaverit ſymptomata, ab obſervatis in noſtro &c.

C O R O L L A R I U M.

Om nibus notum eſt, quod nervi ad cor tendentes proveniant à trunco paris vagi; Et cum per præſatum
expe-

experimentum utrosque paris vagi truncos, nos omnimodè amputaverimus; ideò summoperè miramur, quomodò impedito prorsus ad cor spirituum influxu ob discissos nervos antedictos, illud per integros decem dies pulsaverit, & Animal interea vixerit: Wil-
lisius *loc. cit.* asserit, quod præter ramos paris vagi perveniant ad cor nonnulli rami ex intercostalibus, & priorum vices suppleant. Nos tamen factâ diligenti inquisitione in pluribus Canibus, dictos ramos nervi intercostalis ad cor venientes observare non potuimus. Ideò ingenio, & observatione acriores rem hanc illustrare impofterum ne graventur &c.

EXPERIMENTUM VIII.

BOnoniæ eodem Mense, unâ cum Cl. amicissimoque Domino Gulielmino Prof. Bonon. detectis in alio Cane nervis paris vagi in collo, eosdem à fociis arteriis carotidibus optimè separavimus, separatos fortiter, ac duplici filo ligavimus, deindè vulnus consumimus, & fasciavimus. Auctores nonnulli referunt, factò hoc experimento Animalia statim corripì apoplexiâ; nos tamen talia non observavimus, sed sequentia. Canis paulò post stupidus evasit, & super pedes regi non poterat, sed hinc indè ad latera concidebat; usque ad quintum diem benè habuit, parùm tamen, vel nihil comedebat, aut bibebat. Stupidus ità usque ad septimum diem fuit, septima verò mortuus est.

In apertione Cadaveris observavimus cerebrum, in quo nec extravasationem feri, nec vasa tumida, nec inflammationis vestigia deteximus. Circa viscera naturalia, & vitalia magnas sanguinis fixationes, coagulationesque invenimus. Reliqua naturaliter se habebant. Undè vereor, ne Auctores dùm hoc experimentum faciunt, cum nervis ligent etiam arterias carotides illis unitas, & hâc ratione Animalia statim cadant apoplectica &c.

EXPE-

EXPERIMENTUM IX.

ROmæ extraximus lienem Cani juveni. Cicatrifato optimè vulnere Canis benè se habebat, comedebat, urinabat, & omnia sanis non dissimilia absoluebat usque ad quadragesimum diem: quo tempore, cum nihil morborum in functionibus vitalibus antecedenter observaverimus; occidimus Canem, sectoque cadavere nihil novi observare potuimus &c.

EXPERIMENTUM X.

CAnis venaticus quinque annorum, corpore magnus; cum frequentissimè lacus, & fluvios captandis avibus ingrederetur, incidit demùm in tussim ferinam, coryzam, & præ coryza in gravissimam suffocationem; Bis in anno fœda scabie corripiebatur mensibus scilicet Aprilis, & Novembris, & cum ita ferè triennio laborasset, & extrema macie consumptus esset: demùm Sectioni Anatomicæ illum subjecimus, & ante sectionem cibo copiosè replevimus. Elapsis ab assumpto cibo quinque horis circiter, secuimus primò vivi animalis abdomen, & thoracem, omniaque harum partum viscera optimè constituta erant, & præ cæteris pulmo, in quo credebamus invenire causam tussis, coryzæ, maciei, aliorumque præfatorum malorum, sed nihil prorsus morbosum invenire potuimus, imò nec in glandulis mesenterii, quas sedulò lustravimus. Intereà tamen observavimus venas lacteas copiosas in mesenterio prope intestina tenuia, & prope venas lacteas incedebant copiosa vasa lymphatica, quorum altero disrupto degustavi lympham in eo contentam, eratque mordacissima, & linguam graviter fectiebat. Non solum in hoc, sed in aliis pariter hujusmodi animalibus talem lympham veluti subsalsam gustavimus. Venæ lacteæ præsertim majores erant nodosæ,

dosæ, & repræsentabant ramos centinodiæ; nodi illi sunt valvulæ illarum, erantque frequentes sicuti in lymphaticis potissimum observantur. Observavimus pariter sacculum Pecqueti, ductum thoracicum & alia curiosa. Notatu dignum est, quod vapores, qui exhalabant à visceribus mox secti animalis, dum impingebant ad ignem candelæ inservientis ad operationem; ignis ille crepitabat, ac si pulvere salis marini perfusus fuisset &c. Cum igitur nullam in visceribus, & pulmone Canis læsionem observassem, putarem coryzam, tussim, suffocationis metum &c. producta fuisse vel ab ulcere carioso interiorum nasi partium circa os cribriforme; vel à gravissima humorum acrimonia, & falsedine præfatas partes continuò irritante & rodente &c.

EXPERIMENTUM XI.

De Circulatione Sanguinis in Rana.

Aperiat^rur Ranae venter cum forfice, mox verò thorax: & statim prodibunt foris in ventre quidem mesenterium cum intestinis &c. in thorace verò pulmones hinc indè turgidi, & rubicundi. In tunicis mesenterii nonnulla vasa rubicunda sparsim observantur, suntque vasa illa venæ, & arteriæ sanguinem vehentes. In Rana venæ sunt majores, crassioresque arteriis; contrà arteriæ pulsan^t, venæ non pulsan^t. Tam venæ, quàm arteriæ sunt diaphanæ & perlucidæ, & jucundo sanè spectaculo, contenti in illorum cavitate sanguinis motus, ebullitio, partium componentium situs, & reliqua prorsus curiosa microscopio observantur. Horum nonnulla à nobis detecta mox subnectemus.

Ranae per medium ventrem sectæ sume intestina cum mesenterio ipsi Ranae adhuc hærentia; invenias
unum

unum ex vasis rubicundis ibidem dispositis, tunc manu sinistra prehende Ranam, & digitis hinc indè leniter distrahas intestina, ut vena rubicunda liberè appareat. Benè apparente vena, objicias tunc lumini solis illam unà cum Rana, deindè microscopio unius lentis dextra manu directo observa sanguinis in vase contenti effectus.

Hac ratione ego observavi sequentia. Et primò quidem sanguis progreditur in vasis suis velocissimè ac veluti per totidem rectas lineas, seu fila serica tenuissima, ac velocissima. Hæ rectæ lineæ velociùs currunt in medio vasis, quam circa latera ejusdem, & quo magis proximiores fiunt lateribus, eò magis amittunt de sua velocitate. Cum Rana est proxima morti, hæ rectæ lineæ sanguinis currentis tardiùs progrediuntur, & loco motus progressivi, ad latera hinc indè diffilire incipiunt, ac velut ad invicem urgeri, atque confundi. Ut Rana diutiùs vivat ad longiorem observationem peragendam, sufficiet aperire ventrem, pectus verò intactum relinquere.

In venis circa mesenterium observavi cursum sanguinis retrogradum: nam sanguis qui progredi debebat per venam aliquam versùs superiora, mutato cursu per eandem versùs inferiora ordinatè descendebat, & in proximum truncum exonerabatur, quod quasi videtur contra regulas circulationis, & valvularum venosarum. Ut hac de re certior fierem, unam ex dictis venis mesenterii oleo vitrioli leniter in superficie inunxi: facta unctione cursus sanguinis per illam venam statim suppressus fuit, & in venas proximas regrediebatur, mox verò in truncum majorem, atque in hoc casu etiam retrogradationem sanguinis in venis observavimus, quasi in illis nullæ essent valvulæ retrogradationem illam impedièntes &c.

Cum Rana morti proxima est, circulus sanguinis retardatur in suis vasis, si verò convellatur, aut ob puncturam illatam moveatur, statim motus circularis
in san-

in sanguine restituitur, & à partibus ad centrum denuò currere incipit, & ità continuat, si dictæ convulsiones, aut motus in Rana continuaverint, aliter cessabit. Ranâ jam jam moriente arteriæ depleri incipiunt, venæ verò tumescere, & impleri. Eadem mortua, arteriæ omninò deplentur, venæ tamen tumidæ sunt. Exigua illa sanguinis portio, quæ in arteriis remanet, videtur composita, quasi ex tot minimis globulis adiposis lateribus arteriæ hærentibus &c. Globulos hos adiposos majori copia vidimus in Rana occisa statim ac capta fuit; quia tunc benè pasta est, & vasa sunt turgidiora. Si verò per aliquot dies domi detineatur, nec pasta sit congruis alimentis, paucissimi tales globuli adiposi apparent in arteriis prope mortem depletis modo supradictò &c.

Si cor à Rana extrahatur, & super tabulam ponatur, ità extractum pulsabit per semihoram, & quandoque per integram horam, præsertim si calori Solis exponatur, ordinatosque systolis, & diastolis motus per id temporis protrahet. Imò si cor in frustula secetur, frustula illa ordinatos etiam systolis, & diastolis motus, magna intuentium admiratione producent. Si motus illi reciproci aliquantulum elanguescant, mox restituentur; vel facta acus punctura in corde, & suis frustulis, vel calidum oris halitum eisdem insufflando, aut calidiori soli exponendo.

Rana, quamvis ab ea avellatur cor, & omnia viscera naturalia, ac vitalia omninò extrahantur, adhuc tamen saltat, oculos movet, & puncta convellitur. Et etiam post elapsam circiter horam ab extractione viscerum, convellitur, saltat, & hinc indè movetur capite, & corpore &c. vidi interdum ad aliquot horas sine corde hæc fecisse, imò etiam in aqua natasse.

Demùm nullibi tam clariùs observatur motus sanguinis intestinalis, & circularis, quàm in Rana; non solum quia vasa sanguifera hujus amphibii animalis diaphana sunt, verum etiam, quia eultro subjecta

Ana-

Anatomico diutius vivit, manibusque facilius tractari, & viscera illius ac vasa, microscopio facilius, commodèque subjici possunt, ut ità observatio longius protrahatur, ad eruendam veritatem eorum, quæ inquirimus. Singula cordis pulsatione observatur sanguis ulterius, atque ulterius progredi, & ad instar undæ, pellentis undam urgeri à vasis minoribus ad majora, ex his in venam cavam, demùm in pulmones. Felicitas hæc observandi circulum sanguinis in vasis supra cor, & ad caput tendentibus, non ità facile succedit sicuti in vasis viscerum naturalium, nam ibi copiosæ non observantur vasorum ramificationes, uti in visceribus naturalibus; Et si aliquæ adsunt, necesse est ut dilacerentur post sectum Ranae thoracem, vel si non dilacerantur, serpunt tamen hinc inde ità tortuosè per ossæ thoracis, colli, & capitis Ranae partes, ut sanè difficulter microscopio subjici possint. Ut in visceribus naturalibus, atque vitalibus, evidentius accommodius observetur in vasis sanguinis cursus, cave ne Ranam nimium forfice dilaceres, in secando ejusdem ventre; nam hac ratione amputatis plurimis vasis sanguiferis, circulus sanguinis difficilior, vel paucio temporis momento observabitur. Ad hæc experimenta peragenda utendum est microscopio unius lentis, quod dextra manu tenendum; è contra Rana sinistrae manus digitis accuratè prehensâ, lumini Solis objiciatur; nam ità commodè tentabitur operatio, & nostra observata superius exposita clarè constabunt. Notatu dignum est, Ranam in Instrumento Boyliano commodè vivere, etiamsi omnis aër exhaustus ab eo fuerit: Si verò Rana dorso aut capiti pix liquida inungatur, Rana statim extinguitur, ut expertus est pluries Th. Bartholinus tract. de pulmon. &c.

In Rana, Testudine, aliisque amphibis unus observatur in corde ventriculus, cujus vas ingrediens erit vena, egrediens verò arteria, in cujus exitu à corde observavi valvulam figuræ epiglottidis, quæ

sanguini dat exitum, regressum verò negat.

Quamvis Rana ablato corde per plures horas vivat, & moveatur ut supra diximus: cerebro tamen, & capite avulso statim moritur, nec amplius movetur. Contrarium verò contingit in calidioribus animalibus ut pullo &c. cujus cor palpitat per plures horas capite jam dissecto.

Renibus utrinque adhærent in Rana sacculi multiplices oblongi, oleosâ repleti substantiâ, & quasi trunco venæ portæ prope jecur adnati: & ad aliud inservire non possunt, quam pro adipe renali, geruntque vicem omenti &c.

HISTORIA MORBI,

Et sectionis Cadaveris Marcelli Malpighii
Archiatři Pontific.

CVM aliquandiū familiariter egissem Bononiæ cum Domino Malpighio, ejusque lethalis morbi curationi affidissem Romæ; non gravabor in gratiam Eruditorum historiam morbi, & sectionis Cadaveris, quam nuper in tam sagaci Anatomico feceram, breviter subnectere.

Marcellus Malpighius ann. ætat. 66. circiter, temperamenti ad siccum vergentis, mediocri corporis habitu, & mediocri pariter statura præditus, cum per decursum plurium virilitatis suæ annorum obnoxius fuisset vomitibus, & secessibus biliosis, & post horum suppressionem, vomitibus acidis, palpitationibus cordis, calculis renum, & vesicæ, urinis cruentis, & interdum affectionibus podagricis levioribus; demum exacerbatis his omnibus post illius adventum Romam, & præsertim palpitatione cordis, calculis renum, & sudoribus quibusdam vespertinis, iisque mordacissimis, correptus fuit apoplexiâ 25. Julii ann. 1694. hora circiter meridiana, præcedentibus curis, & animi passionibus &c. Apoplexiæ accessit paralytis totius dextri lateris corporis, tortura oris, & oculi pariter dextri &c. Varia remedia statim adhibuimus, scilicet sanguinis missionem in brachio sinistro (mihi tamen est in usu eandem in ipso brachio paralytico instituere; Si quidem impeditus fluidorum circulus in affecta parte celerius non restituitur, quam ejusdemmet venam secando, ut clarè deducitur ex mechanicis resistantiæ, & impulsus; sed hic tentari non potuit ob varias opiniones Medicorum curationi vocatorum) cucurbitulas scarificatas scapulis, pulverem Cornachini, sinapisimos

h 2

plan.

plantis pedum, & alia quamplura spirituosa, cephalica, & specifica in apoplexiis remedia; quorum usu post 40. dies gravissimorum malorum, vaniloquii, capiplenii, aliorumque accidentium liber evasit ab apoplexia, & & paralyfi supradicta, aliisque accidentibus recensitis. Sed quoniam malorum latius serpendi mos est, Clarissimus Vir vi antecedentis morbi summoperè læsus fuit in memoria, & ratiocinio, imò quavis minima de causa solvebatur in lachrymas; inappetentia, indigestionibus ventriculi, subsultu musculorum, & levibus vertiginum invasionibus per intervalla afficiebatur. His denique aliisque symptomatis miserrimè laceffit, die 29. mensis Novembris ejusdem anni denuò correptus fuit apoplexia post injectum consuetum clysterem hora matutina. Novam hanc apoplexiæ invasionem præcesserunt gravissimæ vertigines cum exacerbatione calculosa vesicæ ferè per integrum octiduum; inappetentiæ, & reliqua symptomata antedicta graviora erant: sed vehementior his omnibus fuit novæ apoplexiæ insultus, nam irritis quibuslibet remediis post quatuor ab invasione horas, migravit ad Superos.

SECTIO CADAVERIS.

Sectò cadavere observavi finistram pulmonum partem aliquatenus flaccescentem lividam præsertim in posteriori illius parte, qua dorso adhæret. Cor erat mole sua auctum, & præcipuè parietes sinistri ventriculi, qui duorum digitorum latitudinem æquabant. Bilis in vesica fellea valdè nigricabat. Ren sinister in naturali statu erat, dexter contra quasi medietate minor sinistro, ejusque pelvis adeò dilatata, ut duo digiti commode intrudi possent: ob hanc pelvis dilatationem succedebat forsitan, ut calculi in renibus geniti, statim in vesicam descenderent, & è vesica foras proflirent, ut pluries mihi testatus est, dum esset in vivis Vir optimus. In vesica urinaria parvus calculus aderat,

rat, qui quatuor diebus ante invasionem ultimi accidentis apoplectici inibi descenderat, & descendendo vertigines illas ultimas exacerbavit. Reliqua viscera naturalia optime se habebant.

Aperto capite, in cavitate dextri ventriculi cerebri duas libras circiter sanguinis nigri, & grumosi extravasatas invenimus, quæ sanguinis evasatio apoplexiæ causa fuit, & mortis. In sinistro ventriculo residabat aqua subflava ad pondus sesquiunciæ, eique intermixtæ erant minimæ arenulæ exigua quantitate. Vasa cerebri sanguifera erant undequaque varicosa. Univerſa dura mater fortiter, ac præternaturaliter adhærebat cranio. Atque hæc est summa eorum, quæ in sectione cadaveris antedicti observare mihi licuit Romæ in Ædibus SS. Vincentii, & Anastasii ad radices Quirinalis, ipsis Kalendis Decembris 1694.

A P P E N D I X

De Apoplexiis ferè epidemicis proximè elapſo biennio in Urbe, & per Italiam observatis.

PROXIMIS his duobus annis 1694. & 1695. non solum in Urbe, sed per universam penè Italiam non exigua hominum pars apoplexia periit, & adeò frequentes erant funesti hujus morbi casus, ut instantis mortis horrorem singulo ferè momento Viventibus incuterent. Epidemicæ hujus apoplexiæ causa peti jure meritò posset ab insueta illorum annorum aëris intemperie. Æstas anni 1693. erat adeò exurens, ut squalore, & siccitate omnia consumi viderentur; subingrediente anno 1694. frigora summoperè intensa cœperunt, & insueto Italiæ more, gelu, nivibus, & glacie tempestas sæviebat. Latium, & Apulia, quæ rarò nivibus subjacent, illâ brumâ copiosè illic diffuebant; & ad cubiti circiter altitudinem elevatæ magnam necem animalibus intulerunt &c. Quæ subsequuta est

æstas multo fuit ardentior superiori, & per continuos quinque menses nullæ pluvie apparuerunt, hæ autem cœperunt circa Kalendas Octobres, & flantibus semper austris continuarunt usque ad mensem Aprilis hujus anni, quo hæc scribo 1695. tantaque copia ceciderunt, ut post hominum memoriam visæ non fuerint uberiores: nam post 15. dies pluviarum vix duo serenitatis apparebant, quos statim copiosiores imbres subsequerantur. Per has igitur infuetas annorum constitutiones apoplexiæ supradictæ sævierunt. Præter illas tamen occasionem quoque dare potuerunt morbo mærores, & domesticæ curæ, omnibus penè communes, ob calamitosissima hæc tempora, quibus per continuum septennium universa Europa bello adhuc ardet crudelissimo, & vix post Orbem conditum audito; tot etenim Urbium vastationes, & incendia, tot hominum cæsa millia, impedita prorsus commercia, pacis aditus fere præclusi, cui, quæso, horrorem mortis, imò mortem ipsam non afferrent?

Porrò halitus maligni à tot terræmotibus (quibus ab anno 1687. usque adhuc concussa fuit Italia) excitati epidemicæ huic apoplexiæ fomitem præstare quoque potuerunt, ut sentit etiam Seneca *nat. quæst. c. 27.* Anno 1687. primum tremuit Neapolis, sed exiguo prorsus peramplæ illius Urbis damno. Anno 1688. mense unii hora 21. iterum tremuit, sed fortiter Neapolis, quo tempore ipse illic degebam; Oppida quamplurima eidem proxima solo æquata sunt, & Neapolis ipsa in ædificiis malè tractata fuit. Tremuit eodem tempore Beneventum 50. circiter milliariis Neapoli distans, & penè tota nobilis Urbs Beneventana solo excidit cum Oppidis adjacentibus. Per subsequentes deinde annos quamplures aliæ Italiæ Urbes tremuerunt Ariminum, & Ancona Urbes ad oram Maris Adriatici sub Ditione Pontificia terræmotus damna præ aliis maximoperè senserunt. Anno elapso tremuerunt fortiter Calabria, & Sicilia, & solo prorsus æquata est nobi-

nobilis Urbs Catania, cujus nulla hodiè restant vestigia; Messana in ædificiis mulctata fuit, & oppida innumera Siciliae omninò conciderunt. Hoc Anno tremuerunt etiam Venetiae, Patavium, & vicinae Ditionis Venetae Urbes. Iunio mox elapso hujus Anni 1695. quo scribimus, Balneoregium (vulgò Bagnarea) Civitas Provinciae Patrimonii, quinquagesimo circiter ab Urbe lapide distans, terrae motu concussa, & diruta omninò fuit; Urbes eidem vicinae, praesertim Viterbium tremuerunt etiam: Terra pluribus in locis aperta est, & oppida ferè decem omninò conciderunt. Per totam Europam terræmotus etiam his annis divagati sunt. Pestis invasit Apuliam ann. 1691. cum non exigua strage illarum Urbium. Fames etiam sæviit alicubi. Hæc, & hujus generis alia observata sunt proximis his annis, quibus funestæ sævierunt apoplexiæ usque ad præsentem Decembris mensem 1695. De curatione apoplexiæ in genere nonnulla essent dicenda, sed hac de re tractavimus superius *lib. 1. Prax. restitut. cap. 9. §. de apopl.* Plura dicturi imposterum peculiari Tractatu, cum Sectionibus cadaverum eadem extinctorum, vel *in libris de Fibra motrice, & morbosa* proximè edendis.

F I N I S.

INDEX.

A.

A Furno chymico ad effectus corporis non est argumentandum.	pag. 28
Acuti morbi in quo consistunt.	153
Academiæ quæ debent esse leges.	175. 176
- - - - erectio necessaria ad promovendam Praxim.	170
Ad Medicinam non pertinet speculatio.	4
Ad Morbi historiam quæ necessaria?	161
Adstringentia pessima sunt in diarrhæa.	71
- - - - quæ conducant in morbis chronicis.	226
Aëris Romani natura.	141. 142. 143
- - mutatio ex uno in aliud clima quantum valeat ad curandum morbum?	237
Alvi fluxus perniciosus in morbis pectoris.	53
- - - - in Pleuritide lethalis.	172
Anatomia Medico necessaria.	22
Angina cauterio in brachio sanata.	126
Animi passiones agunt in corpus.	103
Apoplexia epidemica apud Italos.	117. diff. 3
- - - ejus causa.	117. 118. diff. 3
Apoplexiæ pituitosæ signa.	231
Apulorum Temperamentum.	12. diff. 1
Aphorismi ad morbi cognitionem summopere neces- sarii & utiles	50. 85. 86
Apuliæ descriptio.	11. diff. 1
Apulia antiquitus Japygia.	10. diff. 1
Apuliæ Fertilitas.	12. diff. 1
Appii Cæci dictum.	248
Aqua Persicariæ secretum in calculo.	85
Aquæ Spadanæ diversi effectus.	136
Arabum ignorantia.	43. 88
	Afcle-

I N D E X.

Asclepiades Phreneticos curabat symphoniâ.	138
Asclepiades morbos curabat lecto pensili	47. diff. 1
Asthma convulsivum quare ita nominatur.	210

B.

B alsamum Paracelsi remedium egregium ad convulsiones.	79
Balneatio pedum optima in capitis doloribus.	79
Bezoarticum Joviale est remedium egregium contra dolores.	78. 166

C.

C adaverum sectio utilis ad detectionem causæ morbi.	180
Causa morbi proxima difficilis inventu.	211
Cantharides per os sumtæ periculosissimæ.	78. diff. 2
Cantharidum extractum in gonorrhæa.	87. diff. 2
Cauticum in Ischiaticis doloribus confert.	78
Cælius Aurelianus laudatus.	200
Chamomilla specificum in Colica.	65
Cæsalpinus Italus circulationem sanguinis primus detexit.	100
Chalybs in scirrho ventriculi noxius.	245
Chlorosis curatur matrimonio.	131
- - - æmulatur Tarantatos.	26. diff. 1
Chronici morbi unde proveniunt?	153
Cinnamomum Diarrhæam & Dysenteriam sanat.	72
Circulatio sanguinis à quo detecta?	100
Circulatio sanguinis in Rana quomodo fit?	111.
	112. 113. diff. 3.
Clysteres ex kina kina tollunt febrem.	128.
Clyster per urinam redditus.	122
Colica à vermibus.	61
Corpus humanum quid sit?	230.
Crises quare non ita succedunt quam in Græcia?	254.
& seq.	Cri-

I N D E X.

Crisium doctrina hodie non æstimatur. 141
 Cucurbitulæ scarificatæ proficux in Angina. 126

D.

DAunia quomodo hodie vocata? 11 diff. 1.
 Diarrhæa solvit alvi fluxum. 68
 Diaphoretica volatilia non conveniunt in principio morborum acutorum. 112
 Diuretica conveniunt in morbis pectoris. 70
 Dolor lumborum rheumaticus quomodo à nephritico distinguendus. 82
 Dysenteria in quo differat à fluxu hæmorrhoidali. 73. 74

E.

Effectus in Canibus ab injectione tincturæ Cantharidum in eorum Sanguinem. 68. 69. diff. 2
 Electuarium summopere utile in Tarantatis. 33. diff. 1
 Empirica in quo consistit. 96.
 Equitatio magni usus in morbis chronicis. 115. 116. 128. 26. diff. 1
 Eryngium egregium medicamentum in calculo. 83
 Eruditus Medicus non est bonus Practicus. 42.
 Eunuchi raro vel nunquam Podagrâ laborant. 184. 196
 Experientia absque ratione fallax. 8

F.

Febres intermittentes quo tempore sæviunt. 224
 Febres omnes non dependent ab acido. 58. 59
 Febres intermittentes venæ Sectione sæpe sanantur. 10
 Febres malignæ oriuntur ab coagulatione vel dissolutione. 26
 Febris tertiana quomodo incipit. 177
 Febris in quo consistat. 101. 102.
 Fermentum morbi epidemici à pravo aëre ignotum. 19
 Foeminæ raro afficiuntur Podagrâ. 184. 191
 Fieri non potest, ut idem sentiant, qui aquam & qui vinum biberunt. 92
 Fila carpta in decocto aluminis ebullita egregia ad cicatrificationem. 85. diff. 2
 Fluxus

I N D E X.

- Fluxus alvi virides mortem denotant. 127
- Fonticuli magnæ utilitatis in morbis articulorum. 196
- G.
- G**Aleno honor exhibitus. 58
- G**racorum in Medicina promovenda diligentia. 87
- H.
- H**ædera cervis specificum contra morsus Taran-
tulæ. 20. diff. 1
- Hæmorrhoidalium venarum apertio quibus in morbis
utilis. 124
- Helmontius & Paracelsus notati. 15. 90
- Hepatis abscessus latentes non curantur. 17. 232
- Hipecacuanha infallibile remedium in Dysenteria. 74
- Hippocrates laudatus. 94
- Hippocrates à quo oriundus. 160
- Hydrophobia oriri potest absque ullo canis rabidi
morsu. 10. diff. 1.
- Hypothesis qualis esse debet. 106
- Hysteria mentitur aliquando apoplexiam &c. 209
- - - unde oriatur. 107.
- Hysteriæ quæ signa? 208. 209
- I.
- I**Evain Arabum Medicus. 95
- I**liaca passio cum alvi fluxu, vel acuta febre &c.
lethalis. 118
- Impedimenta, ob quæ Medicina non magis fuit per-
fecta. 12. 13.
- In Medicina decantantur tenebræ, & Noctuæ phi-
losophantur Athenis. 109
- Infusio liquorum in sanguinem admodum necessaria.
103. diff. 1
- Interpretes quid agere debeant in interpretandis libris?
47. 48
- Italorum in restituenda Medicina industria 89
- K
- K**ina Kina quando præscribenda in febribus inter-
mittentibus? 165
- Lac

I N D E X.

L.

L Ac Ostrearum quid sit?	19. diff. 1
- - quando usurpandum.	243
- - quibus morbis noceat.	243
- - Summum remedium in Hecticis.	225
- - quibus principiis constat.	225
Lapides ad filum, non vero filum ad lapides regunt.	7
Libri quomodo & qui legendi?	32. 33. 37. 39.
Lienis extracto sine periculo vitæ in Cane.	109. diff. 3
Lingua indicat statum sanguinis, & quam ob rationem.	221

M.

M Alpighii morbus, cadaverisque sectio.	115. 116.
	117. diff. 3
Manna ubi nascitur.	11. diff. 1
Matheſis experimentalis admodum necessaria ad explicandos corporis effectus.	98
Medicamenta spirituoſa damnoſa Romæ incolis.	144
- - - quomodo præſcribenda?	249
Medicus quomodo morbum annotare debet.	173. 174
Medici officium quale eſſe debet?	1
Medicinæ definitio.	3
Medicina dividitur in Speculativam & Practicam.	97
Medicinæ cardines qui ſunt?	7
Medico omnium ſcientiarum cognitio non eſt neceſſaria.	20. 22
Medicorum ignorantia traduſta.	41
Medicorum error in curandis febribus acutis.	247. 248
Merſio in aquam ſanat Maniacos.	69
Millepedes præſentaneum remedium in calculo	83
Morbi omnes ab acido non deducendi.	235
- - - ab animi pathematibus pendentes quomodo curandi?	133. 134. 135. 137. 138.
- - - diverſis regionibus particulares.	147
Moxa in febribus intermittentibus uſta eas curat.	237
Muſica magnam vim habet in curatione ægrorum animæ	

I N D E X.

mo laborantium.	131
Musica præcipuum Tarantatorum antidotum.	33.
	34. diff. 1
Musica quomodo Tarantatos curat ?	59. 60. diff. 1
Musculus arborea præstantissima est in tussi convulsiva.	82
N.	
N ervi paris vagi ligati statim mutum reddunt animal.	108. diff. 3
O.	
O bservatio in Medicina necessaria.	11. 21
Oleum menthæ proficuum in Ventriculi morbis.	119
Ossium ramenta per tussim excreta.	123
P.	
P aralyfis facile supervenit Colicæ.	65
- - - frequenter supervenit Apoplexiæ.	76
Pestilentia orta ab nimio Solis calore.	142
Phthisis non oritur à destillatione humorum ab capite.	206
Pleuritis sanatur si supervenit in interiora auris dolor, & exinde suppuratio.	10. 51. 53
- - - recidiva lethalis.	54
Podagra quomodo ægrum invadit?	184. 185
- - - in Juvenibus durat 14. diebus.	186
- - - Pedes præcipue invadit.	187
- - - Ischuriam &c. parit.	191
- - - in Hydropem degenerat.	195
- - - Senes ut plurimum aggreditur.	195
Praxis Galenicorum praxim hodiernam antecellit.	94
Practici qui sequendi.	160
Pulsus durus signum Pleuritidis.	51
Pulvis de Gutteta specificus in cephalæa, vertigine.	78. 79.
Purgantia damnosa in principio febrium acutarum.	56. 112
- - - lenia Romæ incolis admodum utilia.	146
- - - noxia in Pleuritide.	53. 172
	- - in

I N D E X.

in Variolis periculosa. 63

Q.

Quæ desiderantur in Medicina. 197. 198. 199

Quid sit ars conjecturalis? 115

Quid sit ratio? 6

R.

Recentiorum erga Veteres odium. 17

Remoræ augmenti Medicinæ. 155. 157

Respiratio difficilis in Pleuritide, malum indicat. 51

S.

Sanctorii diligentia. 37

Sanguinis status necessarius ad febrium cognitionem. 223

- - - missio ab Helmontio damnata. 19. 29. 90

Scabies retropulsa multa producit mala. 228

Scorpiones Apuli veneniferi. 28. diff. 1

Scyllæ qualis erat forma. 174

Semitertiana Romæ incolis familiaris. 58

- - - ejus typus. 58

Semicupium in Colica egregium. 66

Serpentinus lapis extrahit venenum. 46. diff. 1

Signa Pleuritidis indolentis. 34

- - - hydropis pectoris. 70

- - - morborum necessaria in Medicina. 204

- - - calculi vesicæ. 84. 85

- - - calculi renum. 85

Signum foetus mortui infallibile. 119. 202

- - - infallibile gonorrhææ virulentæ & fluoris albi. 202

Sp. vini in venas injectus interficit Canem. 104. diff. 2

Spuma oris lethalis est in Apoplexia. 76

Sputum in Variolis bonum. 64

Sternutamenta in pulmonibus, malum. 10

Sydenham laudatus. 103

Syrupus crysimi magni usus in tussi. 81

I N D E X.

T.

T arantatorum imaginatio est depravata.	24.
- - - effectus à chorea.	36. 37. diff. 1
Tarantula ubi nascitur.	12. diff. 1
- - - ab Vespa comeditur.	13. diff. 1
- - - Ejus descriptio.	14. 15. diss. 1
- - - unde denominatur.	9. diss. 1
- - - diversitas.	15. diff. 1
- - - coitus & quo tempore.	17. 18. diff. 1
- - - hyeme si mordeat non offendit.	20. 54 diff. 1
- - - Apuliam solum infestat.	20. 27. diff. 1
- - - Quomodo mordet.	22. diff. 1
- - - Morsus effectus.	23. diff. 1
- - - Breviter hominem interficit.	28. diff. 1
- - - Venenum quo tempore provenit.	29. diff. 1
- - - cur ita venenifera in Apulia?	51. 53. 54 diff. 1
Tarantulæ venenum quas partes invadit.	25. 26. diss. 1
Tarentum Græciæ urbs.	9. diss. 1
Temperies ægroti necessaria.	218
Testium inflammationem tussis solvit.	10
Theoria hodierna certior Galenicâ.	93.
Theriaca in Hypercatharsi.	128
Tussis post Pleuritidem remanens notat Pleuritidis re- crudescentiam vel suppurationem.	52
- - - violenta producit herniam.	80

V.

V Enæ sectio convenit in omnibus febribus acutis.	57. 119
- - - arcanum est in Apoplexia sanguinea.	75
- - - in Colica convulsiva, præsentaneum est remedium.	227 66. 227
- - - quando in Variolis necessaria.	63
- - - in quo casu utilis?	29
- - - summe necessaria in Asthmate.	71
- - - ante purgationem instituenda.	86. diss. 2
	12

I N D E X.

- - - - in Asthmate suffocativo. 22
- - - - in Hemiplegia. 22
- Venena quomodo operantur? 30. diff.
- Venenum caninum latere potest per multos annos. 29. diff.
- Vermium quæ signa? -
- Vesicantium incommoda. 72. 73. 74. 75. 76. diff.
- Vesicantia Viris Phreneticis noxia, Mulieribus vero proficua. 68. 82. diff.
- - - - caute in corporibus macilentis usurpanda. 76. diff.
- - - - utilia in Pleuritide & cur? 55. lib. I. 81. diff.
- - - - tollunt Diarrhæam. 77. 81. diff.
- - - - non adhibenda in corporibus Plethoricis & cur non? 85. 86. diff.
- - - - in quibus morbis conveniunt. 79. 87. diff.
- - - - quo modo operantur? 88. & seq. diff.
- Veteres laudati. 16.
- Viola specifica in morbis convulsivis.
- Viperæ venenum in quo consistit? 21. diff.
- Vomicæ pulmonum signa certa. 21.
- Vomitoria conveniunt in febribus syncopalibus. 11.
- - - - in febribus Romæ non profunt.
- Vomitum proficuum est in Apoplexia pituitosa.
- Vomitum in Dysenteria, lethale.
- U**lcera à Vesicantibus orta quomodo curanda? 83. diff.
- - male sanata in perniciosos morbos desinunt.
- Urina lateritii coloris signum febrium intermittentium. 11.
- Urina per alvum excreta. 11.
- Urinæ tenues semper observantur in febribus ardentibus.
- Utilitate hominum nihil debet homini esse antiquius.

F I N I S.

T
R
